

§ 1 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Följande skrivelser hade kommit in:

Interpellation 2023/24:767

Till riksdagen

Interpellation 2023/24:767 Myggplågan vid Nedre Dalälven

av Lars Isacson (S)

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 14 juni 2024.

Skälet till dröjsmålet är tidigare inbokade arrangemang.

Stockholm den 29 maj 2024

Klimat- och näringslivsdepartementet

Romina Pourmokhtari (L)

Enligt uppdrag

Maria Åhrling

Expeditionschef

Interpellation 2023/24:769

Till riksdagen

Interpellation 2023/24:769 Desinformationens påverkan på Sverige-
bilden

av Tomas Eneroth (S)

Interpellationen kommer att besvaras onsdagen den 19 juni 2024.

Skälet till dröjsmål beror på resa.

Stockholm den 28 maj 2024

Utrikesdepartementet

Tobias Billström (M)

Enligt uppdrag

Klas Molin

Expeditionschef

Interpellation 2023/24:781

Till riksdagen

Interpellation 2023/24:781 Anonyma konton och biståndspolitiken

av Olle Thorell (S)

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 13 september 2024.

Skälet till dröjsmålet är resor.
Stockholm den 29 maj 2024
Utrikesdepartementet
Johan Forssell (M)
Enligt uppdrag
Klas Molin
Expeditionschef

*Vissa säkerhets-
politiska frågor*

§ 2 Vissa säkerhetspolitiska frågor

Utrikesutskottets betänkande 2023/24:UU11
Vissa säkerhetspolitiska frågor
föredrogs.

Anf. 1 STEFAN OLSSON (M):

Fru talman! Vi debatterar nu utrikesutskottets betänkande nummer 11, som behandlar motioner från allmänna motionstiden och som handlar om säkerhetspolitik. Låt mig inledningsvis yrka bifall till utskottets förslag i alla delar.

Fru talman! Som det kommer att visa sig av debatten här i dag finns det en mycket bred samsyn mellan riksdagens partier om vilken Sveriges säkerhetspolitiska väg ska vara den närmaste tiden. Vi är i stort eniga om problembilden: att världen efter Rysslands fullskaliga angrepp på Ukraina har blivit avsevärt farligare, att vår främsta uppgift kommande år på alla sätt är att främja en ukrainsk seger i kriget och att Sverige främst försvaras genom medlemskap i försvarsalliansen Nato. Därtill är vi i allt väsentligt överens om att Sverige alltid ska vara en aktiv partner inom FN och EU och vad som än händer försvara den regelbaserade världsordningen.

Det är en styrka för vårt land att uppslutningen bakom denna linje är bred, även om två av åtta partier alltjämt motsätter sig svenskt Natomedlemskap. Jag vill därför för mitt partis räkning tacka för gott samarbete i dessa frågor.

Men, fru talman, det finns ändå vissa nyansskillnader som jag tänkte att det kunde vara bra att föra debatt om. I reservationerna i betänkandet framkommer att Socialdemokraterna tillsammans med Vänsterpartiet och Miljöpartiet inte verkar vilja sluta upp bakom Natos policy som säger att den yttersta avskräckningen bygger på användning av kärnvapen. För Vänsterpartiets och Miljöpartiets del är detta fullt förståeligt och i linje med att de motsätter sig svenskt medlemskap. Att de driver en linje som försämrar alliansens förmåga att försvara sig förvånar inte. I stället är det Socialdemokraternas inställning som jag skulle vilja veta mer om.

Sveriges hållning när det gäller kärnvapen är, som den uttalats av regeringen, att Sverige inte ser några ”skäl att ha kärnvapen, eller permanenta baser, på svenskt territorium i fredstid”. Formuleringen kom till under våren 2022, när en överenskommelse slöts mellan den dåvarande regeringen, de borgerliga partierna och Sverigedemokraterna om att ansöka om medlemskap i alliansen.

Eftersom formuleringen är en del i en överenskommelse som mitt parti har ingått står jag bakom den, men det kommer knappast som en överraskning om jag säger att den är viktigare för Socialdemokraterna än för oss.

Därför vill jag be Socialdemokraterna att närmare förklara varför formuleringen är viktig. Det tycks mig nämligen motsägelsefullt att stå bakom Natos kärnvapenavskräckning men samtidigt inte vilja att Sverige är med och genomför den. Smiter inte Sverige undan här?

Jag talar nu inte för regeringens räkning utan vill endast för tydlighetens skull veta var skon klämmer. Jag tror nämligen att vi i Sverige skulle tjäna på att ha en mer principiell hållning i vårt medlemskap. Jag tror att vi blir mer respekterade så.

Fru talman! Som jag har nämnt kommer kriget i Ukraina att vara definerande för vår utrikespolitik under lång tid. Rysslands angrepp är inte slutet på någonting utan en början. Det långa lågintensiva kriget i Donbass var bara ett förspel. Det är nu Ryssland på allvar försöker återställa det förlorade imperiet. Inget talar därför för att Ryssland kommer att sluta förrän man kan utropa någon form av seger, och när det sker kan vi vara säkra på att ytterligare steg kommer att tas. Ytterligare krig kommer att startas.

Tyvär finns det inte heller några tecken på att Putinregimen är på väg att falla eller på något sätt reformeras. Det vi lever med nu, ett aggressivt Ryssland, är vad vi har att göra med under lång tid framöver. Kriget i Ukraina framstår därför som ett krig riktat även mot oss i Sverige. Det är därför nu dags att se oss i spegeln och än en gång fråga oss: Gör vi tillräckligt för att stödja Ukraina? Jag tror inte att vi gör det. Låt oss därför ställa frågan hur vi kan höja stödet till en ny nivå. Vad skulle en Ukrainapolitik 2.0 innebära?

Fru talman! Givetvis har jag ingen färdig plan för detta, men låt mig ändå nämna några saker som borde ingå i en uppgradering. Först och främst handlar det om att rensa ut den bugg i systemet som flera länder som donerat vapen satt in, nämligen restriktioner på hur ukrainarna får använda vapnen. Hela tiden har det funnits en rädsla att eskalera konflikten till den nivån att Ryssland slår tillbaka med kärnvapen.

Men Ukraina har folkrättsligt rätt att angripa militära mål inne i Ryssland, och det blir omöjligt att försvara sig om man inte får använda vapnens potential fullt ut. Ukraina kommer aldrig att bedriva ett anfallskrig mot Ryssland. Risk för kärnvapenkrig blir det först om Ukraina skulle invadera Ryssland och hota Moskva med utplåning. Det säger sig självt att detta inte kommer att ske.

Därtill skulle EU-länderna, precis som Ryssland har gjort, kunna ställa om sin ekonomi för att på riktigt bli Ukrainas vapenfabrik. Hittills har västländerna donerat material som funnits i de egna lagren, men i krig får man räkna med stora materiella förluster. Den förlorade materielen måste därför kunna ersättas snabbt och i stor mängd. Ryssland kommer att rygga tillbaka först när man inser att varje förlorad ukrainsk stridsvagn ersätts med två nya.

Men framför allt tror jag att det handlar om att ställa finansiella resurser till förfogande under mycket lång tid. Pengar är inte detsamma som krigsmateriel, men detta visar vad vi är villiga att göra och hur länge. I går presenterade regeringen det senaste stödpaketet till Ukraina. Det omfattar 13,3 miljarder kronor och är det största hittills. Sverige har därmed givit militärt stöd omfattande 43,5 miljarder kronor. Det är omkring 1,6 miljarder per månad.

Summan låter stor, men det är inte så mycket pengar när man jämför med vad vi exempelvis avsätter till bistånd. Biståndsbudgeten omfattar

4,7 miljarder kronor per månad. Så länge biståndsbudgeten är flera gånger större än budgeten för försvaret av Ukraina finns ingen anledning att ens börja andas något om att vi skulle närma oss ett tak för hur stort stödet kan bli.

Särskilt viktigt tror jag dock att det är att stödet är långsiktigt. Det handlar om 10, 15 eller kanske 20 år. Ryssland försöker vinna kriget genom att vänta ut oss. Hur länge man kan vänta är uteslutande en fråga om resurser. Rysslands ekonomi är lika stor som Italiens. Jämför den med hela EU:s och lägg därtill Storbritanniens, Nordamerikas, Japans, Sydkoreas, Australiens och flera andra länders ekonomier. I jämförelse med det samlade väst är Ryssland en dvärg när det gäller ekonomiska resurser.

Fru talman! Världen har blivit farligare. Rysslands försök att rubba den internationella rättsordningen spiller över på andra konflikter i världen. FN och folkrättens principer devalveras. Så sent som i förrgår riktade den ryske diktatorn ett direkt hot mot oss, som han refererade till som små europeiska Natoländer. Vi borde ha i åtanke att våra länder är små och glest befolkade, menade han, underförstått att vi skulle vara lätta att ge sig på för en stor armé. Uttalandet är typiskt för den nya tiden. Diktaturerna försöker tvinga fram sin vilja med våld.

Kommer vi att falla undan? Nej, givetvis inte. Vi är sedan den 7 mars i år med i världens starkaste militärallians. Tack, alla som arbetat för att ge oss detta skydd!

(Applåder)

Anf. 2 LOTTA JOHANSSON FORNARVE (V) replik:

Fru talman! Jag tackar Stefan Olsson för anförandet.

Ledamoten nämnde kärnvapen i sitt anförande. Kärnvapen är ju det mest destruktiva massförstörelsevapen som mänskligheten uppfunnit. Forskningen har också tydligt visat att det saknas beredskap för att hantera konsekvenserna av kärnvapen – det går helt enkelt inte.

Kärnvapen är inte ett skydd mot internationella konflikter och krig. I verkligheten är kärnvapen ett enormt hot mot både nordisk och global säkerhet. Om kärnvapen skulle komma till användning skulle det innebära en humanitär och klimatmässig katastrof med konsekvenser som ingen stat har förutsättningar att bemöta. Ett enda kärnvapen kan döda hundratusentals människor och ödelägga en hel stad.

Nato är ju en kärnvapenallians. Sverige är nu medlem i Nato och har blivit det utan några som helst förbehåll vad gäller kärnvapen. Anser inte ledamoten att vi borde garantera att inga kärnvapen någonsin kommer att placeras på svenskt territorium genom att lagstifta om ett tydligt förbud mot kärnvapen på svensk mark?

Anf. 3 STEFAN OLSSON (M) replik:

Fru talman! Jag anser att vi ska stå bakom Natos policy för kärnvapen-avskräckning. Den bygger på att Nato förbehåller sig rätten att använda kärnvapen så länge Natos potentiella fiender också har kärnvapen. Jag vill påminna ledamoten om vilka de är: Ryssland, Kina, Nordkorea och kanske Iran. Det är väl ändå rimligt att man har en viss avskräckning mot just dessa nationer när det gäller kärnvapen. Det är så Natos avskräckningsfilosofi fungerar.

I övrigt håller jag med ledamoten om att kärnvapen är något fruktansvärt och att det inte finns några sätt att rädda planeten om kärnvapen kommer i bruk. Därför måste man bedriva ett aktivt nedrustningsarbete, vilket Nato också gör.

Anf. 4 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten för svaret.

Det är bara så att kärnvapen inte fungerar som avskräckning. Nato har sagt att man vill förbli en nukleär allians så länge kärnvapen finns. Om kärnvapenmakterna valde att tillämpa principen om no first use, det vill säga att kärnvapen aldrig får användas om inte fienden redan har genomfört en kärnvapenattack, skulle risken för kärnvapenanvändning minska. Tyvärr förbehåller sig Nato rätten att slå till först i en konflikt med kärnvapen. Detta försvårar det globala nedrustningsinitiativet, eftersom det medför att ett överhängande hot om kärnvapen alltid kommer att kvarstå.

Vi tycker att Sverige bör driva på för principen om no first use inom Nato. Det skulle innebära en större trygghet. Vad anser ledamoten om detta?

Anf. 5 STEFAN OLSSON (M) replik:

Fru talman! Diskussionen om no first use fanns ju även på Sovjettiden. Även då förbehöll sig Nato rätten att använda kärnvapen i ett första skede på grund av att man inte hade samma militära kapacitet på den konventionella sidan.

Det är så man måste tänka ur ett militärt perspektiv. Det beror på hur situationen ser ut. Det kan vara så att Natoländerna hamnar i ett konventionellt underläge vid ett visst tillfälle och då måste hota med kärnvapen. Vi kan inte på förhand säga hur olika militärtaktiska situationer kommer att se ut; det går inte att säga. Därför stöder åtminstone jag inte den filosofi som Vänsterpartiet och Miljöpartiet driver i sin reservation.

Anf. 6 ARON EMILSSON (SD):

Fru talman! I den här debatten behandlar vi utrikesutskottets betänkande UU11 *Vissa säkerhetspolitiska frågor*. Jag vill som ordförande initialt tacka utskottet för konstruktiva överläggningar i dessa väldigt kritiska och viktiga frågor under beredningens gång.

Jag yrkar bifall till Sverigedemokraternas reservation 5 under punkt 2. Jag vill också nämna att vi har andrahandsyrkanden vad gäller säkerhetspolitisk inriktning under beslutspunkt 1 samt i fråga om nedrustning under beslutspunkt 6, där vi stöder utskottets förslag till beslut i händelse av att våra reservationer faller under kammarens votering.

Ett väpnat angrepp mot Sverige kan inte uteslutas, vilket även Försvarsberedningen i bred politisk enighet har konstaterat. Detta konstaterande inskräper allvaret i den debatt vi håller i dag och ställer närmast existentiella krav på oss i denna kammare, som valts till ombud för svenska folket, att verka för säkerhetspolitisk motståndskraft och trösklar som gör att Sverige inte utsätts för aggression.

Det är allvar nu. Vi ser det främst i Ukraina, där man på den svarta jorden slåss för sitt liv, sin frihet, sin existens och en regelbaserad säkerhetsordning som vi har känt den samtidigt som man utsätts för terroranfall från luften.

Ryssland agerar heller inte bara mot Ukraina utan har även deklarerat att Sverige är en del av dess intressesfär. Vi ser ett alltmer aggressivt uppträdande i vårt närområde. Vi har sett utspel om att ändra havsgränser mot våra grannar Finland och Litauen som sedan följts upp av att gränsbojar avlägsnats. Någon rimlig förklaring har ännu inte givits av ryska myndigheter. Ryssland har stört ut gps-signaler och riskerat flygsäkerheten över Östersjön. Den så kallade skuggflottan utsätter både människor och miljö för stora risker i Östersjön och göder den ryska krigskassan med det svarta guld.

Fru talman! Hoten från Ryssland omfattar inte bara konventionella stridskrafter och hybridkrigföring utan även massförstörelsevapen. Ryssland är världens största kärnvapenmakt. En stor del av dessa kärnvapen är placerade på Kolahalvön, som ligger i Sveriges närhet. De utgör ett hot mot vår säkerhet både i fredstid och i krigstid. Ryssland har också en mycket stor arsenal av taktiska kärnvapen i Europa, och dessa är avsedda för att användas i Rysslands närhet. Landet har ett kraftigt övertag gentemot USA och övriga allierade i Nato avseende just taktiska kärnvapen.

Under de senaste dagarna har vi sett att radarsystem som Ryssland använder för att upptäcka kärnvapenanfall har attackerats. Upptrappning och ryska svar kan därmed inte uteslutas.

Fru talman! Vi behöver ta hot och störningar på allvar. Detsamma gäller hoten mot Sverige från andra auktoritära stater såsom Kina och Iran. I dag är Sverige medlem av Nato, vilket är positivt för landets säkerhet. Samtidigt behöver vi fortsätta att stärka vår säkerhet på alla sätt vi kan. Det inkluderar självklart en förstärkning av vårt eget totalförsvar. Vi behöver även stärka Natos icke-konventionella avskräckning. Detta är en faktor som framöver behöver adresseras på ett realistiskt snarare än idealistiskt sätt.

Fru talman! Tyvärr klarar inte alla partier av detta. Att Vänsterpartiet och Miljöpartiet inte klarar av att göra den här analysen och dra adekvata slutsatser är föga förvånande, då dessa partier alltid har varit emot ökad militär förmåga och alltid har varit Natomotståndare.

Socialdemokraternas politik och skrivningar i betänkandet på området är däremot mer förvånande, som tidigare nämnts. Man inser inte de realiteter som gör sig gällande efter Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina. Socialdemokraternas Morgan Johansson har exempelvis talat om att Sverige ska ha samma inristade politik som Norge och Danmark tog fram på 1950-talet gällande kärnvapen. Denna politik formades i en tid då Natos medlemmar var överlägsna Sovjetunionen sett till kärnvapenarsenal. Den är faktiskt inte realistisk i dagsläget.

Socialdemokraternas uttalanden har också tidigare konsekvent pekat på att de inte klarar av att realistiskt förhålla sig till den avskräckning som är nödvändig. År 2021 ifrågasatte dåvarande utrikesminister Ann Linde Storbritanniens uppbyggnad av landets kärnvapenarsenal, vilket riskerade att undergräva den samlade säkerheten. Den dåvarande socialdemokratiska regeringen lät dessutom Sverige gå in i kärnvapenförbudsfördraget TPNW som observatör, vilket också undergrävde Sveriges stöd för Natos avskräckning. Sedan fick man krypa till korset och deklarerar att Sverige inte kunde underteckna avtalet eftersom det skulle skada Sveriges relation till Nato och landets egen handlingsfrihet och trovärdighet framöver.

Fru talman! Vi sverigedemokrater har alltid satt Sveriges säkerhet främst, och vi har sedan vårt riksdagsinträde ständigt varit pådrivande för en stärkt försvarsförmåga. Det kommer vi att vara även inom Nato. Därför anser vi att frågan om Natos kärnvapenavskräckning behöver adresseras på ett realistiskt vis. Målet behöver vara att skapa en trovärdig och långsiktig avskräckning, så att Ryssland aldrig kommer att attackera Sverige eller någon annan Natomedlem. Ryssland ska inte heller kunna använda sig av hot om kärnvapenanvändning för att pressa Sverige eller Nato till eftergifter. Eftergiftspolitik är inte svaret på Rysslands aggressiva och folkrättsvidriga politik – detta facit har alltför många i dag.

Fru talman! Det är också viktigt att påpeka att en trovärdig avskräckningsförmåga mot Ryssland på intet sätt står i kontrast eller motsats till ambitionen att kunna driva på för målet om nedrustning. Det bör ske inom ramen för icke-spridningsavtalet, där det är tydligt att de ingående staterna ska sträva mot nedrustning.

Nedrustning kan aldrig ske utifrån en svaghetsposition utan behöver ske balanserat och genom förhandlingar. Det var precis det som skedde under 1980-talet. Då rustade Nato upp, samtidigt som man var beredda till förhandlingar. Under slutet av årtiondet och tiden som följde kunde man åstadkomma substantiella minskningar av kärnvapenarsenalerna och dessutom förbjuda hela kategorier av vapensystem.

Vi behöver även i dag dra lärdom av denna utveckling och inte vara aningslösa inför det hot som främst Ryssland utgör på området. Ensidig nedrustning är och förblir det som bjuder in till aggression.

Fru talman! Sverige behöver utveckla sitt samarbete med stater i vår närhet och inom Nato gällande olika förmågor för att avskräcka Ryssland. Ett sådant område är rymden, som har visat sig avgörande i Ukraina. Våldigt mycket av underrättelserna har kommit från olika rymdbaserade system. Vi ser att hotbilden ökar i rymddomänen, då Ryssland utvecklar förmåga att verka mot olika satelliter.

Sverige har både en rymdindustri och en rymdbas i form av Eorange som gör att vi kan bidra med förmågor till detta område. Vi bör också kunna utveckla det säkerhetspolitiska samarbetet med andra rymdnationer både i Nato och utanför alliansen. Det är välkommet att nuvarande regering har tagit initiativ till detta inom området, och för inte så länge sedan var utrikesministern på plats och besökte just rymdindustri i USA.

Fru talman! Slutligen vill jag understryka behovet av att vi alla lär av de misstag som begåtts under det som man åtminstone trodde var den eviga fredens tid. Sveriges säkerhetspolitik under 2000-talet var obetänksam och tog inte de säkerhetspolitiska hoten på allvar. Detta gäller både socialdemokratiska och tidigare borgerliga regeringar som rustat ned och inte tagit de tydliga tecknen som funnits om en ökad hotbild på allvar.

Socialdemokraterna valde i försvarsbeslutet 2004 att kraftigt rusta ned på ett irreversibelt sätt, och den dåvarande alliansregeringen fortsatte nedrustningen efter 2006 och började inte rusta upp trots kriget i Georgien 2008. Möjligheten till Natomedlemskap kom heller inte att ordentligt utredas medan tid för detta ännu fanns, och försvarsindustrin som vi nu är helt beroende av för att kunna stödja Ukraina belades med regelpålagor som saknar motstycke i stora delar av västvärlden.

Fru talman! Alla dessa manövrar och misstag som begicks behöver identifieras, och lärdomar behöver dras. Därför har vi sverigedemokrater föreslagit att precis som man utredde Sveriges säkerhetspolitik under den senare delen av det kalla kriget är det nu – ju förr desto bättre – dags att utreda och dra lärdom av tiden efter det kalla kriget. Utifrån det kan vi sedan se till att utarbeta en livskraftig säkerhetspolitik och motståndskraft mot såväl yttre hot som inre politisk klåfingrighet. På så sätt kan Sverige stå bättre rustat i den framtid som är på väg.

Den som inte lär av historiens misstag är dömd att återupprepa dessa, som det heter. Det är så sant som det är sagt.
(Applåder)

Anf. 7 MORGAN JOHANSSON (S) replik:

Fru talman! Jag ska återkomma till både Stefan Olssons och Aron Emilssons resonemang kring kärnvapen i mitt anförande. Den här repliken hade jag tänkt ägna åt en annan säkerhetsfråga, nämligen det som har framkommit kring Sverigedemokraternas trollfabriker och som också bidrar till att försvaga Sveriges säkerhet på olika sätt.

Kalla fakta avslöjade att er trollfabrik ägnar sig åt att skapa falska konton för att smutskasta politiska motståndare och för att sprida hets och hat. Dessutom visar det sig att det även har spridits rysk propaganda från er trollfabrik. Detta avslöjades bara häromdagen och är ytterligare ett exempel i en lång rad exempel på kopplingar mellan Ryssland och Sverigedemokraterna. Två av era ledamöter, Pavel Gamov och Roger Richthoff, har ju fått lämna sina uppdrag på grund av samröre med Ryssland och för att man har spridit rysk propaganda. De fick alltså lämna efter det att de avslöjades; innan dess hölls de om ryggen av Sverigedemokraterna.

Nu framkom det också av det här inslaget att ni har fejkade, falska arabiska konton och resonerar kring hur man ska kunna sprida hets och hat mot muslimska grupper för att de, som det uttryckligen sägs, ska göra våldsam motstånd i Sverige. Detta gör ni i ett läge när terrorhotnivån nu har höjts från en trea till en fyra på hotskalan. Vi vet dessutom sedan tidigare att Sverigedemokraterna har uppmanat till koranbrännningar, något som vi vet har undergrävt och försämrat säkerhetssituationen i Sverige.

Min raka fråga till Aron Emilsson i det här läget är därför: Tänker ni avskaffa er trollfabrik? Tänker ni stänga era falska konton?

Anf. 8 ARON EMILSSON (SD) replik:

Fru talman! Jag tillhör dem som tycker att det är genuint sorgligt att vi ska behöva ha en diskussion om så kallade trollfabriker och desinformation på inrikespolitikens område. Vi är många som är uppvuxna med John Bauers *Bland tomtar och troll*, bland annat – en helt annan definition av troll. Det är tråkigt att det här finns över huvud taget, och det behöver belysas och bekämpas där det uppstår.

Anonyma konton har visat sig finnas inom flera partier, till exempel Socialdemokraterna och Sverigedemokraterna. Det finns i Folkrörelse-sverige och även på andra håll i Sverige och utomlands, naturligtvis. Det finns uppenbarligen inget olagligt i att ha anonyma konton, men man ska väl vara tydlig med vem som står som avsändare till vilka budskap. Hat och hot tar vi avstånd ifrån, och rysk propaganda behöver belysas och bekämpas varhelst den uppstår, oavsett arbetsplats, oavsett var den finns.

Det kan dock inte tas till intäkt för att kritisera Sverigedemokraterna för att vara vänligt sinnade till Putin eller Putins Ryssland. Tvärtom finns det nu ett antal sammanställningar, för att titta på hårda fakta och källmaterial, som visar att vi både här i riksdagens kammare och i Europaparlamentet har varit bland de mest Rysslands- och Putinkritiska partierna och partigruppen sedan lång tid tillbaka, inte minst sedan den fullskaliga invasionen. På den punkten är det helt klart.

Morgan Johansson refererar till en hel del olika komponenter i den politiska debatten de senaste två åren. När det gäller till exempel koranbränningarna har jag själv vid ett antal tillfällen kommenterat det som direkt olämpligt, även om det inte är olagligt. Däremot tycker jag inte att det är rimligt att vi ska ändra grundlagen utifrån vad främmande makt anser att vi ska reglera i vår egen grundlag. Det ligger inte i svenskt intresse.

Där det förekommer olagligheter och problem som riskerar att gå främmande makts intressen tillhanda behöver vi naturligtvis slå ned på det, varhelst det uppstår.

Anf. 9 MORGAN JOHANSSON (S) replik:

Fru talman! Många ord, ingen linje alls. Det duger inte med det här dubbelspelet! Man kan inte stå här i kammaren och i det ena andetaget säga att man vill värna Sveriges säkerhet och i nästa andetag gå in i hemliga rum och organisera smutskastning via fejkade konton. Det går liksom inte. Man måste veta vilken fot man ska stå på i den här frågan.

Aron Emilsson försöker jämma ut skulden genom att säga att det minns ju inte det! Du kan säkert hitta exempel där enskilda partiarbetare i olika partier har gjort fel, men det som skiljer Sverigedemokraterna från alla andra partier är att andra partier då har sagt ifrån med kraft och stängt av dessa personer och sagt att så här får ni inte hålla på – ni ska inte hålla på med era fejkade, hemliga, falska konton på det här sättet!

Sverigedemokraterna är ju det enda parti som framhärdar och säger att ni kommer att fortsätta med era falska, fejkade, hemliga konton för att till exempel försöka uppvigla muslimer och andra invandrare. I *Kalla fakta* framkom ju att ni vill använda hemliga arabiska konton för att uppvigla till våld – i ett läge då vi redan har ett förhöjt terrorhot.

Aron Emilsson säger i inledningen av sin replik att det är tråkigt att de här trollfabrikerna och falska kontona finns. Då finns det väl i himmelens namn bara en enda uppgift för Aron Emilsson, och det är att gå från kammaren rakt in på partikansliet och se till att era falska, hemliga, fejkade konton stängs och det omedelbart!

Anf. 10 ARON EMILSSON (SD) replik:

Fru talman! Vi kan väl konstatera att det har getts en hel del svar när det gäller just Sverigedemokraternas kommunikationsavdelning i den öppna debatt som har varit sedan *Kalla faktas* granskning, så jag tänker inte upprepa alltför mycket av det.

Vi kan väl bara konstatera att det har funnits anonyma konton. Det fanns också i valrörelsen 2018, då det som då kallades trollfabriker uppdagades hos Socialdemokraterna. Det fick Socialdemokraternas kommunikationschef gå ut och krypa till korset med och slå ned på.

Om det finns i dag ska det väl belysas där det uppkommer. Det var precis det beskedet jag gav. Jag kommer också personligen att se till att det görs.

I det fall som Morgan Johansson refererar till i sin replik togs medarbetaren som nämndes ur tjänst så fort det kom fram. Det är min bild. Det är väl precis så man ska reagera. Det finns inte rum eller utrymme för medarbetare som driver den typen av propaganda eller desinformation att vara anställd hos Sverigedemokraterna. Det hoppas jag att det inte gör i något parti.

Man får agera när man får vetskap om någonting. Det är svårt att agera på information man inte har. Det tror jag att Morgan Johansson också vet, efter alla år som minister och riksdagsledamot.

Jag har dock en fråga och tycker fortfarande att Socialdemokraterna behöver förklara en sak. Generalfelet i fråga om svensk säkerhet har under decennier varit att man fullkomligt slaktat det svenska totalförsvaret och försvarsförmågan. Det vet vi i dag. Man har undergrävt svensk försvarsförmåga och svensk säkerhet, men man har inte ett uns av ansvarskänsla när det gäller att förklara hur man tänkte eller vilja att utreda och lära av de misstag man en gång har gjort, för att inte upprepa dessa. Det tycker jag är något som Socialdemokraterna behöver gå tillbaka till sin kammare och begrunda.

Anf. 11 EMMA BERGINGER (MP) replik:

Fru talman! Det finns mycket att anmärka på i Emilssons inlägg. Jag kommer kanske att återkomma till en del av temana i mitt eget anförande senare.

Framför allt påstods det att Miljöpartiet alltid har varit emot ökad militär förmåga. Det är en lögn. Vi har stått bakom de senaste försvarsbesluten, både 2015 och 2020, och vi står bakom förslagen i Försvarsberedningens rapport, som ska ligga till grund för det kommande försvarsbeslutet.

Fru talman! Jag undrar alltså varför utrikesutskottets ordförande far med osanning i kammaren i Sveriges riksdag.

Anf. 12 ARON EMILSSON (SD) replik:

Fru talman! Tack för frågan, Emma Berginger!

Jag refererade i mitt anförande till den breda politiska enighet som finns och har funnits mellan samtliga partier i Försvarsberedningen. Där räknar jag in även Miljöpartiet.

Det är glädjande att man har hittat rätt i dagens läge. Så har det nämligen inte alltid sett ut. Det var vad det handlade om när jag nämnde att Vänsterpartiet och Miljöpartiet definitivt inte har varit några förespråkare för ökad försvarsförmåga eller militär upprustning i Sverige. Men under de år som har gått har det visat sig att det hade behövts. Därför har vi en dålig beredskap i dag. Det finns orsak och verkan, som man behöver adressera.

Det är mycket bra att Miljöpartiet har ändrat ståndpunkt, bytt fot och i dag faktiskt sluter upp bakom den nationella samling som behöver finnas om en upprustning av den svenska totalförsvarsförmågan. Jag tror att många gläds åt det.

Man har dock varit tydliga med att man inte ställer sig bakom det behov av avskräckningsförmåga som debatten också handlat om hittills. Det gäller till exempel att vi nu är en del av Natos kärnvapenplanering och hur viktig den icke-konventionella avskräckningsförmågan mot Ryssland är, också för vårt totalförsvaret och svensk säkerhet. Om man ifrågasätter den och vill sätta krokben för den på olika sätt, till exempel om vi med olika förbehåll försöker skjuta ut oss från den gemensamma kärnvapenplaneringen, kommer det naturligtvis att minska vårt eget handlingsutrymme och vår trovärdighet framöver.

Anf. 13 EMMA BERGINGER (MP) replik:

Fru talman! Det är inte så att Miljöpartiet nyligen har bytt fot i de här frågorna. Vi har följt det säkerhetspolitiska läget. Och vi har varit en konstruktiv och aktiv del av Försvarsberedningen under lång tid, kanske till och med innan Aron Emilssons eget parti ens kom in i riksdagen.

Här visar Sverigedemokraterna återigen att man inte går att lita på, inte ens när man har ordet i kammaren i Sveriges riksdag. Man betar sig på ett sätt som inte anstår en ordförande i ett utskott.

Det finns mycket som vi skulle behöva diskutera i fråga om det allvarliga säkerhetspolitiska läget. Det vore bättre om vi kunde ägna oss åt det än att vissa far med osanningar. Man kan inte säga å ena sidan att vi har en bred enighet och å andra sidan att ett parti inte står bakom att vi ska ha en militär förmåga. Det är att fara med osanning, det är lögn och det är inte bra för det politiska samtalsklimatet.

Det är inte heller bra för det politiska samtalsklimatet att Sverigedemokraterna har bedrivit den typen av anonyma trollkonton, som har bidragit till desinformation. Det är olyckligt för det politiska samtalsklimatet och för tilliten i samhället. Det är verkligen något som inte heller bidrar till att vi kan ha ett sansat och brett politiskt förtroende i säkerhetspolitiska frågor.

Min fråga till Aron Emilsson blir alltså: Hur har Sverigedemokraterna tänkt att de ska bete sig på ett anständigt sätt i politiken framöver?

Anf. 14 ARON EMILSSON (SD) replik:

Fru talman! Det gör vi dagligen. Jag refererade också just till den breda politiska enighet som i dag finns i Försvarsberedningen. Där ingår såvitt jag vet både Miljöpartiet och Sverigedemokraterna, bland alla andra partier.

Miljöpartiet skrev dock i den säkerhetspolitiska analysen att Sverige ska förbehålla sig rätten att inte stödja Natos uttalanden om kärnvapen. Det är egentligen väldigt otydligt vad man åsyftar där. Miljöpartiet har dessutom inte fördömt Rysslands utan i stället Natos kärnvapenuttalanden, trots att de är defensiva och betonar att kärnvapen inte ska användas.

Apropå anständighet menar jag att man i den bredare bilden av säkerhetsfrågor som vi nu diskuterar måste beröra och adressera icke-konventionell avskräckning, eftersom vi i dag är en del av Natos gemensamma planering. Nato är en del av det svenska totalförsvaret, och det svenska totalförsvaret är en del av Nato. Där finns det fortsatt frågetecken.

Jag tycker att jag klargjorde i mitt resonemang att man bland annat behöver beskriva historiken, hur det har sett ut. Det är viktigt. Sedan får väljarna genomföra sitt ansvarsutkrävande i valen, om man tycker att Miljöpartiet har haft en trovärdighet i försvars- och säkerhetspolitiska frågor tidigare eller inte och huruvida de har det i dag.

Jag betonade just att det är glädjande att man har ändrat sig på senare år. Men så har det inte alltid varit. Det var vad det handlade om.

Anf. 15 KERSTIN LUNDGREN (C) replik:

Fru talman! Att klargöra historik är alltid viktigt. 90-talet, efter Berlinmurens fall, var tveklöst en stor, omdefinierande tid då Sverige och de flesta andra västländer rustade ned sitt försvar. Det ser vi i Sverige i dag, och det ser vi i Europa i dag. Det har vi alla något att lära av. Det är inte bara ett parti utan många partier och många länder som delar den resan.

Jag för min del tycker att det är intressant att lyssna till Aron Emilsson när man diskuterar historiken. Det förvånar mig nämligen att Sverigedemokraterna inte tidigare upptäckte hur situationen var. Ni var tillsammans med Socialdemokraterna bland de sista att se att vi behövde ett Natomedlemskap.

Centerpartiet såg det med tanke på Georgien och Ukraina 2014 och drog slutsatser. Ni valde att inte acceptera det förrän Rysslands angrepp var ett faktum. Det tycker jag är ett misstag som måste lyftas fram om man vill vara seriös i diskussionen om olika partiers misstag och ageranden.

Jag kan bara konstatera att vi i Centerpartiet i olika försvarsberedningar har varit de som, tillsammans med andra från allianspartierna, drivit på för ökade anslag. Det har varit framgångsrikt, men det har inte varit tillräckligt. Nu är det också vi som ser 3 procent som det rimliga målet. Det är vi tyvärr ensamma om.

Anf. 16 ARON EMILSSON (SD) replik:

Fru talman! Det är mycket riktigt. Vi i Sverigedemokraterna omprövade vår inställning till ett svenskt Natomedlemskap efter den fullskaliga invasionen av Ukraina från rysk sida.

Däremot skiljer vi oss från Socialdemokraterna genom att vi till exempel redan 2020 röstade för en svensk Natooption här i kammaren, vilket Socialdemokraterna inte var beredda att göra då. Vi ville ha beredskap och ta en större diskussion med större framförhållning när vi såg att det säkerhetspolitiska läget försämrades successivt.

Det har alltså funnits en öppning från vår sida tidigare, även om vi efter en process i vårt parti bytte fot definitivt våren 2022. Jag tycker att det är viktigt, riktigt och rimligt och är glad att vi gjorde det. Sedan vi inledde den processen har jag sagt att det är vad som krävs i dag för att förstärka Sveriges säkerhet och bygga säkerhet tillsammans med andra likasinnade partner. Det har vi också ett väldigt brett stöd för i vår partiorganisation och bland våra väljare.

Att göra realpolitiska bedömningar och utvärderingar när verkligheten förändras, det vill säga att anpassa kartan efter verkligheten och inte tvärtom, är viktigt, precis som Kerstin Lundgren säger. Jag hör också att Centerpartiet har gjort det när det kommer till hur man tidigare år ändå varit en av parterna i arbetet för nedrustning och med att sätta upp regelverk för försvarsindustrin som faktiskt har hämmat och riskerat utvecklingen, som

i dag hade kunnat se annorlunda ut. Det hade kunnat vara lättare att stödja till exempel Ukraina, och det hade kunnat finnas bättre upparbetade villkor för svensk försvarsindustri om vi till exempel hade haft en nationell försvarsindustristrategi och annat som andra, likasinnade länder har. Det har vi inte i dag, men Sverigedemokraterna har föreslagit det.

Det är alltså klart att det finns mycket att göra för båda våra partier, dels hand i hand, dels genom opposition och majoritet. Jag hoppas att vi kan fortsätta arbeta på det här spåret. Det krävs nationell samling för att bygga en tydligare och starkare säkerhet i Sverige.

Anf. 17 KERSTIN LUNDGREN (C) replik:

Fru talman! Verkligheten förändrades, men förändringen från den eviga freden till insikten om vart Ryssland var på väg kom tidigare än den 24 februari 2022. Men det tog tid. Jag välkomnade att ni valde att rösta för den Natooption som vi från Centerpartiets sida drev. Det var ingenting som ni startade med att tycka var bra, men i slutändan accepterade ni det. Ni var tydliga med att det inte skulle tolkas som att ni företrädde ett Nato-medlemskap. Det var en väldigt tydlig markering från Sverigedemokraterna när ni röstade för Natooptionen. Ni stod fortfarande tillsammans med Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Socialdemokraterna och sa nej till Nato-medlemskap. Det hade varit klokt om ni hade agerat annorlunda tidigare. Det är ett av en del misstag som alla har anledning att analysera.

Anf. 18 ARON EMILSSON (SD) replik:

Fru talman! Det är mycket riktigt så att verkligheten har förändrats. När det gäller Rysslands krigföring mot Ukraina förändrades den naturligtvis redan 2014 i och med annekteringen av Krim. Det var faktiskt då kriget startade, inte under våren 2022, som ibland hävdas i debatten – inte just här, men det är något som vi ibland stöter på.

Det är klart att vi har sett den långsiktiga utvecklingen. Men det var också så redan 2008, när vi såg den ryska invasionen av Georgien. Då förespråkade och förordade Sverigedemokraterna en ökad militär upprustning för svensk del och att det svenska totalförsvaret skulle stärkas. Ända sedan vårt riksdagsinträde har vi lagt fram skarpa förslag och statsbudgetförslag som innebär kraftiga förstärkningar av den svenska totalförsvärsförmågan när andra inte har lyssnat på det örat. Det är klart att vi alla behöver titta på vad som är gjort och vad som behöver göras i dag och framåt.

Jag hoppas också, apropå att analysera som Kerstin Lundgren nämnde, att även Centerpartiet framöver kommer att vara beredda att stödja Sverigedemokraternas förslag och göra en ordentlig analys och utvärdering av Sveriges säkerhetspolitik, som vi beskriver i betänkandet. Jag tror att det är bra för forskningen och för vår egen förmåga att dra lärdomar av tidigare svenska misstag som gjorts, oavsett regering. Det hoppas jag att även Centerpartiet kan ansluta sig till framöver.

Anf. 19 MAGNUS BERNTSSON (KD):

Fru talman! Dagens betänkande heter *Vissa säkerhetspolitiska frågor* och tar upp några av dessa utmaningar: säkerhetspolitikens inriktning, rymdfrågor, cybersäkerhet, internationella insatser, nedrustning, kärnvapen, autonoma vapensystem och massförstörelsevapen. Jag tänker kommentera några av dem. Jag kommer dock att förstöra all spänning genom

att redan från början meddela att vi kristdemokrater står bakom hela betänkandet.

Fru talman! Vi lever i en mörk tid där den regelbaserade världsordningen ställs inför utmaningar från auktoritära länder. Ryssland har satt världen i brand genom sin orättfärdiga attack mot Ukraina. Kinas agerande i Taiwansundet samt Irans brott mot sin egen befolkning, sin inblandning i samtliga krishärddar i Mellanöstern och sitt agerande mot svenska medborgare är ytterligare exempel på detta. Det har lett till ackumulerade och näst intill permanenta kriser.

Säkerhetsaspekter måste nu kopplas till långt fler politiska sakområden än tidigare, såsom energi, livsmedel och kritisk infrastruktur. Listan kan göras lång.

EU är Sveriges främsta utrikespolitiska plattform. Ett starkt och enat EU kan ge svenska ståndpunkter i globala frågor genomslag på ett sätt som annars inte skulle vara möjligt. Målen för EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik inkluderar att främja demokratin, rättsstaten och de mänskliga rättigheterna samt att arbeta för konfliktförebyggande och internationell säkerhet.

Sverige har en ambition att EU ska stärka sin roll som utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik aktör, vilket också syns i genomförandet av den strategiska kompassen, den militära förmågeutvecklingen och främjandet av den europeiska försvarsindustrin. För Ukrainas skull krävs ett enigt och långsiktigt europeiskt stöd.

Fru talman! Sverige är sedan drygt två månader tillbaka medlem i Nato, vilket är en banbrytande händelse för vårt land och innebär en genomgripande och direkt förändring av Sveriges utrikes- och säkerhetspolitik. Sverige stärker sin säkerhet genom samarbete med andra och som solidarisk medlem i Nato och EU. Målet är att förbättra säkerheten och stabiliteten både i vårt närområde och i hela det euroatlantiska området.

Sveriges säkerhetspolitik bygger på ett aktivt, omfattande och ansvarsfullt internationellt engagemang. Utmaningar och hot mot vår säkerhet ska så långt som möjligt hanteras i samarbete med andra länder och organisationer. Sveriges utrikes- och säkerhetspolitik vilar på EU:s och Natos sammanhållning samt på samarbetet i Norden och Östersjöområdet liksom inom FN och OSSE. Sverige ska därför fortsätta att försvara den regelbaserade världsordningen, den europeiska säkerhetsordningen, demokrati, frihet, mänskliga rättigheter och jämställdhet. Sverige ska även arbeta för att folkrätten upprätthålls.

En avgörande utgångspunkt för säkerhetspolitiken är bedömningen att Ryssland under överskådlig tid kommer att utgöra ett allvarligt hot mot Sveriges och Europas säkerhet. Sverige ska därför konsekvent driva en klarsynt, realistisk och långsiktig Rysslandspolitik som begränsar Rysslands möjligheter till aggression, destabilisering och maktexpansion. Vår säkerhet gentemot Ryssland måste försvaras från en styrkeposition – politiskt, ekonomiskt och militärt. Vi får inte heller förbise Kinas roll.

Fru talman! Sveriges deltagande i internationella militära insatser syftar till att bidra till fred och säkerhet, förebygga konflikter och skapa förutsättningar för hållbar fred och säkerhet samt att stärka det svenska försvarets kompetens. Sverige ska fortsätta delta i internationell civil och militär krishantering och fredsfrämjande insatser. Jag vill passa på att tacka de 100 000 svenskar som deltagit i sådana insatser. Det blev ett väldigt fint

och värdigt uppmärksammande av detta under gårdagen, veterandagen. Jag är glad över att ha fått det tillfället att tacka dem.

Det internationella engagemanget bör ses som en integrerad del av Sveriges utrikes-, säkerhets- och försvarspolitik. Huvudlinjen för svenskt deltagande i fredsfrämjande insatser ska baseras på ett mandat från FN:s säkerhetsråd, särskilt när det gäller fredsframtvängande insatser.

Fru talman! Det främsta värdet mot ett möjligt framtida storkrig mot Ryssland är att rusta för det. Mot en aggressiv diktatur som likställer diplomati med vapenkraft och respekt med rädsla är militär avskräckning det enda som biter. Det militära försvarssamarbetet sker främst inom ramen för Nato, men mycket behöver också göras på EU-nivå. Vi kristdemokrater vill se att en försvarskommissionär tillsätts, med uppgift att samordna EU-ländernas ansträngningar för att stärka Natos europeiska ben och fördjupa unionens försvarssamarbete, samt att ett gemensamt europeiskt cyberförsvar inrättas för att möta de digitala attacker som Ryssland i dag riktar mot Europa. Dessutom behövs reformer för att stärka den europeiska försvarsmateriels- och ammunitionsproduktionen.

Även om Sveriges grundläggande intresse för global nedrustning och icke-spridning kvarstår har tidsfaktorn skjutits fram. Mitt inlägg skulle därför kunna sammanfattas med två ord: gränser och frihet.
(Applåder)

Anf. 20 MORGAN JOHANSSON (S):

Fru talman! Jag ska börja med att säga att vi socialdemokrater naturligtvis står bakom alla våra reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall endast till vår reservation nummer 13. Den handlar om det ämne jag har tänkt tala om i dag, nämligen kärnvapen och kärnvapenedrustning. Jag tror att Stefan Olsson därmed kanske kan få svar på några av de frågor han ställde i sitt inledningsinlägg.

När jag engagerade mig politiskt i mitten av 80-talet, 1985, var det i en tid då hotet om ett fullständigt kärnvapenkrig kändes fruktansvärt konkret och överhängande. Under kalla kriget hade supermakterna, Sovjetunionen och USA, ägnat sig åt en, får man säga, vansinnig kapprustning med konventionella vapen men också med kärnvapen. Som mest fanns det 75 000 kärnstridsspetsar i världen, mer än nog för att kunna utplåna förutsättningarna för mänskligt liv på jorden flera gånger om.

Men tack vare en stark opinionsbildning, en allt starkare fredsrörelse och modiga politiker som bland annat Olof Palme i Sverige lyckades man från 60-talet och framåt skapa en process för ömsesidig nedrustning genom en serie avtal. I botten fanns förstas icke-spridningsavtalet, NPT-avtalet, från 1968, som begränsade antalet kärnvapenmakter till de fem ursprungliga: USA, Sovjetunionen, Kina, Storbritannien och Frankrike. Det avtalet byggdes sedan på med ett antal bilaterala avtal mellan USA och Sovjetunionen, bland annat Salt 1 och Salt 2, ABM, INF, Start 1 och Start 2. Detta fick effekt. Från 70-talet och framåt har antalet kärnstridsspetsar minskat kraftigt, från 75 000 till drygt 12 000 – en minskning med över 80 procent.

Detta är förstas en enorm framgång, särskilt om man betänker att det samtidigt under denna period faktiskt pågick krig som båda supermakterna var inblandade i, exempelvis Vietnamkriget och Afghanistankriget – för att inte tala om alla proxykrig, statskupper och påverkansoperationer som USA och Sovjet var engagerade i, officiellt och inofficiellt, i Mellanöstern,

Afrika och Latinamerika, precis under den tid då de samtidigt satt och förhandlade om kärnvapenedrustning. Detta visar att det faktiskt går att åstadkomma något även om förhållandena kan synas svåra.

Under många år sjönk därmed kärnvapenhotet undan i bakgrunden. Andra globala hot, framför allt klimatkrisen, hamnade i förgrunden – med all rätt, naturligtvis.

Men på senare år har antalet kärnvapen faktiskt återigen börjat öka, åtminstone de operativa, det vill säga de som är redo för användning. År 2023 fanns det 12 500 stridsspetsar, varav 9 576 operativa. Det var 86 fler än 2022. Ryssland har flest stridsspetsar, nästan 4 500, följt av USA med 3 700. Men det land som ökar mest på den operativa sidan är Kina, visserligen från en lägre nivå: från 350 till 410.

Dessa moderna kärnvapen är extrema. De är mycket mer kraftfulla än de som fälldes över Hiroshima och Nagasaki. Bomben över Hiroshima motsvarade 15 kiloton trotyl och dödade omedelbart över 75 000 människor; det är oklart hur många som därefter har dött av följdverkningarna. De största av de moderna kärnvapnen är mer än 50 gånger så kraftfulla. De kan motsvara över 800 kiloton. En del talar om att det kanske finns vapen med en sprängstyrka på uppemot 1 000 kiloton i en enda kärnvapenladdning.

Även om antalet stridsspetsar som sagt har minskat med 80 procent är den totala sprängkraften fortfarande så stor att ett kärnvapenkrig skulle få förödande konsekvenser för hela mänskligheten.

Stefan Olsson från Moderaterna frågade mig varför vi socialdemokrater är så kraftigt emot kärnvapen, och det ska jag förklara för honom. Kärnvapen är inte vilka vapen som helst. Det är vapen som i stor utsträckning är inriktade på att döda civila. Det är vapen som dödar inte bara vid användandet utan även långt in i framtiden genom den strålning som de för med sig. Det är alltså vapen vars användning kan rycka undan grundvalarna för hela mänsklighetens överlevnad. Därför, Stefan Olsson, är vi emot kärnvapen. Kärnvapen är ett vapenslag som aldrig borde ha uppfunnits.

Sverige har i decennier varit en stark röst för kärnvapenedrustning, och vi måste fortsätta att vara det också som Natomedlem. Tillsammans med många andra länder lanserade Sverige under den rödgröna regeringen det så kallade Stockholmsinitiativet för att återigen få igång en process för fortsatt ömsesidig kärnvapenedrustning. Jag anser att det arbetet måste fortsätta, även om det just nu förstås ser mörkt ut mot bakgrund av kriget i Ukraina.

Kärnvapenedrustning måste, har vi alltid sagt, vara just ömsesidig. Den måste bygga på avtal mellan de stater som har kärnvapen. Det är detta som har fungerat genom historien och som kommer att fungera även framöver.

Vi anser också att Sverige, även om vi inte skrivit på den så kallade förbudskonventionen, ändå måste bidra och bevaka arbetet med den. Det är fel, anser vi, att Sverige inte ens skickar observatörer till de partskonferenser som anordnas. Detta är ett medvetet steg av den svenska regeringen, och vi anser att det är fel. Norge skickar observatörer, och det kan vi också göra. Jag anser att Sverige i och med detta beslut i stället sätter sig på läktaren, vilket försvagar vår position.

Slutligen, fru talman, ska Sverige självklart inte ha några kärnvapen på svensk mark – varken som en följd av Natomedlemskapet eller som en följd av samarbetsavtalet med USA, det så kallade DCA-avtalet. Detta ska stå fullständigt klart för alla, och jag har uppfattat att det är den linje vi alla har varit överens om över partigränserna. Jag hoppas att vi fortfarande, även efter Stefan Olssons och Aron Emilssons inlägg här, är överens om att vi inte ska ha några kärnvapen på svensk mark.

Vår linje från Socialdemokraternas sida är i alla fall solklar och tydlig. Den höjning av beredskapen som vi nu genomför i hela Norden ska inte medföra ökad spridning av kärnvapen. Om ni vill avvika från den uppgörelse vi har kommer det att bli strid om det. Men jag hoppas att vi i denna debatt kan få klarhet om att detta inte var avsikten med era inlägg.
(Applåder)

Anf. 21 STEFAN OLSSON (M) replik:

Fru talman! Min fråga till Socialdemokraterna och Morgan Johansson var inte varför Socialdemokraterna är emot kärnvapen. Socialdemokraternas motstånd mot kärnvapen i sig är välkänt sedan många decennier tillbaka och fullt förståeligt, och jag delar ju denna uppfattning.

Min fråga var varför Sverige inte ska bidra till Natos gemensamma avskräckning, som ytterst bygger på kärnvapen, genom att säga att vi inte ska kunna placera kärnvapen i Sverige. Jag skulle vilja veta skälen till att Socialdemokraterna tycker att Sverige ska ha en annan roll än övriga Nato-länder. Det tycks mig nämligen som om man menar att vi inte ska bära samma bördor som övriga Natoländer. Menar Socialdemokraterna att vi så att säga ska smita undan? Jag tänker att Socialdemokraterna väl inte resonerar så. Ledamoten skulle kanske kunna förklara mer detaljerat varför just Sverige ska ha det här undantaget?

Sedan vill jag bara förtydliga: Mitt parti står bakom överenskommelsen med Socialdemokraterna så länge vi har den. Men jag vill för transparensens skull och för allmänhetens skull försöka förklara mer detaljerat vad det är som ligger bakom detta.

Mitt huvudsakliga skäl till att stå kvar vid överenskommelsen är att det är väldigt viktigt att Socialdemokraterna, Moderaterna och övriga Natovänliga partier är överens om sin gemensamma Natopolitik. Det är mitt viktigaste skäl, alltså att vi ska vara överens. Däremot undrar jag varför Socialdemokraterna menar att just undantaget är så viktigt när det faktiskt strider mot själva gemenskapstanken i försvarsalliansen.
(Applåder)

Anf. 22 MORGAN JOHANSSON (S) replik:

Fru talman! Det är en väldigt underlig hållning, får man säga. I ena ändet säger Stefan Olsson att han står fast vid överenskommelsen, och i nästa ändetag frågar han mig varför vi ska ha den här överenskommelsen. Herregud, om han nu står fast vid överenskommelsen känner han väl ändå rimligen till sina egna argument för det?

Om han inte gör det kan jag ju nämna dem lite kort. Det första är att Sverige och andra nordiska länder inte ska bidra till ökad kärnvapenspridning. Det är en viktig och grundläggande utgångspunkt. Det skulle vi ju göra om vi skulle placera ut kärnvapen i våra länder. Det andra är att vi faktiskt har skrivit under ett avtal, ett icke-spridningsavtal. Det är inte bara

vi som har skrivit under det, utan det har amerikanerna också gjort. Vi ska inte sprida kärnvapen mer. Det bara är så. Annars bryter man mot icke-spridningsavtalet. Vi skulle bryta mot icke-spridningsavtalet om vi skulle ta emot kärnvapen på svensk mark.

Inlägget från Stefan Olsson blir inte bra, för det grumlar faktiskt vilken linje Moderaterna egentligen har. Från Socialdemokraternas sida måste vi kunna lita på att när vi kommer överens med er gäller det också långsiktigt.

När vi gick in i Natoprocessen fick vi kvittens från Ulf Kristersson på att detta var den gemensamma hållningen. Det fick vi på våren 2022. Jag tycker att det nu är upp till Moderaterna att hedra den uppgörelsen och inte försöka tunna ut den eller sända signaler i någon annan riktning.

Jag skulle alltså än en gång vilja höra av Stefan Olsson och Moderaterna: Står ni fast vid uppgörelsen om att vi inte ska ha kärnvapen på svensk mark? Det tycker jag att Stefan Olsson kan svara på med ett enkelt ja eller nej.

Anf. 23 STEFAN OLSSON (M) replik:

Fru talman! Då ska jag svara enkelt, så att det blir lätt för alla att förstå: Ja, vi står bakom överenskommelsen. Men det är naturligtvis inte konstigt att jag frågar vad de socialdemokratiska skälen är till att den är så viktig. Jag märker ju på ledamoten Johansson att han tycker att det är en väldigt viktig princip.

Jag tycker inte att jag fick svar på frågan varför Sverige inte ska bära samma bördor som övriga alliansmedlemmar. Jag tror inte att det blir ett brott mot icke-spridningsavtalet om de kärnvapen som i dag är lagrade i Tyskland av militärtaktiska skäl skulle flyttas till Sverige om det fanns behov av det. Nu har inte Nato sagt att det finns något sådant behov, och de länder som äger dessa kärnvapen har heller inte sagt det, så det är mer en teoretisk fråga.

I grunden har jag svårt att förstå den socialdemokratiska tanken om solidaritet här. Solidaritet är ändå ett honnörssord inom socialdemokratin. Ska inte Sverige vara berett att bära samma bördor som andra Natoländer när det gäller just de svåra delarna: Hur ska vi göra med kärnvapen? Det känns som om ni försöker hitta skäl för oss att smita undan.

Nåväl, låt mig förtydliga, så att det inte blir några som helst missförstånd: Överenskommelsen gäller så länge som Socialdemokraterna vill att den ska gälla. Men Socialdemokraterna kan ju faktiskt tänka om också.

Anf. 24 MORGAN JOHANSSON (S) replik:

Fru talman! Man blir inte särskilt mycket klokare av detta. I ena andetaget säger Stefan att Moderaterna står bakom avtalet, men i nästa andetag säger han att det egentligen är osolidariskt att inte placera ut kärnvapen i Norden. Jag måste säga att jag blir väldigt orolig när jag hör företrädaren för det största regeringspartiet resonera på det sättet. Jag är ganska säker på att den hållningen inte delas av Moderaterna i Regeringskansliet. Det kanske är Stefan Olsson som ensam står för detta.

Det här är ingen fråga som man leker med. När det gäller formuleringar och hur man problematiserar saker och ting måste det finnas en klar och tydlig linje och en klar signal.

Stefan Olsson talar om att bära samma bördor. Menar han då att Danmark, Norge och Finland inte bär samma bördor? Menar han att alla länder i Nato som inte har kärnvapen utplacerade är osolidariska och inte bär samma bördor – är det så vi ska tolka Moderaternas hållning? Det är en orimlig hållning, menar jag.

Vi har och ska ha samma linje om Norge, Danmark och Finland. Det skulle få mycket svårare konsekvenser om vi började svaja i den hållningen. Det ska vi inte göra.

Apropå de andra inläggen vill jag också säga att det är en missuppfattning att tro att ett Natoland inte kan vara för kärnvapenedrustning. Det är klart att man kan. Det är till och med så att ett kärnvapenland kan vara för kärnvapenedrustning. Det visar historien. Vi kan se på hur USA och Sovjetunionen tecknade de många bilaterala avtalen på 1970- och 1980-talen. Då skar man ned på kärnvapnen just av det skälet att man förstod att det inte var långsiktigt hållbart. Man kunde inte ha 70 000 stridspetsar och bara fortsätta den vansinniga kapprustningen.

Även som kärnvapenland kan man alltså vara för kärnvapenedrustning, men då måste det ske med reservationen att det måste bygga på avtal mellan de länder som har kärnvapen, så att de gör det samtidigt. Jag tror att alla – de flesta i alla fall – förstår att man inte kan ägna sig åt ensidig nedrustning, för då är risken att man blir ett lätt byte för motparten. Men man kan faktiskt vara både kärnvapenland och Natomedlem och ändå vara för kärnvapenedrustning.

Anf. 25 JOAR FORSSELL (L) replik:

Fru talman! Jag tänkte fortsätta den kärnfulla debatten med ledamoten Johansson. Häromdagen gick ju FN:s atomenergiorgan IAEA ut och varnade för att Iran hade anrikat 30 gånger mer uran än de får göra enligt det kärnenergiavtal som gäller sedan 2015, JCPOA.

Vi i Liberalerna har ju sedan tidigare sagt att vi en gång för alla vill avbryta förhandlingarna eftersom vi menar att det inte går att lita på Iran eller liknande länder. Man kan inte ingå avtal med Iran och tro att dessa avtal kommer att följas. Då blir det ju bara den andra parten, det vill säga demokratierna, som följer avtalet. Då försvagas demokratierna i balansen gentemot Iran.

Nyheten från FN visar att Liberalerna har haft rätt i sin ståndpunkt: Det är naivt att lita på Iran. Man kan inte ingå avtal på det sättet med Iran.

Jag vet att Socialdemokraterna tidigare har ansett att man skulle fortsätta förhandlingarna med Iran. Därför är min första fråga om Socialdemokraterna nu vill ansluta sig till Liberalernas linje att man ska avbryta förhandlingarna en gång för alla eftersom det inte går att lita på Iran. Och om svaret på den frågan är nej har jag också en andra fråga som är om Socialdemokraterna anser att man kan lita på Iran och liknande länder i internationella avtal.

Anf. 26 MORGAN JOHANSSON (S) replik:

Fru talman! Till att börja med tror jag att vi delar åsikten att ett Iran med kärnvapen vore en fullständig mardröm i regionen. Vi ska göra allt vi kan för att försöka se till att de inte når till det målet.

Det var ju också det här avtalets syfte. Jag tror att förhandlingarna drogs igång av amerikanerna under Barack Obamas ledning just för att försöka få till stånd någon form av process där man kunde prata med Iran och göra sådana här avtal, så att man skulle kunna trappa ned, så att säga, den produktionen och undvika detta. Det är bara att konstatera att utvecklingen i Iran därefter har gått i helt fel riktning. Jag kan väl då också konstatera att förutsättningarna nu för att jobba med Iran så som man gjorde tidigare inte alls finns på samma sätt. Jag tror inte att detta arbete kommer att kunna bära frukt under den närmaste tiden. Men ser vi en förändring i den iranska hållningen måste vi försöka ta chansen att återuppväcka den processen. Där är vi dock inte nu. Jag tror att jag och Joar Forssell i grunden faktiskt har samma ingångar här.

Grundproblemet är att när man har att göra med sådana här diktaturer – Nordkorea är ett annat exempel – är västvärlden i en svår sits. Vi vet att det är väldigt mycket som står på spel. Vi vill försöka förändra förutsättningarna, men det kan vara väldigt svårt att jobba med sådana här regimer.

Men som svar på Joar Forssells fråga: Jag tror att förutsättningarna för att komma fram just nu är mycket, mycket svåra med det ledarskap som Iran har.

Anf. 27 JOAR FORSSELL (L) replik:

Fru talman! Jag tackar för det svaret. Jag vill fortsätta understryka att Liberalerna anser att vi ska avbryta dessa förhandlingar en gång för alla, för vi tror inte på att det går att samarbeta med Iran. I en framtid där det iranska folkliga motståndet har fått gehör, där man har fällt regimen och där det demokrati- och frihetstörstande iranska folket har tagit över är det klart att alla avtal, så att säga, är på bordet. Men här och nu är detta tyvärr realistiskt.

Det finns många exempel på detta. Iran och kärnenergiavtalet är ett tydligt exempel på när den här typen av länder bryter mot internationella avtal på ett väldigt flagrant sätt, som får oss att framstå som naiva. Kina och hanteringen av Hongkong är också ett bra exempel på hur denna typ av aggressiva diktaturer inte följer internationella avtal. Ryssland är ett uppenbart exempel på ett land som man inte kan lita på när det kommer till internationella avtal.

Dessa länder – Kina, Ryssland och Iran – samarbetar faktiskt mot oss. De har det gemensamt att de är mot den liberala demokratiska världsordningen. Ett land, Ryssland, är fascistiskt. Ett land, Kina, är kommunistiskt. Ett land, Iran, är islamistiskt. Men de har det gemensamt att de hatar den demokratiska liberala världsordningen.

Jag undrar om Socialdemokraterna drar några vidare slutsatser av att det inte går att lita på denna typ av länder när det kommer till internationella avtal. Har vi i väst, i den demokratiska världen, varit naiva inför detta? Ska vi sluta med vår eftergiftspolitik för att i stället hantera dem på ett sätt som de kanske faktiskt begriper lite bättre?

Anf. 28 MORGAN JOHANSSON (S) replik:

Herr talman! Jag betraktar inte detta avtal som något slags eftergiftspolitik. Det var på sin tid ett försök att hitta en process framåt för att öka säkerheten i regionen och göra det med en väldigt svår motpart. Det är

ändå det som är det viktiga, det vill säga att försöka hitta sätt att öka säkerheten.

Jag sa i mitt tidigare inlägg att jag inte ser några förutsättningar nu för att, med det ledarskap som nu finns, komma framåt. Men jag tycker samtidigt att man ska vara väldigt försiktig innan man formulerar sig som att detta ska gälla en gång för alla. Då har man i praktiken sagt att det inte finns några förutsättningar över huvud taget under överskådlig tid. Det är ingen bra hållning, helt enkelt.

De västliga demokratierna – där är vi naturligtvis överens, Joar Forssell – har en väldigt svår sits. Vi vet vad våra motståndare är för några. Vi vet vad det är för typ av länder vi talar om. Men man måste alltid försöka jobba för att öka den gemensamma säkerheten i världen.

Om man inte vill bry sig om det och vänder ryggen åt alla sådana processer är risken stor att man plötsligt står i en situation där man har skaffat kärnvapen och där man, så att säga, utsätter andra länder i regionen för fruktansvärda faror.

Nej, det finns ingen möjlighet att komma fram nu med detta avtal. Jag hoppas att vi ska kunna få en annan situation framöver.

Sedan tycker jag att man ska komma ihåg att man ibland kan förhandla även med länder som är diktaturer och som skiljer sig mycket från oss. Jag nämnde de bilaterala nedrustningsavtalen mellan Sovjetunionen och USA under 70-talet och 80-talet. Man kunde faktiskt förhandla med Sovjetunionen, och man kunde faktiskt få till stånd ett minskat antal kärnvapenstridsopsar. De exemplen finns också.

Anf. 29 ARON EMILSSON (SD) replik:

Herr talman! Morgan Johansson apostroferade undertecknad, utöver Stefan Olsson, i sitt anförande, så jag tänkte ta tillfället i akt att ge vårt besked och svar på de frågor som ställdes.

Det är klart att det finns en bred uppslutning bakom och överenskomelse om att det inte är aktuellt med kärnvapen på svenskt territorium. Morgan Johansson missade möjligen detaljen att man bör lägga till: i fredstid. För det är också så att vi i detta nu är en del av Nato. Vi är en del av Nato fullt ut. Vi är en del av Natos kärnvapenplanering och program. Det gör att vi inte kan lägga en hämsko när det gäller hur eventuellt helt oförutsedda situationer i en framtid, där vi kan befinna oss i krigstillstånd, ser ut. Det är därför det tillägget är väldigt viktigt.

Men plötsligt händer det. Det kan hända att Socialdemokraterna och Sverigedemokraterna är överens. Det märkte jag att vi var, i det replikskifte som Morgan Johansson hade med Stefan Olsson. Det gällde att ett Natoland kan vara för kärnvapenedrustning eller ett kärnvapenland kan vara för kärnvapenedrustning, som Morgan Johansson nämnde. Det var precis det jag också nämnde i mitt inledningsanförande tidigare. Att ingå i Natos kärnvapenplanering och program behöver inte stå i motsats och kontrast till att fortsatt vidmakthålla starka svenska initiativ för nedrustning. Det finns till exempel en bred uppslutning i riksdagen, också från vår sida, bakom icke-spridningsavtalet och Stockholmsinitiativet. Det är väl en styrka för svensk del att det finns en nationell samling kring det.

Men min fråga till Morgan Johansson i detta skede blir: Vad är till syvende och sist egentligen Socialdemokraternas realpolitiska alternativ i den värsta av världar när den icke-konventionella avskräckningen med just kärnvapen för Natos del gentemot auktoritära stater som Ryssland och Kina kan behöva vara ett faktum? Vad skulle vi annars kunna ha som icke-konventionell avskräckning för att mota dessa auktoritära regimer?

Anf. 30 MORGAN JOHANSSON (S) replik:

Herr talman! Jag var lite förvånad över både Stefan Olssons och Aron Emilssons inlägg. Moderaterna står fast vid överenskommelsen. Men sedan frågade Stefan Olsson mig varför, vilket var konstigt.

Aron Emilsson säger i sitt inlägg att den hållning som Norge och Danmark har haft är från 50-talet och att den är så gammal att vi väl inte kan hålla oss till den. Det är en helt annan signal än vad jag har hört tidigare. Vi har tidigare varit överens om att det är Norges och Danmarks modell som vi ska hålla oss till, det vill säga vi ska inte ha kärnvapen eller permanenta baser på svensk, norsk och dansk mark i fredstid – det är så tillägget är. Det är också så vi har formulerat det. Därför var det lite överraskande när Aron Emilsson plötsligt tog upp detta som något gammaldags och omodernt – nu skulle någonting annat gälla.

Då får jag väl fråga Aron Emilsson om han står fast vid den uppgörelse vi nu har och vid att det är den formulering som gäller. Vi ska inte ha några kärnvapen på svensk mark. Vi ska inte heller ha några permanenta baser. Det beskedet gäller i fredstid, och Natomedlemskapet ska inte få några effekter på detta. Inte heller ska DCA-avtalet ha några effekter på det. Den diskussionen kommer vi naturligtvis att få återkomma till. Men det vore bra att få ett klart besked från Aron Emilsson i den delen.

Vi spekulerar inte i vad vi ska göra i krigstid. Det är ungefär så som den finländske presidenten, som var här häromveckan, sa: Man ska nog inte prata så mycket precis om vad man gör i krigstid, för då ger man en eventuell aggressor så mycket information att den aggressorn, den militär-makten, kan planera sitt anfall mot oss. Det ska vi avhålla oss från.

Anf. 31 ARON EMILSSON (SD) replik:

Herr talman! Jag delar den bilden. Däremot tror jag att det är väldigt viktigt att adressera och betona att Sverige har gått in i Natomedlemskapet utan förbehåll. Det är viktigt att konstatera detta. Alla, även de auktoritära staterna, vet att där finns en kärnvapenplanering och ett kärnvapenprogram.

Sedan ska vi naturligtvis inte spekulera i hur olika förfaranden och scenarier skulle kunna se ut i en eventuell framtida krigssituation. Det är självklart. Men beredskapen behöver finnas där.

Det är därför jag tycker att det är så viktigt att betona att det handlar om att kärnvapen eller permanenta baser inte ska finnas på svenskt territorium i fredstid. I krigstid kan saker som vi vet se helt annorlunda ut. Överraskningar sker.

Vi vet sedan tidigare att amerikanska kärnvapen exempelvis har funnits på Grönland. Det är inte svartvitt; det är inte så att Danmark och Norge genom förbehållen har undanhållit sig helt från att vara en del av den kollektiva kärnvapenplaneringen, som man kanske försöker låta påskina.

Återigen: Det är klart att de breda skrivningar som vi har nått majoritet kring i frågan gäller. Sedan vill inte jag föregripa de detaljerade skrivningarna i betänkandet kring DCA-avtalet eftersom vi har det under beredning, men man kan utgå ifrån att det är de här skrivningarna som det vilar på.

Jag hör fortfarande inte Morgan Johansson svara på frågan. Det är uppenbart att Socialdemokraterna är djupt kritiska till att det finns ett kärnvapenprogram, en kärnvapenavskräckning och så vidare. De tycker att det bästa hade varit om det inte fanns. Jag tror att de flesta i grunden kan skriva under på detta.

Men vad vore i Socialdemokraternas värld i dag det realpolitiska alternativet till kärnvapenavskräckning som icke-konventionell avskräckning gentemot en stat som Ryssland? Jag har inte sett något sådant på bordet. Och ingen skulle bli gladare än Putin om vi i det samlade väst- eller Nato-kollektivet skulle klä av oss den allra viktigaste avskräckningen.

Anf. 32 MORGAN JOHANSSON (S) replik:

Herr talman! Vi har alltid varit för ömsesidig kärnvapenedrustning byggd på avtal mellan de länder som har kärnvapen. Som jag pekade på i mitt inlägg har detta faktiskt kunnat åstadkommas också i politiska lägen som annars har varit ganska svåra. Det handlar om lägen där både Sovjetunionen och USA var indragna i andra krig och hade andra verksamheter för sig i olika delar av världen. Det här var under kalla kriget, och de stod verkligen rakt emot varandra på ett sätt som vi inte har sett förrän nu igen, i och med kriget i Ukraina. Trots dessa förhållanden lyckades man alltså förhandla fram avtal.

Det är klart att jag förstår att Ukrainakriget gör att det blir så gott som omöjligt att i närtid kunna återskapa en sådan process. Men vi måste försöka se till att vi kan nå dit, för kärnvapenfrågan och kärnvapen fortsätter att vara ett existentiellt hot mot mänskligheten. Även om man nu har tagit ned antalet till drygt 12 000 kärnstridspetsar är de så mycket större än de var under andra världskrigets slutskede. De kan utplåna förutsättningarna för mänskligt liv flera gånger om. Det är därför vi från vår sida alltid har drivit på för att försöka åstadkomma sådana processer.

Vi återkommer förstas till DCA-avtalet när vi ska diskutera det om ett par veckor. Jag vill bara vara väldigt tydlig, och det var därför jag sa som jag gjorde i talarstolen. Natomedlemskapet ska inte öppna upp för några kärnvapen på svensk mark. DCA-avtalet ska inte heller öppna upp för några kärnvapen på svensk mark. Det är väldigt viktigt att vi fortsätter att hålla fast vid den hållningen, som jag upplever är gemensam över parti-gränserna.

Anf. 33 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V):

Herr talman! De politiska partierna i Sveriges riksdag är överens om mycket när det gäller säkerhetspolitiken, även om det också finns skillnader. Det gäller framför allt synen på Ryssland och Ukraina.

Rysslands folkrättsvidriga angreppskrig mot Ukraina är ett hot mot säkerheten i vårt närområde och i Europa. Det är ett krig som har fått förödande konsekvenser för den ukrainska civilbefolkningen med ett stort antal döda och tusentals människor på flykt. Självklart ska Sverige och EU fortsätta att stödja det ukrainska folket så länge det behövs på alla tänkbara sätt – humanitärt, ekonomiskt och militärt – ända till dess att Ukraina

återigen har kontroll över sitt eget territorium och kan börja bygga fred i landet.

I Gaza fortsätter Israel att bomba civilbefolkningen trots att Internationella domstolen uppmanat Israel att genast upphöra med offensiven mot Rafah. Nyligen attackerades ett försvarslöst tältläger med flyktingar, och ett stort antal människor dödades, varav de flesta kvinnor och barn. Det är svårt att finna ord för denna oerhörda grymhet och tragedi.

Kriget, som har pågått i snart åtta månader, går till historien som det krig där flest barn, journalister, sjukvårdspersonal och hjälparbetare dödade sedan andra världskriget. En permanent vapenvila måste införas.

När Israel inte lyssnar på Internationella domstolens beslut måste det få konsekvenser. Jag är därför glad över att vi tillsammans med resten av oppositionen i dag har lagt fram ett utskottsinitiativ om att Sverige måste agera kraftfullt för att säkerställa att Internationella domstolens direkta order efterlevs på alla punkter och att Sverige driver på för att EU pausar associeringsavtalet med Israel till dess att man följer domstolens beslut.

Vi vill också att Sverige aktivt ska stödja internationella rättsliga institutioner som International Criminal Court och International Court of Justice och deras rättsprocesser för att motverka straffrihet gentemot alla aktörer i konflikten och säkra tillträde för kommissioner med mera.

Nu tänker jag gå in på att redogöra för våra reservationer, som vi har flera av i betänkandet. Den första handlar om viktiga vägval när Sverige nu är medlem i Nato. Kärnvapen är det mest destruktiva massförstörelsevapen som mänskligheten uppfunnit. Forskning har tydligt visat att det saknas beredskap för att hantera konsekvenserna av kärnvapen.

Kärnvapen är inte ett skydd mot internationella konflikter och krig. I verkligheten är kärnvapen ett enormt hot mot nordisk och global säkerhet. Om kärnvapen skulle komma till användning skulle det innebära en humanitär och klimatmässig katastrof med konsekvenser som ingen stat har förutsättningar att bemöta. Ett enda kärnvapen kan döda hundratusentals människor, ödelägga en hel stad och få klimatmässiga konsekvenser under många år.

Nato är en kärnvapenallians, och de amerikanska kärnvapnen utgör det så kallade kärnvapenparaplyet som Natomedlemmarna ryms under. När Sverige nu är medlem i Nato måste vi förhålla oss på ett klokt sätt till detta faktum. Enligt Natos doktrin är kärnvapen en central komponent i Natos sammanlagda förmåga för avskräckning och försvar. I doktrinen slås fast att så länge kärnvapen existerar kommer Nato att förbli en nukleär allians.

Om kärnvapenmakter valde att tillämpa principen om no first use, det vill säga en princip som innebär att kärnvapen aldrig får användas om inte fienden redan har genomfört en kärnvapenattack, skulle risken för att kärnvapen används minska betydligt. Tyvärr förbehåller sig Nato rätten att slå till först i en konflikt som använder kärnvapen. Det försvårar globala nedrustningsinitiativ eftersom det medför att ett överhängande hot om kärnvapen alltid kvarstår. Sverige måste därför driva principen om no first use inom Nato.

I flera länder som är medlemmar i Nato ser vi hur demokratin backar. Det finns Natoländer där grundläggande mänskliga rättigheter utmanas allt oftare. Oppositionella och journalister fängslas, medier och universitet kontrolleras och rättsstatens principer ifrågasätts. Jag tänker framför allt på länder som Turkiet och Ungern, där utvecklingen gått åt helt fel håll

under de senaste åren. Dessa länder kan inte längre räknas som fullvärdiga demokratier.

Vi ser hur Ungern inte vill ge sitt fulla stöd till Ukraina och hur Turkiet har tydliga stormaktsambitioner i regionen och angriper grannländer helt i strid med folkrätten. Den bristande demokratiska statusen hos länder inom alliansen är ett säkerhetsproblem som behöver tas på allvar. Därför bör Sverige verka för att Nato inför ett demokratikrav.

Sverige har en stolt tradition av transparens och offentlighetsprincip. Sverige ska därför vara pådrivande för att förbättra insynen i Nato och för att de nationella parlamenten i medlemsländerna ska skärpa sin granskning av Natos angelägenheter, så att ansvarsutkrävande kan ske för att säkerställa demokratisk förankring i Sverige. Det ska inte heller vara några permanenta Natotrupper på svensk mark. Permanenta baser i sig skulle kunna utgöra en måltavla och öka säkerhetshotet mot Sverige. En stark permanent utländsk närvaro kan också komma att påverka Sveriges självständighet. Permanent stationerad utländsk militär lyder inte heller under svensk lag, vilket kan komma att utgöra ett problem om brott begås.

Vänsterpartiet har ytterligare en reservation som rör kärnvapen. Kärnvapen är, som sagt, det mest destruktiva massförstörelsevapen som mänskligheten har uppfunnit. Det internationella samfundet har hittills varken lyckats stoppa spridningen eller få kärnvapenstaterna att avväpnas. I stället investeras i dag miljarder i modernisering och utveckling av kärnvapen. Inte sedan kalla kriget har risken för att kärnvapen kan komma att användas varit så stor som i dag, enligt fredsforskningsinstitutet Sipri.

I en värld där Ryssland hotar att använda massförstörelsevapen måste kärnvapenfria länder som Sverige ta tåten och sätta press på Ryssland och andra kärnvapenstater om att nedrusta – för allas vår säkerhet. Naturligtvis måste det vara en ömsesidig nedrustning. Det är hög tid att fredsrörelsen och alla positiva krafter verkligen tar upp kampen för en global nedrustning av kärnvapen.

Internationell säkerhet ska vila på folkrätt, samarbete och ett starkt globalt regelverk under FN:s ledning. I ljuset av den säkerhetspolitiska utvecklingen i världen blir FN:s avtal om förbud mot kärnvapen särskilt viktigt. Genom Sveriges historia av militär alliansfrihet finns också en unik röst som bör användas för global kärnvapenedrustning.

Sveriges medlemskap i kärnvapenalliansen Nato gör det särskilt viktigt att markera mot kärnvapen. Sverige ska inte stå bakom vare sig avskräckning med eller användning av kärnvapen. Det gäller oavsett om Sverige är medlem i en militär allians eller inte; Sverige bör förbjuda kärnvapen på sitt territorium i både freds- och krigstid. Sverige ska omgående signera FN:s avtal om förbud mot kärnvapen. Det finns inga vinnare i ett kärnvapenkrig – bara förlorare.

Vi har dessutom en reservation om att införa en kärnvapenfri zon i Mellanöstern. Vi är övertygade om att en sådan skulle bidra till avspänning i regionen. Det är något som verkligen behövs mot bakgrund av den ökande spänning och upprustning vi ser i området.

Stora områden i världen, som Latinamerika, Centralasien, Sydostasien, Oceanien och Afrika, är redan kärnvapenfria zoner. Sverige bör som enskilt land, som alltså är medlem i EU och FN, agera för att få till stånd en zon fri från massförstörelsevapen i Mellanöstern.

Vi har också en reservation som berör trollfabriker, som vi ser som ett allvarligt hot mot vår demokrati och säkerhet. Trollfabriker är ett propagandaverktyg som syftar till att påverka samhällsdebatten genom exempelvis desinformation, falska nyhetsidor och sociala medier.

I Sverige är det framför allt de ryska trollfabrikerna som har uppmärksamats. Vi har sett flera exempel på det under de senaste åren. Men nu har vi även våra egna trollfabriker genom SD:s anonyma konton, som sprider hot, hat och desinformation på nätet.

Utvecklingen med trollfabriker, propaganda och desinformation måste motarbetas oavsett om de är inhemska eller kommer från främmande makt. När det gäller främmande makts användning av dessa metoder måste de naturligtvis kraftfullt fördömas. Regeringen bör i kontakt med länder som finansierar trollfabriker, som Ryssland, Turkiet och Kina, tydligt markera och kräva ett stopp på det statliga stödet till aktiviteterna.

Vår sista reservation handlar om autonoma vapensystem. Helt autonoma vapensystem är vapen som förmår agera utan mänsklig kontroll. Till skillnad från en obemannad drönare som kontrolleras av en pilot som fjärrstyr den har helt autonoma vapensystem förprogrammerade algoritmer som själva väljer ut sina mål. De senaste tio åren har antalet länder och företag som arbetar med tekniken ökat kraftigt. AI har därmed många positiva sidor och erbjuder möjligheter till utveckling och effektivisering, men det finns också mindre positiva sidor. Det handlar till exempel om risker för bristande integritet, mer övervakning, gräzonsproblem och inte minst alltmer avancerade helt autonoma vapensystem.

AI-utvecklingen lyfter upp en rad frågor, bland annat ägande, demokratisk kontroll och etiska principer. I mars 2023 uppmanade en rad ledande AI-forskare och experter världen att pausa utvecklingen av AI i ett halvår medan vi ser över vilka risker som finns och hur de kan motverkas. Det finns behov av en öppen och transparent debatt om AI och om den reglering som måste till. Det finns områden där tekniken kan användas för goda ändamål, till exempel minröjning och cybersäkerhet. Men att överlåta etiska avgöranden till algoritmer kan aldrig vara acceptabelt i en fri, demokratisk och rättssäker värld.

Frågan om autonoma vapensystem är minst sagt kontroversiell. I dag saknas ett tydligt regelverk för sådana vapen. En lång rad stater har efterlyst någon typ av reglering, och ytterligare andra stater vill se ett förbud. FN:s generalsekreterare António Guterres har kallat autonoma vapen moraliskt motbjudande och politiskt oacceptabla. Helt autonoma vapensystem sätter även ansvarsfrågan ur spel. Vem är ansvarig för folkrättsbrott begångna av en robot? Fredsorganisationer varnar också för risken för att autonoma vapensystem sänker trösklarna för krig.

Civilsamhällesorganisationer över hela världen har gått samman för att stoppa utvecklingen av autonoma vapensystem i kampanjen Stop Killer Robots. I FN pågår sedan 2014 samtal om hur autonoma vapensystem ska hanteras. Men Sveriges engagemang i frågan har varit alltför svagt, och det måste förbättras.

Flera av världens största vapenföretag arbetar med teknik som kan användas i autonoma vapensystem, men utan att ha någon tydlig policy för hur man säkrar mänsklig kontroll. Helautonoma vapensystem bör förbju-

das enligt internationell lag, och Sverige ska arbeta för en bindande internationell konvention mot helt autonoma vapensystem.

Vi står bakom alla reservationer, men jag yrkar bifall till reservation 3.

Anf. 34 STEFAN OLSSON (M) replik:

Herr talman! Vänsterpartiet är förvisso mot svenskt Natomedlemskap. Menar då Vänsterpartiet, med tanke på partiets bestämda avståndstagande från allt vad kärnvapen heter, att Nato bör upphöra med sin kärnvapenavskräckning, det vill säga att Nato bara ska använda sig av konventionella stridskrafter? Det leder i så fall till att Natos potentiella fiender, Ryssland, Kina, Nordkorea, kanske Iran, har kärnvapen medan Nato försöker balansera detta utan kärnvapen. Är det den logik som Vänsterpartiet menar att Nato bör arbeta efter? Det skulle vara intressant att veta.

Jag skulle också vilja veta lite mer om hur principen no first use faktiskt är tänkt att fungera på riktigt, om den sätts i bruk. Tänker sig Vänsterpartiet att om Nato deklarerar att man har som princip att aldrig använda kärnvapen i ett första skede kommer en diktator som Vladimir Putin att lyssna på, respektera och uppfatta detta som ett slags fredstrevare och därför avstå från kärnvapen? Eller kommer han att uppfatta detta som ett svaghets-tecken och i stället bli mer benägen att använda kärnvapen? Det skulle vara intressant att höra mer om hur ledamoten tänker på den punkten.

Anf. 35 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V) replik:

Herr talman! Jag tackar för frågorna.

Kärnvapen är ju de värsta vapen som mänskligheten har uppfunnit, och som jag sa i mitt anförande finns det inga vinnare i ett kärnvapenkrig. Det finns bara förlorare. Och att man kan använda kärnvapen i avskräckande syfte är en chimär. Det fungerar inte.

Kommer kärnvapen till användning kommer en stor del av jordens befolkning att dö, och jorden kommer inte att kunna brukas under väldigt lång tid. Vi måste göra allt som står i vår makt för att kärnvapen aldrig någonsin ska komma till användning. Därför måste vi aktivt jobba för kärnvapenedrustning, och det måste vi göra även om vi är med i kärnvapenalliansen Nato.

Till att börja med måste vi se till att vi aldrig någonsin får kärnvapen på svensk mark, för det skulle naturligtvis öka risken för att kärnvapen kommer till användning. Vi skulle bli en måltavla på ett helt annat sätt, så vi måste garantera att inga kärnvapen placeras på svensk mark eller på nordiskt territorium. Vi drev en gång i tiden på för att Norden skulle bli en kärnvapenfri zon. Vi gör det fortfarande, och jag tycker att det är en alldeles utmärkt idé.

Det är klart att det måste vara en ömsesidig kärnvapenedrustning. Vi kan ju inte kräva att bara den ena parten nedrustar, utan det måste vara en ömsesidig kärnvapenedrustning. Vi måste ställa krav på både Ryssland och Nato om kärnvapenedrustning. Det är otroligt viktigt om vi ska säkra framtiden.

Tanken med no first use är att om vi kan få kärnvapenstaterna att gå med på att inte använda kärnvapen först, att inte vara de första att använda kärnvapen, får vi större trygghet och en bättre garanti för att man inte kommer att använda kärnvapen. Det är en jättebra idé, det här med no first use.

Anf. 36 STEFAN OLSSON (M) replik:

Herr talman! Jag tror ju att kärnvapen fungerar i avskräckande syfte. Jag tror att det fungerar så att om Vladimir Putin hotar oss, alltså Nato, med kärnvapen hotar vi tillbaka och säger att ”det är ingen idé att du försöker hota, för vi kan slå ut dig och dina styrkor lika mycket som du kan slå ut oss”. Så tror jag att själva logiken är med avskräckning, och därför tror jag att avskräckning faktiskt funkar.

Menar ledamoten att logiken som jag nu beskriver är fel? Är det så att det här sättet att resonera, som faktiskt Nato står för, är fel och inte fungerar? I så fall skulle Nato kanske behöva avveckla sina kärnvapen ensidigt.

Samtidigt säger ledamoten att om en nedrustning ska genomföras ska den vara ömsesidig. Och man måste faktiskt ha kärnvapen för att kunna avveckla dem. Jag tycker att det verkar som att ledamoten säger emot sig själv när hon säger att kärnvapenavskräckning inte funkar men att det ändå ska vara en ömsesidig avveckling. Det förutsätter ju att man har kärnvapen.

Jag blev ändå inte riktigt klar över svaret på frågan om hur no first use fungerar. Är det så att ledamoten tänker sig att Vladimir Putin respekterar en sådan princip och därmed blir mer ödmjukt inställd till det som han uppfattar som sina fiender? Eller kommer han att tolka detta som ett svaghetstecken och därför bli mer benägen att använda kärnvapen?

Anf. 37 LOTTA JOHANSSON FORNARVE (V) replik:

Herr talman! Tack till Stefan Olsson för ytterligare frågor!

Nej, jag tror inte att kärnvapenavskräckning fungerar, och det är många som håller med mig. Hela den breda fredsrörelsen håller med om att kärnvapenskräckning är någonting som inte fungerar. Vi har också den internationella konventionen mot kärnvapen, där man tydligt försöker få fram ett förbud mot användande av kärnvapen.

Vi menar att den enda vägen att gå är att jobba för en kraftfull nedrustning av kärnvapen, och då måste man ställa krav på alla kärnvapenmakter – Ryssland och alla de länder som ingår i Nato plus naturligtvis alla de länder som inte ingår i Nato som har kärnvapen – att de ska nedrusta.

För att kunna göra det krävs en kraftfull opposition, menar jag. Vi såg ju på 80-talet att vi faktiskt lyckades få kärnvapenmakterna att rusta ned. Jag var själv med i fredsrörelsen på den tiden. Det var mycket tack vare en världsomspännande, kraftfull opinion mot kärnvapen som vi fick kärnvapenmakterna att faktiskt komma överens om att nedrusta. Det går alltså. Och vi måste tro att det är det som är vägen framåt, för fler kärnvapen är inte lösningen. Det ökar bara risken för att kärnvapen kommer till användning.

Anf. 38 JOAR FORSSELL (L) replik:

Herr talman! Ledamoten Johnsson Fornarve sa i sitt anförande att kärnvapen kan leda till att hundratusentals människor dör och får enormt allvarliga konsekvenser för klimatet och, antar jag, också miljön. Ledamoten nickar; jag tar det som ett ja. Därför har jag en fråga som rör just avskräckning kopplad till Rysslands anfallskrig i Ukraina.

Rysslands krig mot Ukraina har ju fått konsekvensen att hundratusentals människor har blivit dödade, och det har fått enorma konsekvenser för miljön. Precis de konsekvenser som ledamoten beskrev är konsekvenserna

av kärnvapen har vi fått i Ukraina utan kärnvapen. Där har ju inte kärnvapen använts.

Det är ju tyvärr så, herr talman, att detta ofta är konsekvensen av den här typen av krig. Miljön och klimatet förstörs, och hundratusentals människor dödas.

Det finns ju ingen i den här kammaren eller vad jag vet i svensk politik i övrigt som tycker om kärnvapen. Alla fördömer kärnvapen och vill att kärnvapen inte ska finnas. Men vi lever i en verklighet där kärnvapen finns, tyvärr, och då undrar jag om det inte kan vara så att vi kan undvika hundratusentals döda och att miljön blir förstörd i krig om vi kan ha den avskräckande effekten av kärnvapen nu när de finns och när det finns antagonister som Ryssland som har tillgång till dem.

Min första fråga till Vänsterpartiet är om vi inte ska lära oss av historien, för att citera Knutna nävar, och lära oss av det som hänt i Ukraina. Vore det kanske inte så att om Ukraina hade haft kärnvapen skulle inte Ryssland ha inlett det här kriget eftersom de då hade avskräckt Ryssland?

Sedan vill jag passa på att fråga om det är så att Vänsterpartiet fortfarande vill lämna Nato. Det tyckte jag var otydligt i anförandet.

Anf. 39 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V) replik:

Herr talman! Tack till ledamoten Forssell för frågorna!

Jag tycker att jag har svarat på den här frågan redan tidigare. Det är klart att ett konventionellt krig får förödande konsekvenser i Ukraina. Det har vi absolut sett i form av ett stort antal döda och förött klimat på många olika sätt. Men kärnvapen är ju otroligt mycket mer destruktiva. De förstör i stort sett allt.

När man har använt kärnvapen kan det också bildas liksom ett sotmoln som blockerar solens strålar och gör att ingenting kan växa under flera, flera år. Det skulle kunna bli massvält under väldigt lång tid. Det är alltså inte bara detta att man dödar massor av människor just där och då när kärnvapnet används, utan det kan få effekter för otroligt lång tid framöver.

Därför är kärnvapen så otroligt mycket mer fruktansvärda domedagsvapen än konventionella vapen. De är naturligtvis också fruktansvärda, men de kan inte jämföras med kärnvapen på samma dag.

Därför måste vi göra allt som står i vår makt för att minska antalet kärnvapen i världen, och då måste vi ställa krav på alla kärnvapenstater. Vi måste ställa krav på Ryssland, USA, England, Frankrike och Kina – Israel har också kärnvapen – om kärnvapennedrustning.

Ledamoten säger att vi ska lära av historien. Det tycker jag definitivt att vi ska göra. Morgan Johansson hade en historielektion här tidigare och berättade om kärnvapennedrustningen på 70- och 80-talen. Jag var också med på den tiden. Där kan vi se hur vi verkligen lyckades få Sovjet och USA att sätta sig vid förhandlingsbordet och minska antalet kärnvapen.

Det är så vi måste göra återigen. Vi måste förmå kärnvapenstaterna att nedrusta. Vi måste få bort kärnvapnen.

Anf. 40 JOAR FORSSELL (L) replik:

Herr talman! Ja, man minskade ju antalet kärnvapen som fanns i Ukraina, bland annat. Det är väl konsekvenserna bland annat av det som vi ser just nu.

Min fråga kvarstår. Menar Vänsterpartiet att om Ukraina hade haft kärnvapen – det är ett tydligt exempel i vår närhet – hade risken för en rysk invasion varit lika hög?

Jag tror att när det finns länder som har kärnvapen, som Ryssland och Nordkorea och kanske i framtiden Iran, ökar risken att de är aggressiva mot sina grannar eller mot andra om grannarna inte har kärnvapen. Risken ökar alltså om man inte har detta att sätta emot och avskräcka med.

Min fråga kvarstår, och den är ganska tydlig; det är egentligen en ja-eller-nej-fråga, men vi är ju politiker, och det kan vara svårt med sådana: Tror Vänsterpartiet att risken för en invasion från Ryssland hade varit lika hög om Ukraina hade haft kärnvapen – ja eller nej?

Den andra frågan som jag inte fick svar på är: Vill Vänsterpartiet lämna Nato nu? Det har ju Vänsterpartiet velat tidigare – eller de har velat att vi inte skulle gå med. Jag tror att Vänsterpartiets väljare gärna vill veta om Vänsterpartiet vill lämna Nato och om det är något som Vänsterpartiet kommer att driva. Det tror jag skulle vara ett viktigt besked till väljarna.

Anf. 41 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för ytterligare frågor.

Den första frågan är en utopisk fråga eftersom det inte finns några kärnvapen i Ukraina. Jag är inte så säker på att Ryssland inte hade gått in även om Ukraina hade haft kärnvapen. Jag tror snarare att länder som har kärnvapen riskerar mer. Det är därför det är så viktigt att vi ser till att Norden förblir kärnvapenfritt, för att vi inte ska bli en måltavla på det sättet. Vi ska inte sprida kärnvapen mer än nödvändigt. Vi måste minska antalet kärnvapen.

När det gäller Natofrågan var Vänsterpartiet emot att Sverige skulle gå med i Nato av flera olika skäl, delvis för att vi anser att Sverige inte är säkrare som medlem i Nato, delvis för att Nato är en kärnvapenallians men delvis också för att Nato har odemokratiska medlemsländer, som till exempel Turkiet och Ungern.

Vänsterpartiet vill hellre att vi samarbetar med länder som är som vi – demokratiska länder. Det kan vara nordiska länder, det kan kanske vara länder i Balkan och så vidare. På det sättet hade vi haft vår självständighet när det gäller de här frågorna. Det tror jag hade varit bättre.

Nu är vi med i Nato, och då får vi respektera det så länge och ställa krav på Nato i enlighet med vad jag sa härifrån talarstolen, det vill säga demokratikrav och krav om att vi inte ska ha några kärnvapen på svensk mark och så vidare.

Vi tycker dock fortfarande att när tiden är lämplig bör Sverige lämna Nato, men kanske inte precis just nu.

Anf. 42 KERSTIN LUNDGREN (C):

Herr talman! När man lyssnar på den här debatten kan man tro att detta är ett betänkande som handlar om kärnvapen i Sverige eller inte. Men så är det faktiskt inte, herr talman. Det här är ett betänkande som svarar på motioner från två riksdagsår, och det finns en lång rad olika punkter i detta. Med tanke på hur debatten har låtit måste jag lägga om inriktningen på mitt anförande.

Putin har använt kärnvapen som ett hot. Han hotade med att använda dem om han inte fick sin vilja fram i Krim. Det fick vi höra ett år senare, när han erkände att han låg bakom och var en del av de små gröna männens plan. Det var en tydlig signal. Vi hör nu hur man tränar sin kärnvapenkapacitet, hur man flyttat fram kärnvapenförmåga till Belarus och uppenbart hotar oss alla med att använda kärnvapen.

De ryska kärnvapnen är det som hotar oss. På sikt vet vi inte hur den kinesiska kärnvapenuppbyggnaden kommer att påverka. Ingenting gott kommer från den utbyggnad av kärnvapen som Kina gör tillsammans med Ryssland.

Det är klart att detta ställer krav på kärnvapenländer, men kärnvapenländer har också sagt att man inte ska bidra till spridning. Det är en del av att kärnvapenländerna har en accept för att kunna hålla sina kärnvapen under kontroll.

Det låter i debatten som att Nato är en kärnvapenallians. Men Nato har inga kärnvapen. Nato förfogar inte över kärnvapen. Det är länder som förfogar över dem – USA först och främst, men också Frankrike och Storbritannien. Detta är självklart.

Sedan har Nato en kärnvapenavskräckande planering, för man vet att framför allt det amerikanska paraplyet påverkar och skyddar oss alla mot de ryska hoten som annars skulle kunna komma där vi inte har möjlighet att svara tillbaka och avskräcka. Det är klart att detta påverkar oss alla.

Utskottet skriver på sidan 23 i betänkandet att även om Sverige står bakom Natos strategiska avskräckning – som vi gör – med kärnvapen menar regeringen att det på samma sätt som i övriga nordiska länder inte finns skäl att ha kärnvapen på svenskt territorium i fredstid, och utskottet delar regeringens uppfattning. Om detta har vi varit eniga.

När jag lyssnar på hur den här debatten har spelats upp låter det dock som att det finns en och annan som har tagit fram åtminstone någon hacka eller spett för att försöka slå i den här överenskommelsen och skapa osäkerhet och otydlighet. Det tycker jag är allvarligt. Det bejakar bara dem som försöker sprida en lång rad synpunkter om vad vårt Natomedlemskap innebär och skapa frågetecken kring vad som gäller på svenskt territorium i fredstid.

Vi har varit tydliga, precis som våra nordiska grannar: i fredstid inga kärnvapen och ingen permanent trupp. Låt oss inte sprida osäkerhet kring detta genom vårt agerande här i kammaren nu. Det tycker jag är en kommentar som det finns anledning att göra med tanke på hur debatten har låtit.

Från Centerpartiets sida är det tveklöst så att vi ser det som självklart att fortsätta arbetet för nedrustning. Nato vill också se en värld utan kärnvapen. Nato står också för nedrustning. Men som har framgått tidigare handlar det om ömsesidighet. Vi ska inte bli en fågel sittande på en gren som enkelt kan skjutas ned av Putins ambitioner.

Det är den verklighet vi måste förhålla oss till. Vi måste agera ansvarsfullt och balanserat för att säkra Sverige, våra grannar och Nato, som vi nu tack och lov är medlemmar i.

Det ansvaret är vi från Centerpartiets sida beredda att ta. Vi är också tydliga med att vi står upp för NPT-avtalet, den överenskommelse som träffats och som är en av de multilaterala strukturerna som ännu överlevt. Vi

får se vad som händer 2026. Förra mötet, 2022, var inte en framgång. 2026 har vi stora utmaningar med att försöka hålla ihop.

Om vi också bryter detta är det verkligen fritt fram. Dessutom riskerar vi IAEA, som är en oerhört viktig, respekterad och accepterad institution som håller koll på världen i den här delen.

Det är oerhört viktigt att vi hävdar NPT. Vi i Sverige har varit överens tidigare, och det var utrikespolitisk debatt och annat, om att vi ska gå vidare med Stockholmsinitiativet, som handlar om att försöka öka trovärdigheten och på olika sätt höja trösklarna för användning. Men vi lever i en tid när förtroendet mellan stater är oerhört ansatt, och till och med borta i stora stycken. Det är en verklighet som vi måste förhålla oss till.

Förhoppningsvis kan ledarskap förändras till det bättre, men vi är inte där på länge än. Detta har också vi och Försvarsberedningen konstaterat vad gäller Rysslands långvariga närvaro. Vi har ett särskilt yttrande om den delen. Vi tycker att det var rätt att man inte deltog vid översynskonferensen om förbudskonventionen, för vi ska inte delta vid varje tillfälle och skapa en bild av att vi ska ansluta oss. Vi ser inte att det är aktuellt. Vi ska inte ansluta oss till förbudskonventionen, och vi ska hävda NPT.

Detta innebär inte att vi inte vid varje tillfälle ska ställa oss frågan: Finns det skäl nu att gå med, vilka andra är med och kan vi göra insatser för att inte öka polariseringen? Detta är naturligtvis något som vi har anledning att pröva. För vår del är det inte ett för alltid-stopp utan något som kan prövas vid varje översynskonferens.

Vi har många reservationer i betänkandet, herr talman. Jag står naturligtvis bakom dem alla, men jag vill slutligen lyfta fram vår reservation 6 under punkt 2, som handlar om den nationella säkerhetsstrategin. Vi har en ny ordning med ett nationellt säkerhetsråd med flera kanslier som byggts upp under Statsrådsberedningen. Där har riksdagen ingen kontrollmöjlighet, något som är oerhört viktigt för vår säkerhetspolitik.

Vi tycker att det är rimligt att riksdagen får en skrivelse om vår säkerhetspolitik som vi har möjlighet att diskutera och ta ställning till. Att vi får en redogörelse för detta arbete tycker vi är rimligt. Det är en nyordning med det nationella säkerhetsrådet, och det borde vara en nyordning även med relationen till riksdagen.

Med detta yrkar jag bifall till reservation 6.

Anf. 43 STEFAN OLSSON (M) replik:

Herr talman! I den formulering som vi har debatterat här i dag, som handlar om utplacering av Natos kärnvapen, finns en annan bit som också är intressant. I vår svenska formulering, som Centerpartiet för övrigt står bakom, står det att vi inte ser något behov att ha permanenta Natobaser i Sverige i fredstid.

Jag ska ställa en fråga liknande den som jag ställde till Socialdemokraterna och be Centern förklara vad som egentligen är problemet med att ha permanenta Natobaser i Sverige. Jag säger inte att Moderaterna kommer att frånga överenskommelsen på något sätt, men det skulle vara intressant att veta mer om Centerpartiets skäl till att stå bakom just delen om permanenta Natobaser.

Sverige är ett Natoland nu, och det betyder att alla svenska militära installationer i Sverige också är Natobaser. På något sätt har vi redan passerat det stadiet, vilket gör att formuleringen känns lite irrelevant. Skulle

ledamoten kunna förklara mer om hur Centerpartiet har resonerat om just permanenta Natobaser och varför det är ett problem för Sverige?

Prot. 2023/24:125

30 maj

*Vissa säkerhets-
politiska frågor*

Anf. 44 KERSTIN LUNDGREN (C) replik:

Herr talman! Man kan fundera på vad som är skälet till Stefan Olssons och Moderaternas behov av att resa dessa frågor just nu.

Jag uppfattar att vi kommer att få en debatt när vi pratar om DCA-avtalet, där dessa frågor kommer att vara viktiga och intressanta. Vi är för DCA-avtalet – att man ska få tillträde och möjligheter och att vi ska ha lagring – men det är solklart att det inte finns någon förberedelse för att bygga baser.

Det är en utmaning att säkra Natos militära förmåga i dag – vi behöver bygga rätt rejält. Det är också många länder som knackar på dörren och vill ha en permanent närvaro. De skulle älska det, men de får det inte därför att man har roterande lösningar. De baltiska staterna har hela gränsen mot öst, och alla dessa länder vill ha permanenta baser modell Tyskland. Där är vi dock inte.

Den fråga som Moderaterna måste ställa sig är om man, trots vad Försvarsberedningen har sagt, uppfattar och bedömer att vårt läge är så allvarligt att vi ska sälla oss till den krets av länder som vill se permanenta Nato-baser i landet utplacerade från andra länder, framför allt USA och Storbritannien. Är det Moderaternas mening?

Anf. 45 STEFAN OLSSON (M) replik:

Herr talman! Det var inte det som var min fråga, utan min fråga till Centerpartiet var vilka skäl Centerpartiet har för att stå bakom formuleringen att vi ser skäl att ha permanenta Natobaser i Sverige. Hur tänker Centern på den punkten? Vad var skälen till att Centern tyckte att det var en bra överenskommelse att ingå?

För egen del menar jag att det är viktigt att ha en bred gemenskap kring hur vi ska agera i Nato. Därför tycker jag att Moderaterna ska stå bakom överenskommelsen. Vi kan ha den tillsammans med Centern och tillsammans med Socialdemokraterna.

Jag ser däremot inte att det skulle bli ett negativt utfall om Nato vill placera en permanent bas i Sverige av strategiska skäl. Jag kan inte se det negativa i detta och att vi ska blocka det inom Nato. Detta kan jag inte se någon poäng med. Jag kan förstå det om Nato säger att det inte finns något behov. Vi ska definitivt inte ligga på Nato och tjata oss till en installation som Nato självt inte har sagt behövs i Sverige.

Det skulle dock vara intressant att veta mer om hur Centern har resonerat just om Natobaser i Sverige och om detta är problematiskt eller inte.

Anf. 46 KERSTIN LUNDGREN (C) replik:

Herr talman! Om man läser reservationerna ser man att vi vill att ett Nato Center of Excellence ska placeras i Sverige. Vi tycker att det vore bra och beklagar att inte vi får stöd för detta från alla.

När det gäller formuleringen har den från vår sida varit en ingång. När vi tog ställning 2015 var det ett av de beslut som vi tog, och detta får vi väl se som en bild av hur vi bedömde läget – att det inte var aktuellt. Detta har varit en utgångspunkt som vi har haft.

Sedan har det fortsatt, och jag uppfattar att vi alla som stod bakom Natomedlemskapsansökan landade i att det var en formulering som stämde väl överens med våra nordiska grannars hållning. Där tyckte vi att det fanns skäl att samordna oss med våra nordiska grannar och att inte vika av från deras vägval.

Vi valde alltså den nordiska lösningen och tyckte att det skulle underlätta för andra nordiska länder om vi också gick den vägen i vår argumentation. Vi har sedan glatt noterat att det har varit en bred samsyn kring denna hållning, och jag hoppas verkligen inte att denna debatt nu skapar så många frågetecken att man börjar fundera på om regeringen är på väg att vända av något skäl.

Nato har inte något önskemål. Natotrupper är svåra att få till många länder just nu. Jag är glad att Sverige kommer att vara en del i ett roterande stöd för Lettland. De är i större behov av det än vad Sverige är, i alla fall just nu.

Anf. 47 JACOB RISBERG (MP):

Herr talman! Sverige befinner sig i ett mycket allvarligt säkerhetspolitiskt läge efter Rysslands fruktansvärda och olagliga fullskaliga invasion av Ukraina. Kriget utmanar den europeiska säkerhetsordningen. Den geopolitiska situationen i omvärlden ter sig alltmer osäker på grund av utdragna och ofta komplexa konflikter.

Risken för krig och allvarliga konflikter ökar när misstron mellan människor och länder tillåts växa, när människans möjligheter att tillgodose sina grundläggande behov, som mat och vatten, tas ifrån henne och när polariseringen drivs på av våldsbejakande och icke-demokratiska krafter.

Folkrätten, demokratin och våra mänskliga rättigheter utmanas av självsvåldiga stater, hat mot den andre och en framväxande aggressiv nationalism i flera länder. Kärnvapen och utvecklingen av nya avancerade vapensystem ökar osäkerheten i hela världen.

För att möta dessa utmaningar måste omvärlden kraftsamla. Internationellt samarbete och alliansbyggande till försvar för den regelbaserade världsordningen, demokrati och mänskliga rättigheter behövs för att möta en alltmer polariserad värld.

Att genom diplomatiska och konfliktförebyggande insatser undvika att konflikter uppkommer eller förvärras är centralt och också det billigaste alternativet för att främja demokrati och säkerhet. Men vi ser också behov av en snabbare och mer omfattande uppbyggnad av totalförsvaret – såväl det militära som det civila försvaret.

Rättsstaten urholkas på flera håll i Europa, och partipolitiska intressen styr hur domstolar dömer och vad medier rapporterar. Den demokratiska tillbakagången gör livet mer osäkert och ofritt för människor runt om i Europeiska unionen.

Samtidigt försämras det demokratiska samtalet av desinformation som polariserar och undergräver tilliten mellan människor. Ett fåtal mediejättar kontrollerar stora delar av internet, parallellt med att den snabba tekniska utvecklingen inom artificiell intelligens kräver politiskt engagemang för att inte leda till att människors frihet och välbefinnande begränsas.

Demokrati, yttrandefrihet, organisationsfrihet, pressfrihet och rättsstatsprincipen är värden som vi inte kan ta för givna och som måste försvaras.

Vi står fast förankrade i att Sverige borde återinföra en solidarisk och feministisk säkerhetspolitik där vi skyddar Sverige och demokratin samtidigt som Sverige aktivt bidrar till det internationella samfundets ansträngningar för det globala freds- och utvecklingsarbetet.

Herr talman! Miljöpartiet är starka förespråkare för konfliktförebyggande insatser och fredlig konfliktlösning med civila medel. Vi menar att militära medel bara ska kunna övervägas när alla andra alternativ är uttömda och att de måste hålla sig inom folkrättens ramar, inte användas som ett offensivt verktyg för nationella egenintressen utomlands.

Utrikespolitiken är vår första försvarslinje, och där hör diplomati, medling och konfliktförebyggande arbete till våra viktigaste verktyg för att verka för avspänning och fred.

Mänsklig säkerhet hänger ihop med vår livsmiljö och vår påverkan på den. Många faktorer påverkar våra liv och vår säkerhet. Mänsklig säkerhet är ett begrepp som sätter individens rättigheter, trygghet och personliga säkerhet i centrum.

Hotbilden i dag är både bred och komplex. Klimatfrågan är mänsklighetens stora ödesfråga. Såväl militära hot som icke-militära hot och hybrid hot existerar parallellt.

Vi behöver ha en beredskap för att möta både de militära hoten och andra hot, såsom klimatförändringar, naturkatastrofer, pandemier och cyberangrepp. Vi behöver alltså ha en beredskap för att stå emot såväl kriser som krig, i värsta fall på samma gång.

Herr talman! För att möta en bredd av hot måste samhället byggas motståndskraftigt. Den snabba digitaliseringen gör frågor om sårbarhet i våra samhällen alltmer högaktuella. Många viktiga samhällsfunktioner är beroende av de digitala systemen, vilket gör dem känsliga för både dataintrång och andra störningar.

Påverkanskampanjer och desinformation når oss på flera olika sätt, samtidigt som spioneri och massövervakning via internet aktualiserar många frågor om datasäkerhet.

Kriget mot Ukraina har föranlett en omfattande krigspropaganda där falska nyheter blandas med AI-genererade klipp och vilseledande bilder. Även Sverige har blivit utsatt för liknande typer av påverkanskampanjer, där kampanjen mot den svenska socialtjänsten är ett tydligt exempel.

Desinformation utgör ett hot mot vår demokrati. Vi kräver krafttag för att förhindra att svenska partier och andra stater använder trollfabriker för att påverka svenska medborgare.

Att en sverigedemokratisk medarbetare som styrt anonyma konton nu sagt upp sig efter att ha spridit rysk propaganda talar sitt tydliga språk. Vi vill genast se ett förbud mot anonyma konton styrda av politiska partier.

Utvecklingen med trollfabriker, propaganda och desinformation måste motarbetas. Användningen av dessa metoder behöver fördömas och lyftas fram i Sveriges diplomatiska kontakter med andra länder. Regeringen bör i kontakter med länder som finansierar trollfabriker, såsom Ryssland, Turkiet och Kina, tydligt markera mot sådana metoder och kräva ett stopp på det statliga stödet till dessa aktiviteter.

Herr talman! Kärnvapen i en konflikt skulle få oöverblickbara och förödande konsekvenser. Hotet om kärnvapenkrig är och förblir således vår största säkerhetspolitiska utmaning.

Sveriges medlemskap i kärnvapenalliansen Nato gör det särskilt viktigt att markera mot kärnvapen. Vi vill att Nato börjar tillämpa principen om no first use. Om kärnvapen aldrig får användas om inte fienden redan har genomfört en kärnvapenattack skulle risken för att kärnvapen används minska.

Tyvärr förbehåller sig Nato rätten att vara den första parten i en konflikt som använder kärnvapen. Detta försvårar globala nedrustningsinitiativ eftersom det medför att ett överhängande hot om kärnvapen alltid kvarstår.

Användandet av kärnvapen är förödande för både människor och miljö. Sverige bör därför förbjuda kärnvapen på sitt territorium i både freds- och krigstid. Sverige ska också omgående signera FN:s konvention om förbud mot kärnvapen.

Herr talman! Försvarsberedningen konstaterar i sin rapport *Allvarstid* att den regelbaserade världsordning som har FN-stadgan som grund utmanas av auktoritära stater som eftersträvar en ordning baserad på den starkes rätt.

Det handlar i grunden om en konflikt mellan demokratiska stater som vill upprätthålla den regelbaserade ordningen och auktoritära och revisionistiska stater som anser sig ha rätt till egna intressesfärer där de ska ha ett avgörande inflytande över närliggande stater.

Även i flera länder som är medlemmar i Nato ser vi hur den demokratiska statusen försämras. Det finns Natoländer där grundläggande mänskliga rättigheter utmanas allt oftare, journalister fångslas, medier och universitet kontrolleras och rättsstatens principer ifrågasätts.

Detta är oroande trender som måste brytas. Vi menar att den bristande demokratiska statusen hos länder inom alliansen är ett säkerhetsproblem som behöver tas på allvar. Därför bör Sverige verka för att Nato inför ett demokratikrav.

Sverige har en stolt tradition av transparens och offentlighetsprincip. Sverige ska därför vara pådrivande för att förbättra insynen i Nato och pådrivande för att de nationella parlamenten i medlemsländerna ska skärpa sin granskning av Natos angelägenheter så att ansvarsutkrävande kan ske.

Därutöver bör Sveriges regering inför alla Natos försvars- och utrikesministermöten samt de årliga statsöverhuvudmötena ha överläggningar med lämpliga riksdagsutskott eller nämnder om det som ska diskuteras på dessa möten, för att säkerställa demokratisk förankring i Sverige.

Herr talman! Europeisk och svensk säkerhetspolitik har gått in i ett nytt läge som är skarpare än på mycket länge. Väst har svarat med historiskt omfattande sanktioner mot Ryssland, snabba och kraftiga försvarsförstärkningar, politisk uppslutning och fördjupade internationella försvarssamarbeten.

Omläggningen innebär också en öppning mot att på allvar ställa om energipolitiken för ökat energiberoende med en minskad import av energiresurser som gas, olja och uran från Ryssland och andra diktaturer. I stället ska vi satsa på energieffektivisering och egenproducerad förnybar energi.

Den globala gröna omställningen med mer lokal energiförsörjning och skydd för alla de ekosystemtjänster som människor är beroende av för mat, vatten och frisk luft liksom för kunskap, grön teknik, hållbart jordbruk och hållbar industriproduktion är avgörande för hur väl ett samhälle klarar

framtida påfrestningar och står emot krig och konflikter. Det borde vara en självklar del av Sveriges säkerhetspolitiska analys.

Herr talman! Med det vill jag yrka bifall till reservation 17.

I detta anförande instämde Emma Berginger (MP).

Anf. 48 JOAR FORSSELL (L):

Herr talman! Den fascistiska diktaturen i Ryssland, den kommunistiska diktaturen i Kina och den islamistiska diktaturen i Iran utgör kärnan i den samling av diktaturer och auktoritära stater som redan bedriver ett kallt krig mot oss demokratier.

Vid det förra kalla kriget tog det lång tid för den demokratiska världen att vakna upp och förstå vad Sovjetunionen och dess allierade ägnade sig åt mot oss. Redan nu tar sig det nya kalla kriget varma uttryck: Rysslands invasionskrig av Ukraina, islamistiska Irans proxygrupper som skapar krig och mördar civila i Mellanöstern samt Kinas ökade aggressioner mot Taiwan.

Kina och Iran förser tillsammans Ryssland med vapen för att de ska kunna bedriva krig mot oss genom att bedriva krig mot Ukraina. Det här handlar nämligen inte om något annat än revanschism och bisarra imperie-drömmar, herr talman. Man förenas inte i att man är islamist, inte i att man är kommunist och inte i att man är fascist – det är olikheter – utan man förenas i sitt hat mot demokratin och den liberala och demokratiska världsordningen.

Herr talman! Vi har tidigare i historien mött aggressioner från diktaturer med eftergiftspolitik, och det har visat sig vara naivt. Det har visat sig inte fungera. Det visade sig när Chamberlain använde eftergiftspolitik mot Nazityskland, men det visade sig också när vi från den demokratiska världen inte reagerade tillräckligt starkt vid Rysslands invasion i Georgien och Rysslands ockupation av Krim. Det visade sig när Kina gjorde det man gjorde mot Hongkong, som tidigare var ett väldigt välfungerande samhälle.

Det visar sig också nu igen, herr talman, när vi inte sätter hårt mot hårt på ett tillräckligt sätt och inte ger tillräckligt mycket stöd till Ukraina för att Ukraina ska vinna kriget och Ryssland förlora kriget. Och det är sammanhängande konflikter, herr talman. Man måste se den här utvecklingen som något sammanhängande; det går inte att prata om varje konflikt enskilt, utan vi måste förstå att det handlar om att utmana hela den liberala demokratiska världsordningen – om att se till att vi från väst är upptagna med att försvara den demokratiska världsordningen på flera platser samtidigt så att vi förlorar den förmågan. Det är det som är planen.

Herr talman! Jag ska glädja mina kollegor från Vänsterpartiet genom att citera Lenin, som ju sa att kapitalisten säljer det rep i vilket han sedan ska hängas. Lite så är det faktiskt när det gäller hur vi exempelvis har hanterat Kina. Vi bedriver verksamhet i Kina och med Kina som innebär att de får teknologi av oss som de sedan kommer att använda emot oss.

Herr talman! Det är dags att vi förstår att det redan pågår ett kallt krig mot oss. De antagonistiska aktörerna har redan börjat. Det är dags att dumpa Kina och dags att göra allt för att stödja det folkliga motståndet i Iran. Det är dags att ge Ukraina allt stöd de behöver för att vinna kriget, och det är dags att slå fast vårt absoluta stöd till demokratin Taiwan.

Prot. 2023/24:125

30 maj

*Vissa säkerhets-
politiska frågor*

För övrigt tycker Liberalerna att vi borde ha permanenta Natobaser i Sverige, vilket en del av debatten har handlat om.

Med det vill jag yrka bifall till förslaget i betänkandet.

Anf. 49 MORGAN JOHANSSON (S) replik:

Herr talman! Det var många ord från Joar Forssell om hur han vill sätta hårt mot hårt mot Kina, Ryssland, Nordkorea och andra som Joar Forssell brukar räkna upp. Då undrar man ju vilka andra han vill sätta hårt mot hårt mot.

Sverigedemokraterna har avslöjats ha en trollfabrik som sprider fejka- de – falska – nyheter och ägnar sig åt smutskastning, hets, hat och hot. Man har till och med falska arabiska konton där man försöker uppvigla muslimer och andra invandrare till våldsbrott. Man sa rakt upp och ned: Hur kan vi se till att de gör mer våldsamt motstånd mot Sverige? Det senaste är att Sverigedemokraterna också har visat sig sprida rysk propaganda genom sin trollfabrik.

När Liberalerna fick höra talas om det här för ett par veckor sedan gick ni ut som Hulken mot det, Joar Forssell. Ni sa att Sverigedemokraterna måste stänga sin trollfabrik och be om ursäkt. Sedan sa ni att ni minsann inte tänkte ha några pressträffar med Sverigedemokraterna längre. Ni gick ut som Hulken, men nu har ni krupit ihop som en liten mus. Vi läser nämligen i tidningen i dag att ni visst tänker ha pressträffar med Sverigedemokraterna igen – utan att de har stängt sina trollfabriker och utan att de har stängt sina konton.

Sverigedemokraterna fortsätter att sprida de här falska nyheterna, hetsen och hatet. Vi vet ju fortfarande inte om de här trollkontona kanske just nu fortsätter att sprida rysk propaganda. Det vet vi inte. Min fråga till Joar Forssell när han pratar om att sätta hårt mot hårt är därför: När tänker han sätta hårt mot hårt mot Sverigedemokraterna?

Anf. 50 JOAR FORSSELL (L) replik:

Herr talman! Jag tackar för en jätte viktig fråga. Jag vill börja med att fördöma de saker som har framkommit kring det som har kallats trollfabriker. Det skulle jag göra oavsett vilket parti det rörde. Jag vill också konstatera att det är Liberalerna som har varit tydligast ute med krav på lagstiftning.

Man får dela upp det här, herr talman, för det handlar om lite olika saker. Dels finns det troll, vilket är *en* typ av aktivitet, dels finns det desinformation och missinformation. Sedan finns även det som brukar kallas astroturfing, det vill säga att man utger sig för att vara något man inte är. De här olika delarna är olika saker. Jag tycker att de alla ska vara olagliga för politiska partier att ägna sig åt, och det tycker även Liberalerna.

När det gäller den presskonferens som ägde rum i går tycker jag inte att ledamoten ska läsa det som en generell regel för presskonferenser i allmänhet. Det handlar i stället om att Liberalerna har varit pådrivande för och drivit igenom ett väldigt kraftfullt stöd till Ukraina som nu presenterades av regeringen och samarbetspartiet Sverigedemokraterna. Det är klart att det är svårt för oss i Liberalerna att avstå från att vara en del av att presentera det när det är vi som har drivit igenom det. Det tror jag att ledamoten Johansson har förståelse för. Av många viktiga frågor är trots allt

den att Ukraina ska vinna – och Ryssland förlora – kriget den allra viktigaste i vår tid.

Jag är dock bara glad ifall Socialdemokraterna och alla partier i Sveriges riksdag ställer sig bakom de förslag till lagstiftning som Liberalerna har presenterat och även de förslag till lagstiftning som vi tycker ska gälla i EU och som handlar om att generellt få bukt med troll, astroturfing, desinformation och missinformation – oavsett vilket parti det kommer från.

Anf. 51 MORGAN JOHANSSON (S) replik:

Herr talman! Nu fick jag lära mig ett nytt ord – astroturfing. Det visste jag faktiskt inte vad det var, men om jag förstår det rätt handlar det om att utge sig för att vara någon annan på nätet.

Det finns även ett annat ord för det, nämligen fejk. Det är falskt, och det är precis det Sverigedemokraterna har avslöjats med. När ni ställer krav på SD att upphöra med den här verksamheten, Joar Forssell, får ni så att säga bara kalla handen. De bryr sig inte om det över huvud taget. Då hamnar ni ju i samma situation som Chamberlain, höll jag på att säga.

Man ställer alltså krav, men sedan bryr man sig inte om det. Då var det ju bara tomma hot man kom med från Liberalernas sida för en och en halv vecka sedan. Ni sa att ni var emot gemensamma pressträffar, Joar Forssell, och det höll i en och en halv vecka. Nu säger du att ni fortfarande är emot gemensamma pressträffar men att ni kan göra undantag. Är det den linjen som Liberalerna har nu?

Jag vill bara varna för att den andra sidan lär sig någonting om man gör på det här sättet – om man går ut som Hulken och säger att man tänker göra vissa saker om det inte blir på ett visst sätt och sedan viker ned sig. Den andra sidan lär sig att det inte spelar någon roll vad ni säger. De kommer att fortsätta att bete sig på det här sättet. De kommer att fortsätta med sin smutskastning, med sin hets och med sitt hat, och de kommer att göra det från fejkade konton.

Ingen av oss, vare sig Joar Forssell eller jag, kan veta vad det är för typ av propaganda de sprider. Det kanske fortfarande, just i detta nu, sprids rysk propaganda från de där trollkontona. Uppenbarligen kommer ingenting som Joar Forssell har sagt att få Sverigedemokraterna att upphöra med den verksamheten.

Anf. 52 JOAR FORSSELL (L) replik:

Herr talman! Jag ska börja med att be om ursäkt för att jag använde engelska i talarstolen i Sveriges riksdag, men jag tror faktiskt inte att det finns en svensk term för astroturfing. Astro Turf är en typ av konstgräs, så det handlar om att fejka gräsrotsverksamhet. Det är ganska vanligt förekommande inom det komplex som rymmer desinformation och missinformation.

Herr talman! Det är vår fasta ståndpunkt att det ska vara olagligt att ägna sig åt detta. Vi har sett den här typen av verksamhet från flera partier i Europa. Det är därför som det behöver ske lagstiftning både här hemma och i Europa. Trots allt är internet så gränsöverskridande det kan vara.

Vi känner till kampanjerna med till exempel rysk desinformation som ledamoten Johansson nämner men också missinformation, desinformation och påverkanskampanjer från Iran och Kina. De kommer helt enkelt från

någonstans utanför Sverige. Därför behövs det lagstiftning så att inte partier och andra låter sig påverkas och påverkar vidare.

Herr talman! Liberalerna står fast vid att det som har framkommit i journalistreportaget i dokumentären är oacceptabelt. Vi kommer att fortsätta att ligga på om sanktioner och konsekvenser och kommer att fullfölja det som vi har sagt.

Anf. 53 EMMA BERGINGER (MP):

Herr talman! Vi befinner oss i ett allvarligt säkerhetspolitiskt läge efter Rysslands fruktansvärda och olagliga fullskaliga invasion av Ukraina våren 2022. Det allvarliga säkerhetspolitiska läget manar till samling, allvar och till att vi försöker att hitta breda överenskommelser på det sätt som vi har jobbat i Försvarsberedningen.

Det är bra med en bred enighet när det gäller så viktiga frågor som säkerhetspolitiken. Döm om min förvåning, herr talman, när jag kommer in i salen för att lyssna lite på den säkerhetspolitiska debatten och det första jag hör är att ordföranden i utrikesutskottet står och säger att Miljöpartiet i princip inte vill ha något försvar och inte vill se någon ökad försvarsförmåga.

Tvärtom har Miljöpartiet stått bakom de senaste försvarsbesluten. Vi är också med i den överenskommelse som finns i Försvarsberedningen om att vi ska öka totalförsvarsförmågan i Sverige. Miljöpartiet har också valt att respektera det beslut som en bred majoritet av Sveriges riksdag har fattat om Natomedlemskapet, och vi driver inte frågan om ett utträde. Vi försöker verka konstruktivt för säkerheten i detta svåra läge.

Herr talman! Det finns dock en fråga där vi inte är eniga om Sveriges säkerhetspolitik, och det är frågan om kärnvapen. Om kärnvapen användes skulle det få fruktansvärda och oöverblickbara konsekvenser och leda till ett ofattbart humanitärt lidande. Målet måste vara en värld utan kärnvapen, även om det känns som att vi är väldigt långt därifrån just nu.

Även om det är långt därifrån just nu måste vi enträget fortsätta att konstruktivt verka för en ömsesidig kärnvapennedrustning för att minska risken för att kärnvapen används. Då behövs det länder som kan gå före, agera ledande och medlande och som kan ta initiativ, likt Stockholmsinitiativet som Sverige tog under den tid som Miljöpartiet satt i regeringen. Det behövs för att nå fram på den väldigt snåriga arena där vi tillsammans ska försöka nå länder som såklart har en förmåga men som också behöver minska denna förmåga.

Vi i Miljöpartiet är oroadade över att Sverige med den regering som vi nu har förlorar sin självständiga röst i utrikespolitiska frågor. Vi vill driva på för ett svenskt förbud mot kärnvapen på svenskt territorium, och vi vill att Sverige ska driva frågan om no first use när det gäller kärnvapen så att vi minskar risken för att kärnvapen börjar användas.

Det är farligt med den normalisering av kärnvapen som jag ser under debatten här i dag. Vi måste verkligen våga stå upp för att det är ett fruktansvärt vapen som skulle få fruktansvärda konsekvenser om det användes.

Herr talman! Regeringen behöver bidra till att bygga relationer till andra länder i Afrika, Sydamerika och Asien och inte lämna walkover till Rysslands och Kinas nykoloniala ageranden runt om i världen. Sverige

måste fortsätta att bidra till FN:s verksamhet för att bygga, bevara och ibland också framtvinga fred.

Vi måste kunna bidra när FN ska stå upp för och värna internationell lag och rätt och att skydda civila. Men det vi ser från regeringen med det snäva perspektiv på närområdet som den har valt att anta för sin utrikespolitik är att vi tappar den möjligheten.

Vi tappar möjligheten att bygga relationer och att bidra till internationella insatser. Det är någonting som missgynnar vår säkerhet här i Sverige och i Norden.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 6.)

§ 3 Inkomstskatt

Skatteutskottets betänkande 2023/24:SkU11
Inkomstskatt
föredrogs.

Anf. 54 FREDRIK AHLSTEDT (M):

Herr talman! I dag ska vi debattera SkU11 som är ett motionsbetänkande avseende inkomstskatt och de olika delar som berör inkomstskatt och olika avdrag som föreslås i ett antal olika motioner.

Herr talman! Låt mig först säga att det för oss moderater är viktigt att det ska löna sig att arbeta och kunna försörja sig själv. Man ska helt enkelt kunna leva på sin lön. Sänkt skatt på arbete är en hjärtefråga för oss moderater inte bara för att det är bra för ekonomin, utan det är också en moralisk fråga. Den som arbetar ska också känna att det blir något kvar i plånboken.

Herr talman! Införandet av jobbskatteavdraget har varit en mycket framgångsrik reform som har gjort att fler har kommit i sysselsättning och att fler har blivit självförsörjande. För oss är det viktigt att fler ska jobba, att äldre ska kunna jobba och att det ska löna sig att jobba. Arbetslinjen ska vara det normerande i samhället. Vi tror alltså inte på idén att vi ska arbeta mindre i Sverige.

Herr talman! Marginalskatten ser på papperet ut att vara en väldigt bra skatt, det vill säga att de som tjänar lite mer också ska bidra lite mer. Men i själva verket blir det tvärtom. När skatten höjs på de extra timmar man jobbar blir det ofta så att det arbetet inte blir gjort, och då tappar staten och samhället intäkter. Det är intäkter som skulle ha kunnat gå till skola, sjukvård, försvar och så vidare. Det gäller egentligen oavsett vilken bransch vi tar som exempel, men ofta är det produktiviteten eller antalet arbetade timmar för läkare, ingenjörer och programmerare som försämras eller blir lägre.

Herr talman! Detta belystes särskilt i den utredning som har gjorts angående borttagande av den så kallade värnskatten. Där visade det sig att den skatten har tjänat in sig själv två gånger. Det finns stora incitament för att säkerställa att vi ska ha låga marginalskatter.

Marginalskatten är också en extra utbildningsskatt. Det är ju så att den som satsar på en utbildning som är lite längre och lite mer omfattande också måste kunna få tillbaka den insatsen genom att ta ett jobb med en

Prot. 2023/24:125

30 maj

*Vissa säkerhets-
politiska frågor*

Inkomstskatt

högre lön som inte äts upp av olika skatter. Då är det viktigt att marginalskatten inte har en motverkande effekt.

Herr talman! Vi moderater säger nej till att lägga en extra skatt på lån, det vill säga den så kallade bankskatten. Det är en pålaga som skulle innebära att det skulle bli betydligt dyrare för alla som har lånat till sin bostad eller till någon annan vara – en bil eller liknande.

Men det blir också kännbart för alla företag som behöver låna för att kunna investera och se till att det blir fler jobb i Sverige. En bankskatt gör att Sveriges alla låntagare får högre räntor. Vi tror att det är helt fel väg att gå. Det är däremot viktigt för alla samhällssektorer att det finansiella systemet fungerar väl, har rimliga förutsättningar för att kunna verka och att det finns hög konkurrens på området.

Rut- och rotavdragen utgör en viktig reform för att motverka svartarbete och stödja byggbranschen. Vi stöder denna reform och tycker att den tillfälliga höjning som gjorts avseende rotavdraget är en mycket bra del.

Herr talman! Grön omställning med bland annat ökad elproduktion är en mycket viktig prioritering för denna regering. I detta perspektiv tror vi inte att det bästa är att blanda in hushållens energibesparingar och elproduktion i ett för hushållen komplicerat system med klimatkrediter, som föreslås i en motion från Centerpartiet. Vi tror inte att det vore ett bra system. Redan i dag finns det ett system för hur vi ska vidta elbesparande åtgärder på bästa sätt. Att försöka sätta prismekanismen ur spel med avancerade system för klimatkrediter riskerar att ge stora kostnader för mycket liten vinning.

Regeringen tar ett stort ansvar för elektrifieringen av Sverige. Vi har stärkt skattereduktionen för installation av solceller; det är ett bra sätt att stötta hushållen. Fokus för regeringen är utbyggnad av elproduktionen och av infrastrukturen för laddning av elbilar. Gällande elbilar gör skattereduktionen det billigt att installera egen laddbox hemma, och den tillfälliga skattefriheten för laddning på arbetsplatser gör det enklare och billigare att erbjuda sina anställda en laddplats. I det här sammanhanget ska det också nämnas att reseavdraget har förbättrats kraftigt för de enskilda och att ersättningen för elbil har höjts.

Herr talman! Vad gäller det här betänkandet vill jag också nämna detta med personaloptioner, eftersom det tas upp i flera motioner. Vi moderater anser att det är viktigt att företag har möjlighet att få tillgång till kapital och att vara en attraktiv arbetsgivare för att kunna rekrytera och behålla personal. Reglerna har för inte så länge sedan ändrats och omfattar nu även styrelseledamöter och styrelsesuppleanter.

Herr talman! I detta betänkande finns också motionsförslag om att man skulle försöka ge sig på en ny skattereform i Sverige och att det skulle gynna landet. Vi anser att Sverige inte behöver en ny skattereform utan att det Sverige behöver är fortsatta skattesänkningar, särskilt på arbete. Vi tycker att nuvarande skattesystem i stort fungerar bra, även om det naturligtvis finns enskildheter som behöver diskuteras och reformeras.

Även om vi skulle se olika på vilket skatteuttag Sverige ska ha – vilken nivå och vilken procentsats – tror vi i Moderaterna inte att en skattereform är rätt verktyg. En skattereform tar förvisso ganska lång tid att utreda och att implementera. Vi tror att Sverige behöver ha ett mer snabbfotat och agilt förhållningssätt för att kunna möta de förändringar som sker i vår omvärld. Detta kanske särskilt gäller bolagsskatter och kapitalskatter, där

den institutionella konkurrensen mellan stater är hög och rörligheten stor. Vi tror snarare att den vägen är bättre att gå, detta förstås utan att ändra förutsägbarheten eller rättssäkerheten i systemet.

Med det, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets förslag i SkU11. (Applåder)

Anf. 55 NIKLAS KARLSSON (S) replik:

Herr talman! Sverige befinner sig i ett mycket tufft ekonomiskt läge. Vi vet hur svenska hushåll pressas av höga matpriser, höga hyror och höga räntor. Även om inflationstakten mattas av är kostnadsläget fortfarande mycket högt. Det slår stenhårt mot svenska hushåll, samtidigt som arbetslösheten stiger och tillväxten är svag.

Framför allt är det välfärden som får ta smällen. Vi befinner oss i en akut sjukvårdskris skapad av regeringen, som i budget efter budget ignorerat de stora behoven i svensk välfärd och valt att underfinansiera sjukvården. Man har valt att genomföra stora skattesänkningar för dem som har det allra bäst i stället för att tillföra helt nödvändiga resurser till välfärden.

Trots detta lovade statsminister Kristersson i stundens ingivelse i en direktsändning i TV4 att ingen skulle behöva sägas upp från svensk sjukvård. Man skulle trots de stora skattesänkningarna ändå klara av sjukvården. Av det har det blivit noll och intet – inte ens en droppe.

Jag vill fråga Ahlstedt, som företräder Moderaterna och regeringspartierna: Är det värt det? Är det värt att sänka skatten för dem som har det allra bäst samtidigt som sjukvården i Skåne säger upp 800 tjänster, de redan långa vårdköerna ökar och kvaliteten försämras? Det som nu sker, med den sjukvårdskris vi har, är en direkt konsekvens av den förda politiken, där man prioriterar stora skattesänkningar för dem som redan har i stället för att satsa på välfärden. Är det värt det, Fredrik Ahlstedt?

(Applåder)

Anf. 56 FREDRIK AHLSTEDT (M) replik:

Herr talman! Den nuvarande regeringen fick ärva en ekonomi som mer eller mindre var i fritt fall. Räntorna och inflationen steg, produktiviteten sjönk. Bnp hade under flera år utvecklats negativt. Tillväxttakten var väldigt låg.

Den viktigaste prioriteringen för regeringen, även för att säkerställa att ekonomin i detta land kunde fortsätta att utvecklas, var att få kontroll på inflationen och försöka få ned den. Därigenom kunde man också få kontroll på räntan. Inflationen kan egentligen bara bekämpas på ett enda sätt, nämligen genom att hålla igen på utgifterna. Kostnaderna måste begränsas.

Sedan finns det mängder av tillväxtåtgärder som behöver vidtas för att stimulera och få igång ekonomin. Men prioriteten är att säkerställa att löntagarna skyddas. Löntagarnas värsta fiende är inflationen. Många löntagare har huslån. Många löntagare såg sina reallöner helt eller delvis ätas upp av den inflationsspiral som Sverige befann sig i.

Finansministerns och regeringens enkla budskap var att inflationen måste ned – när inflationen går ned kommer också räntan att gå ned. Alla var tvungna att bidra vid kostnadsminskningarna. Kommuner, regioner, löntagare, enskilda, pensionärer, företag – alla samhällssektorer har varit tvungna att vara med och bidra. Trots det har regeringen prioriterat att ge ytterligare statsbidrag om flera miljarder till regionerna.

Därför är det viktigt att komma ihåg att sänkt inflation och sänkt ränta är nyckeln till en bättre ekonomi i Sverige.

Anf. 57 NIKLAS KARLSSON (S) replik:

Herr talman! Jag vet inte om någon blev klokare av svaret från Ahlstedt, så han ska få en chans till.

Huruvida den ekonomiska situationen är ärvd eller importerad kan man naturligtvis diskutera. Men oavsett förutsättningar har den borgerliga regeringen valt att prioritera, och då har man prioriterat skattesänkningar för dem som redan har det gott ställt och låtit välfärden ta smällen. När sjukvården går på knäna, när man behöver säga upp personal, när vårdköerna ökar, när tillgängligheten blir sämre och när kvaliteten försämras väljer regeringen att sänka skatten för dem som har höga inkomster i stället för att tillskjuta de resurser som välfärden behöver.

Jag vet inte om man ska försöka tolka det som ledamoten Ahlstedt säger, men det fanns en tendens till att svaret faktiskt blev: Ja, det var värt det. Det var värt att sänka skatten för dem som redan hade det gott ställt och låta vanliga patienter och personalen i sjukvården betala priset.

Nu tittar Ahlstedt kollegan i skatteutskottet i ögonen. Men för ett ögonblick kanske Fredrik Ahlstedt kan fundera på hur det vore om han stod framför en undersköterska, en sjuksköterska eller en läkare på Skånes universitetssjukhus, på Karolinska eller på Sahlgrenska och tittade dem i ögonen när de funderade över precis samma frågeställning eller om han tog sig in på lasarettet i Skåne eller på Karolinska och i entrén träffade en patient som tittade på honom och frågade: Var det värt det?

Jag kan inte tolka detta på annat sätt än att budskapet från borgerligheten och regeringen är att det var värt det. Det är tyvärr viktigare, bättre och – i en borgerlig värld – förmodligen också rättvisare att sänka skatten för människor som redan har det gott ställt och låta patienter och personal i sjukvården betala priset.

(Applåder)

Anf. 58 FREDRIK AHLSTEDT (M) replik:

Herr talman! I en ekonomi där räntan stiger och inflationen är skyhögt drabbas ju alla löntagare, många företag och många andra samhällssektorer. Men även den kommunala sektorn, både regioner och kommuner, drabbas.

Jag tror att regeringens prioriteringar har varit rätt. De flesta externa bedömare menar att det har varit en framgångsrik strategi att i första hand försöka bekämpa inflationen. Genom att bekämpa inflationen får vi ned räntorna.

I det budgetutrymme vi har haft för att göra prioriteringar har sjukvården prioriterats. Sjukvården har fått en väldigt stor del av de medel som har funnits för att stärka välfärden. Jag träffar inte dagligen men säkert minst en gång i veckan medarbetare på i första hand Akademiska sjukhuset i Uppsala, eftersom jag bor i Uppsala. De har också bolån. De har också en hushållsbudget och en matbudget som inte har gått ihop de senaste åren. De flesta förstår att Sveriges ekonomi har varit utsatt för ett väldigt hårt tryck på grund av rekordhög inflation och rekordhöga räntor.

De som jobbar på sjukhuset i Uppsala har också lån som ska betalas. De har matkassar som ska betalas. För dem är det viktigaste att vi får lägre

inflation och att vi får ned räntorna. Det är därför regeringens politik är så viktig. Det gäller att skydda löntagarna och att stärka sjukvården genom de extra statsbidrag som regeringen har skjutit till.

(Applåder)

Prot. 2023/24:125

30 maj

Inkomstskatt

Anf. 59 HELENA VILHELMSSON (C) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten för anförandet.

Jag begärde inte ordet med anledning av att Centerpartiet blev apostroferat. Jag tänkte i stället ta upp en helt annan fråga, som ledamoten inte tog upp, nämligen det faktum att Skatteverket beskattar pengar som prostituerade får in när de tvingas sälja sex.

Jag tyckte att det var intressant att ledamoten sa att Moderaterna inte vill se en skattereform – jag gick i tron att nästan alla tycker att det behövs en modernisering av skattelagstiftningen. Det är nämligen skattelagstiftningen som är boven i dramat i de mycket komplicerade fall där Skatteverket bedömer att man måste ta ut skatt. Att vara utsatt för mäns våld mot kvinnor görs till ett slags arbete eller hobby.

Detta har uppmärksammats och debatterats här i kammaren under det senaste året. Det har också debatterats i skatteutskottet. Centerpartiet har en motion. Jag lade fram ett utskottsinitiativ med en annan tolkning som inte gick igenom.

Man hänvisar till en utredning som inte kommer att passera Finansdepartementet, där Skatteverket hör hemma och som Moderaterna chefar över, utan i stället ligger hos Arbetsmarknadsdepartementet. Jag tycker att detta är att dra sig undan ansvaret. Det hade gått att snabba upp detta. Det man säger nu är i princip att utredningen föreslår en ny utredning. Det finns ingen bortre gräns eller inriktning för att ta tag i och lösa denna fråga, som finansministern har talat om många gånger i den här talarstolen.

Min fråga till Moderaterna och ledamoten är hur de tänker när det gäller detta. Hur vill de säkerställa att denna fråga inte hamnar mellan stolarna utan faktiskt kommer upp på bordet, så att det orimliga i detta upphör?

Anf. 60 FREDRIK AHLSTEDT (M) replik:

Herr talman! Ledamoten Vilhelmsson har ju, som hon precis redogjorde för, tagit upp denna fråga tidigare. Detta är ett väldigt bra exempel på varför vi inte tycker att en stor skattereform är det bästa, mest praktiska och smartaste sättet. Om man säger att man ska göra en stor skattereform fryser man alla andra saker.

Vi tror att vi måste vara lite mer snabbfotade och att det behöver göras förändringar i skattesystemet hela tiden. Vi tror inte riktigt på modellen att allting ska inrymmas i en stor utredning som ska resultera i en stor proposition; det var detta jag försökte att visa på. Vi tror att vi ska fortsätta arbetet med att sänka skatten på arbete. Vi tror att vi ska fortsätta arbetet med att se över de delar som vi tycker är lite mindre bra, som inte fungerar eller som ger orimliga konsekvenser.

Det som ledamoten Vilhelmsson tog upp i sitt anförande handlar om en del som vi behöver se över. Precis som ledamoten sa har finansministern sagt att man ska se över detta på departementet. Jag har tyvärr inga andra besked i dag, vare sig om tidsplan eller om något ytterligare innehåll. (forts. § 5)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 13.56 på förslag av förste vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 14.00, då frågestunden skulle börja.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 14.00.

Frågestund

§ 4 Frågestund

Anf. 61 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag vill hälsa statsråden välkomna. Frågor besvaras i dag av arbetsmarknads- och integrationsminister Johan Pehrson, statsrådet Camilla Waltersson Grönvall, statsrådet Niklas Wykman och statsrådet Paulina Brandberg.

En fråga ska vara av övergripande och allmänpolitiskt slag eller avse ett ämne som faller inom statsrådets ansvarsområde och rör dennes tjänsteutövning. Frågan ska därmed inte avse till exempel förhållanden inom politiska partier. Arbetsmarknads- och integrationsminister Johan Pehrson besvarar såväl allmänpolitiska frågor som frågor inom sitt eget ansvarsområde.

Trollfabriker och följderna för regeringsarbetet

Anf. 62 ANNIKA STRANDHÄLL (S):

Fru talman! I går kom nya uppgifter om den trollfabrik som Sverigedemokraterna driver på sin kommunikationsavdelning. En av medarbetarna stängs av efter att i flera år under eget namn ha skrivit Putinvänliga inlägg i sociala medier där han bland annat har försvarat annekteringen av Krim och skyltt kriget på Nato.

Det är allvarliga uppgifter som innebär att opinionsbildare med en positiv inställning till den ryska aggressionen finns anställda på ett partikansli i Sveriges riksdag. Än allvarligare är att samma parti har tjänstemän i Regeringskansliets samordningskansli.

Min fråga till Johan Pehrson i egenskap av allmänpolitisk svarande är om de nya uppgifterna kommer att leda till några konsekvenser vad gäller arbetet i Regeringskansliet, med avseende på dessa tjänstemän.

Anf. 63 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Det är självklart så att det är många regeringsföreträdare som har varit tydliga med att det här är väldigt allvarligt och direkt olämpligt. Jag har också noterat att Sverigedemokraterna själva har vidtagit åtgärder.

Frågan om det demokratiska samtalet är viktig. Utredningar arbetar brett och öppet med hur vi ska se över hur man ska arbeta med både finansiering och transparens. Där kan man tycka lite olika om hur lämpligt det är med falsk flagg-operationer och om det över huvud taget ska vara tillåtet, med eller utan mellanhand.

Konsekvensen av den här personens extremt olämpliga uppträdande är väldigt tydlig.

Anf. 64 ANNIKA STRANDHÄLL (S):

Fru talman! Tack, statsrådet, för svaret! Det är onekligen så att avslöjandet om Sverigedemokraternas trollfabriker har skakat om rejält. Andranamnet på Liberalernas lista i valet till Europaparlamentet, Anna Maria Corazza Bildt, sa nyligen i en intervju att det är väldigt tydligt att Liberalerna inte kommer att samarbeta med Sverigedemokraterna i framtiden.

Hur påverkar beskedet att ni lämnar samarbetet efter nästa val regeringens arbete under resten av mandatperioden?

Anf. 65 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Jag svarar här som företrädare för regeringen, men det är ingen större statshemlighet att Liberalerna har varit mycket, mycket kritiska till det beteende som bland annat visade sig alldeles nyligen hos den person som nu, vad jag förstår, har fått lämna sin tjänst.

Vi har ett samarbete som heter Tidöavtalet och som är till för att ta ansvar för Sverige. Jag förutsätter att alla som deltar i detta samarbete också tar ansvar för Sverige och avtalet.

Maktförskjutning till EU

Anf. 66 LEONID YURKOVSKIY (SD):

Fru talman! Min fråga går till arbetsmarknads- och integrationsminister Johan Pehrson.

”En riktig Sverigevän kämpar för ett starkare Europa.” Så lät det nyligen när ministern uttalade sig i en intervju i SVT. Gott så, kan man tänka, men vad händer när ett starkare Europa innebär ett svagare Sverige? Jag åsyftar givetvis den överstatliga institutionen EU dit makten stegvis flyttas från vårt land. Ett par exempel som rör ministrerns arbete är påtvingad migration och påtvingad dygnsvila, men listan är såklart väldigt lång.

Vad jag försöker komma till är att allt tyder på att den rådande politiken leder oss till något man kan kalla för Europas förenta stater, där vårt land blir något slags provins snarare än en självständig nation.

Man kan därför inte undgå att reagera på ministrerns uttalande om vad en Sverigevän är. Därför är min fråga: Kommer regeringen och ministern att aktivt verka för att motverka maktförflyttning till EU?

Anf. 67 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Det är svårt att göra någon annan tolkning än att frågorna gäller vad just Liberalerna tycker i den här frågan, så jag tar mig friheten att svara utifrån det.

Regeringen är väldigt nöjd och ser vikten av ett starkt EU, där vi samarbetar för att lösa de ödesfrågor som hela Europeiska unionen möter.

Det som jag personligen åsyftar och det som jag fick frågan om är att ensam inte är stark. Sverige har mycket svårt att ensamt klara klimatarbetet för att se till att vi blir världens första klimatneutrala kontinent. Det är väldigt, väldigt svårt att klara kampen mot brottsligheten utan ytterligare samarbete, och det är väldigt, väldigt svårt att klara vår ekonomi om inte Sverige sitter i de innersta rummen och fattar beslut som är till gagn för investeringar i Sverige, till förmån för både Kumla och Karlstad.

Anf. 68 LEONID YURKOVSKIY (SD):

Fru talman! Tack så mycket för svaret, men jag saknar fortfarande viss klarhet gällande själva frågan.

Hela situationen är något som jag vill kalla den liberala paradoxen, där mer modern liberalism verkar innebära mindre frihet och självbestämmande både på individnivå och för oss som folk att forma våra egna samhällen.

Själva frågan var: Vad är regeringens syn på att beslutsmakt successivt men säkert förflyttas till andra länders politiker och tjänstemän som vi varken kan välja eller avsätta? Kommer regeringen att verka för att motarbeta detta?

Anf. 69 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Regeringens ståndpunkt är att det är viktigt att lösa Europas framtida problem. Regeringen är väldigt samlad i att det handlar om konkurrenskraft och klimat, det handlar om att komma åt kriminaliteten och det handlar om att stå upp för det som är viktigt för Sverige.

Regeringens ståndpunkt är att ett framåtutlåt, aktivt samarbete i EU gynnar människor i Sverige. Det ökar friheten, och det ökar inte minst chansen att vi tillsammans kan stå upp mot Ryssland, som är ett akut hot mot Europa och för den delen Sverige.

Sverigedemokraternas eventuella deltagande i LVU-kampanjen

Anf. 70 MAJ KARLSSON (V):

Fru talman! *Kalla faktas* avslöjande om SD:s trollfabrik är oerhört allvarligt. Det handlar om desinformation, hat, hot och rasism som skrämmer politiska motståndare, förpestar debatten och som ytterst leder till politiskt motiverat våld. Det är ett hot mot demokratin.

I samband med *Kalla faktas* avslöjande framkom att Sverigedemokraterna har registrerat hemsidor med namn som riktar sig till grupper i Sverige med arabiskt ursprung. Dessa domännamn förekommer i ett sammanhang där den internationella påverkanskampanjen med ryktesspridning om att svensk socialtjänst kidnappar barn från muslimska familjer diskuterats.

När Säkerhetspolisen under förra året höjde terrorhotnivån från en trea till en fyra var en av anledningarna den så kallade LVU-kampanjen.

Har statsrådet Camilla Waltersson Grönvall undersökt om SD aktivt deltagit i den LVU-kampanj som utsatt socialsekreterare för fara och försvårat socialtjänstens arbete med att hjälpa barn som far illa?

(ANDRE VICE TALMANNEN: Jag vill påminna om att ställa frågor som handlar om statsrådets ansvarsområden.)

Prot. 2023/24:125

30 maj

Frågestund

Anf. 71 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M):

Fru talman! Tack för frågan, Maj Karlsson! När vi i oktober 2022 steg in i Regeringskansliet blev det plågsamt tydligt att den tidigare regeringen inte hade bedrivit något samlat arbete mot den oerhört viktiga påverkanskampanjen, LVU-kampanjen. Det är en kampanj som inte bara orsakar väldigt allvarliga arbetsmiljöproblem för våra socialarbetare. Den är också ytterst ett hot mot vår demokrati.

Allra ytterst riskerar det här att leda till att barn som är i utsatthet och som behöver samhällets stöd allra mest inte får det stödet.

Jag arbetar utifrån mitt ansvarsområde med att säkerställa att regeringen nu har ett samlat arbete och att vi påverkar desinformationskampanjen där den sprids, bland annat i sociala medier. Det har inte skett tidigare.

Anf. 72 MAJ KARLSSON (V):

Fru talman! Jag uppfattar statsrådets svar som att hon anser sig ha försäkrat sig om att SD inte har piskat upp den fruktansvärta allvarliga situationen med desinformationskampanjen om LVU. Då statsrådet har en sådan övertygelse om detta förväntar jag mig att riksdagen får ta del av den informationen inom kort.

Att landets socialsekreterare har blivit utsatta för en hatkampanj, som direkt kan påverka barns säkerhet, är så allvarligt att det måste stå utom allt tvivel att regeringspartierna inte själva varit inblandade.

Anf. 73 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M):

Fru talman! Jag tackar så mycket för följdfrågan.

Det är otroligt viktigt att alla partier som kallar sig demokratiska säkerställer att inte heller det egna partiet är involverat. Jag tar ansvar för mitt parti. Jag tror att det finns anledning även för ledamoten att titta på vad det egna partiet har gjort när det gäller den här frågan.

Medel från EU:s återhämtningsfond

Anf. 74 ULRIKA LILJEBERG (C):

Fru talman! EU:s återhämtningsplan efter pandemin innebär att medlemsländerna får EU-pengar till satsningar i sina länder. Det är något Sverige behöver, trots att vi förvisso gått från recession till svag tillväxt. Det man får pengar för är planer med satsningar där minst hälften av pengarna går till sådant som ger återhämtning men också leder till minskade klimatutsläpp.

I dag beklagar EU-kommissionen dock att Sverige tillsammans med Ungern är de enda länderna som inte har fått ut några pengar i år, eftersom vi inte har någon plan. Tiotals miljarder kronor som Sverige hade kunnat få står sedan över ett år på vänt.

Regeringen har tagit bort reduktionsplikten från Sveriges klimatpolitik och då även från återhämtningsplanen men har inte ersatt den med något annat. Det gör att klimatutsläppen ökar i Sverige och att vi inte får några återhämtningspengar från EU.

Min fråga till statsrådet Wykman är varför 25 länder i EU får pengar ur EU:s återhämtningsfond men inte Sverige.

Anf. 75 Statsrådet NIKLAS WYKMAN (M):

Fru talman! Precis hela EU-arbetet och alla de pengar som kan sökas där är inte direkt mitt ansvarsområde som finansmarknadsminister. Men jag kan svara brett på frågan.

Sverige ska såklart arbeta aktivt både för att ha bra gemensamma EU-lösningar och för att ta del av de lösningar som finns. Det arbete som bedrivs i Europeiska unionen och hur Sverige tar del av det redovisas också noggrant.

Anf. 76 ULRIKA LILJEBERG (C):

Fru talman! Jag tackar ändå för det generella svaret. Då blir frågan hur statsrådet bedömer möjligheterna att få ut de här medlen, med tanke på avsaknaden av klimatpolitik som ger resultat här och nu och de omständigheter som frågan ändå gäller.

Anf. 77 Statsrådet NIKLAS WYKMAN (M):

Fru talman! Det får bedömas inom varje enskilt område vad Sverige kan söka och bör få pengar för.

På ett generellt plan ska Sverige vara aktivt i EU och ta del av de resurser som finns där på det sätt som är lämpligt i Sverige och förenligt med de verksamheter som vi bedriver här.

Nya integrationsmål

Anf. 78 SAILA QUICKLUND (M):

Fru talman! Min fråga går till arbetsmarknadsminister Johan Pehrson. Sverige har stora integrationsproblem. Exempelvis är arbetslösheten tre gånger så hög bland utrikes födda jämfört med inrikes födda. I maj presenterade regeringen därför förslag till nya integrationspolitiska mål.

Hur skiljer sig dessa från de nuvarande målen? Och varför tror regeringen att de nya målen kommer att göra skillnad när det gäller att få fler nyanlända att lära sig svenska och komma ut i jobb?

Anf. 79 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Sverige är ett fantastiskt land. Vi har ställt upp med skydd, stöd och möjligheter för många människor. Vi ställer också upp med tydliga hjälpmedel för utbildning och för att lära sig svenska. Men vi ställer också vissa krav.

Då är det viktigt att själva målsättningen är tydlig. Det ska till exempel handla om självförsörjning, möjlighet till eget arbete, tillträde till utbildning, demokratisk förankring och viss social och kulturell förankring. Det är ganska svårt att mäta det på några områden.

Hur många som jobbar är inte svårt att mäta. Det görs hela tiden. Men vi behöver komma framåt. När så många vuxna och friska människor är inskrivna på till exempel Arbetsförmedlingen men inte kommer in på arbetsmarknaden är det ofta ett integrationsproblem. Mycket förenklat finns

det då bara en väg framåt. Det är att man ska lära sig mer svenska och lyfta den bristande grundutbildning som ofta är orsaken till att man är arbetslös.

Prot. 2023/24:125

30 maj

Frågestund

Anf. 80 SAILA QUICKLUND (M):

Fru talman! Tack för svaret, arbetsmarknadsministern! För att utanförskapet inte ska gå i arv är det även viktigt att barn med utrikesbakgrund klarar skolan och lär sig svenska. Utan språk och avklarad skolgång riskerar de bland annat att hamna utanför arbetsmarknaden.

Vad gör regeringen för att förbättra förutsättningarna för utrikes födda barn att klara skolan? Och bidrar de nya integrationsmålen till det arbetet?

Anf. 81 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Skolan är nyckeln till det mesta. Skolan är den lägereld som finns i Sverige och som ska fostra, ge möjligheter och förmedla kunskaper till nästa generation.

Om uppförsbacken är extra stor på grund av att man kanske inte tala svenska hemma är svaret mer språkförskola, så att man kan lite bättre svenska när man kommer till skolan. Och om man har svårt att läsa, räkna och skriva ska man inte träna mindre på det. Då ska man träna mer på det.

Det är därför vi lägger om stora delar av skolpolitiken. Till exempel flyttar vi ut digitala skärmar och flyttar in böcker. Det gagnar inte minst alla unga människor som kanske har en särskild uppförsbacke när det gäller språket.

Matchningen på arbetsmarknaden

Anf. 82 MAGNUS JACOBSSON (KD):

Fru talman! Min fråga går till arbetsmarknadsministern.

I tisdags var generaldirektören för Arbetsförmedlingen hos oss i utskottet, och vi fick information om att ungefär 349 000 är arbetslösa och 80–85 procent står långt ifrån arbetsmarknaden. Vi fick också den spännande informationen att arbetslösheten är som lägst i norra Sverige och högre i gamla motorer som Stockholm, Västra Götaland och södra Sverige.

Vad gör regeringen och vi tillsammans nu för att underlätta för själva matchningen på arbetsmarknaden?

Anf. 83 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Det som görs för att matcha bättre är återigen, som jag svarade på en tidigare fråga, att se till att människor som saknar den kompetens som efterfrågas faktiskt får den och kan kämpa sig till den. Man får ett erbjudande om att lära sig. Att lära sig måste man dock göra själv. Det är ganska jobbigt att lära sig, oavsett ålder. Men det finns ingen annan väg för att bygga ett starkare Sverige.

Satsningarna är på alltifrån sfi och att förbättra den till att ha tydligare både krav och förväntningar men också möjligheter. Det ska vara mer yrkesvuxutbildning i kommunerna. Och yrkeshögskoleutbildningar slår nu nya rekord i antal. Det har nämligen visat sig att de svarar upp väldigt bra

mot det arbetskraftsbehov som finns i till exempel Norrbotten och Västerbotten.

Men det stannar inte i de delarna av Sverige. Det växer så det knakar i hela Sverige. Behoven är väldigt stora. Man måste också vara öppen för arbetskraftsinvandring.

Anf. 84 MAGNUS JACOBSSON (KD):

Fru talman! Finanspolitiska rådets rapport för 2024 visar också att det finns matchningsproblem som är mer geografiska. Exempelvis konstaterar man att om fler från Skåne skulle flytta norrut skulle det minska arbetslösheten. Detta är alltså egentligen inte avhängigt av ålder, kön eller härkomst utan snarare av geografi. Vad gör regeringen för att underlätta distansmatchningen i landet?

Anf. 85 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Arbetsförmedlingen har i uppdrag att hjälpa till att flytta människor lite längre än inom det traditionella så kallade arbetsmarknadspolitiska området eller inom arbetsmarknadsregionen. Därför görs denna sommar stora satsningar i både regioner och kommuner ihop med Arbetsförmedlingen på att se till att människor tar chansen att pröva på att se vilka enorma möjligheter det finns i till exempel Norrbotten och Västerbotten eller för den delen andra delar av Sverige.

Pensionsgapet mellan kvinnor och män

Anf. 86 KALLE OLSSON (S):

Fru talman! Skillnaden mellan mäns och kvinnors pensioner har sin grund i arbetslivet. Kvinnor deltidarbetar mer och tjänar mindre, och det har stor påverkan på deras pensioner. Kvinnor har i genomsnitt 20 procent lägre allmän pension än män; det är det så kallade pensionsgapet.

Skillnaderna i livsinkomst inleds ofta i samband med att första barnet föds. Då händer något påtagligt i många relationer. Kvinnor tar ut den övervägande delen av såväl föräldrapenningdagar som tillfälliga föräldrapenningdagar.

Föräldraförsäkringen är en kronjuvel i socialförsäkringssystemet, men vi behöver se vad snedfördelningen av föräldraledighet mellan män och kvinnor gör med kvinnors inkomster, karriärmöjligheter och i slutändan pensioner.

Min fråga till statsrådet Brandberg är vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att minska pensionsgapet.

Anf. 87 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L):

Fru talman! Det viktigaste vi kan göra för att minska pensionsgapet är att ta ett helhetsgrepp om just livsinkomsterna. Jag kan uppleva att när vi pratar om ekonomisk jämställdhet, vilket är en väldigt viktig och central jämställdhetsfråga, tittar vi ganska smalt på lönefrågan.

När föräldrar sitter vid köksbordet och ska bestämma vem som ska ta ut föräldraledighet tittar de ofta på hur det påverkar familjens ekonomi där och då. Jag upplever att det finns en stor okunskap om att lägga pusslet

kring hela livsinkomsten och hur vardera partens inkomster genom livet påverkas.

Regeringen jobbar på flera fronter med att sätta fokus på den här frågan, bland annat genom att bjuda in olika aktörer till rundabordsamtal för att därefter kunna gå fram med åtgärder. Att sätta fokus på detta är såklart det som kommer att ge störst utslag när det gäller jämställda pensioner.

Prot. 2023/24:125

30 maj

Frågestund

Personlig assistans och tillståndsplikt

Anf. 88 CARINA STÅHL HERRSTEDT (SD):

Fru talman! Bolag inom personlig assistans som har fått sina tillstånd indragna fortsätter att bedriva verksamhet genom att utnyttja kryphål i lagen. Det gör de genom att i stället kalla sig administrativa bolag, för då krävs nämligen inget tillstånd. Assistansberättigade blir alltså egna utförare på papperet och köper administrativ hjälp av företagen.

Tillståndsplikten är ett viktigt verktyg i arbetet med att stoppa oseriösa och rent av kriminella personer från att utnyttja assistansanvändarna och assistansersättningen. Vårdföretagarna med flera menar att alla, även de som ordnar sin egen assistans, ska omfattas av tillståndsplikten.

Att de som själva ordnar sin assistans i dag är undantagna från tillståndsplikten underlättar alltså för kriminella och oseriösa aktörer. Det är en situation som oroar mig. Oroar den också socialtjänstministern, och tänker hon på något sätt agera?

Anf. 89 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M):

Fru talman! Det här är en fråga som också oroar mig. Personlig assistans är otroligt viktigt. Det är en frihetsreform som vi värnar om. Man ska även understryka att för de allra flesta fungerar assistansen bra. De allra flesta utförare sköter sig väldigt bra. Men assistansersättningen är samtidigt en av de förmåner där det finns störst problem med felaktiga utbetalningar och systematisk brottslighet. Det gäller exempelvis de administrativa bolag som ledamoten tog upp, men problemen är tyvärr mycket större än så. Därför har regeringen gett Försäkringskassan i uppdrag att analysera utvecklingen av till exempel egna arbetsgivare inom assistansersättningen. Det har redovisats och håller just nu på att beredas.

För att bevara legitimiteten i den här oerhört viktiga reformen kommer regeringen att återkomma i närtid med ytterligare insatser som behöver göras för att komma till rätta med problematiken.

Situationen i vården

Anf. 90 ISABELL MIXTER (V):

Fru talman! Min fråga går till Johan Pehrson.

Ledningen för Sundsvalls sjukhus vädjar till allmänheten att inte göra sig illa i sommar och meddelar samtidigt att man inte kommer att kunna upprätthålla patientsäkerheten. Läkare på sjukhuset säger att man kommer att behöva selektera mellan patienter och att människor kommer att dö.

Från och med juni kommer vårdcentralerna i Sundsvall endast att kunna bedriva akut och nödvändig vård. Region Västernorrland närmar sig

1 miljard i underskott. Det kan sättas i relation till deras intäkter, som är 11 miljarder.

Regeringen har aktivt valt att prioritera sänkt skatt och rutavdrag framför sjukvården. Kristerssons löfte om att ingen ska sägas upp har han tagit tillbaka. Det duger inte! Västernorrlands invånare kommer att få betala med sina liv och sin hälsa. Jag undrar när regeringen ska agera för att förhindra denna vårdkatastrof.

Anf. 91 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Det är mycket ansträngt ute i många regioner. Det pågår en arbetsmarknadspolitisk konflikt, som jag inte kan kommentera. Där emot kan jag kommentera att regeringen förra året men också i år i tilläggsbudgeten har skjutit till först 3 miljarder och sedan 6 miljarder för att underlätta den svåra situation som man tillfälligt har ute i många regioner. Den beror bland annat på pensionsuppräknings som i sin tur beror på den enormt höga inflationen i vårt land. Den slår mot välfärd, företag och jobb. Alla vi som individer märker att pengarna inte räcker lika långt.

Om man ska förbättra situationen för svensk sjukvård på lång sikt går vägen genom att bekämpa inflationen. Men vi har inte lämnat regionerna i sticket. Vi har adderat resurser till dem för att de ska kunna klara en mycket svår situation under innevarande år. Regionerna har dock full beskattningsrätt och äger helt ansvaret för sjukvården, med stöd av våra statsbidrag.

Skolan och ung företagsamhet

Anf. 92 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C):

Fru talman! I går besökte jag SM i Ung Företagsamhet. Där fanns 800 av Sveriges unga entreprenörer samlade på ett och samma ställe. Det var en fantastisk skara kreativa och drivna ungdomar som under sin gymnasietid fått möjlighet att prova på att driva företag. Flera av dem hade redan planer på att omvandla dem till aktiebolag efter gymnasietiden.

Totalt i Sverige har nästan 40 000 ungdomar fått den här möjligheten under det gångna läsåret. De har sammanlagt drivit 12 000 UF-företag, men det skulle kunna vara många fler. Detta handlar om både utbildning och arbetsmarknad, men min fråga riktar sig till statsrådet Johan Pehrson eftersom jag noterade att han också befann sig på UF-mässan i går. Vilka initiativ avser regeringen att ta för att fler ungdomar – inte minst på de praktiska programmen – ska få möjlighet att driva UF-företag under sin gymnasietid?

Anf. 93 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Det är fantastiskt att se dessa unga energiknippen som har framtiden för sig. Det är sådana unga människor som kommer att se till att bära framtidens Sverige med kreativa idéer. Ung Företagsamhet bedriver väldigt viktig verksamhet.

Många människor i det här landet lever i villfarelsen att pengar kommer någon annanstans ifrån än att man utbildar sig, jobbar i ett företag eller i offentlig sektor eller – vilket också är viktigt – driver företag. Det här är alltså ett fantastiskt sätt att få pröva på tanken hur man själv skulle kunna utvecklas som entreprenör. Det är väldigt viktigt. Men det går inte heller att komma runt att om man ska vara en framgångsrik entreprenör måste resultaten i svensk skola förbättras. Annars får vi bara halvdana entreprenörer. Man kan ju inte vara entreprenör utan kunskap. Därför är fokus, återigen, på skolan.

Utvisning av omhändertagna barn

Anf. 94 ANNIKA HIRVONEN (MP):

Fru talman! Nioåriga Lisas öde har berört tiotusentals svenskar. Lisa, som har sina rötter i Albanien, lever nu i osäkerhet. Ska hon separeras från sina nya vårdnadshavare i Järpås och sin nya familj, där hon känner trygghet, och utvisas för att hamna på ett barnhem i Albanien?

Frågan om barn som omhändertagits och placerats i familjehem i Sverige men sedan utvisas, med sina föräldrar eller i värsta fall för att hamna på barnhem, behöver belysas politiskt. Lagstiftningen sätter dessa barns rättigheter åt sidan. Migrationslagstiftningen trumfar över dessa barns rättigheter, och man åsidosätter helt att man en gång bedömt att deras bästa faktiskt är att stanna i den nya familjen. Vad avser regeringen att göra?

Jag tänker att Camilla Waltersson Grönvall gärna får besvara frågan eftersom hon som socialminister ansvarar för frågan om familjehemsplacerade barn.

Anf. 95 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Jag tar den frågan. Vi som följer detta mycket tragiska fall, med denna mycket unga kvinna, känner naturligtvis omfattande smärta inför den situation hon befinner sig i. Varthelst jag mig i världen vänder ser jag barn som far illa. Det sker också i Sverige.

Vi har en portalparagraf i svensk migrationslagstiftning som säger att vi också ska beakta barnets bästa. När den kommer till uttryck i praktisk handling känner man verkligen inte alltid att detta är helt solklart. Det är dock väldigt svårt för mig som statsråd att agera i enskilda fall. Detta och alla andra praxisfall ligger dock till grund för den debatt som förs, inte minst i Sveriges riksdag, om huruvida vi ska förändra och förbättra nuvarande migrationslagstiftning eller låta den vara som den är. Men vi kan tyvärr inte från regeringens sida göra ändringar i ett enskilt fall.

Säkerhetsbrister på Sis-hem

Anf. 96 JOHAN HULTBERG (M):

Fru talman! Statens institutionsstyrelse är ständigt föremål för debatt och uppmärksamhet, och det med all rätt. Problemen och bristerna inom Sis är nämligen tyvärr allvarliga och har varit så under många år.

Jag vill nu särskilt lyfta säkerhetsbristerna, som inte bara kan skyllas på Sis utan också handlar om undermålig lagstiftning. Därför är jag väldigt

glad över att den moderatledda regeringen så fort den tillträtt kavlade upp ärmarna och satte igång arbetet med flera viktiga lagstiftningsförändringar. För bara två veckor sedan trädde ny lagstiftning i kraft som ger bättre möjligheter att begränsa användningen av internet och mobiltelefoner inom Sis. Detta är jätte viktigt för att säkerställa att gängkriminella inte ska kunna fortsätta sin kriminella verksamhet eller rent av planera sina egna rymningar.

Jag vet att socialtjänstministern arbetar med ytterligare åtgärder. Inte minst jobbar regeringen med inrättande av ungdomsfängelser, men man tittar också på andra åtgärder, bland annat möjligheten att låsa rum inom Sis. Skulle socialtjänstministern kunna beskriva hur arbetet med denna lagstiftning fortskrider och vilka effekter hon tror och hoppas att denna och den nyss genomförda lagstiftningsförändringen kan få för säkerheten inom Sis?

Anf. 97 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M):

Fru talman! Tack så mycket, ledamoten Hultberg, för frågan! Fram till den 15 maj i år var det fullt möjligt för unga människor inom Sis att beställa droger och vapen och att genom kontakt med omvärlden och med kriminella nätverk inte bara arrangera fritagningar och rymningar utan faktiskt också styra och rekrytera från insidan av Sis-hemmen. Befinner man sig i samhällets vård har man rätt att kunna känna trygghet och säkerhet. Där hör inte vapen, droger eller något av det andra hemma.

Nu arbetar vi också vidare på ytterligare lagstiftning. Det handlar om inpasseringskontroller för att kunna säkerställa vem som är där och besöker. Det handlar om rums- och kroppsvisitationer för att kunna hålla dessa institutioner säkra. Och det handlar om att kunna låsa de absolut högst säkerhetsklassade institutionerna nattetid, vilket inte har varit möjligt förut. Denna lagstiftning kommer efter sommaren.

Sexualbrott mot barn

Anf. 98 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD):

Fru talman! Ett barn som utsätts för sexualbrott är en väldigt utsatt person. Inte sällan fotograferas eller filmas dessutom övergreppet och läggs ut på nätet. På så vis upprepas övergreppet gång på gång, kanske under hela resten av barnets liv, varje gång någon tittar på bilden eller filmklippet.

Med dagens sociala medieappar kan vuxna människor utge sig för att vara barn för att framstå som någon annan än den de verkligen är i syfte att locka ett barn och lura det till en mötesplats för att begå brott mot barnet. Men i dagsläget kan polisen inte använda sig av brottsprovokation för att avslöja sådana personer. Min fråga är därför vad regeringen vidtar för åtgärder för att förfina och utveckla metoderna för att fånga in personer som på falska premisser lurar barn för att begå brott.

Anf. 99 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Regeringen tar dessa frågor på ytterst stort allvar. Det handlar om brott som kan förstöra livet för unga människor för all framtid

och som bara fortsätter, om bilderna finns kvar. Att komma åt de grovt kriminella människor som begår dessa brott är alltså i högsta grad angeläget.

Regeringen har nu satt igång ett arbete för att hitta gränsen mellan bevis och brottsprovokation. Staten ska ju inte uppmana människor att begå brott, men det blir en akademisk skillnad i gränssnittet. Jag vet inte vilka ord man får använda här, fru talman, men dessa slemhögar, äckel, vidriga kriminella – nu sa jag några; ni får stryka dem om de inte passar i protokollet – ägnar sig åt detta oavbrutet och bryr sig inte om någon annan människa. Därför tittar vi på om detta skulle kunna vara möjligt för att komma åt denna typ av mycket grova brott, inte minst övergrepp mot barn.

Statistik över hushållens tillgångar och skulder

Anf. 100 BJÖRN WIECHEL (S):

Fru talman! Min fråga går till statsrådet Wykman och gäller behovet av statistik över hushållens tillgångar och skulder. Det är en fråga som statsrådet har fått flera gånger. Det handlar om att vi i Sverige i dag saknar viktig kunskap, erforderliga fakta och underlag för att kunna bedriva en effektiv och träffsäker politik – både i riksdagen och vid Riksbanken – för att upprätthålla stabilitet.

Redan för ett och ett halvt år sedan kom en utredning om hur vi kan få fram denna statistik, med skydd för den personliga integriteten. Men sedan har inget hänt. Regeringen har inte gjort någonting, trots att Riksbanken, Finanspolitiska rådet, Finansinspektionen och till och med IMF återkommande ber om att denna statistik ska komma på plats för att politiken bättre ska klara sitt uppdrag.

När statsrådet får frågor om detta har han i stället för att svara valt att komma med långa raddor retoriska motfrågor utan att redogöra för regeringens politik. Därför frågar jag finansmarknadsministern: Vilken är regeringens position? Delar ni alla dessa myndigheters och institutioners uppfattning att denna statistik behövs för att ge en fullgod bild?

Anf. 101 Statsrådet NIKLAS WYKMAN (M):

Fru talman! Socialdemokraternas stora engagemang för att samla in väldigt mycket information om svenska folket har knappast undgått någon, vilket Björn Wiechel själv påpekar i sin fråga.

Regeringens ståndpunkt är väldigt klar och tydlig. Det är klart att svenska myndigheter ska ha bra beslutsunderlag. I Sverige ska vi ha bra och säker information. Men steget därifrån till att samla in miljontals datapunkter, eller all information om alla, alltid, är väldigt långt.

Sedan är jag väl medveten om den efterfrågan som finns från en del finansiella aktörer och från dem som vill utforma nya typer av skatter – fastighetsskatter och förmögenhetsskatter bland annat. Men från att ha bra statistik till att alltid samla in all information om alla är steget långt.

Fru talman! Med tanke på vad vi nu vet om hur utsatta vi är för intrång och annat kan man såklart ifrågasätta det kloka i att ha superregister över alla hushåll.

Anf. 102 BO BROMAN (SD):

Fru talman! Min fråga går till finansmarknadsministern. Tullen beslagtar i stort sett dagligen stora summor kontanter som är på väg ut ur landet, kontanter som uteslutande härrör från den svarta marknaden och som inte beskattats här i Sverige.

Tullen får nu, tack vare Tidöavtalet, utökade resurser för att utföra fler kontroller. Men det är även viktigt att arbetet mot den svarta marknaden och penningtvätt prioriteras av regeringen och att vi kommer åt hanteringen av de svarta pengarna redan vid källan.

Trots de utökade resurserna till Tullen kvarstår problemet med den illegala utförelsen av kontanter. Denna verksamhet undergräver vår ekonomi och undgår beskattning. Därför är det avgörande att vi också fokuserar på att förhindra att svarta pengar genereras från början. Detta innebär att vi måste ha effektiva åtgärder och strategier på plats för att bekämpa penningtvätt och den svarta marknaden.

Avser finansmarknadsministern att vidta några ytterligare åtgärder mot penningtvätt och utförelsen av kontanter – i så fall vilka?

Anf. 103 Statsrådet NIKLAS WYKMAN (M):

Fru talman! Tack, Bo Broman, för frågan! Bekämpandet av den kriminella ekonomin är högst upp på dagordningen i regeringens arbete. Jag kan nämna några exempel på det som görs för att bekämpa den kriminella ekonomin och bekämpa penningtvätt.

Det handlar bland annat om det arbete som bedrivs kring hawala. Det är ett pågående arbete kring att det ska vara tillståndsplikt för den verksamheten. Det är också en utredning om att man ska kriminalisera att bedriva hawala utan tillstånd, alltså den typen av illegal verksamhet. Däri finns en hel del av grunden till det som är pengaflöden över gränser.

Vi har nyligen gett Finansinspektionen i uppdrag att berätta om och utveckla hur de bedriver sitt tillsynsarbete när det kommer till penningtvätt. Det har rullats ut en rad olika myndighetsuppdrag till Post- och telestyrelsen och andra för att klämma åt de olika källor som finns kring penningtvätt. Det pågår ett mycket intensivt och brett arbete.

Utstationerad arbetskraft som strejkbrytare

Anf. 104 CICZIE WEIDBY (V):

Fru talman! För några veckor sedan kunde Dagens Arbete avslöja att Tesla har flugit in strejkbrytare till sina verkstäder. Då ställde jag en skriftlig fråga till statsrådet Paulina Brandberg. Jag frågade om hon avsåg att vidta några åtgärder för att motverka att man använder utstationerad arbetskraft som strejkbrytare.

Svaret som jag fick från Brandberg var att man stöder den svenska modellen och möjligheten för utstationerade att arbeta i Sverige och teckna kollektivavtal. Men hela Teslakonflikten handlar ju om att det är en avsaknad av just kollektivavtal.

Då blir min fråga till Paulina Brandberg: Är det meningen att man ska kunna använda utstationerad arbetskraft som strejkbrytare?

Anf. 105 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L):

Fru talman! Tack, ledamoten, för frågan! Vi har alla noterat att det pågår en konflikt, Teslakonflikten. När det gäller den konflikten har Medlingsinstitutet utsett en medlare som fortsatt står till parternas förfogande. Självklart följer vi från regeringens sida denna situation noggrant, och det är klart att vi på ett generellt plan tittar på vad som är utlösande faktorer när det blir olika former av strejker och oreda på svensk arbetsmarknad. Men en specifik konflikt är inte en fråga för regeringen att hantera, utan det är en fråga för de inblandade parterna.

Ambassadören mot människohandel

Anf. 106 HELENA VILHELMSSON (C):

Fru talman! Människohandeln är den organiserade brottslighet som växer snabbast. Cirka 75 procent av offren för människohandel i EU utgörs av kvinnor och flickor. I majoriteten av dessa fall handlar det om sexuella ändamål. Merparten av dessa offer – för det är offer vi pratar om – har inte identifierats av svenska myndigheter. Det betyder att de inte heller får sina rättigheter som brottsoffer tillgodosedda.

En viktig roll i att stärka arbetet mot människohandel har under många år ambassadören mot människohandel haft. Denna roll inrättades 2006. Ambassadören har bytts ut ett par gånger sedan dess. Men de senaste tre månaderna har den rollen varit obesatt.

Min fråga till statsrådet Brandberg är: Avser regeringen att åter besätta rollen som ambassadör mot människohandel, eller finns det ett regeringsbeslut på att rollen ska upphöra?

Anf. 107 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L):

Fru talman! Tack, ledamoten, för en otroligt viktig fråga! Människohandel är ett gift i vårt samhälle. Vi ser hur detta drabbar personer som utnyttjas i prostitution för sexuella ändamål. Vi ser också människohandel på svensk arbetsmarknad.

Vi har väldigt mycket fakta på bordet som visar att detta är ett utbrett problem. Samtidigt råder det en otroligt stor straffrihet för denna typ av brottslighet. Det är uppenbart att vi behöver jobba på andra sätt och att vi behöver prioritera arbetet mot människohandel.

Den specifika frågan gäller en ambassadör mot människohandel. Det är en väldigt viktig funktion; jag delar helt den uppfattningen. Regeringen kommer inom en snar framtid att återkomma med ett besked kring hur vi fortsatt jobbar med denna fråga.

Åtgärder mot infiltration och penningtvätt

Anf. 108 EMMA AHLSTRÖM KÖSTER (M):

Fru talman! I början av maj avslöjades det att gängkriminella har infiltrerat polisen. Den typen av infiltration i våra myndigheter är självklart helt förödande. Jag vet att regeringen verkligen har trappat upp arbetet mot den typen av brottslighet.

Arbetet för att stärka bekämpandet av penningtvätt och matchfixning är ett annat område där regeringen har beslutat att göra mer för att förebyg-

ga risken för just infiltration. Men vad är det regeringen har gjort hittills, och på vilket sätt kommer det att stärka trovärdigheten för myndigheten? Vad vill man göra mer för att förebygga ekonomisk brottslighet när det gäller penningtvätt och matchfixning framöver?

Anf. 109 Statsrådet NIKLAS WYKMAN (M):

Fru talman! Jag tackar för frågan. Arbetet mot penningtvätt är centralt. Ju mer vi tajtar åt andra system, till exempel i banker, desto mer kanske man försöker använda andra typer av tjänster där man kan förvara eller flytta pengar för att tvätta dem, till exempel på spelmarknaden. Därför har vi rustat Finansinspektionen med mer resurser och Spelinspektionen med mer resurser. Vi har dessutom gett dem ett gemensamt uppdrag att arbeta mot denna typ av brottslighet.

Vi har dessutom vidtagit de åtgärder som krävs för att Sverige ska kunna underteckna Macolinkonventionen på internationell nivå och för att Spelinspektionen ska få de resurser som krävs för att vara den hubb som krävs i det arbetet.

Det är några exempel på det breda arbete som pågår för att komma åt penningtvätt.

Bedrägerier mot äldre

Anf. 110 YUSUF AYDIN (KD):

Fru talman! Min fråga går till finansmarknadsministern. Det är en fråga som vi kristdemokrater har tagit upp vid flera tillfällen. Den gäller den allvarliga brottsligheten mot äldre. Kriminella utnyttjar på ett cyniskt och hänsynslöst sätt bankernas digitala tjänster för att lura äldre och andra svaga och utsatta människor på ibland hela deras livsbesparingar. Det drabbar många människor väldigt hårt. Det har också varit ett väldigt omfattande och växande problem.

För inte så länge sedan presenterade Bankföreningen ett antal åtgärder för att komma åt och förhindra detta. Min fråga till regeringen är: Vad är regeringens bedömning av de presenterade åtgärderna, och hur avser man att gå vidare för att förhindra denna brottslighet som drabbar våra äldre?

Anf. 111 Statsrådet NIKLAS WYKMAN (M):

Fru talman! De bedrägerier som sker i samhället och som främst riktas mot äldre men många gånger också mot andra grupper som har en svag eller utsatt situation är moraliskt förkastliga och fruktansvärda. Detta måste bekämpas med samhällets fulla kraft.

Detta var en av de frågor som vi tidigt började arbeta med. Bland annat jag och justitieministern träffade branschen och många berörda aktörer. Mer borde ha gjorts tidigare i Sverige kring detta. Man var inte med i den utveckling som fanns.

I grunden är det två saker som har hänt: Banker har dragit sig tillbaka i mångt och mycket. I stället för fysiska möten på bankkontor har man nu bara digital kontakt. Det har också skett en enorm digitalisering av samhället. Det här har inte ersatts med någonting.

Nu har vi drivit bankerna framför oss. De har presenterat ett paket för hur man ska återupprätta kontroll, ordning och reda och tillhandahålla produkter som är trygga och säkra. Det ska regeringen noggrant följa och utvärdera. Om inte det är tillräckligt kommer vi att återkomma med skarpa förslag.

Prot. 2023/24:125

30 maj

Frågestund

Underlaget för den nya a-kassan

Anf. 112 PATRIK LUNDQVIST (S):

Fru talman! Här i dag har man diskuterat öppenhet och transparens i den svenska demokratin.

Vi i arbetsmarknadsutskottet håller just nu på och arbetar med den nya a-kassan, som blir inkomstbaserad. Under detta arbete har vi haft väldigt svårt att få tillgång till de beräkningsunderlag och andra saker som regeringen har använt för att ta fram förslaget. Det här gör att vår roll som oppositionspartier blir begränsad.

Det är en viktig princip i en demokrati att både majoritet och opposition ska arbeta med goda villkor och vara öppna och transparenta gentemot varandra så att resultatet av våra demokratiska processer blir så bra som möjligt.

Enligt regeringen är förslaget kostnadsneutralt. Men enligt det som RUT, riksdagens utredningstjänst, ändå har fått tag på blir det en besparing på 1,5 miljarder. Detta kan vi dock inte riktigt granska eftersom vi inte får tillgång till uppgifterna.

Varför har regeringen gjort så här, Johan Pehrson, och vad kommer ni att göra för att vi ska kunna ha en vettig politisk diskussion i frågan framöver?

Anf. 113 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Den nya a-kassan är en produkt av den utredning som den socialdemokratiska regeringen tillsatte. Den har beretts under en längre tid, och det finns mängder av remissvar som stöder propositionen. Empirin från andra länder stöder också detta. Det finns även brett stöd i svensk forskning för att denna modell är klok.

Modellen innebär en stegvis avtrappning men ett högre tak och ett högre golv om man sedan kommer in i garantierna. Det är också en modell av a-kassa som gör att fler inkluderas i detta viktiga skydd. Men det blir en skillnad beroende på om man är med i a-kassan eller inte, och i och med det blir det ett stöd för att man ska vara med i a-kassan för att få en högre ersättning.

Sysselsättningsgraden för utrikes födda

Anf. 114 ANN-CHRISTINE FROHM (SD):

Fru talman! Svensk arbetsmarknad ställer höga krav på utbildnings- och kunskapsnivå. Utrikes födda har överlag lägre utbildningsnivå än inrikes födda, och en stor del lyckas därmed inte i kampen om jobben.

Tack vare mitt parti har vi lyckats minska inflödet av individer till vårt land, vilket underlättar. Men det finns fortfarande mycket kvar att göra.

Av de personer som exempelvis för närvarande befinner sig i etableringsuppdraget saknar nästan hälften både grundskole- och gymnasiekompetens. Efter nio till elva år i Sverige är sysselsättningsgraden endast 46,5 procent för utrikes födda med förgymnasial utbildning. Och då är det inte nödvändigtvis ett arbete som är sysselsättningen. Det är inget vidare betyg till tidigare regeringar.

Jag vill därför fråga minister Pehrson: Hur ska dessa personer i rimlig tid kunna göra sig tillgängliga för svensk arbetsmarknad och bidra till vår välfärd i stället för att belasta den?

Anf. 115 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L):

Fru talman! Det är otroligt angeläget för människor som är vuxna och friska att de får en möjlighet till egenförsörjning. Det är avgörande för individens möjlighet till egenmakt och för att kunna förverkliga små och stora drömmar.

Vägen dit, om man har dåliga eller obefintliga svenskkunskaper, är att läsa svenska. Det finns ingen annan väg. Förutsättningarna är olika, för vi är olika individer. Om man har svårt för sig får man jobba hårdare än om man har lätt för sig. Vi vet att det finns en väldig variation när det gäller hur lång tid det tar tills man har lärt sig svenska om man har kommit till Sverige. Samma sak gäller om man saknar annan grundläggande utbildning.

Vägen dit går också via hjälp och stöd. Det är därför vi har tillgång till subventionerade anställningar. Det finns olika möjligheter att använda sig av aktörer utanför Arbetsförmedlingen så att man lättare ska kunna rusta och matcha individer för att komma i egenförsörjning.

Som ledamoten säger har vi också reformerat arbetskraftsinvandringsregelverket. Arbetskraftsinvandring är väldigt bra när det gäller kvalificerade och framför allt högkvalificerade arbeten.

Bankernas investeringar i fossila bränslen

Anf. 116 AMANDA PALMSTIERNA (MP):

Fru talman! Min fråga går till finansmarknadsministern.

Nyligen kom en granskning från tidningen Aktuell Hållbarhet. Där hade man tittat på bankernas hållbarhetsrapporter, och granskningen visar att bankerna alltså fortsätter att investera i fossila bränslen. Samtidigt säger bankerna att de har uppnått sina klimatmål.

Två svenska bankers utsläpp motsvarar mer än Sveriges samlade utsläpp under ett år. Om vi vidgar detta till ett europeiskt perspektiv ser vi att europeiska banker under ett år lånade ut 30 miljarder euro till fossila projekt. Detta är fullkomligt galet. Miljöpartiet anser att EU ska förbjuda sådana här fossila investeringar och att pengarna i stället ska kunna gå till den rättvisa gröna klimatomställningen.

Min fråga till finansmarknadsministern är: Kommer ministern att agera för att stoppa dessa omfattande fossila subventioner?

Anf. 117 Statsrådet NIKLAS WYKMAN (M):

Fru talman! Det här är en frågeställning som behöver tänkas igenom nog. Om man till exempel stänger ned fungerande kärnkraft i Europa men har kvar samma energibehov har man sett att det behövs krediter till att bygga exempelvis kolkraft. Kreditmarknaden återspeglar vad man gör brett och stort i politiken.

Fru talman! Det finns också andra dimensioner i detta. Är hela samhället koldioxidfritt? Nej, det är det inte. Det finns en ambition att det ska bli det. Ska ingen som släpper ut kunna få krediter under tiden? Vad skulle hända om man verkligen gjorde allvar av det så att människor inte kunde få låna till att köpa en bil eller något annat?

Den andra frågan är att det finns både det som redan är grönt och det som kan bli grönt. Ska man inte få låna ut pengar till det som befinner sig i en omställningsfas, som i dag släpper ut men som i morgon inte gör det? Ska det bara vara okej att låna ut till det som redan är utsläppsfritt, eller ska man också få låna ut till det som kan bli utsläppsfritt men som inte kan bli det utan investeringar? Det här behöver man komplicera lite.

Exitprogram för prostitution, människohandel och pornografi

Anf. 118 NIKLAS KARLSSON (S):

Fru talman! Jag vänder mig till statsrådet Brandberg. Den 7 juli 2022 tillsatte den socialdemokratiska regeringen en utredning som handlar om exitprogram för personer som är utsatta för prostitution och människohandel för sexuella ändamål. I fjol blev utredningen klar, och problembilden är tydlig.

Från socialdemokratiskt håll har vi vid ett flertal tillfällen, i både interpellationsdebatter och skriftliga frågor, uppmärksammat regeringen på att det här är en fråga som måste prioriteras. I de svar vi har fått har regeringen också gett uttryck för att det är så. Ändå har det mest varit ord och mindre handling.

Jag vill därför fråga statsrådet Brandberg: Vad tycker regeringen om problematiken? Och vad vill regeringen göra åt den?

Anf. 119 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L):

Fru talman! Jag tackar ledamoten för en viktig fråga. Det finns två utredningar om detta; det finns exitprogram för personer som befinner sig i prostitution och människohandel och exitprogram för dem som utnyttjas i pornografi. Det är jätteviktigt att vi tittar på den utsatthet som finns och hur vi kan förbättra stödet för just de här personerna.

Jag har tagit emot ett betänkande, och jag tycker att det finns mycket intressant i det. Vi ska som vanligt inte föregå den beredning som sker inom Regeringskansliet. Men jag kan vara tydlig med att säga att det är prioriterat från regeringens sida att verkligen stärka skyddet för denna grupp, som är en av vårt samhälles allra mest utsatta grupper.

Anf. 120 ULF LINDHOLM (SD):

Fru talman! EU:s fria rörlighet och utstationerad arbetskraft har haft och har en stor inverkan på stora delar av svensk arbetsmarknad. Men det har inte bara varit i positiv bemärkelse, utan det har även bidragit till att skapa lönedumpning, undanträngande effekter och ökad arbetslivskriminalitet.

År 2017 fick den dåvarande regeringen med stöd av Sverigedemokraterna igenom hårdare regler gällande stödåtgärder kopplade till lex Laval. Det var en nödvändig åtgärd.

I dag kan vi se att den fria rörligheten fortsätter att skapa problem. Därför riktar jag min fråga till arbetsmarknadsminister Johan Pehrson. Avser arbetsmarknadsministern och regeringen att se över ytterligare skärpningar och regelverk så att svenska jobb i första hand går till svenska löntagare?

Anf. 121 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L):

Fru talman! Jag bedömer att frågan ligger inom mitt ansvarsområde, och jag kan därför svara på frågan.

Det är ett stort problem att det råder stor oreda på arbetsmarknaden. Arbetslivskriminaliteten breder ut sig där i många fall utländsk arbetskraft används på sätt som det inte är tänkt att den ska användas till. Det leder i slutändan till utnyttjande av människor och en osund konkurrens på svensk arbetsmarknad.

Regeringen vidtar flera åtgärder för att komma till rätta med de problem som har en stark koppling till arbetslivskriminaliteten. En delegation tittar på frågor kopplade till vissa branscher som är särskilt utsatta för arbetslivskriminalitet, och man tittar på vilka verktyg som behövs för att jobba med de branscherna. Som exempel kan nämnas byggbranschen, där det finns utbredda problem.

Dödliga arbetsplatsolyckor

Anf. 122 ADRIAN MAGNUSSON (S):

Fru talman! I måndags dog en 25-åring på en byggarbetsplats i Hyllie i Malmö. Han störtade 30 meter ned från en byggställning och slog ihjäl sig. Det var det tjugonde dödsfallet på svensk arbetsmarknad i år och det femte inom bygg och anläggning. Det är alltså i stort sett en person i veckan som dör på sitt jobb i Sverige år 2024.

Mönstren i Malmö är desamma som innan. Det är stora byggföretag utan egna anställda, massor av underentreprenörer och skyddsombud som inte ges förutsättningar att fullgöra sitt uppdrag. Det finns mycket regeringen kan göra för att se till att byggnadsarbetare och andra ska få träffa sin familj på kvällen igen. Vårt initiativ om en kriskommission inom byggbranschen röstade regeringspartierna och Sverigedemokraterna ned, och det har inte kommit så mycket annat från regeringen därefter.

En 25-årig kille störtade 30 meter ned från en ställning. Det är fruktansvärt. Vi behöver inte fler konstateranden av detta, utan vad vi behöver är handling. Vad gör regeringen så att folk inte ska dö på jobbet?

Anf. 123 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L):

Fru talman! Jag tackar ledamoten för frågan.

Det är en stor tragedi varje gång en människa i Sverige går till jobbet och sedan inte kommer hem igen. Vi måste se varje sådan tragedi som den tragedi den är och såklart vidta konkreta åtgärder. Förra året var ett dystert år med 65 personer som gick till jobbet utan att komma hem.

Innan regeringen fick ta del av den mörka statistiken förra året hade vi vidtagit flera åtgärder för att få fler lokala skyddsombud på arbetsplatserna. Vi styrde vidare snabbt om Arbetsmiljöverkets uppdrag till att genomföra fler oanmälda och fysiska inspektioner.

Regeringen har också haft flera möten med arbetsmarknadens parter, och vi har träffat arbetsgivarorganisationerna och arbetstagarorganisationerna för att se vad vi kan göra tillsammans, vad de kan göra och vad regeringen kan göra framåt. Vi kommer att återkomma med fler åtgärder.

Slöjförbud i offentlig sektor

Anf. 124 MICHAEL RUBBESTAD (SD):

Fru talman! Flera länder runt om i Europa har infört förbud mot att bära en heltäckande muslimsk slöja – burka och niqab. Den muslimska slöjan symboliserar kvinnans underordning gentemot mannen, och runt om i världen mördas kvinnor om de vägrar att bära slöjan.

Samtidigt ser vi att dessa kvinnoförtryckande klädesplagg tar sig in i den offentliga sektorn och myndigheter och därmed blir en del av det offentliga Sverige. I exempelvis Västerbotten har regionen beslutat att köpa in slöjor till vårdpersonalen. Detta betyder att våra skattemedel främjar kvinnoförtryck i stället för att stärka sjukvården.

Givet att Europadomstolen nyligen har meddelat att det inte föreligger några hinder undrar jag om statsrådet Paulina Brandberg kan tänka sig att verka för ett förbud mot den värderingsstyrda slöjan inom offentlig sektor även i Sverige.

Anf. 125 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L):

Fru talman! Jag tackar ledamoten för en viktig fråga.

Jag delar ledamotens syn att det är ett jättestort problem att många kvinnor och flickor tvingas bära slöja mot sin vilja. Detta är såklart en del av det hedersförtryck som vi ser alltför tydligt breda ut sig i Sverige.

Från regeringens sida tar vi frågan på största allvar. Vi vidtar många åtgärder för att komma till rätta med hedersrelaterat våld och förtryck. Det är viktigt att de åtgärder som vi vidtar träffar kärnan, det vill säga de som tvingar på andra slöjor. Vi vill inte straffa dem som tvingas bära slöja. Det regeringen bland annat gör är att utreda hur vi kan utöka kriminaliseringen när det gäller olaga tvång för att komma åt dem som tvingar andra att bära slöja. Vi kommer såklart att fortsätta att jobba med denna jätteviktiga fråga.

Frågestunden var härmed avslutad.

§ 5 (forts. från § 3) **Inkomstskatt** (forts. SkU11)

Anf. 126 HELENA VILHELMSSON (C) replik:

Fru talman! Ledamoten nämnde en skattereform. Jag återkommer till att jag trodde att Moderaterna tyckte att det var en bra idé att på ett vidare sätt se över skattereformen eftersom den är lappad och lagad fram till dags dato. Det är verkligen inte så att allt ska pausas under tiden, utan man får fortsätta att arbeta med att följa lagstiftningen och genomföra de reformer som krävs även om skattereformen ses över.

Ledamoten nämnde också att man ska vara snabbfotad. Det är precis det man inte är i just det här specifika fallet. Av utskottets betänkande framgår att en utredning har lämnat förslag om ytterligare en utredning. Vad är det för svar? Vad är det för besked till de prostituerade som har en skuld hos Skatteverket? Det blir orimliga konsekvenser.

Elisabeth Svantesson har i kammaren sagt att hon kan garantera att hon inte kommer att släppa sin del av detta, som är just beskattning, eftersom det är hennes ansvarsområde i regeringen.

Vad ämnar Moderaterna göra i regeringen för att prostitution härnäst inte på något sätt ska ses som en hobby eller ett arbete, vilket är en följd av att man måste betala skatt för inkomster från män som har köpt sex?

Anf. 127 FREDRIK AHLSTEDT (M) replik:

Fru talman! Vi har diskuterat denna fråga tidigare. Precis som finansministern har sagt avser vi att återkomma med någon form av klargörande av hur vi ska hantera frågan. Finansministern har även sagt i kammaren att frågan bereds på departementet, och inriktningen är att det ska komma ett förslag.

Om man vill problematisera själva inkomstskattelagen är den generellt uppbyggd. Det är en viktig sak att se till att man gör rätt när man lägger fram eventuella förslag på området.

Vi moderater har hela tiden sagt att i fråga om en skattereform i stort är det viktigt att fortsätta ha fokus på att sänka skatten på arbete. Vi tror inte att den kommer att gynnas av en stor och bred skattereform. Vårt förslag är att fortsätta sänka skatten på arbete och se över vilka andra skatter som ska sänkas.

(forts. § 7)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.09 på förslag av andre vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 15.20, då votering skulle äga rum.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 15.20.

UU11 Vissa säkerhetspolitiska frågor

Punkt 1 (Säkerhetspolitisk inriktning)

1. utskottet
2. res. 3 (V, MP)

Votering:

86 för utskottet

33 för res. 3

166 avstod

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 2 SD, 57 M, 15 KD, 12 L

För res. 3: 19 V, 14 MP

Avstod: 90 S, 58 SD, 18 C

Frånvarande: 16 S, 12 SD, 11 M, 5 V, 6 C, 4 KD, 4 MP, 4 L, 2 -

Punkt 2 (Nationell säkerhetsstrategi och utredning om Sveriges säkerhetspolitik)

1. utskottet
2. res. 5 (SD)
3. res. 6 (C)

Förberedande votering:

64 för res. 5

18 för res. 6

203 avstod

64 frånvarande

Kammaren biträdde res. 5.

Lars Mejern Larsson (S) anmälde att han avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Huvudvotering:

207 för utskottet

60 för res. 5

18 avstod

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 90 S, 57 M, 19 V, 15 KD, 14 MP, 12 L

För res. 5: 60 SD

Avstod: 18 C

Frånvarande: 16 S, 12 SD, 11 M, 5 V, 6 C, 4 KD, 4 MP, 4 L, 2 -

Punkt 6 (Nedrustning)

1. utskottet
2. res. 13 (S)

Votering:

120 för utskottet

88 för res. 13

77 avstod

64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Prot. 2023/24:125
30 maj

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 2 S, 1 SD, 57 M, 19 V, 15 KD, 14 MP, 12 L
För res. 13: 88 S
Avstod: 59 SD, 18 C
Frånvarande: 16 S, 12 SD, 11 M, 5 V, 6 C, 4 KD, 4 MP, 4 L, 2 -

Punkt 7 (FN:s konvention om förbud mot kärnvapen)

1. utskottet
2. res. 17 (V, MP)

Votering:

162 för utskottet
33 för res. 17
90 avstod
64 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 60 SD, 57 M, 18 C, 15 KD, 12 L
För res. 17: 19 V, 14 MP
Avstod: 90 S
Frånvarande: 16 S, 12 SD, 11 M, 5 V, 6 C, 4 KD, 4 MP, 4 L, 2 -

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

Inkomstskatt

§ 7 (forts. från § 5) **Inkomstskatt** (forts. SkU11)

Anf. 128 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Fru talman! I sitt anförande tidigare lyfte Fredrik Ahlstedt vikten av att det ska löna sig att arbeta. Detta är en väldigt grundläggande princip som har diskuterats i en massa olika sammanhang – alltifrån pensionsdebatten till diskussioner om att regeringen vill göra det fattigt för människor som är sjuka.

Det är dock inte detta jag tänkte ta upp i min replik i dag. Jag tänkte ta upp Miljöpartiets förslag på ny skattereform. Det vi ser nu när det gäller frågan om att det ska löna sig att arbeta är nämligen att klyftorna ökar mellan dem som tjänar pengar genom att arbeta och dem som tjänar pengar genom att inte arbeta utan genom att äga mycket redan.

Jag hade ett ganska ögonöppnande samtal med en ung människa som just nu utbildar sig på universitetet och som drömmer om att tjäna pengar på sin aktieportfölj och inte på ett jobb.

Klyftorna ökar mellan dem som har mycket och får låga skatter på kapital och dem som kämpar och arbetar. Man betalar mer i skatt på sin ansträngning än på att redan ha.

Jag vill fråga om Moderaterna står bakom att det ska löna sig att arbeta och är beredda att se över skatteklyftan mellan arbete och kapital.

Anf. 129 FREDRIK AHLSTEDT (M) replik:

Fru talman! Vi vill sänka skatten på arbete för låg- och medelinkomsttagare. Vi tycker att det är väldigt viktigt att se över marginalskatterna och marginalskatteeffekterna.

Det ledamoten påpekar här är att personer som utbildar sig, som skaffar sig ett bra jobb, som är ambitiösa, som jobbar lite extra och som är anställda i dag drabbas väldigt kraftigt av den marginalskatt vi har på inkomster.

Vi vill fortsätta att ha ett förmånligt skattesystem för dem som är entreprenörer, dem som är innovativa företagare och dem som är företagare och skapar nya arbeten och nya företag.

Grundproblemet är inte att vi har för låga skatter på kapital utan att vi har för höga skatter på arbete, särskilt när vi tittar på marginalskatterna.

Vår huvudlinje är att sänka skatterna på arbete för att det ska löna sig ytterligare att jobba och att det ska löna sig att jobba mer.

Anf. 130 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Fru talman! Ägandet av kapital i Sverige är extremt ojämnt. Vi är ett av de mest ojämnt fördelade länderna. Vi går om länder som till och med Ryssland just när det kommer till koncentration av ägande.

Med väldigt låga skatter på kapital blir konsekvensen att de som äger allra mest bara blir rikare och rikare. Den som jobbar har ingen chans att komma i kapp, för skatterna på arbete är mycket högre än skatterna på kapital.

Till detta kan vi lägga att vi står inför stora samhällsutmaningar. Tidigare diskuterade vi de enorma nedskärningarna i vården. Klimatomställningen kräver investeringar. Vi behöver satsa på skolan så att alla barn klarar skolan och kan ta de jobb som just nu står lediga därför att vi saknar kompetens.

Om man lägger ihop alla de samhällsinvesteringar som vi behöver göra med kunskapen om hur ojämlikheten i samhället ökar på grund av klyftorna mellan kapitalskatter och inkomstskatter blir Miljöpartiets slutsats att vi behöver göra en skattereform där vi ser till att de som blir ännu rikare på att redan äga en massa faktiskt bidrar mer så att vi kan både göra det lönsamt att jobba och investera i välfärden och klimatomställningen.

Jag kan bara konstatera att Moderaternas budskap är tydligt: Det är mindre skatt som gäller för alla.

Anf. 131 FREDRIK AHLSTEDT (M) replik:

Fru talman! Detta leder mig till att vi behöver börja med det viktiga sambandet när det gäller kapital. Det är kapitalet som möjliggör att vi kan få fler företag i Sverige, att vi kan få tillväxt i Sverige, att Sverige kan fortsätta att utvecklas och få högre bnp och att det blir fler arbeten i Sverige.

Företag bygger på tre huvudkomponenter. Den första är naturligtvis att det ska finnas en jättebra eller i alla fall en bra affärsidé. Den andra är att det ska finnas kompetens – kompetenta medarbetare som kan utveckla företaget. Den tredje är otroligt viktig, nämligen att det inte går att starta ett företag utan att ha kapital.

Det är därför viktigt att vi har kapital i Sverige, så att vi inte blir beroende enbart av kapital utifrån – från andra länder än Sverige. Sverige är i dag ganska kapitalberoende av många andra länder. Sverige har ett framgångsrikt näringsliv, men vi är fortfarande lite undersysselsatta när det gäller kapital. Det är därför kapitalet är så viktigt, och det är därför vi inte kan beskatta kapitalet så att det flyttar till andra länder och gör oss ännu mer beroende av dem.

Det är kapital, det är affärsidé och det är kompetens som bygger nya företag som gör att det blir fler arbetstillfällen i Sverige. Huvudproblemet är dock att vi har för höga skatter på arbete, både för låginkomsttagare och för medelinkomsttagare, men också att vi har marginalsatser som gör att incitamenten för många som har en bra utbildning och har utbildat sig länge inte jobbar tillräckligt mycket. Detta är vår stora utmaning på kort sikt.

(Applåder)

Anf. 132 NIKLAS KARLSSON (S):

Fru talman! Vi befinner oss i ett mycket ansträngt ekonomiskt läge. Många människor har svårt att få ekonomin att gå ihop. Matpriserna har de senaste två åren ökat med 26 procent. Var tredje familj kämpar med att få ekonomin att gå ihop varje månad. Inflationskrisen och lågkonjunkturen drabbar hela Sverige och alla svenskar. Byggsektorn är i fritt fall, och gängkriminaliteten äter sig in i samhället och hotar svenska familjers trygghet i vardagen.

I ett läge där Sverige blir fattigare krävs en politik som bottenar både i verklighet och i människors vardag. Men av detta, fru talman, ser vi ingenting från regeringen och Sverigedemokraterna. I det tuffaste ekonomiska läget på decennier väljer man att sätta sig på läktaren. Krisen tillåts slå igenom med full kraft, och de skyller konsekvent på någon annan och lägger över ansvaret på andra. Priset för den förda politiken betalas av hårt arbetande löntagare.

Vi ser detta inom alla politikområden, där man antingen underlåter att ta politiska initiativ eller, när man väl gör det, riktar sig till de människor som redan har det väl förspänt. En gammal nyliberal devis som i allt väsentligt gestaltas i regeringens förda politik är att när det regnar på prästen stänker det på klockaren.

Det visar sig inte minst när det kommer till skattepolitiken, fru talman. Låt mig ta ett axplock. Det blir skattesänkningar i miljardklassen för höginkomsttagare och höjda tak för både rot- och rutavdrag – en lyx som bara de som redan har det gott kan tillgodogöra sig. En exitskatt för att hindra skatteflykt vill man inte ha. Ännu förmånligare och lägre skatter för fåmansbolag är att vänta. Företag får dra av sina serviceavgifter för deltagande i arbetsgivarorganisationer och för konfliktfonder som de bygger upp, men de löntagare som valt att bli medlemmar i facket får inte dra av sin medlemsavgift. Inkomst på kapital och tillgångar ges en gräddfil jämfört med skatt på arbete och så vidare.

Det är förvisso föga förvånande, fru talman, att den förda politiken reflekterar den borgerliga samhällssynen, där de som redan har ska få lite till. Däremot är det både orättfärdigt och upprörande.

Fru talman! Vi socialdemokrater företräder helt andra intressen och står för en helt annan samhälls- och människosyn, som gestaltas i vår syn på utformningen av skattepolitiken. Grunden för oss är att skattepolitikens huvudsakliga uppgift är att finansiera vår gemensamma välfärd och skapa en rättvis fördelning av samhällets välstånd.

Vi tror nämligen på idén att välfärden frigör människor från den ekonomiska underordningens bojor. Vi blir inte beroende av egna ekonomiska tillgångar för att ta del av skola, vård eller omsorg, och vi slipper ge upp

stora delar av vårt liv för att ta hand om närstående som behöver sådana tjänster men inte har möjlighet att köpa dem på en marknad.

Vår syn på skattepolitiken bygger på den allmännyttiga principen att vi gemensamt bidrar efter förmåga så att välfärden finns där när den behövs och fördelas efter behov. Fru talman! I min värld, som företrädare för Socialdemokraterna, är det en mycket enkel och tidlös idé, eller annorlunda uttryckt: Vård, skola och omsorg är viktiga för människors möjligheter i livet. Livschanserna blir nämligen mindre när de inte finns.

Skatt är nämligen undersköterskan på äldreboendet, frukosten på förskolan och barnmorskan som förlöser våra barn. Skatt är höftledsoperationer, nationella prov och skolskjuts. Skatt är tåg, buss och kollektivtrafik. Så hänger det ihop – skatt för gemensam finansiering av gemensamma angelägenheter och gemensam välfärd.

När vi bevittnar dålig arbetsmiljö inom vården eller för lite undervisning och stöd i skolan kopplar vi det till skatt. Skattesänkningar leder nämligen till nedskärningar. De senaste 20 åren har skattekvoten, det vill säga det som vi är beredda att avstå av våra tillgångar – vår gemensamma samlade förmögenhet i vårt land – minskat med nästan 7 procentenheter. I kronor mätt handlar det om ett inkomstbortfall för hela välfärden på över 400 miljarder kronor jämfört med om skattekvoten hade varit densamma som vid det senaste sekelskiftet.

Det är klart att 400 miljarder kronor inte går obemärkt förbi. Detta kan ingen – inte ens den mest välvilliga borgerliga politiker – argumentera bort med dynamiska effekter eller självförsörjningsgrad. Nej, det har bidragit till en betydande minskning av och kvalitetsförsämringar i välfärden. Det är en mycket allvarlig och minst sagt spektakulär utveckling, som tydligt avspeglar underfinansieringen av den generella välfärden.

Men, fru talman, som om inte detta vore nog är dagens skattesystem dessutom utformat på ett sådant sätt att vi betalar mer i skatt på inkomst av lön än på avkastning av kapital. För dem som redan har ska vi göra det lite bättre, och för dem som redan arbetar hårt ska vi göra det lite tuffare. Ett sådant skattesystem vill inte vi ha.

Till skillnad från Moderaterna, som här i dag i riksdagens kammare tydligt deklarerar att de inte är intresserade av att sätta sig i någon form av politisk överläggning för att hitta ett gemensamt skattesystem som är enhetligt, neutralt och rättvist över tid, har vi uppfattningen att det skattesystem som vi har i dag har många brister som behöver åtgärdas för att framför allt göra systemet mer rättvist, inte minst mellan dem som arbetar och dem som redan har stora tillgångar.

Fru talman! Varför ska kassörskan på Ica betala en större andel av sin lön i skatt än vad Icas ägare gör? För mig går det inte ihop. Det finns också fler liknande exempel. Därför är behovet av en skattereform stort – för att göra systemet begripligt, enhetligt, neutralt och framför allt rättvist.

När nu världen förändras och vi inte med säkerhet vet hur morgondagen ser ut har det starka samhället blivit den trygghet som gjort människor nyfikna på framtiden, som gjort att de vågar möta en ny dag utan att veta hur den ser ut men ändå välkomna den i vissheten att saker och ting blir bättre. Alla människor, både de som är löntagare och de som inte är det, ska ha något att se fram emot.

Utifrån de principerna formulerar socialdemokratins syn på skattepolitik. Det handlar om människosyn, och det handlar om samhällssyn.

Avslutningsvis, fru talman, vill jag yrka bifall till reservation 6 under punkt 4 och reservation 18 under punkt 9.
(Applåder)

Anf. 133 FREDRIK AHLSTEDT (M) replik:

Fru talman! Jag blev lite nyfiken efter ledamoten Karlssons anförande. Det var väldigt välformulerat och utbroderande om filosofin bakom och syftet med socialdemokratisk skattepolitik. Men jag blev lite nyfiken, fru talman, på vilka skatter Socialdemokraterna vill höja. Är det skatten på bensin och diesel? Är det skatten på arbete? Är det skatten på kapital? Eller är det några andra skatter?

Vi har i motioner sett att man har förslag om bankskatt, beredskapskatt och så vidare. Men det var väl ändå inte det ledamoten Karlsson pratade om. Han pratade om en skattereform, och då fick jag uppfattningen att alla skulle få höjd skatt.

Jag tror att det vore värdefullt och intressant, kanske framför allt för medborgarna, att få veta vilka skatter Socialdemokraterna vill höja.

Anf. 134 NIKLAS KARLSSON (S) replik:

Fru talman! Det känns tillfredsställande när den moderate ledamoten går upp i kammarens talarstol och säger att han har blivit nyfiken av mitt anförande i stället för att med en ryggmärgsreflex tänka att allt jag säger per definition är fel. Då är vi åtminstone en bit på väg.

Om ledamoten Ahlstedt också hade haft uppfattningen att vi gemensamt skulle hitta en skattereform och inte bara ha en enmansshow där var och en från sitt parti säger att vi bestämmer och så här ska det vara hade förutsättningarna funnits för att föra dessa resonemang.

Vi tänker inte gå ut och torgföra exakt vad vi vill göra, för då låser vi oss. Vår utgångspunkt är dock att rättvisan i skattesystemet ska återställas. Det innebär naturligtvis att de väljare som den moderate ledamoten Ahlstedt företräder, som har stora tillgångar och förmögenheter, sannolikt skulle kunna förvänta sig en något högre skatt än de som är vanliga löntagare.

Vi pratar gärna detaljer om Moderaterna är beredda att komma till bordet. Men vår utgångspunkt är att återställa rättvisan i beskattningen.

I stället borde kanske Ahlstedt förklara för mig varför det är rimligt att de som redan har ska ha det ännu bättre. Det visar sig ju att det är de med de stora inkomsterna som får de stora skattesänkningarna i den ekonomiska politik som regeringen nu företräder och lägger fram på riksdagens bord.

Priset för det får välfärden betala. Det är neddragningar och uppsägningar i sjukvården och välfärden. För mig är det en otidsenlig, omodern och orättvis politik. Vi har en helt annan uppfattning.
(Applåder)

Anf. 135 FREDRIK AHLSTEDT (M) replik:

Fru talman! Det var väldigt svårt att få av locket på den socialdemokratiska skatteboxen. Vi fick dock en liten glimt av vilka olika förslag som kan rymmas där. Det var också lite som vi befarade. Vi tror nämligen inte

på att höja skattetrycket eller öka antalet skatter. Vi tror snarare tvärtom. Vi tycker att vi sänka skatterna, framför allt på arbete. Det är det som är vår utgångspunkt.

Det är därför vi inte tycker att det finns någon anledning att göra en stor skattereform som omfattar allt och alla. Vi tycker att vi framför allt behöver jobba med skatterna på arbete.

Jag förde också ett resonemang i mitt anförande om att vi kanske behöver vara lite snabbfotade när det gäller bolagsskatter och kapitalbeskattning. Vi behöver möta både internationella diskussioner och den institutionella konkurrensen och jobba med de frågorna. Då tror vi inte att någon stor utredning eller stor reform är vägen framåt.

Ni som lyssnar på detta har väl förstått att det i den skattelåda som ledamoten Karlsson inte är så sugen på att öppna finns några, antar jag, lite gömda förslag. Ska man realisera det som ledamoten Karlsson säger handlar det nämligen om höjda punktskatter på exempelvis bensin och diesel, höjd skatt på arbete, borttagande av jobbskatteavdrag och höjd skatt på kapital, exempelvis ISK.

Vi tror inte att det är den politik som Sverige vare sig behöver eller vill ha. Det är därför vi avvisar förslagen om skattereform.

(Applåder)

Anf. 136 NIKLAS KARLSSON (S) replik:

Fru talman! Det finns ingen anledning för mig att moralisera över det som Moderaterna företräder och säger i riksdagens talarstol. Det är faktiskt ert uppdrag. Ni tycker att de som har det bättre ska få det ännu mycket bättre. Priset för det, när ni genomför era skattesänkningar, är att vanligt folk får ta smällen. Det är ärligt och rakryggt att Moderaterna är beredda att stå i riksdagens kammare och säga det. Det hedrar ledamoten.

Men lika hedersamt som det är för ledamoten att framföra det, lika otidsenlig är en sådan politik. När ni nu sänker skatten för dem med de stora inkomsterna är det ju deras arbetskamrater med lite lägre inkomst som betalar priset genom att bli arbetslösa.

Sjukvården får nu ta smällen. Över 800 personer i sjukvården i min region, Skåne, behöver gå därför att regeringen inte är beredd att ta ansvar för sjukvården. Samtidigt sänker ni skatten för en höginkomsttagare som läkaren för att läkaren ska ha råd att betala sina boendekostnader, som ledamoten sa i ett annat replikskifte. Den som betalar hans ökade boendekostnader genom sänkt skatt är arbetskamraten undersköterskan, som nu blir arbetslös.

Jag kan inte företräda en sådan politik. Vad detta innebär för mig är att vi måste vara beredda att finansiera vår välfärd. Då behöver vi en skattepolitik som är rättvis och modern.

Om nu ledamoten Ahlstedt och Moderaterna är intresserade av vilka skatter vi kan tänka oss att förändra är vi naturligtvis beredda att öppna den boxen, som Ahlstedt uttrycker det. Men det förutsätter också att Ahlstedt är beredd att komma till bordet och prata om detta. Annars finns det ingen box att öppna.

Ansvarat nu ligger hos regeringen och Moderaterna, inte hos oss socialdemokrater.

(Applåder)

Anf. 137 CECILIA ENGSTRÖM (KD):

Fru talman! Inkomstskatterna engagerar, och vi ser det i dagens motionsbetänkande. Här finns förslag angående jobbskatteavdrag, regional skattereduktion, förhöjt grundavdrag, rot och rut, gåvoskatteavdrag, grönt avdrag, grön skatteväxling, förmåner, omställningsavdrag och en större skattereform.

Fru talman! Vi kristdemokrater vill att skattetrycket i Sverige ska minska. Sänkta skatter är ett mål i sig, och det gäller särskilt just inkomstskatterna. Att människor får behålla lite mer av de pengar de har tjänat ihop stärker valfriheten – men faktiskt också statskassan.

Det är viktigt för Sverige och svensk välfärd att fler människor arbetar fler timmar. Jobbskatteavdraget leder till att fler människor arbetar mer och till att kommuners och regioners ekonomi stärks. Det som är mest betydelsefullt för att välfärden ska kunna upprätthållas och utvecklas är att skatteunderlaget utvecklas positivt.

Jobbskatteavdraget är en statlig skattereduktion som är direkt proportionell till kommunalskatten och finansieras helt av staten. Ju högre kommunalskatten är, desto större blir jobbskatteavdraget. Att skattesänkningen är större i högskattekommuner innebär att jobbskatteavdraget i viss utsträckning även fungerar skatteutjämnande mellan kommuner. Det nuvarande jobbskatteavdraget riktas främst till heltidsarbetande med låga och medelhöga inkomster eftersom det trappas ned för högre inkomster.

Fru talman! Vi kristdemokrater tycker att skattetrycket måste synliggöras. Det är därför bra att regeringen nu har tillsatt en utredning som ser över hur offentliga arbetsgivare kan visa arbetsgivaravgiften på lönebeskedet. Genom att belysa och informera om vilka skatter de anställda betalar kan man också förstå att skatten är en förutsättning för att kommuner, regioner och stat får in pengar till vår gemensamma välfärd. Det handlar om skola och omsorg och om att bussen till jobbet ska gå.

Fru talman! Få uppgifter är lika viktiga som att bryta utanförskapet. De som står utanför och år efter år lever på bidrag behöver byta bidragsberoendet mot egen försörjning. Men det behöver också genomföras en bidragsreform, och det arbetet har regeringen satt igång. Ett bidragstak gör att det alltid ska löna sig bättre att jobba än att leva på bidrag. Ingenting skapar välstånd i ett land som arbete. Ingenting motverkar enskilda människors fattigdom som att ha ett arbete. Och ingenting skapar fler nya klassresor som att människor får sitt allra första arbete.

Det svenska näringslivet är också ett drivhus för välstånd och innovation. Alla de företagsamma människor som driver företag och skapar jobb förtjänar vår respekt. De riskerar sina pengar för att skapa jobb åt andra. Därför är det bra att regeringen ser till att regler förenklas så att vi minskar den administrativa bördan. Det ska bli lätt att göra rätt. Fri ekonomi och fri företagsamhet är grunden för vår välfärd.

Fru talman! Jag vill också lyfta gåvor till ideell verksamhet. Vi kristdemokrater vill ha ett starkt, livskraftigt och självständigt civilsamhälle. Därför har vi arbetat för att det ska finnas ett gåvoskatteavdrag. Det innebär i praktiken en skattelättnad för den som ger gåvor till sociala ändamål och till forskning.

Det är glädjande att även andra partier har förstått betydelsen av ideella gåvor och motionerat om det. Det är bra att det finns fler som driver på för en utveckling där gränserna höjs. Genom gåvoskatteavdraget stärks orga-

nisationer som Stadsmissionen, Rädda Barnen, Hjärt-Lungfonden och Cancerfonden.

Jag är också mycket glad att regeringen nu har tillsatt en utredare som ska se över enklare momsregler för gåvor och vid försäljning av begagnade varor. Man ska också öppna för att avdragsrätten ska gälla även för juridiska personer, det vill säga för företag som ger gåvor till ideell verksamhet och civilsamhället.

Fru talman! Regeringen har tillsatt en utredning som ska lämna förslag på moderniserade skatteregler för ett flexibelt arbetsliv. Det behöver moderniseras eftersom ett flexibelt arbetsliv också innebär att tjänstestället inte alltid finns där man tror och för att avdraget för ökade levnadskostnader utgår från tjänstestället.

Utredningen ska analysera hur reglerna om tjänsteställe och avdrag för ökade levnadskostnader kan moderniseras för att göra skattereglerna enklare för arbetsgivare, anställda och företag. Var en person har sitt tjänsteställe är avgörande för bedömningen av rätten till avdrag för ökade levnadskostnader vid resor i tjänsten och i näringsverksamheten samt av rätten till avdrag för resor till och från arbetet.

Med det yrkar jag bifall till utskottets förslag i betänkandet.
(Applåder)

Anf. 138 ERIC WESTROTH (SD):

Fru talman! Betänkandet vi debatterar i dag handlar om inkomstskatter och behandlar de yrkanden som kom in under den allmänna motionstiden i höstas.

Sverigedemokraterna är ett socialkonservativt parti, och vi anser att staten har en viktig funktion i att upprätthålla en välfärdsstat för medborgarna. En välfärdsstat är givetvis något som medför kostnader för staten, och just inkomstskatten är en av statens största inkomstkällor. Vid sidan av momsen är den förmodligen den skatt som är mest synliggjord för medborgarna.

Därför är det också viktigt för det så kallade samhällskontraktet att inkomstskatten är rättvis och transparent. Rättvisa avser då inte enbart skatteförmåga, utan det innebär även att den som utbildar sig, satsar och arbetar hårt ska få ta del av avkastningen från sitt arbete och sina insatser och risktaganden.

Fru talman! Sverige har under lång tid haft ett av de högsta skattetrycken i världen. Marginalskatterna är också bland världens högsta, vilket innebär att en stor del av den sist intjänade kronan går direkt till staten. Detta kan få till följd att motivationen hos löntagare och företagare att anstränga sig lite extra dämpas. När hårt arbete, ansträngning och risktagande inte lönar sig i tillräcklig utsträckning riskerar vi att skapa ett samhälle där människor inte strävar efter att uppnå sin fulla potential.

Fru talman! Tack vare den nya regeringen tappar nu Sverige placeringar i listan över de länder som har högst skattetryck, även om vi fortfarande ligger en bra bit ifrån OECD:s genomsnitt. Sverigedemokraterna står givetvis bakom regeringen och den budgetöverenskommelse vi har i Tidösamarbetet, men vi har några förslag i vår politik om att regeringen borde kunna utreda ytterligare förbättringar. Jag tänkte att jag skulle nämna några här.

När det gäller det så kallade husavdraget, mer känt som rot och rut, röstade vi i går för ett tillfälligt höjt rotavdrag för att stimulera byggmarknaden, som har det tufft. Det är gott och väl så, men vi menar att regeringen även borde göra en översyn av systemet med inriktning på förenklingar, bland annat avseende de olika avdragsnivåerna och de takbelopp som nu kringgärdar systemet.

Med tanke på den underhållsskuld som finns bland många hyresfastigheter i landet borde man dessutom utreda möjligheten för ett rotavdrag för dessa bestånd. Avdrag inom systemet borde också kunna medges för renovering och underhåll av fastigheter och byggnader med särskilt kulturhistoriskt värde, ett så kallat kulturarvs-rot. Slutligen borde även en utredning komma med förslag på åtgärder för att minska förekomsten av missbruk.

Ett annat förslag gäller förändringar i det system för gåvoskatteavdrag som finns i dag. Nu kan man göra en skattereduktion på 25 procent upp till 3 000 kronor per beskattningsår för gåvor till godkända gåvomottagare. Vi anser att systemet har potential att utvecklas. Sverigedemokraterna sätter stort värde på civilsamhället, och ekonomiskt stöd till detta i form av gåvor från enskilda har stor betydelse för viktiga verksamheter som drivs ideellt.

Vi menar att taket på avdraget är för lågt satt samtidigt som systemet exkluderar många allmännyttiga verksamheter. Vidare omfattas inte juridiska personer av möjligheten till skattereduktion, och systemet är även administrativt tungrovt. Vi förespråkar en utredning för att komma till rätta med dessa brister så att syftet med gåvoskatteavdraget bättre ska kunna uppnås, vilket blir ett steg på vägen mot ett starkare och mer oberoende civilsamhälle.

Sverigedemokraterna anser också att man borde förbättra möjligheten för privatpersoner att investera i mindre bolag genom att göra justeringar på skatteområdet. Då mindre företag och startup-företag ofta har svårt att låna på kapitalmarknaden finns det ett behov av att inte bara kunna få kapital till företaget utan även knyta till sig nyckelkompetens.

Ett sätt att göra detta är att underlätta för mindre företag att ge ut personaloptioner. Att locka till sig investeringar och riskkapital inte bara från dem som traditionellt kallar sig riskkapitalister utan även från privatpersoner och hårt arbetande entreprenörer kommer att vara en avgörande faktor för tillväxten i svensk ekonomi.

Nu gav regeringen ett tilläggsdirektiv till den kommitté som har i uppdrag att lämna förslag på förenklingar inom 3:12-regelverket om att även analysera på vilket sätt regelverket kan ändras för att göra systemet med personaloptioner mer effektivt när det gäller att attrahera och behålla nyckelkompetens. Enligt den senaste informationen kommer kommittén att presentera sina resultat de närmaste dagarna. Vi ser med spänning fram emot att få ta del av dess redovisning.

Sverigedemokraterna föreslår även att det borde införas ett nytt system för pensionssparande, en allemanspension, med samma ålderskategorier som för det individuella pensionssparandet och med samma regler för uttag, men där det inte sker något skatteavdrag vid insättning på upp till ett prisbasbelopp. Det hade kunnat stärka det privata sparandet inför pensionen i alla inkomstklasser.

Slutligen, fru talman, har nog de flesta partier här i kammaren insett att vi hade behövt en skattereform, kanske förutom ett parti. Vi lever i dag i en globaliserad värld, där människor, kapital och företag rör sig över nationsgränserna på ett sätt som jag inte tror att vi kunde förutspå vid Sveriges senaste skattereform för snart 35 år sedan.

Sverige behöver konkurrenskraftiga skattenivåer för såväl företag som riskkapital, men också för beskattning på inkomst av tjänst. Det gäller inte minst för att Sverige ska kunna vara attraktivt för såväl utländska investerare som för nya startupföretag och för att vi på en internationell marknad ska kunna locka till oss den kompetens som behövs i hela näringslivet.

Vi inser att den typ av skattereform som man gjorde för drygt 35 år sedan skulle vara en betydligt större utmaning i dag. Det beror på att EU i vissa delar bestämmer vad vi får beskatta och inte, men även på hur det parlamentariska läget ser ut just nu. Det beror även på den omställning som håller på att ske i spåret av Tidösamarbetet, som är utredningstung och lämnar liten kapacitet över för en stor skattereform.

Sammanfattningsvis behöver vi ett skattesystem som gynnar entreprenörskap, innovationer, risktagande, utbildning och flit samtidigt som det också behöver ha en omfördelande funktion för att finna en acceptans och för upprätthållandet av en välfärdsstat.

Fru talman! Då vi i Sverigedemokraterna hedrar Tidöavtalet och det samarbete vi har tillsammans med övriga Tidöpartier om att ta ansvar för Sverige i ett gemensamt samarbete under mandatperioden kommer vi, i det fall det kommer att yrkas bifall till någon av reservationerna under punkterna 14 eller 19, att rösta på utskottets förslag, även om vi har egna reservationer under respektive punkt. Denna röstförklaring finns även med som särskilda yttranden i betänkandet.

Vi i Sverigedemokraterna står givetvis bakom samtliga våra reservationer i betänkandet, med den reservering jag nyss nämnde. Men för tidsvinning under voteringen yrkar jag bifall till vår reservation 14 i betänkandet.

(Applåder)

Anf. 139 PATRIK KARLSON (L):

Fru talman! Medan jag justerar höjden på talarstolen passar jag på att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Vi lever i en tid där det är viktigare än någonsin att uppmuntra till arbete, investeringar och entreprenörskap om vi vill att Sveriges välstånd fortsatt ska stå sig starkt. Genom att göra det mer attraktivt att arbeta och investera ser vi till att skapa den ekonomiska kaka som vi alla delar på genom vår gemensamma välfärd.

Skatterna är ett ämne som ofta leder till diskussion inom politiken och bland medborgarna och ekonomer. Det är inte särskilt konstigt i ett högskatteland som Sverige. Skatterna ger ekonomiska medel till vår offentliga sektor. Samtidigt påverkar utformningen av skatterna beslut hos såväl privatpersoner som företag. Detta i sig spelar stor roll.

Om skattesystemet till exempel består av för många differentierade momssatser ökar risken för en viss misstro mot systemet då det kan upplevas som svårförståeligt, krångligt och ineffektivt. Rätt genomförd kan en ny skattereform, som flera andra här före mig i talarstolen tagit upp, ligga till grund för en samhällsutveckling som inspirerar till mer av arbete, före-

tagande och entreprenörskap och mindre av fiffel. Det skulle vara positivt för vårt land. Jag hoppas att vi inom en snar framtid kan åstadkomma detta.

Höga marginalskatter på arbete minskar avkastningen på utbildning och ansträngning, och företagsbeskattningen gör att entreprenörskap och investeringar lönar sig sämre om den blir obalanserad. Olikformigheter i beskattningen gör att resurser kan allokeras dit där skatten är som lägst, inte där de gör störst nytta.

Fru talman! Låt oss inte glömma att skattesystemet är grundläggande för att finansiera vår gemensamma välfärd. Det är genom skatterna vi kan säkerställa att det finns lärare i våra klassrum, läkare och sjuksköterskor på våra vårdcentraler samt poliser ute på våra gator och torg som upprätthåller ordningen i vårt land.

Men vi måste också erkänna att det nuvarande skattesystemet har delar som motverkar de krafter som bygger vårt välstånd, som jag precis nämnde. Därför måste vi reformera systemet så att det blir mer lönsamt att arbeta, utbilda sig och starta företag.

En grundpelare för oss liberaler är att det alltid ska löna sig att arbeta. I Sverige i dag försörjer över 1,3 miljoner människor inte sig själva. Det är ett enormt misslyckande, och den långsiktiga arbetslösheten är ett växande problem. Vi vill ge individen makt att stå på sina egna ben. Ingen som kan arbeta ska tvingas vara beroende av vare sig staten eller någon annan för sin försörjning. Det ska alltid löna sig att gå från bidrag till jobb och egenförsörjning.

Det är därför glädjande att vi nu bland annat har ute på remiss inför budgetpropositionen att vi ska förstärka det jobbskatteavdrag som hittills har varit så gott. Det riktas främst mot heltidsarbetande med låga och medelhöga inkomster.

Genom att ta sig till jobbet blir man också en del av samhället och kan bidra till vår gemenskap. Det är den bästa integrationsmotor som vi har. Ett effektivt skattesystem ger drivkraft till ökad sysselsättning och fler arbetade timmar och får vår ekonomi att växa. Då skapas skatteintäkterna som går till vår gemensamma välfärd.

Men det viktigaste skälet är inte makroekonomiskt utan handlar om rättvisa. Makten över den egna tillvaron ökar när individen får behålla mer av den inkomst som hon eller han själv tjänat ihop. Därför är skatterna en fråga om människors frihet och självbestämmande.

Fru talman! Vi liberaler betonar också individens rätt att få forma sin egen framtid. Genom att vi skapar bättre förutsättningar att tjäna mer pengar ökar vi också möjligheten för eget sparande. Detta ökar individens makt genom att det ger en ekonomisk trygghet. Med ett eget ekonomiskt kapital har man friheten att till exempel lämna destruktiva relationer. Man kan köpa den bostad som man länge har drömt om eller starta ett företag och förverkliga den idé som man burit på under så lång tid.

Vi får samtidigt inte glömma att ta ansvar för vår planet som vi bor på. Genom grön skatteväxling, enligt principen att förorenaren betalar, ska vi skapa incitament för att arbeta och bidra till ett mer hållbart samhälle.

Vi måste också bli bättre på att uppmuntra till grön innovation och att driva vår ekonomi mot mer hållbara lösningar. Här anser vi att det offentliga ska vara med och göra sitt. Men vi får inte heller glömma bort att frigöra kapital inom det privata näringslivet då marknadskrafterna också ska vara en del för att nå miljömålen.

Sverige är ett av de länder i västvärlden där skatten på en löneökning, det vill säga marginalskatten, är som högst. Det skapar i sig ett ineffektivt skattesystem där det lönar sig dåligt att jobba men också att gå upp i arbetstid. År av studier vid universitet eller högskola syns i dag inte alls eller i väldigt liten utsträckning i människors plånböcker mot vad det kunde ha varit.

En sådan dålig utbildningspremie får i sin tur negativa följd effekter, inte minst på utbudet av kvalificerad arbetskraft. Om Sverige även framgent ska vara ett land för nytänkande, innovationer och företagande måste det löna sig att anstränga sig lite extra. Det handlar om att premiera såväl den som jobbar den där extra timmen som den som tar den där extra kursen på högskolan.

Det handlar också om att Sverige fortsatt måste stå sig starkt för att kunna locka utländska experter, forskare och andra nyckelpersoner till den inhemska arbetsmarknaden. Det nu liggande förslaget om att sänka expertskatten är helt rätt i tiden. Vi behöver få till bättre förutsättningar för att företag ska kunna attrahera och behålla internationell nyckelkompetens så att vi kan gynna svensk konkurrenskraft på en global marknad.

Det är av yttersta vikt att vi fortsätter arbeta för ett skattesystem som stöder snarare än begränsar individens frihet och den ekonomiska potential som finns här. Endast då kan vi skapa ett samhälle där arbete, innovation och konkurrenskraft verkligen blomstrar.

(Applåder)

Anf. 140 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Fru talman! Under sitt anförande talade Patrik Karlson om att ha en skattepolitik som bidrar till klimatomställningen och till att miljömålen nås. Då måste jag ändå fråga: Varför röstar Liberalerna konsekvent emot en sådan skattepolitik, både i riksdagen och i utskotten?

Förra mandatperioden när vi hade chansen att få igenom ett färdmedelsneutralt reseavdrag så att de som åker kollektivt, till exempel tar tåget, inte missgynnas fälldes förslaget här i riksdagens kammare. Det var ett förslag som hade kunnat leda till just klimatomställning vad gäller transporterna, en av de största utmaningar vi har för att kunna nå klimatmålen.

Varför röstade Liberalerna nej i skatteutskottet när jag så sent som för några månader sedan lade fram ett förslag om att rätta till Skatteverkets tolkning av lagen gällande solcellsbatterier? Man säger nu att de som köper batterier för att lagra sin sol inte får hjälpa till att stabilisera elnätet för alla oss andra, i alla fall inte om de vill ta del av det gröna avdraget. Varför driver inte Liberalerna en skattepolitik som leder till en rättvis omställning, när man får chansen?

Fru talman! Jag kan inte lyfta alla exempel, men detta är i alla fall två saker som de skulle ha chansen att rösta för redan i det här förslaget.

Anf. 141 PATRIK KARLSON (L) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten, för frågorna! Det är klart att man kan diskutera enskilda avdrag och sådant när det gäller olika insatser vi gör. Men som liberal, och enligt den princip jag nämnde tidigare, tror jag att man behöver ta ett större omtag för att nå den nivå vi vill nå och de miljömål vi har satt upp. Det finns såklart en rad förslag för att klara av detta.

Som jag nämnde fyller miljöskatter en funktion genom att man beskattar miljöskadliga aktiviteter så att vi i våra beslut tvingas ta hänsyn till vår miljö och natur. Dessa skatter motsvarar också den miljökostnad vi har, enligt den princip om att förorenaren betalar som vi tillämpar.

När det gäller miljöskatter är det klart att det är lite beundransvärt att vilja ha avdrag för solceller och annat, men jag tror att det knappt ger något alls på totalen. Vi måste ta större gemensamma krafttag för att uppnå detta. Vi anser att detta bland annat måste göras på europeisk nivå. Även om jag såklart tycker att beskattningsrätten ska ligga kvar på nationell nivå tror jag att man när det gäller just miljön måste ha en mycket större debatt och föra samtal och dialog kring hur vi kan uppnå detta, i och med att utsläppen inte stannar vid våra gränser. Detta är något som vi liberaler driver på väldigt hårt för. Jag instämmer inte riktigt i den kritik jag får här i talarstolen.

Vi krokas gärna arm efter EU-valet den 9 juni för att se till att tillsammans hitta fler åtgärder för att förhindra den globala uppvärmning som nu pågår.

Anf. 142 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik:

Fru talman! Det var väldigt konkreta frågor. Varför röstade Liberalerna när man hade chansen nej till konkreta förändringar för att få ett skattesystem som mer styr mot klimatomställning?

Patrik Karlson säger att vi ska ta större gemensamma krafttag och att det behövs större reformer – att de exempel jag tog upp var för små. Detta ska ske på EU-nivå, men EU ska inte beskatta.

Förlåt, men jag förstår inte. Det låter lite som tomt prat. Man säger att man vill ha klimatskatter, men man har inga förslag om sådana. När vi föreslår klimatskatter tycker man att just de förslagen är dåliga.

Detta är problemet med Liberalernas hela klimatpolitik. Man säger att man vill ha en klimatpolitik, men man lägger inte fram några egna förslag. Och så röstar man nej till Miljöpartiets förslag.

Liberalerna har ansvaret nu; man har klimat- och miljöministerposten. Orden måste följas av konkret handling. Nu vill jag ha svar. Vad är det för förslag på skatteområdet som Liberalerna vill gå fram med? Vilka större gemensamma krafttag handlar det om? Vad är det, konkret, för större förändringar i skattesystemet som Liberalerna kommer att lägga fram förslag om här i riksdagens kammare?

Miljöskatternas andel av bnp minskar. När mitt parti budgetförhandlade med Liberalerna inom ramen för januariavtalet drev man stenhårt på för en miljöskatt, plastpåseskatten. Den har man nu tagit bort.

Jag förstår inte. Vad är det för skatteförslag som Liberalerna är för i syfte att ställa om för klimatet?

(Applåder)

Anf. 143 PATRIK KARLSON (L) replik:

Fru talman! Jag vet inte om jag var lite otydlig när jag sa att beskattningsrätten fortsatt ska vara nationell. Men jag öppnar för att vi behöver ha en diskussion kring just miljöskatter på EU-nivå, för det är så jag tror att vi bekämpar utsläppen och den globala uppvärmningen på rätt sätt. Står vi bara här i vår nationella sal och pratar om miljöskatter tror jag faktiskt att det blir mer av ett slag rätt ut i luften.

Jag kanske också måste göra ledamoten lite besviken; jag tänker inte föregå de budgetförhandlingar som nu pågår när det gäller vilka eventuella miljöskatter det kan bli. Men det är klart att detta är en viktig del i vårt skattesystem.

Sedan vill jag bara poängtera att jag tycker att det är bra när det i ekonomiska belopp blir mindre miljöskatter, för det betyder att de har haft effekt. Då blir det färre miljöskadliga föremål i handeln och mindre av utsläpp och annat. Det är ju det vi vill. Detta handlar om att man hela tiden måste justera utifrån rådande förutsättningar när det gäller vad som är miljöskadligt. Exakt vad det är får vi återkomma till.

Anf. 144 ILONA SZATMÁRI WALDAU (V):

Fru talman! När vi förra året debatterade inkomstskatter ägnade jag huvuddelen av mitt anförande åt situationen för pensionärer födda 1957. Då ville regeringsföreträdarna inte riktigt erkänna att det fanns en skatteorättvisa och att man behövde göra något åt den. Den motion som jag argumenterade för fick inte riksdagens stöd.

Men i år behöver jag inte ägna min tid åt detta eftersom vi i går tog beslut om att betala tillbaka den skatt som 57:orna betalat in för mycket. Det tog tid, men till slut insåg de flesta partier att detta behövde göras.

I dag ska jag i stället prata om inkomstskatt lite bredare och gå igenom de reservationer som Vänsterpartiet har i detta betänkande.

Inkomstskatten har många syften, bland annat att finansiera gemensamma åtaganden och jämna ut skillnader. Den som har en hög inkomst måste bidra mer till välfärden. Detta är själva grunden i ett välfärdssamhälle, där det inte är din inkomst som avgör om du får vård och vilken skolgång dina barn har. Tyvärr har vi inte längre det välfärdssamhället då skolorna har blivit mer segregerade och den som har råd kan köpa sig förbi vården. Många har svårt att få ekonomin att gå ihop, och fattigdomen i Sverige bara ökar.

I Sverige ökar inte bara inkomstklyftorna utan även förmögenhetsklyftorna, och vi har nu EU:s näst största klyftor. Hit har vi kommit, från att ha varit världens mest jämlika land.

Det är politiska beslut som har fört oss hit. De med lägst inkomster släpar efter, och a-kassa och andra ersättningssystem har inte följt med reallöneökningen – skillnader som kommer att öka ännu mer med regeringens aviserade politik.

På senare år har den svenska skattedebatten präglats av ett tydligt fokus på att sänka skatten på arbetsinkomster. Beskattningen av arbetsinkomster innehåller i dag mer än tio olika former av skattereduktioner – rutavdrag, rotavdrag och olika former av jobbskatteavdrag. Enbart jobbskatteavdraget innebär en skattereduktion med 140 miljarder kronor per år. Vänsterpartiet anser därför att jobbskatteavdragen på höga inkomster ska trappas av.

En viktig skatteprincip bör vara att lika inkomster ska beskattas lika. Denna princip slogs sönder av den tidigare borgerliga regeringen i och med införandet av de olika jobbskatteavdragen, som ju enbart gäller den som arbetar. Nuvarande högerregering har ökat klyftan ytterligare då nya jobbskatteavdrag införts. Denna skatteklyfta är djupt orättvis. För förtids-pensionerade, sjuka, personer med funktionsnedsättning, arbetslösa och

föräldralediga är skatten betydligt högre. Människor blir inte friskare eller kommer lättare i arbete genom högre skatt och lägre ersättning.

Vänsterpartiet vill att skatteflytan ska slutas för alla inkomster, till exempel sjuk- och rehabiliteringspenning, a-kassa och föräldrapenning. Vi vill att skillnaden i beskattning av sjuk- och aktivitetsersättning i förhållande till arbetsinkomster ska tas bort.

Därför behöver vi en ny stor skattereform som ökar skatteintäkterna och stärker likformigheten i skattesystemet.

Fru talman! Avdragen för så kallade rut- och rottjänster är exempel på skattereduktioner på inkomstskatteområdet. Vänsterpartiet har inget emot hushållsnära tjänster. Det vi vänder oss emot är att dessa ska skattesubventioneras. Den största delen av subventionerna går till den tiondel av befolkningen som har de högsta inkomsterna. Det innebär i praktiken att låg- och medelinkomsttagare subventionerar höginkomsttagares städhjälp. Detta är inte bara orimligt och orättfärdigt, utan det är också ett slöseri med skattebetalarnas pengar. Om rutavdraget avskaffades skulle till exempel statskassan stärkas med cirka 8,2 miljarder kronor under 2024. Det motsvarar den totala lönekostnaden för cirka 14 500 undersköterskor inom äldreomsorgen, eller för den delen inom regionerna och sjukvården, där många i dag sägs upp.

Ett av skälen till att man införde rut- och rotavdrag var att man ville främja svenska arbetstillfällen och minska svartarbetet genom att fler tjänster skulle betalas och skattas för. Ändå kan dessa avdrag användas för renoveringar och hushållsnära tjänster i bostäder utanför Sverige, och detta blir allt vanligare. Riksdagen borde besluta att avdragen enbart kan användas för arbete som utförs i Sverige. Det är inte rimligt att man kan hyra in en kille som sköter grillen vid poolpartyt i den spanska semester villan och sedan få avdrag på skatten i Sverige.

Riksrevisionen kom nyligen fram till att svartarbetet ökar inom byggbranschen. Skälet till detta är att ingen kontroll görs av underentreprenörer. Den enskilde som köper rottjänsten tror att hen köper en vit tjänst, men byggföretaget som anlitas använder svarta löner i något eller flera led bortom konsumentledet. Om företaget som begär en utbetalning från Skatteverket och återoppar rotavdrag lämnar uppgift om vilka arbetstagare som har utfört arbetet skulle detta ge Skatteverket bättre förutsättningar att upptäcka fall där svart arbetskraft använts. Det borde hela riksdagen kunna ställa sig bakom. Det är förvånande att skatteutskottets majoritet avstyrker Vänsterpartiets motion i frågan. Är kampen mot svartarbete oviktig för högermajoriteten?

Att högermajoriteten har avskaffat avdragsrätten för medlemskap i fackliga organisationer är kanske inte lika förvånande utifrån ideologi, men även högerpartierna försvarar den svenska arbetsmarknadsmodellen. Om man på allvar vill försvara den svenska modellen måste också trösklarna för att bli medlem i ett fackförbund sänkas. Ett sådant sätt är att återinföra skattereduktionen för fackföreningsavgift.

Fru talman! Sverige ska ha ett transportsystem som tillgodoser behovet av transporter för personer och näringsliv och samtidigt klarar klimatmålet och övriga miljömål, trafiksäkerhet och hälsa. Målbilden är ett utsläppsfritt och transporteffektivt samhälle. Sveriges nuvarande regering har dock genomfört en rad åtgärder som kraftigt ökar utsläppen. Bland annat har man sänkt reduktionsplikten och tagit bort stödet till elfordon. Detta ökar

behovet av åtgärder för att snabbt minska utsläppen av växthusgaser. Regeringen måste återinföra en politik för klimatet och också ta fram förslag om ett färdmedelsneutralt och avståndsbaserat reseavdrag, det som Liberalerna i förra replikskiftet inte kunde ställa sig bakom.

Politiken har ett stort ansvar för att det byggs fler bostäder, men också för att rätt typ av bostäder byggs. Det som framför allt behövs är hyresrätter med rimliga hyror, men de ekonomiska och regelmässiga villkor som gäller för de olika upplåtelseformerna är skeva och genomgående till hyresrättens nackdel. Målsättningen måste vara att alla upplåtelseformer ska vara lika attraktiva, och det är samhällets och politikens uppgift att se till att det blir så. Vänsterpartiet vill därför se en totalöversyn av både regler och skatter som kan jämna ut villkoren.

Fru talman! Jag vet att jag snart borde avrunda. Men jag vill ändå säga några ord om skatt på sexuella tjänster. Här är det helt klart att något måste göras. Men det handlar om mer än en specifik skattefråga och borde därför hanteras i ett större sammanhang för att också stoppa exploateringen av människor i prostitution.

Centerpartiet har en motion som siktar in sig på själva skattefrågan, och förslaget i motionen är inte den bästa vägen att gå för att lösa problematiken. Vänsterpartiet hade gärna sett att utskottet hade tagit ett initiativ för att snabbt hitta en hållbar lösning på beskattningsfrågan. Så skedde inte. Om riksdagen kommer att votera om motionen kommer Vänsterpartiet att stödja den för att tydligt skicka en signal till regeringen om att detta måste lösas skyndsamt.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till reservation 32, som handlar om en skattereform.

Anf. 145 HELENA VILHELMSSON (C):

Fru talman! Det betänkande vi behandlar i dag innehåller väldigt många olika skattefrågor.

Jag kommer i mitt anförande att ta upp två av våra reservationer. Det handlar om förutsättningarna för fjällräddare och om det som vi delvis redan har diskuterat, nämligen att Skatteverket beskattar de pengar som prostituerade får från försäljning av sexuella tjänster.

Jag vill redan nu yrka bifall till reservationerna 24 och 28.

När bränslepriserna var som allra högst, i samband med den ryska invasionen i Ukraina, räckte den milersättning fjällräddarna fick inte ens till att täcka kostnaderna för bränsle.

Många ser nog en fjällräddare som någon som räddar en person i fara efter en olycka på fjället. Men fjällräddarna gör så mycket mer. Vintertid ska de slå snön av ledkryss så att de syns, och bryggor över bäckar ska säkras. Allt detta gör fjällräddarna. Men de gör också uttryckningar sommartid. Som all räddningstjänst arbetar fjällräddarna dag och natt, året runt.

I Sverige finns 400 fjällräddare, som ofta under extrema förhållanden är ansvariga för insatser i fjällvärlden. Alla frivilliga livräddare är en ovärderlig resurs för människors trygghet. Alltför länge har det pratats om behov av uppmuntran och att det ska finnas rimliga förutsättningar och villkor för arbetet. Det har också motionerats om detta.

Vi behöver ändra på detta för att öka tryggheten i fjällvärlden. Det vill Centerpartiet göra.

Vad säger då Moderaterna och regeringen som helhet om detta? Moderaterna är de som utöver Centerpartiet motionerar i denna fråga. Jag citerar från betänkandet: ”Att skapa undantagsregler för en viss grupp på skatteområdet leder dock till krav på att andra grupper också ska särbehandlas vilket leder till ett alltför komplicerat skattesystem. Utskottet konstaterar att en tillfällig skattereduktion för arbetsinkomster för att hantera ökade arbetskostnader till följd av pandemin har gällt för beskattningsåren 2021 och 2022.

Utskottet är inte berett att förändra eller föreslå några särregler när det gäller möjlighet till avdrag för övriga utgifter.”

Man gör alltså ingenting, utan det ska vara som det är i dag.

Då ska man veta att fjällräddarna använder sina egna skotrar, fyrhjulingar och bilar med släpvagnar för transporter. Utrustningen måste vara relativt ny och helförsäkrad. Det är stora investeringar. Det vore rimligt och enkelt att överväga att fjällräddare skulle kunna få skatteavdrag för den del där fordonen används i det allmännas tjänst, men för att detta ska vara möjligt måste skatteregler ändras. Men detta tycker inte regeringen.

Man hade kunnat titta på detta i den skatteöversyn som vi trodde att alla var övertygade om skulle ske. Det får väl ändå betraktas som dagens nyhet att Moderaterna inte är det.

Nu vill jag prata lite mer om Skatteverket och det Skatteverket gör gentemot prostituerade. Att befinna sig i prostitution är att vara utsatt – mycket, mycket sårbar och utsatt. Det är världens äldsta förtryck. Det är inte världens äldsta yrke. Ofta gör man detta med livet som insats. Det ger skador för livet, skam, skuld och ångest. Därför är det väldigt bra att vi har sexköpslagen i Sverige, där man slår fast att det är köparen som är kriminell och inte den som säljer sex. Jag trodde att Rättssverige och Förvaltningssverige var överens om det. Men, fru talman, det visade sig att så inte var fallet.

Förra sommaren uppmärksammades fallet med Maja, som egentligen heter något annat. Hon råkade ut för ett inbrott i sin lägenhet. Polisen kom dit för att utreda brottet och hittade en mängd kontanter. Maja var ärlig och sa som det var: De kommer från de torskar som har köpt mig.

Hon åtalades och dömdes för skattebrott eftersom hon underlåtit att betala skatt på dessa pengar. Jag tror att hon fick betala hiskeliga summor. Hon fick mer i böter än vad sexköpare som åker fast får.

Men det hela slutar inte där. Maja blev ombedd av Skatteverket att starta ett företag och betala skatt för att på så sätt göra rätt för sig och slippa nya åtal.

Dubbelmoralen är oändlig här. Om prostituerade ska skatta undrar jag vilka avdrag de ska göra. Ska de dra av kostnaderna för kondomer, glidmedel, mediciner, graviditetstester, hivtester och resor till och från lägenheter eller bordeller? Vilken tur att man kan deklarera digitalt! Då kan de faktiskt göra det när de är instängda i en bordell.

Att sälja sex är inte som att sälja vilken tjänst som helst. Vi kan inte jämställa att sälja sex med att sälja en pizza.

Prostituerade ska alltså betala skatt. De uppmanas att starta företag, vilket alltså har hänt. Det har hänt att man har fått det svaret när man har skickat en fråga till Skatteverket. Men Skatteverket kan inte ge en F-skattsedel, för samtidigt säger de att det inte är en hållbar företagsidé. En utsatt kvinna i prostitution som har ett företag måste också ha ett bankkonto, men

bankerna nekar kvinnor som är i prostitution ett bankkonto. Varför finns det ens en företagskod som går att förknippa med försäljning av sexuella tjänster?

Sedan Centerpartiet skrev denna motion har en del hänt. Utredningen *Ut ur utsatthet* har kommit. Man ska komma ihåg att det är en utredning som är på 400 sidor, och en och en halv sida handlar om denna fråga. Utredaren kom i kontakt med denna fråga. Detta var ingenting som utredaren hade fått i uppdrag att titta på. Ändå hänvisar regeringen till den utredningen, som alltså landar hos Arbetsmarknadsdepartementet och inte hos Finansdepartementet. Det är märkligt.

Detta har alltså hänt sedan jag skrev motionen.

Vi från Centerpartiet hade i stället önskat att man, precis som någon nämnde tidigare, hade vågat göra ett tydligt ställningstagande från skatteutskottet, där man hade bakat in detta. Jag håller med om att det är en större fråga än en enskild skattefråga. Men vi kan inte gömma frågan i den förskyllan, för Skatteverket är inblandat och kommer att vara inblandat.

Det hade varit bra om skatteutskottet redan nu hade kunnat vara tydligt och säga: När vi inför ett exitprogram för prostituerade ska Skatteverket blandas in. Man ska erbjuda den prostituerade skuldsanering och så vidare.

Men i dag säger man ingenting. Hittills har regeringspartierna sagt nej till motionen. De har sagt nej till ett förslag om utskottsinitiativ som jag lade fram, där detta faktiskt luckrades upp lite. Det skulle inte bara handla om att ändra i skattelagstiftningen, utan man skulle se det som en helhet. Men detta avslogs också.

Man hänvisar till en utredning som föreslår en ny utredning. Ingen tjänar på detta. Det tar längre tid. Det händer faktiskt att prostituerade har Skatteverket i hasorna. Det sker inte ofta – det ska tillstås. Men en är en för mycket. De får vänta ytterligare flera år på att denna företeelse försvinner. Det är inte acceptabelt.

(Applåder)

Anf. 146 ANNIKA HIRVONEN (MP):

Fru talman! Jag vill ta vid där Helena Vilhelmsson slutade. Vi i Miljöpartiet kommer att rösta på den reservation som handlar om att ge regeringen till känna att vi måste göra om och göra rätt. Kvinnor som utnyttjas i prostitution ska betraktas som brottsoffer, inte straffas för bokföringsbrott och skattebrott för att de blir utnyttjade av torskare som betalar för att begå övergrepp.

Den svenska sexköpslagen var unik i sitt slag när den kom till. Den handlar i grunden om att lägga skulden och ansvaret där det hör hemma: hos de, framför allt män, som utnyttjar flickors, pojkars och kvinnors kroppar. Vi i Miljöpartiet vill rätta till ett fel som aldrig borde ha uppstått. Skatteverket ska inte beskatta inkomster för denna typ av utsatta brottsoffer.

Fru talman! I mitt replikskifte med Liberalerna efterlyste jag ett konkret skatteförslag som lever upp till det som Liberalernas ledamot talade om i talarstolen: att man vill ha en skattepolitik som bidrar till omställning. Det enda vi hittills sett från regeringen på den fronten är avskaffade och sänkta miljö- och klimatskatter. Och nu väntar ännu mer – det gäller till exempel flygskatten. Man driver en politik för att göra det billigare med fossilt och billigare att förstöra snarare än för det som behövs nu: en rättvis klimatomställning.

Miljöpartiet har en bredd av förslag både på skatteområdet och inom alla andra relevanta samhällsområden för en rättvis klimatomställning. Det handlar om att se till att förorenarna betalar men också om att kompensera de människor som är beroende till exempel av att köra bil till och från jobbet. Det handlar om att se till att människor på landsbygden får sänkt skatt, så att de kompenseras. Det är inte de som inte har möjlighet att ställa om som ska betala notan; det är vi tillsammans.

Förra mandatperioden presenterade regeringen en av många reformer för en rättvis klimatomställning, ett färdmedelsneutralt reseavdrag som skulle innebära att du oavsett om du väljer tåget eller bilen har möjlighet till reseavdrag. Det är ett reseavdrag som skulle ge mindre till dem som pendlar till Stockholm från förorten och mer till dig på landsbygden.

För att få till en rättvis klimatomställning behöver vi också se till att det blir billigare med det som vi behöver mer av. Därför har vi infört ett grönt avdrag som gör att människor som investerar i till exempel förnybar elproduktion får ett skatteavdrag. Det här vill vi i Miljöpartiet utveckla.

Vi behöver storsatsa på förnybar och billig elproduktion. Vi vet att vindkraften i dag är den billigaste energikällan men även att solenergin har en enorm potential också i Sverige. Genom solceller på villatak och lägenhetshus kan hushållen både spara pengar på elräkningen och bidra till klimatomställningen, bort från fossilt till förnybart.

Vi är bedrövade över att Skatteverket nu har satt käppar i hjulet för den snabba omställning som vi ser. Det handlar om människor som vill investera i batterier för att lagra sin sol så att de kan använda den när de behöver den. Men de vill också bidra till ett robust energisystem genom att sälja tjänsten så att vi alla kan använda de där batterierna till exempel på vintern. Det handlar om att lagra el när det produceras mycket och använda den när det blåser lite mindre. Dessa människor får inte längre del av det gröna avdraget.

När vi i Miljöpartiet lyfte frågan i skatteutskottet lät det som att alla var för att göra en förändring. Ändå envisas regeringspartierna med att rösta nej. Man säger att man är för, men när det kommer till kritan agerar man emot.

Vi i Miljöpartiet vill också se till att solvärmens kan införlivas i det gröna teknikavdraget. Med storskalig solvärme kan vi ersätta en hel del av den bioenergi och avfallsförbränning som i dag används för att producera värme till fjärrvärmenätet. Det behövs dock initiala investeringsstöd, men det här vore viktigt för att möjliggöra att de biobränslen som vi har kan användas där de behövs bäst – för att ersätta fossila bränslen.

Fru talman! En rättvis klimatomställning handlar också om att alla människor ska få ekonomin att gå ihop. De ska ha råd att ställa mat på bordet, köpa vinterkläder till sina barn och betala räkningarna i slutet av månaden.

Vi har haft en kostnadskris i hela det svenska samhället. Regeringens svar på den var att ge mer till dem som redan har mest. Vårt svar från Miljöpartiet var att satsa på välfärden: se till att elevassistenterna och vårdbiträdena fortfarande har kvar sina jobb, att köerna inte växer på sjukhusen och att vi inte låter barnen i skolan halka efter.

Detta är möjligt genom att vi prioriterar pengar till dem som har minst och till välfärden och låter dem som har mest betala mer i skatt. Vi tycker att det är rättvist att människor som blir sjuka ska få samma skatteprocent

som vi som har förmånen att ha hälsan och kunna jobba. Funkisskatten och den högre skatten på sjuk- och aktivitetsersättningen är orättvisa och måste bort.

Fru talman! Jag står såklart bakom Miljöpartiets samtliga reservationer, men för tids vinning väljer jag att enbart yrka bifall till vår reservation 34.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 12 juni.)

§ 8 Jordbrukspolitik

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2023/24: MJU16

Jordbrukspolitik

föredrogs.

Anf. 147 JOHN WIDEGREN (M):

Fru talman! Nu står vi här igen. Det är sen vår, och vi debatterar jordbrukspolitik i riksdagens kammare.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkande MJU16.

Jordbruksåret 2024 fick en ganska tuff start, kan man säga, för svenska bönder. Det vi inte visste när vi stod här förra gången och debatterade jordbrukspolitiken, förra våren, var hur extremt utmanande och svårt skördeåret 2023 skulle bli. Det var dåliga skördar, dåliga kvaliteter, stigande kostnader i form av räntor och dyra insatsmedel, som nått all-time-high när de köptes in för odlingsåret 2023.

Det gav svenska bönder en otroligt tuff avslutning på 2023. Det var detta vi tog med oss in i odlingsåret 2024. Odlingsåret 2024 började också tufft för svenska bönder, med ett sent vårbruk och en lång och kall vår. Det sena vårbruket har sedan övergått i en väldigt varm sen vår. Och här står vi i dag. Höstgrödorna ser ganska bra ut i många områden, men nu börjar de lida av torkan. Gräskörden har varit igång en tid. Man håller på och skördar foder för fullt i Sverige, i alla fall i de södra delarna, och det ser ganska bra ut.

Framför allt, fru talman, ser förhoppningarna hos Sveriges bönder bra ut. Sveriges bönder hade det tuffa 2023 och den tuffa starten på 2024 men går ändå för fullt in i odlingsåret 2024 och satsar och tror – precis som de alltid har gjort, därför att det är det svenska bönder gör. De tar ansvar. De tar ansvar för att producera och för att leverera mat och naturvärden, biologisk mångfald och beredskap till Sverige.

Fru talman! Vi går mot ett EU-val. Det är bara drygt en vecka kvar tills valresultatet ska presenteras. Det är ett EU-val som är otroligt viktigt för Sveriges bönder och för Europas bönder. Den period som har gått har varit utmanande för alla bönder i EU på grund av Rysslands orättfärdiga angreppskrig mot Ukraina.

Men det beror också på den ökade detaljstyrning som har kommit från EU. Det är en detaljstyrning som vill ta bort frihet för bönderna. Det är en detaljstyrning som utgår från att tjänstemän och politiker vet bättre hur man producerar, ända ned till enskild gårdsnivå.

Fru talman! Vi moderater tror inte på den ökade detaljstyrningen från EU. Vi vill i stället se en ökad frihetsgrad, precis det som EU är till för i grunden: handel, frihet och ordning och reda i diverse frågor, men inte detaljstyrning.

I EU-arbetet vill vi moderater minska regelkrångel och administrativa bördor. Vi vill öka djurskyddet i unionen så att man närmar sig det fantastiska djurskydd som Sveriges bönder lever och verkar under. Vi vill använda nya växtförädlingsmetoder. Det råder inget tvivel om att odlingsåret ser annorlunda ut numera. Klimatet har svängt på ett utmanande sätt när det gäller odling av våra grödor. Då ska vi såklart utnyttja de nya tekniker som finns för att ta fram utsäde som bättre står emot torka, insekter, svampangrepp och så vidare. Om det finns teknik som kan ta fram sådant utsäde ska vi såklart inte vara rädda för att använda den. Vi moderater är teknikpositiva.

När vi ska börja arbetet med den nya CAP-perioden måste vi på ett helt annat sätt titta på råvaruförsörjningen. Det vi har sett av kriget i Europa är att beredskapen inte är så god som den borde vara. Störningar har uppkommit inte bara när det gäller att få ut spannmål och andra produkter ur Ukraina, utan vi har även sett störningar i den inhemska logistikkedjan för livsmedel. Det sker på grund av rädsla för att det ska gå dåligt för det inhemska lantbruket i olika länder, och det sker också för att priser sjunker när det blir ojämna handelskedjor runt om i Europa. Man måste förstå att bönderna blir oroliga, men det är den här typen av oro som EU ska hantera. EU som organisation, som union, ska hantera frågorna i handelns tecken. Det blir otroligt viktigt för EU att under nästa period hantera dessa delar.

De protester vi har sett från europeiska bönder det senaste året beror på att de är oroliga för handelskedjorna, och de är oroliga för ökade regelkrav ned på detaljnivå som har kommit från EU. Många gånger är det onödiga regelkrav. Vi har sett de procentsatser som har presenterats i Farm to Fork och biodiversitetsstrategin. Där finns procentsatser som styr mängden växtskyddsmedel, växtnäring, ekologiskt odlad areal och så vidare. Men varför ska det sättas upp procentsatser? Ge lantbrukarna friheten att bestämma vad som passar dem bäst.

Vi har till och med gått ned så djupt på detaljnivå att vi tittar på växtföljdskrav. Hur kan någon som sitter i Bryssel veta bättre i vilken växtföljd en jordbrukare i Östergötland, på den bördiga leran, ska producera sina grödor? Det vet han bäst själv. Vi förutsätter att han gör det på ett sätt som kan leverera en hög skörd. Det är ju det han lever på – inte på att nå upp till en mängd krångliga regelverk som läggs fram gång på gång.

Fru talman! Öka friheten för bönderna så kommer de att leverera på de miljö- och klimatkrav som vi ställer från det här huset. Det är inte genom pekpinna som man levererar. Det är ökad frihet och ökad lönsamhet som leder fram till detta.

Bönderna som har sått den här våren har gjort det med en stigande optimism. Den optimismen stiger inte bara på grund av att räntorna är på väg ned, utan den gör det för att bönderna märker att regeringen jobbar för dem. Regeringen håller på att ta fram en ny livsmedelsstrategi, och den har rättat till problemen med slaktavgifterna och stärkt konkurrenskraften med hjälp av sänkta bränslepriser. Regeringen har på ett aktivt sätt röstat emot konstiga och dåliga förslag från EU, till exempel Nature Restoration Law. Regeringen har vidare tillsatt ett antal nya utredningar för att stärka det

svenska jordbrukets konkurrenskraft och öka det svenska jordbrukets produktion. Det är vad som måste göras i det här läget.

Svenskt jordbruk befinner sig i ett sårbart läge, och vi behöver en stark beredskap. Det är vad den här regeringen levererar politik för.

Fru talman! Det går inte att ha en debatt i kammaren om de gröna näringarna utan att prata om problemen med rovdjuren. Där är vi fortfarande. Nu kan vi se rovdjursstammarna växa i södra Sverige. De problem som under många år har funnits i Mellansverige ökar nu kraftigt i södra Sverige. Där finns fler betesdjur.

Vi kan gång på gång se hur svensk lammproduktion inte alls går hand i hand med svensk rovdjursförvaltning. Där finns ett stort problem att lösa, och det är ett problem som regeringen tar på allvar. Problemet måste tas om hand inom en snar framtid. Snart får vi ställa oss frågan vad som är gynnsam bevarandestatus för en svensk fårbonde.

Fru talman! Jag går ned för landning. Jag tänker tacka mina kamrater för det här året eftersom det här är min sista debatt i kammaren för det här riksdagsåret. Tack för gott samarbete! Jag önskar talmannen, presidiet och personalen en glad, skön och lagom varm och regnig sommar.

(Applåder)

I detta anförande instämde Staffan Eklöf (SD).

Anf. 148 MALIN LARSSON (S) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten Widegren för anförandet.

Jag instämmer verkligen i det som sägs om hur det är att vara lantbrukare, att se till att det kommer mat på våra bord, att landskapet hålls öppet och att många arter kan fortleva.

Men vårt jordbruk är också en stor utsläppare. Därför är det viktigt att våra lantbrukare kan ställa om. De lantbrukare jag träffar värnar verkligen om vår miljö, och de vill ställa om. Men flera av dem drabbades i samband med en förordningsändring när de skulle söka medel från klimatpremien i stället för Klimatklivet. Det gäller exempelvis när de söker medel för att byta ut en arbetsmaskin. De lade ned mycket dyrbar tid på sina ansökningar till Klimatklivet i höstas, och sedan fick de avslag.

I mars blev jag kontaktad av en av de drabbade bönderna. Tre dagar efter ändringen fick de avslag, och det gick inte att överklaga. Bönderna hamnade helt enkelt i kläm. Varför fanns det inga övergångsregler? Hur anser ledamoten att vi ska stötta våra bönder i omställningen?

Anf. 149 JOHN WIDEGREN (M) replik:

Fru talman! Jag tackar för frågorna. De är absolut relevanta och viktiga.

När man ställer om till nya system är det dessvärre alltid någon som faller emellan. De problemen kommer vi sällan ifrån. Det är mycket olyckligt. Jag vet också att det finns en stor vilja att ställa om, och det finns en stor vilja att göra klimatsmarta investeringar på gårdsnivå.

De lantbruk som gör det bästa miljö- och klimatarbetet i dag är de mest lönsamma lantbruken. Regeringen lägger nu grundtrycket på att stärka lönsamheten i primärproduktionen. Det är grunden för att bedriva ett bra miljö- och klimatarbete på gårdsnivå.

Det är bra att det finns möjligheter till investeringar även med pengar som kommer från CAP. Lantbrukarna ska kunna använda de medlen för

att göra smarta investeringar. Men vi vidhåller att den absolut viktigaste faktorn är att stärka lönsamheten och att öka produktionen. När vi ökar livsmedelsproduktionen i Sverige vet vi att det också är bra för miljön och klimatet. Stärkt lönsamhet som leder till ökad produktion är nummer ett.

Sedan beklagar jag att man hamnar i kläm i samband med ett skifte. Det är olyckligt.

Anf. 150 MALIN LARSSON (S) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten för svaret.

Klimatklivet har varit framgångsrikt, och det har underlättat för våra bönder att snabba på omställningen. De har kunnat göra de stora investeringar som det många gånger handlar om, just för att få lönsamhet i lantbruket.

Med Klimatklivet kunde bonden få stödet utbetalt och sedan köpa sin arbetsmaskin, men klimatpremien ges efter köp. Det kan låta bra, men det förutsätter att medel finns.

Så här står det på Energimyndighetens hemsida gällande klimatpremien för miljöarbetsmaskiner – jag kollade precis innan jag gick hit till debatten: ”Just nu är det långa handläggningstider. När ansökan har inkommit till oss kan du gå vidare och beställa ditt fordon. Ansökningarna hanteras löpande. Bidrag ges efter köp, om medel finns.”

Bonden jag haft kontakt med väljer nu att behålla maskinerna som går på diesel i stället för att investera i eldrivna inomgårdsmaskiner.

Hur ska våra bönder våga göra dessa investeringar för att ställa om när de inte ens vet om de kommer att få bidrag för sitt köp?

Anf. 151 JOHN WIDEGREN (M) replik:

Fru talman! Jag tackar för frågan.

Kort svar: Jag tror inte att svenskt jordbruk bara hänger på huruvida det finns pengar i form av bidrag och liknande eller investeringsstöd. Svenskt jordbruk och svensk primärproduktion handlar om att det finns en långsiktig tanke med långsiktiga spelregler som genererar lönsamhet ned på gårdsnivå, inte om huruvida det finns pengar i något system någonstans att hämta hem vid en ansökan.

Det är inte där svenskt jordbruk står och faller. Om det hade varit det som det hade hängt på är jag helt övertygad om att Socialdemokraterna, som ju är ett bidragsvänligt parti och gillar att slänga ut bidrag här och där, under sina åtta år vid makten hade löst jordbrukets problem med en massa bidrag.

Jag tror snarare att jordbruket behöver stärkta konkurrensförutsättningar, lägre skattetryck, långsiktig äganderätt, lägre rovdjurstryck och förenklingar i EU:s jordbrukssystem. Det är de delarna som kommer att leda till stärkt lönsamhet ned på gårdsnivå, och då kan man också göra de här investeringarna som är bra i miljö- och klimathänseende.

Anf. 152 EMMA NOHRÉN (MP):

Herr talman! Jag tackar de tidigare talarna för debatten och replikskiftet. Jag var sugen på att hoppa in, men som ni kanske hör är min röst inte helt i fas. Jag sparar mig till de riktigt heta debatterna senare. Vi har ju mer i dag.

Herr talman! Vi är här för att prata jordbrukspolitik. Vi har redan i första anförandet här från John Widegren hört om förutsättningarna för jordbruket. Jag håller i mångt och mycket med om det han säger om dem men inte om hur vi ska gå vidare.

Herr talman! Vi vet att lantbruket och livsmedelsförsörjningen under de senaste åren har påverkats enormt av alla de olika skeendena i världen, inte minst pandemins efterdyningar och extremväder till följd av klimatförändringar. Konflikter i världen har gjort att varje land börjar titta mer och mer på egen beredskap och självförsörjning. Det sker i Sverige och i Europa men också utanför Europa.

Där jag bor, i lilla Brastad, finns det en liten butik som säljer varor från Thailand. De brukar ha massor av god färsk frukt. Jag var där häromveckan och frågade om de hade fått in något. De sa: Nej, det är ingen idé att köpa längre. Vädret är uppochned i Thailand också. Det är för dyrt.

Så ser det faktiskt ut på många ställen i världen. Livsmedelsproduktionen och jordbruket är kanske det mest väderberoende och klimatberoende vi har. Vi behöver ha jämnt väder, vi behöver ha regn och vi behöver ha förutsägbarhet så att vi vet hur vi ska odla. Men vi behöver också ha ekosystemtjänster i form av pollinerare. Vi måste ha bra jordar som behåller vattnet och som ger näring och så vidare.

Samtidigt ser vi att det moderna jordbruket ibland biter sig i svansen. Vi använder till exempel konstgödsel som utarmar jordarna. Vi använder bekämpningsmedel som tar död på den biologiska mångfalden. Det har blivit ett självspelande piano, och det går åt fel håll.

Även när det gäller den fossila energin är jordbruket det som verkligen skulle behöva en omställning. I hela den globala livsmedelskedjan, från framställning och spridning av växtnäring och bekämpningsmedel till frysprocesser för att lagra livsmedel, transporter och själva odlingen, går det åt enorma mängder fossil energi. Enligt IPCC-rapporten står hela det globala matsystemet för mellan 21 och 37 procent av de globala växthusutsläppen.

Där måste vi ställa om och göra rätt. Vi i Miljöpartiet vill se ett system där det faktiskt lönar sig att jobba med naturen och den biologiska mångfalden snarare än att kämpa mot den. Vi måste se till att de som jobbar i de här verksamheterna också får betalt för ekosystemtjänster och för att ställa om till ett klimatsmart jordbruk.

I dag ser vi att man snarare går mot större produktionsenheter. Av EU:s jordbruksbudget går 80 procent till de 20 största procenten. Vi skulle vilja att det var tvärtom. Vi behöver ha en mångfald av mindre företag som också verkar närmare naturen.

Vi ser också att nationalekonomer tittar på jordbruksproduktionen och omställningen där. Till exempel säger Mistra Food Futures, som är ett forskningsprogram med flera olika grenar, att ökad produktion inte alltid är samma sak som ökad lönsamhet. Här tror jag att man automatiskt tänker att det kan ju inte stämma. Men det är faktiskt så att bara för att man får ett kilo eller en liter till av någonting betyder det inte att man får ökad lönsamhet. Det beror på vad man gör av produkten och på vilket sätt man gör det. Det här måste vi se.

Konkurrens på lika villkor vill vi ju alla ha. Men för oss i Miljöpartiet betyder inte det att man sänker kraven till de andras nivå. Vi försöker höja dem.

Vi har den senaste tiden sett förslag om att slopa beteskravet för kor. Det är i och för sig en pågående utredning, så vi vet inte hur slutförslaget ser ut. Men när vi är ute i världen och säljer är det ju det som är Sveriges USP. Vi har en bra djurvälstånd. Vi har grisar med svansen kvar. Vi har kor som går på bete. Då kan vi inte skära av den gren vi sitter på. Framför allt är det dåligt för djuren och djurvälståndet. Nej, snarare ska vi se till att när man handlar med Sverige ska det vara lika villkor. Det ska inte löna sig att fuska med de här sakerna, och inom EU ska vi verka för att alla ska ha samma djurskyddsregler som Sverige och minska antalet djurtransporter.

Herr talman! Jag ser på klockan att jag pratar på lite väl mycket, men det här är ju stora frågor.

När det gäller själva betänkandet och de olika reservationer vi har står jag givetvis bakom dem allihop liksom bakom dem som bereddades förenklat i år eftersom de var uppe förra året. Men jag yrkar bifall till reservation nummer 9.

Jag hade gärna yrkat bifall också till reservation nummer 7, men för tids vinnande väljer jag att inte göra det. Jag vill ändå prata lite grann om nummer 7, för den handlar om främjande av en växtbaserad jordbrukssektor.

Ibland blir vi beskyllda för att tycka att man inte ska äta kött och så där. Det är klart att det finns utrymme för att äta kött, bra kött och naturbeteskött. Men vi måste äta mindre kött, vi måste äta mindre importerat kött och vi måste öka de växtbaserade alternativen.

I dag importerar vi väldigt mycket av det här. Dessutom är det proteinfoder som vi ger till våra djur också importerat.

Vi i Miljöpartiet vill se ökad produktion av växtbaserade proteingrödor som kan gå direkt till människor men också till djur. Vi ser att 17 andra EU-länder har en strategi för det här och ger pengar till att öka de här delarna. Men det gör vi inte i Sverige trots att utredningar har visat att vi har möjlighet till det. Vi har arealen, men vi har ingen som kan ta emot det om man gör det här. Jag tror att man måste gå in från politikens sida och visa att man vill ha det här så att det lönar sig att satsa på det. Det är också en del i att höja självförsörjningsgraden i detta oroliga läge. Vi kan inte vara beroende av importerad soja från till exempel Sydamerika.

Reservation 9, som jag yrkar bifall till, handlar om att vi vill se ett levande lantbruk i hela Sverige som säkrar en hög självförsörjningsgrad för livsmedel men också foder, energi och råvaror.

Lantbruket är nyckeln i omställningen. Vi måste göra mer av våra egna insatsvaror. Det handlar om jordbruket, men det handlar också om något som vi kommer att prata om i nästa debatt: cirkulär ekonomi. Hur ska vi återta fler av de här sakerna? Hur ska vi kunna tillverka vårt eget bränsle, våra egna insatsmedel och vår egen näring?

Det måste vi ta tag i och göra i Sverige. Vi måste öka självförsörjningsgraden, och vi måste se till att hela landet kan leva. Det kan inte vara så att vi centraliserar och minskar antalet lantbrukare och bönder. Vi måste snarare öka dem. Det om något är att rusta för framtiden. I en orolig framtid kommer fler att behöva hugga i, och det är i de gröna näringarna vi kommer att behöva mankraft.

Anf. 153 JOHN WIDEGREN (M) replik:

Herr talman! Jag hade först tänkt låta ledamotens röst få vila, men det var ändå några saker som jag kände att vi behöver diskutera vidare.

Det första var det som sades om att användningen av mineralgödsel skulle utarma våra jordar. Jag skulle säga precis tvärtom – det är nog länge sedan våra jordar var så bördiga som de är i dag. Vi har också en stigande mullhalt i våra åkerjordar i Sverige i dag. Det innebär att Sveriges bönder med svenska växtföljder faktiskt gör goda insatser för att bevara åkerjordarna. Det skulle vara intressant att höra resonemanget kring det.

Sedan finns det säkert problem på andra ställen runt om i världen med monokulturer och felaktig användning av växtnäringsämnen och så vidare.

Herr talman! Jag tycker också att man ska dra sig till minnes hur det var innan vi började använda mineralgödsel och växtskyddsmedel i jordbruket och hur mycket mat vi producerade på den areal vi hade då: Vi hade mer areal än vad vi har i dag, men vi producerade långt mycket mindre mat på samma areal. Det har ju varit en revolution att vi kan plocka ned kvävet ur luften och använda det som ett gödningsmedel.

Herr talman! Man pratar om att rätten att beta ska tas bort. Jag tror inte att det har varit någon som har pratat om betesrätten, och inte heller utredningen pratar om betesrätten. Det handlar om att hitta en flexiblare beteslagstiftning på gårdsnivå. Det är det vi måste diskutera, inte rätten för djur att beta.

Vi tycker absolut att rätten att beta ska finnas kvar, men det finns förmodligen lägen där bönderna kanske inte ska behöva släppa ut en högmjolkande ko. En sinko, däremot, eller en lågmjolkare eller ett ungdjur behöver komma ut på bete, men inte högmjolkande kor i dag.

Anf. 154 EMMA NOHRÉN (MP) replik:

Herr talman! Ja, jag var nog lite svepande. Det är inte säkert att just mineralgödsel gör att man utarmar jordarna. Jag nämnde också bekämpningsmedel i den meningen, men det kanske inte gick fram.

Vi ser att ett högintensivt jordbruk ofta utarmar jordarna. I Sverige är vi kanske i många delar mycket bättre på att använda det – vi har växtföljder, vi har andra grödor och vi har börjat använda täckgrödor när det är den tiden på året. Alla gör det dock inte.

Vad vi dock ser är att när vi kan sluta systemet, kretsloppet, och faktiskt använda stallgödsel eller sådant som kommer från den egna åkern får vi också en annan komposition på jorden och en annan mullhalt eftersom man får in organiskt material på ett annat sätt.

Det som framför allt utarmar jordarna är väl vissa växtskyddsmedel som gör att man får en mycket mindre flora på åkarna. Rätt ska vara rätt! Men forskningen visar att där man har ett kretsloppssystem med djur och växter på samma gård får man en annan struktur på jorden.

Sedan var det en fråga om betesrätt – som ledamoten uttryckte det. Jag sa ”beteskrav”. Jag tror att man bara genom att prata om det här, diskutera det här, skrämmer upp konsumenter och minskar förtroendet för lantbruket och djurskötseln.

Om alla vill se beteskrav och vill ha kvar det, varför gör man då de här sakerna? Det kan finnas enskilda fall, men som det låter nu och i det förslag som har funnits är det mycket mer långtgående än det ledamoten sa.

Anf. 155 JOHN WIDEGREN (M) replik:

Herr talman! För Moderaternas del handlar det om att se en flexiblare beteslagstiftning än den vi har i dag. Det ger också en möjlighet för lantbrukaren att få betalt för det här, precis som det är i våra konkurrerande länder runt omkring oss, där vi inte har möjlighet att få betalt i dag.

Vi vet att den svenska mjölken används mindre och mindre. Vi importerar mer och mer ost och så vidare. Vi behöver stärka konkurrenskraften för svensk mjölkproduktion. Vi vet också att de moderna mjölkladugårdarna i dag, med fläktar och öppna system, ser väldigt annorlunda ut mot de mjölkladugårdar som vi hade när den här lagstiftningen kom till.

Vi tror, precis som jag pratade om i mitt anförande, att när vi kan ge bonden en frihet att bestämma vilka djur som passar bäst att släppa ut på bete ska bonden få bestämma det.

Senast i går kunde man läsa i medierna om vilka bekymmer det är nere i Östergötland, i mina trakter, med betesdjuren och de kraftiga knottangreppen. Djur kommer ut på bete och ramlar ned och dör på grund av väldigt kraftiga angrepp av insekter. Det är inte givet att det alltid är det bästa alternativet när man har förutsättningarna att använda de här nya moderna ladugårdarna.

Jag sa det förut också: De extremt högmjolkande korna är så på gränsen hela tiden att de inte mår särskilt bra av att komma ut på bete den tiden de är som mest högmjolkande, men övriga djur – absolut. Det är därför vi pratar om en flexibel beteslagstiftning där bonden själv får möjlighet att avgöra.

Jag håller med om att ökad produktion inte alltid leder till ökad lönsamhet, men vi har också ett ansvar att öka livsmedelsproduktionen i Sverige. Vi behöver alltså hitta verktyg för att öka produktionen, inte bara i Sverige utan i hela Europa. Oavsett om det leder till en ökad lönsamhet nere på gårdsnivå eller inte har vi ett ansvar, för det är i norra Europa som framtidens livsmedelsproduktion finns.

Anf. 156 EMMA NOHRÉN (MP) replik:

Herr talman! Ja, vi behöver öka produktionen av livsmedel i Sverige, men inte av allting och i alla delar. Jag tror att man ibland använder den här fanan till att säga att man ska öka produktionen av allting.

Går vi tillbaka till beteskravet ser vi också att de högmjolkande kor vi har i dag är extremt högmjolkade. Bara i förra veckan såg jag att det finns kor som kan leverera 60 kilo – det är ju helt galet! Det var visserligen efter en kalvning, men runt 40 kilo är inte ovanligt i dag.

I miljö- och jordbruksutskottets sessionssal har vi en ko som 1908 eller 1910, tror jag, fick pris för bäst mjölkande ko – den mjölkade 8 kilo.

Vi har strömlinjeformat det här. Frågan är om vi kan ha en så hög produktion från djuren att de inte klarar av att gå ut. Jag ser inte det. Jag tror att djur ska vara ute och beta. Om vi avlar dem så mycket att de inte passar för bete tror jag att vi har fått ett problem på halsen som jag inte vill se.
(Applåder)

Anf. 157 ANDERS KARLSSON (C) replik:

Herr talman! Emma Nohrén lyfter här ett undantag, tycker jag. Oavsett om det gäller mjölk eller spannmål kan man i de allra flesta fall sätta likhetstecken mellan en ökad avkastning och en ökad lönsamhet.

Jag tycker att det är lite vilseledande att prata om undantag. Det är i och för sig en avtagande meravkastning på spannmål, men just på mjölkproduktionen är det ju en stor kropp som bara ska hållas vid liv. Ökar man produktionen där ger det en väldigt ökad avkastning långt upp.

Visst har det hänt mycket. Sedan tror jag inte att det är något fel i aveln. Den är inte sådan att korna inte funkar för betesdrift.

Min andra del är att vi behöver justerade beteskrav just för att vi har så stora besättningar. Med besättningar på 500 kor och mer är det svårt att få en väl fungerande betesdrift. Det är inte bra för den biologiska mångfalden, om man skulle råka ha ängsbete, att släppa ut den typen av kor där. Det fungerar inte heller bra, så det finns flera anledningar att se över detta för att lyckas få balans bland djuren.

Anf. 158 EMMA NOHRÉN (MP) replik:

Herr talman! Tack, Anders Karlsson, för frågan!

Jag får upprepa igen att jag och Miljöpartiet inte ser att det kan vara ett hållbart jordbruk eller en hållbar verksamhet om man måste sänka djurskyddskraven för att man till exempel har för många djur eller för att markerna inte håller. Då är det något som är fel.

Det vi måste göra är att se till att man får betalt för den klimat- och miljönytta man gör och att det samtidigt blir lönsamt att hålla korrekt antal djur eller ha bete som också bidrar till både kolsänka och andra delar.

Sedan vet jag också att man har naturbete, bete på vall eller vad det nu kan vara och att det är väldigt olika vilken nytta det gör, men för korna som är ute gör det otroligt stor skillnad. Det är klart att korna mjölkar mindre i början när de är ute därför att de går längre, men det är väl bara bra om vi får djur som faktiskt rör på sig.

Sedan förstår jag att det kanske inte är så kul när datorn säger att kon har minskat några kilo, men man måste också se att man får bra och hållbara djur för framtiden. Jag hade hoppats att fler djur och fler djurslag skulle få gå ute, som grisar, höns och så vidare.

Anf. 159 ANDERS KARLSSON (C) replik:

Herr talman! Ledamoten tar upp djurvälstånd och sätter likhetstecken med betesdrift. Det behöver inte alls vara på det sättet.

Djur som i dag går i mjölkproduktionen finns mestadels i lösdrift. Där rör de sig i princip hela tiden, och de ska självfallet ha möjlighet till utevistelse. Frågan är om det behöver vara på en upptrampad vall när det är regnigt. Det är väl där det blir fel, ledamoten. Man får också problem med ökade veterinärkostnader.

Anf. 160 EMMA NOHRÉN (MP) replik:

Herr talman! Återigen: Jag kan inte se att vi skulle låta en mer konkurrenskraftig produktion och högre lönsamhet gå ut över djurvälståndet. Kor är betande djur. De behöver gå ute. De idisslar och går och grejar. Sedan finns det alltid lata individer i en besättning; det vet jag också. Man får puffa ut dem, och de tycker inte alls att det är så roligt. Men det kanske är just de som behöver komma ut mest, om vi nu ska gå in på individnivå.

Jag vill se ett högt djurskydd. Jag tror att beteskravet är en stor del av detta, och jag tycker inte att vi ska tumma på det.

(Applåder)

Anf. 161 MAGNUS OSCARSSON (KD):

Herr talman! Först vill jag yrka bifall till utskottets förslag till beslut.

I dag debatterar vi betänkandet *Jordbrukspolitik*. Ibland tänker jag på vad olika beslut har betytt för jordbruksnäringen. Exempelvis var det den förre lantbruksministern Eskil Erlandsson som tillsatte en konkurrenskraftsutredning, och det var den förre landsbygdsministern Sven-Erik Bucht som tog tag i idén om en livsmedelsstrategi och drev igenom den.

Vi antog livsmedelsstrategin här i kammaren för nästan exakt sju år sedan, och den var väldigt viktig. När man talade med jordbrukare runt om i landet på den tiden och de fick höra att vi pratade om ökad livsmedelsproduktion, mer lönsamhet inom jordbruket, stärkt konkurrenskraft och ökad livsmedelsförsörjning i Sverige var det många som sa: Det här har vi inte hört förut – det är oerhört viktigt.

Det var en jordbrukare som sa till mig: Nu, Magnus, vill jag satsa, för nu är politiken överens. Problemet var bara att när åren gick förstod man att det bara var mycket prat. Vi kan titta på resultaten. Har Sverige fått ökad livsmedelsproduktion? Nej, tyvärr inte, är svaret. Har vi lönsamhet i jordbruket? Nej, det har vi inte. Har vi stärkt konkurrenskraften under de här åren? Nej, det har vi inte heller gjort. Har vi ökat Sveriges livsmedelsförsörjning? Nej, inte det heller.

När man pratar med jordbrukare säger de: Vi ser inte hemma på gårdsnivå att den strategi som antogs har gett resultat. Även livsmedelsindustrin är tveksam till nyttan, och regelkrånglet och tungroddheten i administrationen kvarstår. Det var därför, herr talman, som den nya regeringen och landsbygdsminister Peter Kullgren tog tag i detta och försökte göra något. Det blev en livsmedelsstrategi 2.0.

Vad hände? Jo, ministern tog initiativ till ett stormöte där det kom in hundratals eller nästan 1 000 nya förslag till förändringar – saker som man menar att regeringen borde ha gjort under åren och som man nu tycker borde göras. Det är väldigt kul. Jag är glad över att vi nu har en regering som har förstått detta. De visar gång på gång, tillsammans med samarbetspartierna, att de försöker titta på hur vi ska göra med saker och hur vi kan utveckla svenskt jordbruk.

Vi behöver exempelvis en konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar. Vi behöver öka livsmedelsförsörjningen med mätbara mål. Jag tycker att det är intressant. Vi fick en utredning som kom i februari, om jag inte minns fel. Det är spännande, tycker jag. I den livsmedelsstrategi som vi antog 2017 fanns det med att vi skulle ha livsmedelsförsörjning, men det tog sju år innan vi fick en utredning på bordet som visade hur illa det faktiskt är i Sverige.

Utredningen pekade också på att vi har ett fantastiskt bra exempel på ett land som inte har backat hem, nämligen Finland. Finland har gjort ett fantastiskt arbete – det måste jag ändå säga. När vi i Sverige brakade rakt igenom och bestämde att vi inte ens skulle tänka tanken längre sa de: Nej, så ska vi inte göra i Finland, utan här ska vi fortsatt ha en livsmedelsförsörjning på minst 80 procent.

Finland har haft regeln att de ska klara sig i sex månader utan att behöva importera ett enda vetekorn, men nu har de sagt att det inte duger och höjt det till nio månader. I Sverige klarar vi oss i hela sju till fjorton dagar – sedan är det tomt på hyllorna här. Detta visar hur oerhört bekymmersamt det är i vårt land och att vi nu måste göra detta.

Jag har sagt det förut. I den första debatt jag hade här i kammaren pratade jag om just detta, att vi måste öka vår livsmedelsförsörjning. Då var det en kvinna från ett annat parti som sa till mig: Magnus, sluta prata om det! Vi har ju EU. Det är ingen som behöver bry sig längre.

Jag tycker att det är kul och intressant, för det är inte många som säger så längre. Alla partier säger faktiskt att vi behöver ha en produktion värd namnet i vårt eget land.

Vad är det då mer som regeringen vill göra framöver? Det är fler saker vi pratar om. Det är stort fokus på regelförenklingsarbetet. Regler måste vara ändamålsenliga ur ett företagsperspektiv, och grunden är att lönsamheten måste öka.

Ibland får jag olika frågor, till exempel hur vi ska få fler ungdomar att satsa och få dem att tro på framtiden. Det enkla svaret är att vi måste ha en lönsamhet värd namnet. Det är då man vet. Jag vet att man får kämpa hårt och slita varenda dag för att tjäna pengar. Det är viktigt för ungdomar att se detta, och vi i Sverige måste se till att våra bönder tjänar pengar.

Det jag också tycker är bra är att vi faktiskt har gjort saker. Vi har tillsatt utredningar, exempelvis en utredning som ska stärka konkurrenskraften för svensk livsmedelsproduktion. Det är Elisabeth Nilsson som ska arbeta med det. Det har dykt upp lite om beteskravet. Vi har ingen aning – det är inte framme än – men det verkar som att de pratar om det. Vi får väl se vad det betyder när utredningen kommer.

Också jag har faktiskt fått ett uppdrag om att försöka minska regelbördan inom jordbruket. Ledordet är att företagets regelbördor och administrativa kostnader måste begränsas. Det blir ett väldigt stort och viktigt arbete, känner jag själv.

Jag är glad, herr talman, att vi nu har den regering som har arbetat i två år. Mycket har gjorts, och mycket kommer att göras, för svenskt jordbruk. Men jag är också glad att vi nu har en regering som jobbar för den gröna näringen i vårt land. Det märker man.

Vi har exempelvis pratat en hel del om reduktionsplikten. Jag är väldigt glad att vi inte bara hade detta löfte i valrörelsen utan faktiskt också kunde hålla det. Nu har priset ändå sänkts med mellan 8 och 10 kronor, delvis på grund av reduktionsplikten men också på grund av att vi sänkt dieselskatten. Vi gjorde någonting, och det gjorde väldigt mycket för svenska bönder. Det var direkt för att försöka få svenskt jordbruk mer konkurrenskraftigt.

Herr talman! Det finns också, vill jag avsluta med att säga, en del förfärliga hot. Min duktige kollega John Widegren har redan nämnt varghotet. Bara för några dagar sedan hade vi ett fall nere i Motala, där vi lever och verkar. Runt omkring i vårt land hör vi om djur som blivit angripna av vargen. Det har blivit ett gissel för vårt land.

Jag är glad, i allt detta elände, att vi nu har en minister som åker ned till ministermöten i Bryssel och verkligen vill försöka förändra detta. Vi vet att det kommer att ta tid, men vi ger inte upp. Med nya regler, som vi försöker jobba på, kommer vi att se en förändring.

När vi pratar med människor vars djur blivit angripna hör vi hur otroligt tuftt det är. Ibland kan det kännas som att man pratar lite uppifrån – ”det är väl inte så farligt”, ungefär. Men när man pratar med människor som har upplevt detta, människor vars egna får, nötkreatur eller andra djur blivit angripna, är det inte så. Detta är förfärligt!

Ni som inte har besökt dessa gårdar, gör det för att få insikt om hur bekymmersamt detta är! Dessa bönder och djurägare är väldigt måna om sina djur, och att se sina djur bli angripna – en del blir dödade, en del blir liggande och måste avlivas – är någonting helt förfärligt. Det är väldigt viktigt att vi tar itu med detta och gör något för förändring.
(Applåder)

Anf. 162 MALIN LARSSON (S) replik:

Herr talman! Tack för anförandet, Magnus Oscarsson!

Jag lyssnade noga och hörde att ledamoten inledde med att lyfta att det är bra när politiken är överens. I en annan mening berättade han om Kullgrens stormöte. Jag kan då påminna ledamoten om att politiken inte var inbjuden, i alla fall inte vi från oppositionspartierna. Jag håller dock med om att det är bra när vi är överens, framför allt i det långsiktiga perspektivet.

Jag ska återkomma till varför jag begärde replik. Vi har nyligen tagit emot regeringens proposition om EU:s nya utsläppshandelssystem för fossila bränslen. Regeringen har i propositionen även lyft in jord- och skogsbruket, sektorer som inte obligatoriskt ingår. Därför vill jag fråga ledamoten Oscarsson hur ni i regeringspartierna har tänkt när det gäller att jordbruket också ska ingå och vad ni har gjort för konsekvensanalys. Hur kommer det att påverka våra svenska jordbrukare?

Anf. 163 MAGNUS OSCARSSON (KD) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten Larsson, för dina frågor!

Låt mig börja med livsmedelsstrategin. Jag vet att det ett tag i början var ett väldigt gnissel: Varför är inte vi med? Grejen var ju att regeringen hade ärvt livsmedelsstrategin av den förra regeringen. Jag vet att man pratade om det: Vi känner att vi måste gå igång med full kraft. Vi vet vad den förra regeringen drev, och vi behöver få input från näringen. Det var egentligen inte alls märkligt att man bara sa: Nu kör vi på!

Sedan vet jag att alla partier får en chans framöver. Om ett par veckor ska man träffas på departementet, och landsbygdsministern ska berätta om vad som är på gång.

Det viktigaste, känner jag själv, är väl ändå att få igång det här, att vi får ett arbete värt namnet och att bönder känner – som jag pratade om – att det faktiskt är skillnad på gång nu. Det måste vara det viktiga i detta, tänker jag.

Sedan gällde det hur det ska se ut med bränslet och den delen, något som kommer att påverka väldigt mycket framåt. Precis som ledamoten är inne på är detta en stor fråga. Samtidigt som vi har kravet att förändra vet vi att svenskt jordbruk behövs för att producera mer mat än någonsin. Livsmedelsförsörjningen är viktigare än på många år. Vi har pratat om kalla kriget, då vi hade väldigt mycket fart på svensk produktion.

Nu ser jag dock att min talartid löper ut, så jag lämnar över för nästa fråga.

Anf. 164 MALIN LARSSON (S) replik:

Herr talman! Jag lyssnade väldigt noga igen, och jag kan konstatera att ledamoten talar om att ministern kommer att bjuda in samtliga partier för att ”berätta”. Att berätta om någonting är absolut inte samma sak som att

samverka. Men det kanske är enklast att samverka med sig själv. Kanske får man de bästa svaren då.

Jag återkommer till den fråga som ledamoten Oscarsson inte hann svara på: Hur har regeringspartierna tänkt utifrån att också jordbruket ska ingå? Vad har ni gjort för konsekvensanalys? Hur kommer det att drabba eller påverka våra svenska jordbrukare?

Anf. 165 MAGNUS OSCARSSON (KD) replik:

Herr talman! Men, ledamoten Larsson, hur länge satt den förra regeringen? Den satt i åtta år och jobbade med en livsmedelsstrategi under åtta år – dessutom, vad jag minns, under två ministrar efter Sven-Erik Bucht. Men när blev vi inbjudna, Malin Larsson, för att prata med regeringen om hur den tänkte jobba med livsmedelsstrategin? Jag tycker faktiskt att det är lite av surt, sa räven.

Det är jättebra att ledamoten tar upp detta, men jag vill ändå svara på det sättet. Ledamoten anklagar oss här för att vara ungefär som envåldshärskare. Det är helt galet att tänka så.

Nu jobbar vi i full fart. Näringen har fått säga sitt, och nu jobbar vi på med full gas för att försöka få till en förändring. Regeringen bjuder nu också in för att berätta om vad som görs. Säkert kommer då de olika partierna att få berätta och ge input om vad man tycker ska göras och inte göras.

Så till det sista. Analysen är tydlig med att detta är bekymmersamt. Som jag sa behöver vi ha mer livsmedelsproduktion, samtidigt som vi har detta krav. Det är klart att vi behöver köra mer på el och biobränsle och hela den delen, men det är också oändligt viktigt att vi nu har en produktion värd namnet.

Jag är glad över att vi nu faktiskt direkt kan se att konkurrenskraften blir bättre och bättre. Det kommer säkert att komma förslag från utredaren om hur vi kan göra den ännu bättre, men tydligt är att vi behöver mer produktion. Tiden är nämligen sådan i vårt land att det är bekymmersamt. Vi behöver mer svensk mat på bordet.

Anf. 166 ANDERS KARLSSON (C) replik:

Herr talman! Ledamoten Magnus Oscarsson lyfter att det är mycket som är på gång med livsmedelsstrategin 2.0. Jag var på informationsmötet vid försläppet av livsmedelsstrategin 2.0, och det var mycket tunt. Med tanke på all den input som hade kommit vid det tillfället måste jag erkänna att jag blev besviken så långt. Jag hoppas att jag inte behöver bli besviken när vi får reda på lite mer – egentligen har vi ju inte fått reda på någonting så här långt.

När det gäller svenskt lantbruk kan man alltid diskutera lönsamheten. Vad man kan säga om svensk lönsamhet generellt när det gäller jordbruket är att spännvidden är enormt stor mellan dem som har god lönsamhet och dem som har dålig lönsamhet. Det är någonting vi sällan lyfter, men det är verkligheten. Långt ifrån alla klagar.

Det stämmer att Finland har en högre självförsörjningsgrad jämfört med Sverige; den ligger på 80 procent. Lönsamhet kan man ju alltid diskutera, och en strategi som vi sällan lyfter i den här församlingen men som vi kanske borde prata mer om – jag återkommer om det senare, herr talman – är att det är ett spel vem som äger förädlingsindustrin. Vem tar hem den?

När det gäller Finland har vi precis tagit tillbaka slakten till Sverige, utköpt av finnarna. Vi har också tagit över bageriverksamhet som stärker svenskt lantbruk och skapar en starkare lantbruksnäring i Sverige.

Det finns alltså mycket på plussidan även när det gäller Sverige, och det är någonting man har jobbat med under lång tid. Det är i och för sig något som svenskt lantbruk och lantbrukarna själva har åstadkommit.

Anf. 167 MAGNUS OSCARSSON (KD) replik:

Herr talman! Tack, Anders Karlsson, för det som jag tror var en fråga! Jag uppfattade inte det sista, men ledamoten får väl berätta om det i nästa replik.

Jag tänker på just detta med strategin. Jag hör ju dåligt, och först tyckte jag att ledamoten sa att den var tung. Då blev jag glad! Sedan förstod jag att ledamoten menade att den var tunn, och då blev jag mer ledsen. Jag upplever nämligen att det har hänt så mycket att jag undrar: Om vi summerar de här två åren, finns det någon regering som har gjort lika mycket? Det är punkt efter punkt, så man har så att säga inte satt sig på händerna och sagt ”Vi väl får se”. Jag menar att det här är någonting som visar att regeringen menar allvar.

Det som ändå finns, som är på gång och är viktigt, är utredningen. Även ledamoten vet att man måste utreda vissa saker för att få fram förslag och se hur man kan förbättra. Jag tänker att det här verkligen visar att regeringen inte tänker ge sig. Däremot tror jag att två år till är för lite tid – vi behöver minst en mandatperiod till på oss att förbättra och förändra för att få oceanångaren att vända när det gäller svensk jordbrukspolitik. Det hoppas jag på, men det får vi se.

Anf. 168 ANDERS KARLSSON (C) replik:

Herr talman! Jag är rädd att vi inte har den tiden, det vill säga flera mandatperioder. Det måste hända mer, det måste hända nu och det måste gå snabbt. Många av de idéer som är uppe här är heller inga nya idéer, så jag måste säga till ledamoten att mycket av det här hade kunnat göras tämligen omgående när man kom i regeringsställning. Allting måste inte föregås av långtgående utredningar.

Fiskedelen är också väldigt viktig att ha med. Jag ser väldigt lite när det gäller just fiskedelen, som är stor. Vi äter lika mycket fisk som kyckling, och vi skulle äta betydligt mer fisk om Livsmedelsverket fick bestämma hur vi sköter våra vanor. Det gäller alltså att ha med alla delar i livsmedelsstrategin om man nu ska kalla det en livsmedelsstrategi, och detta såg jag ganska lite av.

Anf. 169 MAGNUS OSCARSSON (KD) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten Anders Karlsson, för dina följdfrågor!

Jag tänker att vi säkert var på samma samling, det vill säga då regeringen hade möte om livsmedelsstrategin. På tal om fisket var det faktiskt så att den blå näringen var med, och de sa att de var glada för detta. Jag tänker alltså ändå att de finns med i allt detta. Som ledamoten är inne på är det här en otroligt viktig resurs som har varit oss till väldigt stort gagn historiskt, det vill säga att vi har haft så mycket fiske och att vi har kunnat fiska på olika sätt och mätta många magar. Det är alltså en viktig del, precis som du säger, Anders Karlsson.

Sedan måste jag ändå säga, gällande att vi hör klagomål om att det har gått för sakta, att jag tänker att vi har två år kvar av mandatperioden. Mycket kommer att hända. Men vi kan se bakåt: Ledamotens parti var ändå med och stöttade den förra regeringen under fyra år, och även om jag inte ska gå i polemik om det just nu tycker jag ändå att man kanske ska vara lite självkritisk där. Vad fick man för resultat som var så fantastiskt för svenskt jordbruk? Det vet jag inte.

Anf. 170 ELIN NILSSON (L) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten Oscarsson, för ett brandtal för svensk livsmedelsproduktion! Det är härligt att höra engagerade inlägg i kammaren.

Jag tänkte fokusera lite på det ledamoten sa om vargen. Det är ett ämne som har dykt upp i två tidigare debatter här i vår, men det är ständigt aktuellt. Jag delar bilden att det är bekymmersamt att djurhållare påverkas i så hög grad av rovdjursangrepp. Det är särskilt relevant nu när vi ser att vargen flyttar söderut i Sverige, till områden där det finns mycket tamboskap, och att det innebär stora problem. Här är det viktigt att man har en aktiv och hållbar förvaltning med en väl avvägd licensjakt och en effektiv skyddsjakt, och där ser vi också att regeringen arbetar dedikerat för att få till ett bra system.

Kristdemokraterna propagerar ofta för att minska vargstammen, det vill säga minska antalet vargar, men samtidigt vill man ha en livskraftig stam. Vi i Liberalerna tycker att det är viktigt att vi har varg i Sverige, men det ska fungera på ett hållbart sätt. Därför blir min fråga till ledamoten om ledamoten ser det som ett alternativ att flytta hit vargar från andra delar av världen för att öka den genetiska variationen och på så sätt kunna hålla nere antalet individer men ändå ha en livskraftig vargstam.

Anf. 171 MAGNUS OSCARSSON (KD) replik:

Herr talman! Tack, Elin Nilsson, för en mycket bra fråga!

Jag måste ändå säga att det finns ett djupt allvar i det ledamoten tar upp – jag avslutade med det också – för det här har blivit ett gissel för djurhållare. Som ledamoten är inne på är regeringen överens om det som ändå blev ett tillkännagivande i Sveriges riksdag, nämligen att antalet vargar ska minskas. Vi pratar om att gå ned till 170–270. Det är det spann vi pratar om, och jag vet att regeringen tittar på detta – den regering som även Liberalerna ingår i och som samarbetar med Sverigedemokraterna. Vi ser nämligen att det här inte duger längre. Människor som är jordbrukare och djurhållare upplever att de inte är skyddade. Djuren blir angripna. Det är mycket bekymmersamt.

Som svar på din direkta fråga, Elin Nilsson, om vi kan minska stammen genom att försöka få hit vargar från andra länder: Jag tänker att det är någonting man nu tittar på. Regeringen har gett olika uppdrag för att försöka få fram underlag, och man vet ju – tillkännagivandet från riksdagen är tydligt – att man ska minska antalet vargar.

Vi vet att det är viktigt. Det är primärt så det kommer att bli. Exakt hur det ska gå till kan jag inte svara på. Vi får väl fråga ministern när han kommer och talar med oss.

Anf. 172 ELIN NILSSON (L) replik:

Herr talman! Jag tycker nog att ledamoten ändå talade lite runt frågan och undviker att svara. Men jag uppskattar ändå att ledamoten inte stänger dörren helt.

För mig är en viktig aspekt i vargfrågan att få till en ökad samexistens för människor, varg, lantbrukare och jägare. Man måste hålla många dörrar öppna för att få till den samexistensen. Om vi ska ha varg behöver vi sänka konfliktnivån när det gäller varg. Vi behöver också stärka lantbruket.

För mig och Liberalerna skulle en flytt hit av vargar vara en klok väg, och det gäller att ha den dörren öppen. Då kan man få en ökad genetisk variation med färre individer och en livskraftig vargstam. Ledamoten får gärna säga något mer i frågan.

Anf. 173 MAGNUS OSCARSSON (KD) replik:

Herr talman! Tack, Elin Nilsson, för följdfrågorna!

Jag ska försöka att gå rakt på sak, som ledamoten vill. Man hör vad människor säger. Det gäller de som lever i Örebro, Östergötland, Jönköping, Skåne eller vad vi talar om, och här talar vi om Jönköpings län. De lever i vargrevir. Jag tror inte att de säger: Det viktigaste nu är att vi får hit varg någon annanstans ifrån.

Det viktigaste primära målet måste naturligtvis vara att vi nu minskar stammen från det vidlyftiga som vi har fått. Det var som att vi satte ett golv men inte ett tak. Helt plötsligt finns det väldigt mycket varg runt om i skogarna i vårt land.

Här måste vi inom politiken bry oss. Exakt hur det ska se ut och om någonting behövs får man ta fram. Men det är inte primärt det viktigaste nu. Det viktigaste nu är att vi kan minska antalet vargar.

I tillkännagivandet till regeringen handlade det om 170–270. Det ska absolut finnas 170 vargar. Det gäller att se vad som krävs för att behålla en bevarandestatus. Det faktaunderlaget får man ta fram. Men att vi ska dit är väldigt tydligt.

Regeringen kommer inte att backa en sekund från det. Det här kommer vi att ta tag i.

Anf. 174 MALIN LARSSON (S):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till Socialdemokraternas reservation nummer 5.

Vi socialdemokrater vill se en jordbrukspolitik för fler gröna jobb, ökad livsmedelsproduktion och höjda ambitioner inom miljö- och klimatområdet.

Våra lantbrukare är ju själva hjärtat som ser till att landet pulserar, att vi får mat på våra bord, men de bidrar också till jobb i hela Sverige och håller svenska ängar och betesmarker levande.

Dessutom finns våra lantbrukare på landsbygden och ställer alltid upp när de behövs. De ställer alltid upp för att lära våra barn om den mat vi äter, var den kommer ifrån och också om hur vi tar hand om våra djur här i Sverige.

Våra bönder ställer alltid upp när skogen brinner. De kommer snabbt på plats med sina traktorer och spridare för att bekämpa skogsbränder, nu senast förra veckan längs järnvägen hemma i västra Medelpad.

Herr talman! Vi måste arbeta långsiktigt för att stärka lönsamheten och konkurrenskraften inom svenskt jordbruk i linje med den svenska livsmedelsstrategin och genom den gemensamma jordbrukspolitikerna.

Det svenska jordbrukets betydelse har blivit än tydligare mot bakgrund av de gröna näringarnas roll i klimatomställningen och Sveriges behov av att säkra livsmedelsförsörjningen.

Med det allvarliga säkerhetspolitiska läge vi nu befinner oss i och med Rysslands invasion av Ukraina som en väckarklocka är det klart att vi måste ha kapaciteten att säkra en robust försörjningsförmåga, särskilt i kris- och krigstider.

Att ställa om jordbruket till ett fossilfritt system är högsta prioritet. Det svenska jordbruket har potential att inte bara minska beroendet av fossila insatsvaror utan även att bli en stor producent av biodrivmedel och bioenergi. Under Socialdemokraternas ledning har stöd till biogasproduktion, klimatbonusar för jordbrukets maskiner och en utredning om en bioekonomistategi introducerats.

För att verkligen se en hållbar omställning inom jordbruket behöver branschen rätt förutsättningar. Utmaningar med generationsskiften och en nödvändighet av ökad lönsamhet för att locka unga lantbrukare står fortfarande framför oss. Samarbete, investeringar och engagemang är nyckelord för att göra detta skifte.

Herr talman! En otroligt glädjande nyhet för vår försörjningsförmåga och jordbrukets gröna omställning kom hemifrån Västernorrland nu i början av maj. Företaget Cinis Fertilizer, som jag tidigare besökt, har nu startat produktionen av mineralgödslet kaliumsulfat vid sin första produktionsanläggning i Örnsköldsvik. Med en fossilfri produktionsmetod blir de först ut i världen med att producera ett miljövänligt kaliumsulfat med lågt koldioxidavtryck genom att på ett innovativt sätt återvinna restprodukter från massaindustrin och elbilsbatteriindustrin. Med denna produktion kommer de att bidra till att minska jordbrukets koldioxidavtryck redan i år. Det gör mig som västernorränning lite extra stolt.

Under denna vår besökte jag också Erik på Skaraslätten som i sitt miljöföretag sysselsätter sig inom näringarna växtodling, häst och matfågel.

Jag fick ta del av hur de arbetar och vilka rutiner de har för att föda upp sina kycklingar genom en god djuromsorg. De är också viktiga för att säkerställa en svensk livsmedelsförsörjning vid kris och krig. Vi pratade också om hur den svenska kycklingbranschen de senaste åren har gjort en kraftig omställning för att minska sin klimatpåverkan för att skapa en hållbar och klimateffektiv matfågelproduktion.

Det som också var roligt med besöket var att ta del av Eriks kunskap och intresse för att utveckla och ställa om sin verksamhet. Utöver djurvälstånd pratade vi om både energilösningar, arbetsmiljö och jordförbättring. Bland annat väckte han min nyfikenhet för biokol, som han hade ett eget försök med. Det var först iblandat i ströet till kycklingarna, för att sedan kunna användas som jordförbättring.

Framställning och användning av biokol är ett sätt att skapa negativa utsläpp. Men det handlar även om minskad användning av fossila bränslen och att få bättre skördar.

Forskning och innovation är mycket viktigt för att utveckla jordbrukssektorns produktion av nya hållbara och hälsosamma livsmedel, djurfoder,

energiråvaror, gödning och material. Jag vill också lyfta fram att det kanske viktigaste här är att forskningen finns nära gårdsnivån och att den där också kan omsättas i lösningar.

Växtförädling och modern växtbioteknik kommer att vara en viktig pusselbit i EU:s och Sveriges jordbruk framöver. Nya tekniker som exempelvis CRISPR-Cas9 möjliggör framtagande av grödor för en hållbar livsmedelsproduktion och främjar utvecklingen av ett hållbart jordbruk. Men tyvärr har förslaget gällande nya genomiska tekniker kört fast på EU-nivå, och det är nu tyst från vår regering i frågan.

Som socialdemokrater ser vi även stora möjligheter i användningen av biogas i vårt jordbruk. Det handlar inte bara om att producera förnybar energi utan även om att säkerställa ett mer hållbart jordbruk och minska beroendet av fossila bränslen.

För oss är det självklart att jordbrukssektorn ska ges de rätta verktygen och resurserna för att ta till vara dessa möjligheter. Biogasproduktion kan bidra till att stärka vår landsbygd, skapa nya arbetstillfällen och samtidigt värna klimatet. Därför ser vi det som vår uppgift att stödja denna omställning.

Herr talman! Jag vill också passa på att lyfta fram en liten men unik del i den högkvalitativa svenska livsmedelsproduktionen, nämligen rennäringen. Sametinget har hållit sitt plenum i riksdagshuset denna vecka, och vi i utskottet fick möjlighet att träffa sametingets rennäringsnämnd för en intressant dialog om rovdjur och renskötsel. En livskraftig rennäring och andra samiska näringar är också en grundförutsättning för en levande samisk kultur.

Slutligen vill jag också lyfta jordbrukets betydelse för den biologiska mångfalden. Säkerställandet av biologisk mångfald i Sverige är nära kopplat till upprätthållandet av ett aktivt, levande jordbruk i hela landet. De betande mularna, tillsammans med ett livskraftigt och miljömässigt hållbart jordbruk, är avgörande för att bevara det öppna landskapet och gynna den biologiska mångfalden och naturmiljöerna. När jordbruket upphör tenderar dessa öppna landskap att växa igen, vilket hotar den biologiska mångfalden. Vikten av ett svenskt beteskrav kan inte nog understrykas eftersom betande djur spelar en avgörande roll för att behålla dessa landskap och därmed stödja den biologiska mångfalden.

Vi socialdemokrater vill se mer svenskt i tanken, mer svensk mat på tallriken, en ökad hållbar livsmedelsproduktion och därmed en bättre beredskap.

(Applåder)

Anf. 175 STAFFAN EKLÖF (SD) replik:

Herr talman! Tack, Malin Larsson, för anförandet! Mycket av det som Malin Larsson tar upp kan man skriva under på, men jag saknar de konkreta åtgärderna. Det gör jag också i Socialdemokraternas ställningstagande. Vilka konkreta åtgärder tänker sig Socialdemokraterna för att öka konkurrenskraften i det svenska jordbruket? Jag menar då nya åtgärder, för det som är gjort är redan gjort. Vi har ganska låg konkurrenskraft i dag, så man måste göra något mer, tänker jag.

Anf. 176 MALIN LARSSON (S) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten Eklöf, för frågan! Jag tycker att jag lyfte ganska många delar i mitt anförande. Att stärka lönsamheten är jätteviktigt. Jag lyfte exempelvis livsmedelsstrategin och den gemensamma jordbrukspolitiken.

Nu är det ju Staffan Eklöfs parti som är det största i regeringsunderlaget, och jag tror att även de behöver jobba med förslagen för att gynna våra bönder och stärka lönsamheten. Det är de som sitter på makten och har möjlighet, men vi har inte fått en enda proposition från regeringen till vårt utskott – ingenting. Så vad är det egentligen som händer?

Jag lyfte i ett tidigare replikskifte hur man förändrar Klimatklivet och lyfter över det till andra åtgärder, som inte fungerar för våra bönder. De kan inte ställa om. De får inte det stöd de är berättigade till, om medel finns. Hur ska de våga ställa om och investera då?

Anf. 177 STAFFAN EKLÖF (SD) replik:

Herr talman! Jag har fortfarande inte hört ett enda konkret förslag om hur konkurrenskraften ska ökas. Samtidigt anar jag att de sänkningar av dieselskatten och reduktionsplikten som vi har gjort inte är något som Socialdemokraterna gillar. Det har de i alla fall tidigare sagt.

När jag har besökt gårdar har jag fått höra att reduktionsplikten har haft väldigt stor betydelse för lönsamheten. För exempelvis en kycklinggård, som använde lite mindre diesel, landade det på omkring 100 000. För en lite större växtodlingsgård som använde HVO, där man använde 75 000 liter drivmedel som blivit 6 kronor billigare per liter, blev det 450 000 kronor på ett år. Detta är väsentliga pengar.

Om man leker med tanken att Socialdemokraterna, om ni fick bestämma, höjde reduktionsplikten igen skulle dessa pengar försvinna. Det betyder att ni måste vidta ännu fler konkreta åtgärder, och än så länge har jag inte hört talas om någon konkret åtgärd – utom en hänvisning till ett lagrum som inte verkar vara så aktuellt eftersom ingen annan av oss har hört talas om det.

Anf. 178 MALIN LARSSON (S) replik:

Herr talman! Återigen tack, ledamoten, för frågorna! Det vi socialdemokrater framför allt har drivit på för är att Sverige som land ska bli en stor producent av biodrivmedel och bioenergi. Det är här framtiden finns – inte i ett fortsatt beroende av olja och diesel från skurkstater som Ryssland. Det är inte framtiden.

Våra bönder vill ställa om, och vi ska stötta dem genom forskning, innovation och nya lösningar. Här vill vi socialdemokrater sitta i förarsätet och köra tåget medan ledamoten Staffan Eklöfs parti står kvar på perongen.

(Applåder)

Anf. 179 ELIN NILSSON (L):

Herr talman! Jordbrukspolitik är öppna landskap, betande kor, mat på tallriken, beredskap, en levande landsbygd, företagande, besöksnäring, innovation, frihandel, geopolitik, regelkrångel, djurskydd och, passande nog mitt i denna valrörelse, i allra högsta grad en EU-fråga. Och det finns få

saker som gör en liberal så nöjd som att få snacka EU-politik. Vi är trots allt Sveriges mest Europavänliga parti.

Men när det gäller den gemensamma jordbrukspolitiken är vi skarpa kritiker. Den gemensamma jordbrukspolitiken behöver reformeras i grunden. När vi, förhoppningsvis snarare förr än senare, välkomnar Ukraina in i den europeiska gemenskapen kommer vi inte att ha något val; reformer kommer att krävas.

Herr talman! Jag passar på att uppehålla mig något vid Ukraina. Om vi liberaler fick bestämma – och detta driver vi i Europaparlamentet – skulle alla ukrainska varor som förs in i EU vara tullfria. EU ska inte ge med ena handen och ta med den andra. Fullständig tullfrihet borde råda för alla varor från Ukraina. De kvoter som införts för ukrainsk livsmedelsexport borde tas bort – det är min bestämda uppfattning.

När jag nu ändå är inne på ett område som upprör kan jag lika gärna fortsätta till nästa. Vi vill se kraftigt minskade utgifter för EU:s jordbrukspolitik. Och vi vill att de stöd som betalas ut enbart ska gå till omställning av jordbruket och till landsbygdsutveckling. Jordbrukspolitiken bör möjliggöra den gröna omställningen och vara en del i att säkra livsmedelsförsörjningen i händelse av kris eller krig, men den ska inte hålla den fossila ekonomin under armarna.

Herr talman! Jag går vidare till ett annat område. Forskning och innovation är en viktig del av jordbrukspolitiken och också avgörande för att vi ska klara den gröna omställningen, inte minst inom jordbruket.

Vi vill se nya EU-gemensamma regler för GMO och NGT. På så sätt kan vi få ett mer klimatvänligt jordbruk. Med modern teknik kan skördarna öka samtidigt som markanvändningen och användningen av bekämpningsmedel kan minska. Vi vill se liberaliserade regler i Europa så att vi kan spara på jordens resurser och samtidigt stärka jordbrukets motståndskraft, särskilt mot klimatförändringarna. Dagens restriktiva hållning försvårar för forskare i EU gentemot andra delar av världen, och det är problematiskt.

Herr talman! Den politik som förs behöver gynna livsmedel av hög kvalitet. Svenska bönder producerar just livsmedel av hög kvalitet, med god djuromsorg. Man visar stor miljöhänsyn, och svenska bönder måste kunna konkurrera på rättvisare villkor.

Vi vill också se kraftiga begränsningar av långa djurtransporter i EU. Detta är ett område där Europaparlamentet under nästa mandatperiod verkligen behöver leverera, och kommissionen behöver skärpa sig och se till att öka takten i djurskyddsarbetet. Här har man inte levererat under de år som gått, och det är väldigt synd.

Vi vill också att EU:s veterinärmyndighet ska fungera som ett matens och märkningens FBI. De behöver resurser och sanktionsmöjligheter för att säkerställa att alla EU-länder följer regler kring djurskydd, livsmedels-säkerhet och förbud mot antibiotika för friska djur. Det är något som skulle stärka svenska bönders ställning om bönder i andra länder behöver leva upp till strängare krav.

Herr talman! När jag nu är inne på djurskydd kan jag inte låta bli att ta upp betesrätten, en fråga som redan har lyfts här i kväll. Nu framförs återigen tankar om att slopa beteskravet, det vill säga att ta bort kornas rätt till bete. Argumenten handlar om att göra djurhållningen mer lönsam.

Sedan 1988 får alla mjölkkor i Sverige vistas utomhus och beta grönt gräs under somrarna. Mular som är skapta för att beta måste också få göra det. En slopad betesrätt skulle vara helt fel väg att gå. Alla svenska kor ska få vara ute och beta grönt gräs i naturlig miljö. Det är en kvalitetsstämpel för svenskt jordbruk. Svensk mjölk är synonymt med betande kor.

Herr talman! Ja, svenska djurskyddsregler medför i vissa fall ökade produktionskostnader. Men djurvälstånd måste få kosta. Att försöka öka konkurrenskraften genom att försvaga djurskyddet är helt fel väg att gå. Här måste vi vara djurens röst.

Det är i stället EU-lagstiftningen som måste skärpas. Det europeiska djurskyddets miniminivå måste höjas och bli mer som den svenska. Då stärker vi inte bara det svenska jordbrukets ställning – vi gör även livet för djuren i resten av Europa bättre. Här, mina vänner, finns det mycket att göra.

Liberalerna har i decennier arbetat för ett starkare djurskydd för alla djur på europeiska bondgårdar. Den liberala EU-parlamentarikern Marit Paulsen ledde på sin tid arbetet med att få till stånd en europeisk djurskyddslag för minskad antibiotikaanvändning och ökad djurvälstånd. Den satte en lägsta ribba för hur djur får behandlas i Europa. Den har gjort stor skillnad, men arbetet måste fortsätta.

Vi liberaler vill ha ett starkt djurskydd i EU. Vi vill att alla kor ska få beta utomhus.

Avslutningsvis: Med ett starkare Europa får vi ett starkare Sverige.
(Applåder)

Anf. 180 STAFFAN EKLÖF (SD):

Herr talman! Jag börjar med att yrka bifall till reservation 1, om konsekvensanalyser. Den lyder sålunda: ”Regeringen bör verka för att konsekvensanalyser alltid görs innan målsättningar antas på EU-nivå.” Är det då inte så kan man fråga sig.

Bakgrunden är att många bindande procentmål har föreslagits av EU-kommissionen och i praktiken antagits på strateginivå. Strateginivån kan sägas vara det första steget för ny lagstiftning som EU-kommissionen föreslår. Det är en tid då konsekvensanalyser saknas. Effekter på till exempel ekonomi, sociala värden, kulturella värden, miljö och landsbygdernas förutsättningar har inte bedömts i det läget. Ändå antas de bindande målen i praktiken, för de ändras inte efter det skedet. Det handlar alltså om ensidiga mål, till exempel att minska växtskyddsmedelsanvändningen med 50 procent eller att minska klimatgasutsläppen med 55 procent.

Åtgärder för att uppnå ett mål för ett värde leder ofta till konsekvenser för andra värden. Det vet vi ju alla. Men det verkar EU inte förstå, inte heller att om man sätter upp ett bindande mål för ett enda värde omöjliggör man ju avvägningar mot andra värden. Då kan man inte hantera de målkonflikter som kan uppstå. Detta förfarande är faktiskt tokigt.

Ett talande exempel är strategin Från jord till bord eller, som den också heter, Farm to fork, som är en del av den gröna given. Där sattes flera bindande procentmål upp som skulle påverka användningen av gödningsmedel och växtskyddsmedel samt andra produktionsbegränsande mål. Höga ambitioner för miljön är naturligtvis bra, men Sverigedemokraterna sa nej till att målsättningarna skulle vara bindande, för vi befarade stora minskningar i livsmedelsproduktionen. Ett arbete pågår ju redan i Sverige,

i takt med vad som är möjligt, för att minska användningen av växtskyddsmedel och gödningsmedel. Där kan man peka på kraften i frivilliga åtgärder.

Vi ville åtminstone få se en konsekvensanalys innan man antog bindande mål, men det fick vi inte.

Tack och lov finns det andra som delar vår verklighetssyn. Exempelvis insåg USA:s jordbruksdepartement, USDA, att det kunde bli problem, och de gjorde den konsekvensanalys som vi efterfrågade. De tittade då på Från jord till bord och den så kallade biodiversitetsstrategin. USDA konstaterade efter en noggrann analys att livsmedelsproduktionen skulle minska och livsmedelspriserna öka om det som EU-kommissionen hade föreslagit genomfördes. I det minst allvarliga scenariot av tre skulle det leda till att 22 miljoner människors livsmedelsförsörjning hotades, främst i Afrika. Så illa kan det bli. Och att det skulle minska vår egen beredskap vid kris och krig är ju självklart.

Många länder är i likhet med Sverigedemokraterna kritiska mot Från jord till bord. Därför gick den inte igenom när rådet skulle hantera den. EU-parlamentet har däremot alltför många utopister, så där gick den igenom. Båda instanserna måste dock säga ja för att förslaget ska antas. EU-kommissionen har nu lagt förslaget i sin byrålåda och lobbar för att få medlemsstaterna att ändra sig.

Vi måste byta EU-kommission, och vi måste byta EU-parlamentariker. Gå därför och rösta i EU-valet!

Ett minimikrav för att anta procentmål på EU-nivå är, anser vi, att man innan antagandet åtminstone gör en konsekvensanalys när det gäller effekter på andra värden såsom ekonomi, miljö, sociala och kulturella värden samt förutsättningarna för landsbygderna. Det är det rimliga kravet som nu alla i riksdagen kan ställa sig bakom i och med mitt yrkande. Men det räcker egentligen inte. Målet måste också kunna ändras om det visar sig att det får mycket oönskade effekter för något eller några andra värden. Folkligt stöd och realism är viktiga på riktigt. Det kräver att man kan vara beredd att omförhandla tagna mål när verkligheten visar sig inte stämma med kartan. Detta arbetar Sverigedemokraterna för nu och i framtiden.

Samarbete är i grunden bra, men vi får inte vara naiva. EU förstår inte produktionsförutsättningarna i vårt jordbruk. EU förstår sig inte heller på vår skog men vill använda den som ett verktyg för biologisk mångfald. EU vill ha våra mineraler.

EU vill att Sverige ska betala mer – nu senast gällde det klimatanpassningen under den åttonde miljöhandlingsplanen, och tidigare har det gällt bland annat covidfonden och hållbarhetsfonden. Och ni vet vilket parti som säger nej.

EU vill ha vår el eftersom tyska politiker har lagt ned sin kärnkraft. Och EU vill lagra kol i vår skog för att de själva har försummat klimatarbetet.

Det är väl inte så konstigt egentligen, utifrån ett EU-perspektiv. Sverige är ju EU:s enkla utväg i många frågor. Men resultatet blir djupt orättvist. För svenskarna är detta mycket dåliga nyheter.

Vi sverigedemokrater företräder svenskarnas perspektiv, och vi får inte vara passiva. Vi sverigedemokrater är inte passiva.

EU förstår alltså inte vår verklighet. De vill ha våra naturresurser som vi har ärvt och själva förädlat, och vi får lite tillbaka. Om vi inte passar oss kommer Sverige att bli EU:s Norrland.

Prot. 2023/24:125
30 maj

Jordbrukspolitik

Anf. 181 MALIN LARSSON (S) replik:

Herr talman! Vi är mitt i en underbar tid på året. Våren har gått över i försommar. Solen skiner, och gräset växer. Vi nås av inbjudningar till betessläpp runt om i hela landet. Våra fina kossor ska skutta ut på grönbeta, och många är det som vill vara med och uppleva det.

Men med landsbygdsminister Peter Kullgren i spetsen har den SD-ledda regeringen tillsatt en utredning i syfte att undersöka om beteskravet ska tas bort. Vi har varit inne på beteskravet i debatten här i kväll. Sverige är det enda land i EU där mjölkkor har lagstadgad rätt att få beta utomhus under sommaren. Forskningen har dessutom visat att kor mår bra av att beta utomhus. Den biologiska mångfalden mår också bra av de betande mularna.

Min fundering är vad ledamoten Eklöf och Sverigedemokraterna, som är det största partiet i regeringsunderlaget, tycker om beteskravet och den utredning som är tillsatt.

Anf. 182 STAFFAN EKLÖF (SD) replik:

Herr talman! Tack, Malin Larsson, för frågan! Den utredning som Malin Larsson hänvisar till är en del av Tidöavtalet – detta är något som Sverigedemokraterna fick igenom. Det är en utredning som handlar om ökad konkurrenskraft med bibehållet djurskydd.

Vad säger det? Det säger två saker. Utredningen bör komma fram med förslag som ökar konkurrenskraften. Men det ska inte försämra djurskyddet.

I den förra replikväxlingen hörde vi att Socialdemokraterna inte hade ett enda konkret förslag för att förbättra konkurrenskraften i svenskt jordbruk, vilket är väsentligt. Det är helt centralt för jordbrukets överlevnad och fortsatta expansion och tillväxt och för att man ska kunna producera miljövänliga produkter med ett mycket gott djurskydd.

Sverigedemokraterna och regeringen har sett till att en utredning kommer att komma med, förmodligen, flera förslag. Vi vet inte än vad de kommer att föreslå, för de är inte färdiga. De kommer att vara färdiga den 30 juni. Först då får vi noga granska utredningens förslag. Sedan kan vi ha en debatt om beteskrav och om andra saker som – man får vara ärlig – påverkar konkurrenskraften för stora mjölkgårdar.

Den offentliga diskussionen i Sverige är ofta väldigt dålig, även i detta fall. Här förhastar man sig och antar att beteskravet ska avskaffas. Det är ingen som har föreslagit det, vad jag vet. Vi får se vad utredningen föreslår. Sedan är det inte utredningen som bestämmer. Vi får titta på alla de förslag som utredningen kommer fram till – det är förmodligen en flora av förslag. Politiken får välja utifrån dem.

Anf. 183 MALIN LARSSON (S) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten, för svaret! Genom utredningen kan vi också förstå att den SD-ledda regeringen enbart föreslår ett ökat djurskydd på EU-nivå. Det känns som att man skjuter ifrån sig det nationella ansvaret

och att man använder detta lite grann som en täckmantel för att ta bort beteskravet.

Vi ser i stället detta som en självklar del av det svenska djurskyddet. Som jag nämnde tidigare visar också forskningen att djuren mår bra av det här. Dessutom är det ett naturligt beteende för våra kor.

I en undersökning som presenterades den 6 juli 2022 tyckte hela 63 procent av de tillfrågade sverigedemokratiska riksdagsledamöterna att beteskravet skulle finnas kvar. Nu, i replikskiftet, berättade ledamoten Eklöf lite stolt att det var SD som fick igenom detta. Jag undrar då: Har Sverigedemokraterna helt bytt fot när det gäller beteskravet och den självklara delen av vårt svenska djurskydd?

(Applåder)

Anf. 184 STAFFAN EKLÖF (SD) replik:

Herr talman! Nej, nu får vi nog ha lite ordning i debatten. Det finns ingenting som säger att det begränsar sig till EU-nivå, och det finns ingenting som säger att beteskravet ska tas bort.

En variant som vi har drivit länge är en betesersättning som man skulle kunna få om man har kor på bete. Det går inte i dag. EU:s regler måste nämligen förändras för att man ska kunna få detta. Vi försökte förändra detta under förra mandatperioden. Inte minst tillsammans med Kristdemokraterna tryckte vi på regeringen så att den började förhandla om en möjlighet att ge stöd för det beteskrav som vi har – detta för att vi inte skulle bli missgynnade ekonomiskt men fortfarande skulle kunna ha kvar det. Det gick ganska bra. Sedan var det så att EU-parlamentet skulle kunna stödja Sveriges position. Då tvärvände regeringen. Varför då? Jo, man påstod att motkravet var att man skulle få göra likadant på miljöområdet. Då tvärvände den socialdemokratiska regeringen utan att i detalj förklara varför. Malin Larsson kanske kan förklara. Nej, hon har ingen replik kvar. Men det skulle vara väldigt intressant att en annan gång höra varför Socialdemokraterna tvärvände och varför man inte riktigt ville berätta varför man tvärvände.

Det är därför som vi tyvärr inte har möjligheten till betesersättning i dag – på grund av den förra regeringen. Jag vet att vår nuvarande regering jobbar för möjligheter att ge stöd till betande djur. Vi får se om den kan lyckas bättre.

I övrigt måste man naturligtvis invänta utredningens resultat. Jag gissar att det kommer att finnas mängder av spännande förslag för ökad konkurrenskraft med bibehållet djurskydd.

Anf. 185 KAJSA FREDHOLM (V):

Herr talman! Sverige har goda förutsättningar att utveckla ett hållbart jordbruk som i framtiden både bidrar till den globala livsmedelsförsörjningen och stärker vår egen nationella självförsörjning av livsmedel.

I ett grönt och hållbart samhälle är jordbruket centralt. Det svenska jordbruket har alltid varit en viktig del av den svenska självbilden likaväl som en viktig faktor i samhällsutvecklingen.

Bra skördeår har historiskt gett ett välmående samhälle. Så kan det bli igen – och så behöver det vara – genom att vi tryggar vår tillgång på livs-

medel som produceras nära, hållbart och ekologiskt. Det handlar om en grön omställning som skapar arbeten i hela landet.

Vänsterpartiet har i tidigare motioner föreslagit att Sverige ska höja ambitionen för vår självförsörjningsgrad från 50 till 80 procent och att vi ska införa ett beredskapslager för livsmedel.

Herr talman! För Vänsterpartiet är det också viktigt med ett starkare ekologiskt jordbruk. Det har flera fördelar, då kemiska bekämpningsmedel och konstgödsel inte behöver användas.

Vi vill ge stöd för omställningen från konventionellt jordbruk till ekologiskt. Det ger oss en starkare biologisk mångfald likaväl som en stärkt djurvälstånd. Stödet vi vill se riktar sig såväl till omställningen som till produktionen. Vi vill också se en ökning av anslaget för stöd till betesmarker.

För att främja möjligheten till småskalighet och öka djurvälståndet har vi även tidigare föreslagit ett investeringsstöd för mobila slakterier. Antalet slakterier minskar, och det är långa avstånd för många, vilket inte är bra från djurskyddssynpunkt.

Herr talman! Det behövs ett starkt jordbruk om vi ska klara av livsmedelsförsörjningen likaväl som det behövs ett starkt jordbruk inom naturens ramar för att vi ska klara av klimatomställningen.

Att prata om jordbrukets utmaningar är inte att vara kritisk mot jordbrukandet som sådant utan egentligen tvärtom. Det är de facto så att dagens jordbruk ger stora klimatutsläpp, och det driver på klimatförändringen. Det behöver vi göra någonting åt tillsammans. Om vi inte tar tag i de problem som finns kopplade mellan jordbruk, klimat och biologisk mångfald kommer vi att göra oss själva en otjänst.

Skulden ligger inte hos enskilda lantbrukare. Skulden ligger hos oss tillsammans – vi som har varit med och skapat ett system för jordbruket som i längden inte är ekologiskt hållbart.

Vi behöver ett jordbruk och en livskraftig livsmedelsförsörjning; det är inget att hymla med. Men det vi behöver är ett jordbruk inom naturens gränser. Vi ser nu början av vad som händer när vi inte håller oss inom naturens gränser och ramar, och ingen av oss vill vara med och uppleva vad en kraftig ökning av jordens medeltemperatur skulle innebära.

Herr talman! Kemisk bekämpning är fortfarande den vanligaste bekämpningsmetoden mot oönskade växter och djur inom jordbruket. Kemikalier från bekämpningen ger negativa effekter för den biologiska mångfalden och kan på både kort och lång sikt påverka människors hälsa. En rik biologisk mångfald är nödvändig för vår matförsörjning och bidrar bland annat till pollinering och bekämpning av skadegörare.

Användningen av kemiska bekämpningsmedel är fortfarande för hög i det konventionella jordbruket i Sverige. I det ekologiska jordbruket är dock väldigt få bekämpningsmedel tillåtna. Kemikalieinspektionen har konstaterat att samtidigt som det konventionella jordbruket blir mer intensivt ses en ökning av risken för negativa effekter på vattenlevande organismer.

I det svenska miljöövervakningsprogrammet konstateras regelbundet förekomst av bekämpningsmedel i vattendragen i jordbrukslandskapet. Myndigheten anser att det krävs genomgripande förändringar för att komma bort från det kemikalieberoende som livsmedelsproduktionen nu lider

av, vilket förutsätter insatser för att utveckla och införa alternativ till kemisk bekämpning.

Jag och mitt parti anser att Sverige, i likhet med Frankrike och Danmark, måste använda nationell reglering och nationella styrmedel i större utsträckning för att minska användningen av bekämpningsmedel. Vi vill att en handlingsplan antas med detta syfte. Jag anser att Sverige bör anta en handlingsplan för att fasa ut användningen av skadliga kemiska bekämpningsmedel.

Jag yrkar därför bifall till reservation 19.

Anf. 186 ANDERS KARLSSON (C):

Herr talman! Vi har en jordbrukspolitisk debatt om MJU16. Jag yrkar bifall till Centerpartiets reservation 3 under punkt 2, som avser Sveriges strategiska plan för gemensam jordbrukspolitik 2023–2027.

Vi måste öka svensk livsmedelsproduktion för att minska vårt beroende av andra vid en eventuell kris; det är något som vi har hört och som är viktigt i det läge vi befinner oss i. För att lyckas med detta är god lönsamhet nyckelord. Det krävs en god lönsamhet för att kunna ta de rätta stegen och göra de rätta valen för att bli mindre beroende av insatsvaror som kommer utifrån. Det kan handla om handelsgödsel eller diesel. Det finns möjligheter med exempelvis biogas, där man både kan uppnå ett större oberoende av diesel och minska beroendet av handelsgödsel.

Det dyker upp nya hot på himlen, och Europa befinner sig i krig. När vi ser risker som vi skulle kunna hamna i, herr talman, med radioaktiva utsläpp kan jag själv känna att detta blir en tuff fråga när det gäller jordbruk över huvud taget. Det skulle kunna hända saker som är helt enorma när det gäller hela Europas livsmedelsproduktion, och det är svårt att ta höjd för detta. Men vi måste tänka tanken.

Det finns också andra risker, och det är något som jag tycker att regeringen duckar för. Under överskådlig tid kommer vi att leva under trycket av ett klimathot. Vi såg det 2018, när vi fick extremt små skördar på grund av torkan, som säkerligen till stor del berodde på klimatet. Vi kommer att se mer av extremväder. Om vi inte gör någonting åt klimatet kommer vi också att minska möjligheten till en ökad lönsamhet i svenskt lantbruk. Det hänger ihop, en del på kort sikt och en del på lång sikt.

Detta innebär också att vi för att stärka lönsamheten och parera de negativa effekterna av ett förändrat klimat måste investera mer i bevattningsmöjligheter. Vi måste investera mer i möjligheter till avvattning för att klara översvämningar. Det är något som har fungerat tillbaka i tiden.

Nya hot dyker upp, och det är svårt att låta bli att nämna vargproblematiken. Man kan tycka att det inte borde vara någon stor fråga, men det är en stor fråga inom inte minst mjölkproduktionen. Det handlar också om skrämseleffekten. Och om vi ska ha en ökad lammproduktion är en minskning av vargpopulationen enormt viktig.

Vi ska inte heller glömma vildsvinen. Vi har haft problem med dem ett tag. Det går lite upp och ned, men det är fortfarande en stor problematik inte minst när det gäller ängsmark. Det är svårt, och ibland mer eller mindre omöjligt, att restaurera en ängsmark där vildsvinen har bökat upp.

Lönsamheten på våra lantbruk i dag är väldigt olika. Vi har områden där man bygger sina lantbruk på ren växtodling eller på stor mjölkproduk-

tion, men många av de företag vi har bygger på en kombination av skogsbruk och mjölkproduktion. Vi har i dag ett sätt att räkna på CO₂-utsläppen. Om man skulle se dessa lantbruk tillsammans skulle de ha en mer balanserad utsläppsdel. Men i dag väljer vi att inte titta på CO₂-utsläppen på det sättet, utan vi tar intäkterna för CO₂-utsläppen någon annanstans på skogsidan.

Framtida möjligheter för att stärka våra företag finns på energisidan. Biogasen har vi nämnt. Det handlar också, absolut, om solparker. Det finns även en hel del som har investerat i vindkraftssystem. Kombinationerna gör de här företagen mycket starkare och är en viktig del i en helhet.

Sedan måste vi stanna upp ett ögonblick och titta på vart vi är på väg. Under lång tid har lantbruken blivit större och större. Det leder till viss del till en ökad belastning i form av längre och längre transporter. Men systemet har inte drivit i annan riktning, och i en del andra länder syns detta tydligt. Förvisso finns länder med större produktionsenheter än i Sverige. Danskarnas enheter är ungefär dubbelt så stora. Men däremot hos finnarna är de hälften så stora som i Sverige. Där måste vi nästan sätta ned foten eftersom detta driver i olika riktningar – i dag styr vi lite i den delen.

Ibland låter det som att vi kan påverka en stor del av lönsamheten. Vi kan påverka och underlätta en del i fråga om regelförändringar och färre regler, men vi befinner oss på en öppen marknad där konkurrensen finns och priserna sätts på helt andra ställen än i Sverige. Mjölkbörsen sätts på en mjölkbörs i Nya Zeeland. Spannmålspriserna sätts på börser i Europa. Världshändelser som kriget i Ukraina och inte minst att Egypten inte haft råd att köpa spannmål har gjort att det har blivit ett överskott på spannmålsmarknaden och därmed ett lägre pris. Detta sker hela tiden. Vi har i och för sig lärt oss att hantera delarna, men de gör mycket för totalekonomin.

Herr talman! Jag tänkte som avslutning lyfta upp det som är en stor styrka för svenskt lantbruk och en möjlighet för framtiden. Det är lätt att glömma. Svenskt lantbruk har varit duktigt på att bygga upp egna anläggningar för att ta emot produkter och köpa förnödenheter. Vidare har det varit fråga om att samverka. Maskinringar är ett sådant exempel. Det har inneburit att man har kunnat använda dyr miljömässig teknik även på mindre gårdar tack vare att man har samverkat.

Just en stark Kooperation i en rörelse som man äger stärker inte bara lantbrukare, utan den stärker hela Sverige. Ett exempel som har nämnts tidigare är att Lantmännen har kunnat köpa tillbaka hela slakteridelen till Sverige från finska HK Scan. Det är en jättestyrka i dessa tider.

Samma företag äger en stor del av livsmedelsindustrin i Europa, där vinsten oavkortat går tillbaka till de svenska lantbruken och stärker företagen. Det sker oavsett om det handlar om att sälja entreprenadmaskiner i Tyskland och Baltikum eller att sälja frysta brödprodukter i Europa. Med hjälp av fiffighet och finurlighet som har byggts upp under lång tid har detta blivit möjligt.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 12 juni.)

§ 9 Cirkulär och giffri ekonomi och Riksrevisionens rapport om hantering av uttjänta solcellspaneler och vindturbinblad

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2023/24:MJU17
Cirkulär och giffri ekonomi och Riksrevisionens rapport om hantering av uttjänta solcellspaneler och vindturbinblad (skr. 2023/24:49) föredrogs.

Anf. 187 HELENA STORCKENFELDT (M):

Herr talman! Årets Europaval äger rum i en mycket osäker tid. Inte sedan andra världskriget har säkerhetsläget i Europa varit så allvarligt som det är nu. Det har blivit allt tydligare hur viktigt det är att bibehålla en stabil grund.

Försörjningstrygghet är ett ord som har aktualiserats av pågående kriser. Det var länge sedan livsmedelsförsörjning, samhällskritiska resurser och krigsberedskap stod så högt upp på agendan. En del i försörjningstryggheten är inflödet och bevarandet av grundläggande samhällsviktiga resurser. En annan del är hur vi använder oss av dessa resurser. Jag är övertygad om att vi i framtiden står starkare inför kommande kriser om vi i dag fattar beslut som leder oss in på en mer cirkulär och hållbar bana.

Att skapa förutsättningar för ett resurseffektivt samhälle ligger högt upp på Moderaternas agenda. Det finns många fördelar ur både ett miljömässigt och ett ekonomiskt perspektiv med att återvinna mer och fler material samt att optimera användningen av de resurser som finns. En genomsnittlig europé konsumerar mellan 10 och 20 ton resurser varje år. Om en större andel av dessa resurser återvinns minskar behovet av att utvinna nya. Politikens uppgift är därför att skapa goda förutsättningar för olika aktörer att ta ansvar för sitt avfall och värna principen om att förorenaren betalar.

Vi kan glädjas åt att medvetenheten kring det cirkulära har ökat. Sedan den industriella revolutionen har människan verkat i en ekonomi som bygger på råvaruuttag, produktion, konsumtion och avfall – en linjär modell som fungerar bra så länge man antar att jordens resurser är oändliga, tillgängliga och billiga.

Nu vet vi bättre. Resurserna är ändliga, och råvarupriserna har mångdubblats. Den linjära modellen håller inte längre. Många politiska beslut fattas nu runt om i världen i en hållbar och cirkulär riktning. Det är bra. Besluten är ofta tänkta att bidra till innovation och minskad påfrestning på miljö och klimat. Problemet är när besluten snarare bidrar till det motsatta.

Den förra regeringens införande av plastpåskatten är ett sådant exempel, där skattens konstruktion, som likställer fossilbaserade plastpåsar med dem som har producerats av återvunnen eller biobaserad plast, inte har gynnat vare sig cirkularitet eller innovationskraft. Ett av den S-ledda regeringens påstådda argument var att få renare hav, vilket vi givetvis stöder. Men eftersom 90 procent av plasticskräpet i världshaven kommer från tio floder i Asien och Afrika menar vi att det är mer effektivt att i stället försöka stoppa utsläppen vid källan.

Beslut som plastpåskatten kommer med ett högt pris för svenska konsumenter och företag men med liten nytta för miljö och klimat. Det är dålig politik. Precis som inom andra politikområden måste omställningen till en cirkulär ekonomi präglas av kostnadseffektivitet och resultatfokus. Uppnår man inte önskvärt resultat måste beslutet omprövas, något som den

borgerliga regeringen nu tagit tag i. Den 1 november 2024 avskaffas plastpåseskatten.

Jag skulle även vilja betona vikten av att kemikalieskatten bör avskaffas för begagnade produkter. Det är ytterligare en skatt som träffar helt fel och sätter käppar i hjulen för en nödvändig omställning mot cirkularitet.

Herr talman! En naturlig del av livsmedelsförsörjningen är att minska matsvinnet. Världen måste göra mer för att begränsa matsvinnet. Ur ett internationellt perspektiv är en av de stora frågorna hur vi ska kunna mätta alla munnar när jordens befolkning stadigt växer.

För att minska matsvinnet behövs informationsinsatser om vad bästföredatum innebär för olika livsmedel och hur livsmedlen ska förvaras. Här har mycket kunskap gått förlorad under senare decennier.

Herr talman! Om tio dagar stänger vallokalerna, och det är viktigt att alla går och röstar. Behovet av en mer cirkulär ekonomi är tydligt, och i Europaparlamentet har Moderaterna varit extra drivande. Vi har lett flera förhandlingar som har mynnat ut i kloka och väl avvägda beslut för att öka cirkulariteten i EU.

Begreppet hållbar utveckling är varken en motsägelse eller en abstrakt vision utan en grundförutsättning för att Europa ska kunna leda med exempel och få med sig andra aktörer i den gröna omställningen.

Sverige har en viktig roll att spela i det arbetet, och det är något som vi borde lyfta upp på EU-nivå. Våra företag besitter djup kunskap när det gäller hållbarhet, och med vår exportorienterade industrimodell är vi särskilt väl positionerade att driva på för en effektiv cirkulär marknad i Europa.

Arbetet mot en cirkulär ekonomi är en möjlighet att ta styrketag i vårt klimatarbete och stärka den inre marknaden samtidigt som vi stärker svensk konkurrenskraft.

Herr talman! Vi omges dagligen av tusentals kemikalier. Många är livsnödvändiga och har varit avgörande för att bygga det samhälle vi har i dag. Kemikalier har bland annat möjliggjort längre hållbarhet för mat, hållfasta byggmaterial och minskad risk för brand i elektronikprodukter. Kemikalier möjliggör också utveckling av mediciner som förlänger och räddar liv. Vårt moderna samhälle är på många sätt beroende av innovationer som drar nytta av kemikalier. Därigenom kan kemikalier också utgöra viktiga bidrag till den ekonomiska och sociala välfärden för medborgarna genom handel och sysselsättning.

Samtidigt, herr talman, finns det risker med många kemikalier. Med en allt större kemikalieanvändning tillkommer också ett större ansvar för vilka kemikalier vi sprider och hur dessa långsiktigt påverkar både miljön och oss människor. Alla kemikalier är inte önskvärda överallt.

Moderaterna är måna om att de kemikalier som finns i samhället ska vara säkra för människors hälsa och för miljön när de används på ett normalt sätt.

Herr talman! PFAS är vad man kallar evighetskemikalier. De bryts ned väldigt, väldigt sakta om ens alls. PFAS-ämnena har skapats för att stöta bort fett, smuts och vatten och är otroligt användbara under rätt förutsättningar. I dag finns tusentals olika sorter på marknaden. De finns i stekpannor, funktionskläder, tyger, skidvalla, brandskum, teknologi, försvarsmateriel och mediciner. Men den senaste tiden har vi blivit alltmer uppmärksamma på deras negativa effekter.

PFAS kan ha effekter på reproduktionsförmågan och orsaka leverskador och hormonstörningar. Vissa sorter misstänks även vara cancerframkallande.

Herr talman! Det finns fortfarande många frågetecken kring PFAS-ämnena, men det är tydligt att det krävs hårdare begränsningar så att PFAS inte hamnar på fel plats och orsakar skador på människors hälsa och naturen.

För att begränsa fortsatta utsläpp fortsätter regeringen Sveriges aktiva arbete nationellt, inom EU och internationellt för att fasa ut användningen av PFAS-ämnena.

Herr talman! Det här är ett väldigt brett betänkande. Det finns mycket att säga inom ramen för betänkandet – det handlar trots allt om cirkulär ekonomi, om kemikalier och om en rapport från Riksrevisionen som jag inte hunnit tala om än. Men jag stannar där och yrkar bifall till utskottets förslag till beslut.

(Applåder)

Anf. 188 STINA LARSSON (C) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten Helena Storckenfeldt, för anförandet! Jag uppskattade verkligen inledningen om att vi ska vara försiktiga med våra resurser. Jag instämmer i detta till fullo.

I och med klimatförändringarna kommer vattenfrågan upp på agendan. I vintras såg vi stora översvämningar i flera delar av landet. I min hemkommun var det Kävlingeån som svämmade över eftersom myndigheterna var tvingade att säkerställa tillgång till rent dricksvatten.

Det medför stora utmaningar inom jordbruket när fälten står under vatten och det är tid för vårbruk. Men andra år har det varit precis tvärtom. Vi minns alla 2018, då det var torka och den bristande tillgången till vatten ledde till krismöten och konflikter om hur vi ska ransonera vattnet.

Vi är alla överens om att trädgårdspooler inte ska ingå i den första prioriteringen. Men sedan, då? Ska vi förbjuda tvätt av bilen, bevattning av våra trädgårdsland och jordbruksgrödor eller vatten till våra djurstallar?

En sak är i alla fall säker: Vi behöver minska onödig vattenanvändning. Det vill jag och Centerpartiet ska ingå i EU:s ekodesigndirektiv. Det är också en fråga vi är tydliga med i EU-valrörelsen – att vi ska gynna innovationer och styra mot mer vattensnål teknik.

Men detta har Moderaterna och regeringen sagt nej till. Det står också i dagens betänkande. Varför har Moderaterna och regeringen den inställningen, Helena Storckenfeldt?

Anf. 189 HELENA STORCKENFELDT (M) replik:

Herr talman! Ja, det finns väldigt mycket som vi skulle vilja göra för att få en mer cirkulär ekonomi och få bättre produkter och mer teknologi som faktiskt lyckas åstadkomma vad jag tror att både jag och Stina är ute efter.

Stina Larsson inledde sin replik med att tala om vatten. Där skulle jag vilja förtydliga med något som jag ser framför mig och som jag själv går och tänker på rätt ofta. Jag skulle vilja att vi i Sverige tar fram en vattenstrategi, för vi ser år efter år att det kommer att bli mer och mer relevant hur vi hanterar vatten och vattenflöden och hur vi ska tänka framåt när vi befinner oss i en klimatkris som kommer att orsaka mer extremväder. Där

ser jag en möjlighet att gå före och se till att vi har en strategi på plats innan det är för sent.

Herr talman! Jag ska vara ärlig och säga att jag inte riktigt förstod resten av Stinas replik. Hon får gärna upprepa den.

Anf. 190 STINA LARSSON (C) replik:

Herr talman! Jag ska försöka förklara det igen.

Först vill jag bara säga om en vattenstrategi: Absolut, om vi tillsammans kan få till en bra strategi ser jag verkligen fram emot det. Det efterfrågas runt om i vårt land, framför allt av kommuner som står för den stora kostnaden för vatten och avlopp.

Men jag säger så här: När vi minskar vattenförbrukningen minskar vi också vattenbristen och behovet av nya vattentäkter och nya avloppsreningsverk. Framför allt i de södra och östra delarna av Sverige finns det en stor oro att detta kommer att kräva stora investeringar i framtiden.

Men på hushållsnivå kan vi med relativt enkla åtgärder bidra till mer effektiv vattenförbrukning. Genom ett skarpare ekodesignkrav sätts ju högre standarder för utformning av produkter redan i tillverkningsfasen. Det är där vi vill vara tydliga och säga att redan i designen, i ekodesign-direktivet i Sverige och i förlängningen i EU, vill vi att detta ska ingå.

Vi har sett exempel på det redan i dag. Toaletter som är snålspolande eller använder gråvatten förekommer ju redan. Studier visar att man kan spara nästan 50 procent av vattnet om man har rätt typ av åtgärder. Därför tycker jag att vi redan i EU-sammanhang ska styra mot detta.

Förutom vattenstrategin, som jag tycker låter som en bra idé men som behövs redan nu, undrar jag vilka övriga förslag Moderaterna tycker att vi borde genomföra redan i dag. För mig är det en akut fråga, men vad anser ledamoten om tillgången till vatten? Är det ett bekymmer i dag eller inte?

Anf. 191 HELENA STORCKENFELDT (M) replik:

Herr talman! Då förstår jag frågan mycket bättre.

Jag är inne på samma spår. Fler kommuner borde investera i snålspolande toaletter och se till att man vid nybyggnation använder sig av gråvatten på ett bättre sätt. Det finns väldigt många sådana lösningar som jag vet att många kommuner, som också har ansvar för den här utvecklingen på lokal nivå, brinner för.

Vår egen Lisa Andersson, KSO i Kungsbacka kommun, driver den här frågan starkt. Det är en fråga som absolut inte är främmande för Moderaterna utan snarare någonting som vi stöder.

Sedan tror jag att alla i den här kammaren vet hur det kan se ut och låta runt förhandlingsbordet på EU-nivå. Vi har åtminstone hört det från våra parlamentariker. Det är ett givande och ett tagande. Där har vi varit drivande i att se till att vi får fram bra förslag för ekodesign. Vår egen Jessica Polfjärd har varit drivande i den frågan.

Jag misstänker att när det kommer till EU-nivå är det kanske inte gråvatten eller snålspolande toaletter som är det absolut mest prioriterade. Det fanns nog andra saker som var högre prioriterade vid just det förhandlingsbordet.

Anf. 192 JYTTE GUTELAND (S) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten Helena Storckenfeldt för inledningen i den här viktiga debatten om cirkulär ekonomi.

Jag vill påpeka att vi socialdemokrater delar det som framfördes om vikten av att få till de cirkulära materialflödena. Vi har i dag ett alldeles för linjärt synsätt i produktion – och konsumtion, för den delen. Detta behöver vi verkligen komma till rätta med gemensamt och arbeta partiöverskridande med.

Jag noterade stoltheten över avskaffandet av plastskatten. Jag kan själv tycka att tajmningen var märklig då det finns väldigt stora behov just nu, inte minst i välfärden, och då dessa 650 miljoner kronor i skatteintäkter hade varit välbehövliga under en kostnadskris för Sverige. Plastfrågan är ju också bekymmersam, inte minst eftersom det är ett väldigt resursslöseri att vi använder så oerhört mycket plast.

Vad gäller synen på vilka floder som är mest förorenade kan man notera att också Medelhavet har en väldigt hög koncentration. Även ett hav som är väldigt älskat av svenska folket och där svenska folket är väldigt närvarande, inte minst under olika turisttider, är väldigt förorenat. Det är alltså viktigt att komma till rätta med plastfrågan.

Min fråga gäller dock kemikaliepolitiken. Jag vill höra hur Moderaterna och regeringen resonerar när det gäller att få till stånd en skarpare kemikalielagstiftning under kommande mandatperiod i Europaparlamentet. Det är tätt sammankopplat med den cirkulära ekonomin. Utan bättre kemikaliepolitik kan vi inte få till en riktigt bra cirkulär ekonomi. Vi får då en kemikaliecocktail som blir besvärlig.

Anf. 193 HELENA STORCKENFELDT (M) replik:

Fru talman! Det är alltid enklare att införa en skatt än att ta bort en skatt. Detta tror jag är kärnan i vad som skiljer Socialdemokraterna från Moderaterna.

Socialdemokraterna ser alltid en möjlighet att införa en skatt och ser det sedan som ett problem när man väljer att ta bort en skatt. Socialdemokraterna vill hellre använda skatter för att göra det enklare för hushåll och företag och fördela det på det sätt som Socialdemokraterna tycker.

Vi tycker snarare motsatsen: Det är bättre för hushållen och företagen att de får behålla de pengarna i plånboken och själva får avgöra hur de ska spenderas i stället för att belastas med en extra skatt.

Lösningen är inte alltid subventioner och skatter, utan de allra bästa lösningarna för just frågor som den cirkulära ekonomin är att underlätta för företag att faktiskt innovera och komma fram till nya tekniska lösningar. Det bästa sättet att arbeta, både i Sverige och i Europa, är att ta bort fler regler. Vi måste minska regelbördan, och vi måste se till att vi har en god konkurrenskraft i EU.

Vi ser att Europa halkar efter, inte minst när vi har länder som USA som inför stora subventionspaket för att stötta sitt näringsliv och driva på den gröna omställningen där. Det är jättebra att USA tar de stegen, men vad gör det med konkurrenskraften och konkurrensförutsättningarna?

Vi tror väldigt starkt på marknaden. Vi tror att marknaden har möjligheten att skapa rätt förutsättningar för en mer cirkulär ekonomi. Vi skulle vilja se mer fokus på detta på EU-nivå.

Anf. 194 JYTTE GUTELAND (S) replik:

Fru talman! Jag tackar ledamoten Storckenfeldt för redogörelsen för den ekonomiska politiken.

Vi socialdemokrater tycker att det har varit en riktig vargavinter, både för staten, kommunerna och hushållen, och att det hade varit möjligt att lindra den genom att se till att behålla skatteintäkter och kunna fördela bättre.

Det har varit en väldigt tuff tid för svenska folket, och det fortsätter att vara så. Vi ser vräkningar. Vi ser att kommunerna inte kan hjälpa till ordentligt när det gäller människor som är väldigt utsatta eftersom det har varit dyrtider på många olika håll för svenska folket. Det hade varit välkommet med en stat som hade kunnat hjälpa kommuner och kunnat fördela bättre, kanske med ett extra barnbidrag. Det är dock en annan debatt.

När det gäller kemikaliepolitiken hade det varit välkommet att höra från ledamoten Storckenfeldt hur man vill begränsa den kemikaliecocktail som vi översköljs med i vår vardag. Såväl ledamoten som undertecknad och svenska folket lever med 5 000 kemikalier runt om oss i vardagen som blandas i en cocktail och som påverkar vår hälsa. Det gäller alltifrån fertilitet till problematik med vissa cancertumörer och exempelvis sköldkörtelproblem.

Det finns oerhört många sjukdomar som svenska folket drabbas av, och det gäller även andra befolkningar inom EU. Vi behöver göra mycket mer för att stärka kemikalielagstiftningen. Jag hörde ingenting från ledamoten om detta.

Anf. 195 HELENA STORCKENFELDT (M) replik:

Fru talman! Jag inser att jag missade kemikaliefrågan när jag gick igång ordentligt på plastpåseskatten.

Moderaterna är måna om att de kemikalier som finns i samhället ska vara säkra för människors hälsa och för miljön; det sa jag också i mitt anförande. Kemikalielagstiftningen ska vara väl förankrad i vetenskap och utgå från ordentliga riskbedömningar. Vi står fortsatt bakom försiktighetsprincipen och substitutionsprincipen.

Tack vare svenska miljölagar, skärpt lagstiftning inom EU och internationella överenskommelser har användningen av många farliga kemikalier minskat. Detta är något som vi kommer att fortsätta att driva på för.

Jag vet att det är väldigt svårt när det kommer till frågan om PFAS eftersom det finns så otroligt många olika sorter som används till olika saker som faktiskt är samhällsnödvändiga. Just när det kommer till PFAS handlar det om två saker.

Det gäller att begränsa de fortsatta utsläppen av PFAS-ämnen, och där fortsätter vårt arbete både nationellt, inom EU och internationellt för att fasa ut användningen av dessa ämnen. Det gäller att vara försiktig och inte göra det på ett felaktigt sätt som skulle äventyra exempelvis livsmedelsindustrin eller försvaret. Vi vet också att teknikbranschen behöver dessa ämnen för att fortsätta.

Det handlar också om att hantera konsekvenserna av den tidigare spridning som redan har skett. Där satsar vi på att sanera dessa områden. Det är svårt att veta när det inte finns någon specifik som man kan peka på som är ansvarig. Hur hanterar man det?

Vi har avsatt särskilda medel för detta i saneringsanslaget för förorenade områden. Det är något som vi kommer att fortsätta driva.

Anf. 196 EMMA NOHRÉN (MP):

Fru talman! Vi är här för att debattera cirkulär och giffri ekonomi men också Riksrevisionens rapport om uttjänta solcellspaneler och vindturbinblad.

Fru talman! Förra året när vi hade debatten om cirkulär ekonomi påpekade jag att när jag började i riksdagen 2014 hette det här betänkandet *Avfall*. Jag sa då att jag var glad över att vi har kommit så långt på vägen att det faktiskt har hänt någonting och att vi nu ser avfallet som en resurs och även som en del av ekonomin.

Men när jag nu satt och läste på inför den här debatten blev jag lite ledsen. Jag tyckte att jag hade koll på det här området, men i den circularity gap-rapport som togs fram 2022 – det är en rapport som görs i flera olika europeiska länder och även utanför EU där man tittar på gapet mellan vad som skulle kunna vara cirkulärt och vad som är cirkulärt – framgår det att Sverige är väldigt dåligt. Man räknar med att 3,4 procent av vår ekonomi är cirkulär medan snittet i EU är 13,7. Vi har alltså ett cirkularitetsgap, som det kallas, på över 96 procent. Jag trodde faktiskt inte att det var så illa.

Genomsnittet i världen ligger på 8,9 procent, så vi är sämre än världen, och absolut bland de sämre i EU. Högst ligger Österrike med 9,7 procent och Nederländerna med 24,5 procent. Undersökningen finns att läsa, och det är bland andra Rise som har varit med och tagit fram den.

I Sverige tillförs 266 miljoner ton resurser vår ekonomi varje år, och det betyder att materialkonsumtionen per capita – från bebis till jättegammal – är 25 ton per skalle, alltså 70 kilo per dag i Sverige. Det är en siffra som har ökat år för år och som ser ut att fortsätta att öka framöver.

Den inhemska resursutvinningen är i ungefär samma storleksordning. Sverige har alltså den fjärde största resursutvinningen i världen per capita. Det beror förstås på att vi har mycket råmaterial. Vi har gruvor, och vi har skog som vi exporterar och gör varor av. Men när vi nu har det borde vi också vara bättre på att göra det cirkulärt.

Oavsett hur det ser ut måste konsumtionen av jungfruligt material minska för att Sverige ska kunna bli ett föregångsland för hållbar konsumtion eller för hållbarhet över huvud taget, så som vi så gärna vill.

Sverige är som tur är ett rikt land. Vi är rustade att bli ledande i detta. Vi har kunskap, vi har innovationskraft, vi har kapital och vi har också enorma resurser i form av gruvor och skogar och även inhemsk utvinning av resurser som vi har rådighet över.

Vi har också fantastiska företag som vill göra detta. Jag tror att alla vi som deltar i debatten har varit med på otaliga seminarier med branschföreträdare som vill bidra till detta på olika sätt, som vill göra skillnad och som vet att det som tidigare var avfall faktiskt kan vara en resurs om det får lite hjälp.

Detta är något som vi har diskuterat många gånger i denna kammare, där vi ofta också är överens. Jag lyssnade på ledamoten Helena Storckenfeldt här tidigare, och jag håller med om mycket av det hon sa när det gäller själva grundproblemet. Hur vi sedan ska nå fram handlar om andra saker.

Döm om min förvåning när jag läste Svenskt Näringslivs brev till regeringen, som kom i veckan och som var ställt till statsministern, finans-

ministern, miljö- och klimatministern, energi- och näringsministern och landsbygdsministern. I brevet säger de att de är oerhört oroade över hur regeringen håller på att slarva bort det arbete som Naturvårdsverket gör. Det är den myndighet som har hand om cirkulär ekonomi och som också ska se till att flera av de olika nya lagstiftningar som kommer implementeras.

Svenskt Näringsliv, vars brev är underskrivet av 14 av deras olika undergrupperingar, skriver: "Hur väl implementeringen faller ut kommer att vara avgörande för svensk konkurrenskraft och därmed svenska företags möjligheter att fortsätta ligga i framkant vad gäller teknikutveckling, tillverkning av hållbara produkter samt att vara motorn i omställningen till ett cirkulärt och fossilfritt samhälle."

Man tar upp kommande förpackningsordning, som vi har diskuterat mycket och som är en del i hur vi ska kunna återbruka och veta vilka förpackningar vi ska använda. Utan Naturvårdsverkets hjälp kommer detta att bli försenat, och man kommer att tappa konkurrenskraft.

När det gäller ekodesignförordningen, som vi har sagt kommer att vara en av de stora delarna för att man ska kunna nå cirkularitet och där våra svenska företag har varit väldigt aktiva, säger de också att Naturvårdsverket är en av nyckelaktörerna.

Det finns ett nytt direktiv om vad man får säga och inte, så kallad greenwashing, alltså vilka miljöpåståenden som man får göra. Det är oerhört viktigt att det blir implementerat och att det blir regler som funkar. När någon sätter sin stämpel på något ska konsumenten kunna lita på att stämpeln betyder något. Detta hanteras också av Naturvårdsverket.

Summa summarum, fru talman, tycker jag att detta är en kraftig känga – en av de största jag sett – från näringslivet till regeringen om hur de håller på att sumpas chansen att vara med i omställningen.

Regeringen visste kanske inte själva vad de gjorde när de skar ned så mycket på pengarna till Naturvårdsverket. Kanske trodde de att det var andra saker som skulle hända, men 50 färre medarbetare och nya regleringsbrev gör skillnad. Det är inte så att Svenskt Näringsliv har velat mörka att de skickat brevet. De verkar ganska sura. Här gäller det att göra om och göra rätt.

Tittar man i stället i betänkandet på vad vi i Miljöpartiet vill göra ser man det är just att se till att förordningarna blir verklighet och att svenska företag och Sverige kan gå före. Vi har livsmedel, plast, textil, kritiska råvaror och bygg- och rivningsmaterial. Det är dessa delar vi måste ta tag i.

Visste fru talmannen att 87 procent av den plast som samlas in bränns upp eller går till energiåtervinning? Bara 10 procent återvinns och blir ny plast. Däremot ser man att i de delar där det finns pantsystem för petflaskor och annat är det 37 procent. Vi har en motion om att vi vill införa pant på fler områden. Detta är något som finns med i till exempel ekodesigndirektivet.

Vatten togs upp förut. Hur vatten ska återvinnas har vi också en motion om. Vi ser att vatten i dag missbrukas i processer, och det är också en del av den cirkulära ekonomin.

Något som också har tagits upp tidigare i debatten är kemikalier och Reachsystemet, som är det gemensamma system som vi använder inom EU. Där går det för långsamt. Man har pratat länge om att det ska förändras, att ämnen ska tas i grupp och att det ska gå lätt att förbjuda, men sedan

händer inte riktigt någonting. Där måste Sverige ligga på. Sverige har sedan slutet av 90-talet varit ledande på detta område. Där har vi en gemensam reservation från Socialdemokraterna, Vänstern och Miljöpartiet, som jag vill yrka bifall till. Det är nummer 34.

Vi vill också se ett europeiskt substitutionscenter. Ett sådant införde vi i Sverige under en rödgrön regering, och det har fungerat väl. Det gör att man kan forska så att man vet vilka ämnen man ska göra. Det borde skalas upp. Det borde vara ett svenskt initiativ att göra detta på europeisk nivå.

Sist men inte minst måste de som gör fel – de som skor sig på detta – straffas. Vi har sett en fruktansvärd brottslighet med avfall den senaste tiden, inte minst här i Stockholmsområdet. Det finns färger och annat inblandade i deras namn, som jag inte ska säga högt.

Vi vill se att man tar tag i denna brottslighet, att man utreder hur man kan komma åt den och att det blir strängare straff. Därför vill jag också yrka bifall till reservation 23. I övrigt står jag bakom alla reservationer, även den tidigare, men den här gången kändes det som att jag behövde yrka bifall till två reservationer.

Anf. 197 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD):

Fru talman! Betänkandet har ett väldigt långt namn, så jag kommer inte ens att försöka säga det eftersom jag inte har det med mig skriftligt. Cirkulär ekonomi är i alla fall grunden i det hela.

Cirkulär ekonomi är något av det kanske äldsta som över huvud taget finns i miljöarbetet, och man har hållit på med det så länge människan har funnits. Man har bara inte vetat att det heter så. Man gjorde det dock av andra skäl än skälen till att vi ska gå över till en mer cirkulär ekonomi i dag.

När det gäller de motioner som behandlas i betänkandet noterar jag att det i de allra flesta fall är bra motioner som vi skulle kunna stå bakom, men det görs redan ett arbete på dessa områden. Med detta, fru talman, vill jag yrka bifall till förslaget i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

En sak som lyfts upp och som är jätteviktig är offentlig upphandling och hur vi i den kan underlätta vad gäller cirkulär ekonomi. Motionen i sig är jättebra, men Upphandlingsmyndigheten har redan fått ett uppdrag att jobba med detta. Den offentliga upphandlingen är så stor att det skulle göra ett jätteavtryck om vi kunde bli duktigare på cirkulär ekonomi just när det gäller offentlig upphandling.

En sak som jag inte tror, om jag har lyssnat uppmärksamt nog, har kommit upp i debatten i dag men som alltid brukar tas upp när det gäller cirkulär ekonomi är textil, inte minst med tanke på all den e-handel vi ser och hur man hanterat alla returerna. Man har tagit fram flera strategier. Man har både på EU-nivå och på svensk nivå tagit fram en handlingsplan gällande cirkulär ekonomi. Vi vet också att det kommer en textilinsamling den 1 januari 2025.

Samtidigt, fru talman, ser vi en del utmaningar för de civilsamhällsorganisationer som tar emot insamlade kläder för att sedan skicka dem vidare till bättre behövande. Här behöver vi göra ett häv för att de inte ska drabbas.

Elektronik har flera varit inne på. Min kollega Emma Nohrén lyfte upp detta med pant. Det finns en utredning som gjordes för något år sedan och

som visar att ett pantsystem inte skulle fungera på önskvärt sätt vad gäller just elektronik. Även om tanken i sig kanske var god visar utredningen något annat.

Här driver vi kristdemokrater en annan del, nämligen att kemikalieskatten ska tas bort. Den är rent kontraproduktiv.

Även vad gäller mineral och metall finns det motioner där man skriver om pant. Som sagt finns det en utredning som pekar på att det inte är genomförbart på ett sådant sätt som önskas. Sedan pågår det ett beredningsarbete för att förbättra cirkulära flöden av mineral och metall. Det är ju en självklarhet att cirkulariteten där ska öka, ingen tvekan om det, men kanske på andra sätt än just med ett pantsystem.

Den föregående debatten handlade om jordbruk. Där är kväve och fosfor viktiga delar för att vi ska få en växtlighet över huvud taget. Samtidigt har vi utmaningar med kväve och fosfor, till exempel när ämnena går ut i våra vattendrag. Här görs det nu ett arbete på Regeringskansliet för att se hur vi ska kunna dels minska användandet, dels ta upp det som redan finns ute i våra vattendrag, till exempel. Det är jätteviktigt att vi får möjlighet att recirkulera dessa ämnen.

Samtidigt ser vi att vi då har en kanske ännu större uppgift framför oss, nämligen att förändra hela va-systemet. Vi har ett va-system som verkligen kräver en rejäl renovering. Gör vi inte en sådan är risken att vi oavsett vad vi gör på jordbruksområdet inte kommer att lyckas vad gäller just dessa ämnen.

En annan motion rör bland annat skrotningspremien. Där har det avsatts pengar. Den ska komma igång. I och för sig kan man fundera på – det gjorde jag när jag läste om detta – vad en skrotningspremie har här att göra. Detta handlar ju om cirkulär ekonomi, och vid skrotning avslutar man något. Här handlar det om att gå över till bilar som går på el. Därför är detta med här, även om man kan diskutera det cirkulära i det.

Jag tror återigen att det var min kollega Emma Nohrén som lyfte detta med end of waste-kriterier, alltså att vi i allt högre grad måste se avfall som en resurs. Det görs ju, men här finns fler steg att gå. Det är jätteviktigt. Vi har många företag i landet som efterlyser hjälp med detta.

En sak som jag tror att jag tagit upp i varenda debatt om cirkulär ekonomi under mina år i riksdagen är matsvinn. Jag är upplärd till att man inte kastar mat, men ungefär en tredjedel av all mat som produceras, från producentledet till kylskåpet, kastas. Där har vi verkligen ett jobb att göra för att lära oss att hantera detta. Våra förfäder kunde det. De var verkligen upplärda till det. Problemet är kanske, fru talman, att vår mat har blivit för billig. Vi är inte rädda nog om den. Det borde vi vara.

Här har Vinnova fått ett uppdrag och också skickat pengar vidare till innovationsuppdrag på systemnivå för ett hållbart och konkurrenskraftigt matsystem. Där, fru talman, har vi ett ord som är jätteviktigt oavsett var i omställningen vi är: Förändringen ska ske på *systemnivå*, alltså på en övergripande nivå. Det är då vi verkligen gör de stora förändringar som måste göras.

Vad gäller att förenkla cirkulär ekonomi har regeringen en utredning som pågår gällande momsregler för både gåvor och begagnade varor för att underlätta detta och se till att vi kan få in än mer i våra secondhandbutiker. De ideella secondhandbutikerna har redan befrielse från moms, men

det kanske går att göra ytterligare saker. Det är alltså en utredning som pågår och som ska bli intressant att följa.

PFAS har flera varit inne på. Där tror jag att enigheten är total i denna kammare: Vi ska få bort PFAS. Regeringen jobbar här i två spår. Det ena är att begränsa den spridning som nu pågår, och det andra är att hantera konsekvenserna av tidigare spridning. Det görs ett arbete nationellt men även på EU-nivå och internationellt, vilket är jätteviktigt. Detta är ju kemikalier som inte känner några gränser.

Samtidigt, fru talman, är det en utmaning. I vissa delar är nämligen PFAS i dag en fantastisk kemikalie – eller ”en” är fel; det är tiotusen ämnen. I exempelvis cancermedicin är det bärare av medicinen, och i dag har man ingen annan bärare, vad man vet. Förhoppningsvis pågår en utveckling så att det kommer.

Vi ser det även i andra delar, där vi per i dag inte ser något som fungerar bättre än PFAS. Men självfallet är detta ett arbete som pågår, och jag hoppas att vi snart kan fasa ut alltmer.

Jag hade även tänkt säga lite om avfallsbrottsligheten, men jag ser att min talartid är ute. Just vad gäller Riksrevisionens rapport är regeringen enig med de påpekanden som Riksrevisionen kommer med. Därför har man gett uppdrag till Energimyndigheten och Kemikalieinspektionen för att komma till rätta med de utmaningarna.

(Applåder)

Anf. 198 EMMA NOHRÉN (MP) replik:

Fru talman! Tack för anförandet, Kjell-Arne Ottosson! Jag hörde mig själv nämnas några gånger. Jag ska dock inte hugga på det, utan jag tänkte fråga om det brev som Svenskt Näringsliv har skrivit om vad som enligt dem försvårar den cirkulära omställningen, gör det svårt att implementera de nya EU-direktiven och så vidare.

Både de som skrivit brevet och vi som läst det och ser hur allvarligt det är undrar nu: Kommer regeringen att ta till sig detta? Kommer man att ändra budgeten?

Vi såg den här veckan att Naturvårdsverkets generaldirektör delade kritiken – eller kritiken ska jag inte säga, men han sa att de såg samma effekter av de neddragningar som gjorts och delade bedömningen att detta skulle bli effekterna. Snart går de som blivit uppsagda, och då ska man ta in nya.

Frågan är väl egentligen hur regeringen kommer att ta emot det här. Kommer man att ändra någonting så att vi inte tappar i konkurrenskraft och möjligheter till omställning?

Anf. 199 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Fru talman! Även jag har fått ta del av detta brev och har även haft möte med några av de aktörer som är undertecknare. Det var en nyhet för mig när de presenterade detta. Jag hade inte hört det tidigare. Därför tog jag det vidare till berörda aktörer.

Vad sedan regeringen kommer att göra tror jag att Emma Nohrén vet att jag inte kan svara på. Regeringen svarar när regeringen har berett detta och är färdig.

Det är dock ingen tvekan om att i alla fall jag har sett och vidarefört kritiken och jobbar i de kanaler som jag har.

Anf. 200 EMMA NOHRÉN (MP) replik:

Fru talman! Tack för svaret, ledamoten Ottosson! Det är klart att du har tagit del av det.

Jag vet från tidigare debatter i kammaren att Naturvårdsverket inte alltid ligger högt upp i ledamotens förtroendelåda. Här ser vi nu vilket otroligt viktigt jobb de gör. Kommer du att arbeta för att vi får en ändring i höständringsbudgeten, till exempel? Detta är ju någonting som händer här och nu. Vi har massor av lagstiftning som ska implementeras. Vi har företag som måste få till det här. Detta är bråttom nu. Hur kommer detta att tas vidare?

Jag förstår att ledamoten har tagit del av det, men vad kommer ledamoten att arbeta för?

Anf. 201 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Fru talman! Emma Nohrén har rätt i att jag har varit ganska kritisk till hur Naturvårdsverket har agerat i vissa frågor. Jag skäms inte över det över huvud taget, utan jag kan verkligen stå för den kritiken.

Därför är det oerhört viktigt att regleringsbrev blir än tydligare, så att man verkligen gör det man ska göra och gör det på rätt sätt. Det gäller även att använda pengar där de faktiskt ska användas. Miljöpartiet och Kristdemokraterna har ju olika syn på hur vi vill att Naturvårdsverket ska jobba, och vi har verkligen olika syn på vad som ska prioriteras. Där är ju det här med hur regeringen styr, både genom regleringsbrev och genom pengapåsen, helt avgörande för att myndigheten ska hamna rätt.

Sedan måste man vara mycket tydlig gällande vad som är politikens intentioner, och vad gäller den här frågan är som sagt de signaler som har kommit till mig ändå mycket tydliga. Självfallet kommer jag att kolla upp det här mer; jag kommer inte bara att överlåta det åt regeringen och säga tack, utan jag kommer att kolla upp det mer och se vad som faktiskt ligger bakom, för att gå till botten med det hela.

Önskemål kan vem som helst komma med, och sedan är frågan hur grundade de är. Utifrån det jag har sett här tycker jag att det är ganska väl grundat, men jag vill ändå sätta mig in i det mer för att sedan se hur man ska kunna gå vidare. Sedan är det, precis som jag sa i mitt tidigare anförande, regeringen som bestämmer, och vad regeringen gör kan jag inte bestämma. Men jag kan i alla fall vara med och försöka påverka där så är lämpligt.

Anf. 202 STINA LARSSON (C) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten Kjell-Arne Ottosson, för anförandet! Jag instämmer i flera av de punkter som ledamoten lyfte i anförandet. Det gäller flera områden, men det jag vill fokusera på är textil.

Textil står för ungefär 10 procent av de globala utsläppen, och det är verkligen en prioriterad fråga för oss. Vi har en bra EU-lagstiftning på gång med textilstrategin, ekodesignkraven och avfallsdirektivet – vi har diskuterat det vid ett flertal tillfällen på våra sammanträden – men det som händer i EU tar väldigt lång tid, och det räcker inte. Det krävs att EU pekar med hela handen.

Inför förhandlingar, i överläggningarna om den svenska ståndpunkten, har Centerpartiet vid ett flertal tillfällen tryckt på för innovation och ny teknik men fått nej från miljö- och klimatministern. Jag kan väl bara kon-

statera att vi inte gör samma prioriteringar och samma bedömning i denna fråga. Jag tycker inte riktigt att den får den tyngd den förtjänar.

Min fråga till ledamoten är egentligen: Vad vill Kjell-Arne Ottosson och regeringen göra för att öka återvinningen av textil?

Anf. 203 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Fru talman! Jag är helt enig med Stina Larsson om att det här är en fråga som verkligen ska ha tyngd, för när vi tittar på produktionen av textil ser vi hur stor klimatpåverkan den har.

Det är möjligtvis så att vi inte är helt eniga gällande de redskap som har tagits fram. Precis som jag sa i mitt anförande, och precis som Stina Larsson även nämnde i sin replik, har man tagit fram strategier. Vi har en handlingsplan på svensk nivå, och vi har det på EU-nivå vad gäller textilier. Vi vet nu att det blir textilinsamling från och med den 1 januari 2025.

Jag vet inte hur långt man har kommit med det, fru talman, men dessutom kommer det ett förbud mot att förstöra textil och skodon som kommer tillbaka inom e-handeln. Som jag nämnde är det tydligen jättemånga som handlar mycket kläder och skor via e-handel och sedan skickar tillbaka väldigt mycket – som förstörs. Där pågår det ett arbete, men jag vet som sagt inte hur långt det arbetet har kommit. Man ska dock rätt och slätt förbjuda aktörer att förstöra de här varorna.

Här har vi jättemånga verktyg som är sjösatta. Jag tänker att vi nu måste låta verktygen börja jobba så att vi ser hur långt de räcker. Sedan måste man hela tiden utvärdera för att se om något behöver ändras eller skärpas och vad vi behöver gå vidare med. Det är ett ständigt levande jobb. Men det vi ska göra nu är att se till att handlingsplanerna, strategierna och lagarna som har kommit till stånd blir verklighet och sjösätts. Det är verkligen steg ett.

Anf. 204 STINA LARSSON (C) replik:

Fru talman! Kjell-Arne Ottosson säger att verktygen ska börja jobba och att vi ska ha en insamling från och med den 1 januari. Det räcker inte. Jag kan bara konstatera att regeringen och Kjell-Arne Ottosson inte har några konkreta förslag.

Kommunerna är inte förberedda för att starta insamlingen den 1 januari. Textil är en väldigt speciell produkt som måste hållas undan väta. Textilierna kommer att förvaras i containrar, och det kommer att bli stora klädberg hos kommunerna innan de kan hantera detta. Vi har ingen industriell struktur och inga flöden för textil i Sverige i dag. Producentansvaret för textil, som egentligen är nyckeln i detta, kommer tidigast igång 2028. Så länge kan vi inte vänta.

Jag ser att vi måste införa en kvotplikt för återvunnet material i textilier – låt oss säga 5–10 procent – just för att öka lönsamheten i återvinningen. Därmed får vi bättre flöden och bättre system, eftersom de ekonomiska verktygen verkligen styr. Sedan måste vi också satsa på kvalitet. Vi måste se till att våra kläder produceras med hög kvalitet och får en längre livscykel, precis som ledamoten beskriver. Men då kan man inte samtidigt höja skatten på reparationer av kläder och skor, vilket regeringen faktiskt har gjort under ett år. Det blir dyrare och svårare, och färre reparerar sina kläder.

Jag tycker alltså att Kjell-Arne Ottosson behöver gå hem till sin regering och trycka på. Det duger inte att sitta och vänta på EU. Vi pratade om detta i valrörelsen – textilstrategin och avfallsdirektivet – och nu måste det verkligen hända någonting. Vi har pratat och förhandlat om detta år ut och år in, och än så länge har vi inget producentansvar. Nej, gå hem och gör läxan! Det skulle jag vilja säga till regeringen.

Anf. 205 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Fru talman! Med tanke på att klockan är över halv åtta hade jag gärna gått hem för länge sedan, men vi har en debatt att avhandla. Det får vi göra först.

Jag kan bara hålla med Stina Larsson vad gäller just detta med kvalitet, det vill säga att vi ska köpa bättre kvalitet och mer sällan – absolut, verkligen. Sedan är det inte alla som har den möjligheten, men har du den ska du verkligen göra det.

Vad gäller moms på reparationer visade det sig göra väldigt lite till eller från. Det gjordes utredningar om det som visade att det inte är moms-nedsättningen som är avgörande utan att andra delar är betydligt mer avgörande för att vi ska komma vidare vad gäller just reparation. Sedan är det även det här med att ha faktiska möjligheter till det.

Jag vill fortfarande hävda att lagar och strategier som har sjösatts måste få lov att börja jobba. Man kan inte göra som EU-kommissionen gör i en del frågor, det vill säga sprutar ur sig förslag utan konsekvensanalyser och sedan ser hur de jobbar. Man kan inte bara komma med en massa förslag utan att faktiskt få till verkstad i det hela. Precis samma sak tänker jag att det är med detta – här måste det bli verkstad.

Mycket av det som Stina Larsson är rädd för är det faktiskt civilsamhällesorganisationer som ser till att lösa där kommunerna inte har möjlighet. Det är jättebra, för då har du civilsamhällesorganisationer som samlar in kläder för att sedan skänka dem till bättre behövande. Kläderna går till exempel utomlands, och det är jättebra. De kan då användas igen.

Civilsamhällesorganisationerna gör alltså det jobb som Stina Larsson hävdar att många kommuner i dag inte har möjlighet till. Därmed kan de använda sig av det som en lösning, vilket är jätteviktigt. Men det är en del lagändringar som måste göras för att vi ska underlätta än mer för det civila samhället. Där tror jag nämligen att vi har en stor del av lösningen om vi vill få till en cirkulär ekonomi.

Anf. 206 JYTTE GUTELAND (S):

Fru talman, riksdagskollegor och svenska folket! Vi har en viktig debatt här i dag om den cirkulära ekonomin.

Å Socialdemokraternas vägnar vill jag för tids vinning yrka bifall enbart till reservation 38 om PFAS och hormonstörande ämnen, men vi står givetvis bakom alla våra reservationer.

Fru talman! Ökad konsumtion har inneburit att vi, inte minst i Sverige, har kunnat förbättra vår levnadsstandard. Det har inneburit många goda saker för oss människor, men det innebär också att vi nu använder resurser som motsvarar flera jordklot. Man brukar tala om att vi lever som vi i världen hade 1,7 planeter. Det är i synnerhet de rikare länder som överkonsumerar. Vi i Sverige står i dag högt på listan. Om man tittar på den kon-

sumtion som svenska folket står för ser man att det behövs ännu fler jordklot.

Det är samtidigt många miljarder på vår jord som skulle behöva öka sitt välbefinnande. De hungrar, svälter eller har alldeles för tuffa villkor att leva under. Det förstår var och en att det inte är hållbart. Det är ojämnt, orättvist och farligt för vår planet.

I tider av säkerhetspolitisk oro och beredskap är det också en viktig investering att satsa på att bli mer resurssmart. Det gäller både energiförsörjning och våra materialflöden.

Fru talman! Den cirkulära ekonomin är en viktig prioritering för oss socialdemokrater. De miljömässiga fördelarna att övergå till en mer cirkulär modell från den linjära är uppenbara för de flesta. Men det finns också många samhällsekonomiska vinster att göra här.

Samhället måste helt enkelt hitta sätt att gå från det linjära till det cirkulära. Det har sagts förr. För att klara omställningen måste vi börja se avfallet mycket mer som en resurs och inte som ett avfall.

I dag har vi många system och lagar som motverkar den nödvändiga utvecklingen till en cirkulär ekonomi. Det motverkandet sker i alla led. Det är design, materialval, användning, återbruk och återvinning. I alla de skedena behöver vi tänka på nya sätt och hitta sätt att bli mer hållbara.

Det är i dag många gånger billigare att använda jungfruligt material trots att det borde vara tvärtom. Svenska företag ligger ändå ofta i framkant när det gäller att skapa cirkulära produkter och tjänster. Men oftast har regelverket inte hängit med. Det sätter krokben för de duktiga företagen.

Det är viktigt att politiken hjälper till med smarta styrsystem och offentliga investeringar som möjliggör övergången. Det ska vara svårt att kunna gratis utnyttja naturen med stora skador som följd. Det ska i stället vara lätt att göra rätt.

När det kommer till politikens ansvar lade den socialdemokratiska regeringen fram en strategi och en handlingsplan för omställningen till en cirkulär ekonomi. Den socialdemokratiska regeringen tog också flera steg för att förbättra upphandlingslagstiftningen.

Varje år upphandlar staten, kommuner och regioner för ungefär 800 miljarder kronor. Det är en betydande del av samhällets ekonomi. Den offentliga sektorn är därmed en väldig möjlighet för att leda och vara pådrivande i den viktiga omställningen, som är bra både för planeten och för en grön teknik.

Genom inköpsprocesser som genomsyras av hållbarhetsperspektivet och den cirkulära ekonomin kan smart miljö- och klimatpåverkan verkligen få kraft i samhället. Sverige ska vara där. Vi ska ligga i framkant.

Fru talman! Arbetet för att skapa en cirkulär ekonomi stannar inte vid Sveriges gränser. Det är globala frågor. Det har flera av kollegorna varit inne på i debatten.

Vi lever i en global tid. Jag tror att vi behöver tala mer om det. Vi handlar internationellt, och därför måste vi jobba med cirkulära materialflöden också över landsgränser.

Vi socialdemokrater är därför positiva till att EU arbetar med så kallade end of waste-kriterier. Det har man börjat komma igång med. Det finns reglerat i EU:s ramverksdirektiv för avfall.

Avfall slutar därmed att vara avfall och blir i stället en resurs som kan användas till ett tydligt ändamål. Det måste skyndas på. Vi måste få in det i fler sektorer än de som nu ligger där.

Vi socialdemokrater kämpade för att få in exempelvis textilier, papper och däck i materialflödena. Men det räcker inte. Vi måste göra mycket mer.

Fru talman! Flera industrier har i dag stora utmaningar och därmed också möjligheter att förbättra sitt arbete. Men det är fler som just nu har det svårt och som inte gör tillräckligt.

Man kan exempelvis titta på textilindustrin. Trenden med fast fashion är ett av de mer extrema uttrycken för ett ohållbart slit-och-släng-samhälle. Så fort säsongen är slut är kläder omoderna. De ska ofta inte säljas vidare utan i stället hängas in i en garderob eller slängas.

Det fungerar inte att låta förra säsongens kläder bli något slags dinosaurier av miljöförstörelse i garderoben. Vi måste i stället se till att kläderna får se dagens ljus igen, att de får användas av någon annan eller att man använder materialet för att få till nya kläder.

De textilier som i dag så ofta landar på detta sorgliga sätt har också varit väldigt resursineffektiva. Vi slänger som sagt ungefär 10 kilo per person och år. Men en stor del av de kläderna har slängts oslitna.

Man talar också om att det har använts ungefär 2 kilo kemikalier och 55 badkar med vatten för att göra ett par nya jeans. Vi förstår alla att det inte fungerar. Vi måste få till en cirkularitet i alla industrier.

Fru talman! En hållbar cirkulär ekonomi måste också inkludera en bättre kemikalielagstiftning. Sverige har en stolt historia av att vara pådrivande i kemikaliepolitiken. Det är viktigt att det arbetet nu inte avstannar med den nuvarande regeringen.

Många av kemikalierna som finns i produkterna bildar cocktailar som blir farliga för oss människor eller för miljön om vi inte minskar på skadliga och farliga kemikalier.

Ett stort exempel som också har debatterats här i dag är PFAS. Vi vet att PFAS är skadliga för oss människor. Det kan leda till cancertumörer, risk för sköldkörtelproblematik eller sjukdomar och även svårigheter att få barn.

Dessa kemikalier är dessutom evighetslånga. Vi kan inte ens överblicka hur länge PFAS kommer att finnas kvar i miljön. Man talar också om att det årligen hamnar 75 000 ton av dessa evighetskemikalier i miljön.

Då duger inte regeringens lite stillasittande attityd i PFAS-frågan. Vill vi få en cirkularitet måste vi också komma igång med kemikaliepolitiken.

Jag vill avsluta med att säga att vi har en rad förslag i vår kommittémotion. Vi kommer att ligga i framkant om vi socialdemokrater får bestämma i frågor som handlar om att återvinna och återanvända textilier.

Vi vill se att man förbättrar insamlingssystemen. Vi vill ge kommunerna ett ökat inflytande. Vi vill öka återvinningen av mobiltelefoner och småelektronik, som vi ser som ett stort bekymmer.

Vi vill att avfall ska ses som en resurs så att det blir mer resurseffektivt i framtiden. Vi vill att Sverige driver på EU för skärpta kemikalielagstiftningar. Det har vi också en reservation om tillsammans med MP och V.

Vi vill verka för en lagstiftning där människor och miljö skyddas från PFAS och också från skadeverkningar av hormonstörande ämnen, bara för att nämna några av de förslag vi har i vår kommittémotion.

Anf. 207 ELIN NILSSON (L):

Fru talman! Jag ska inte hålla något jättelångt anförande, trots att det är en viktig fråga med många aspekter att lyfta fram. Jag hoppas ändå att jag får med det viktigaste.

Vi behöver bli mer cirkulära. Det är som ledamoten Storckenfeldt sa här i talarstolen innan mig: Den linjära modellen håller inte längre. Så är det verkligen. Att bli mer cirkulära är en av många faktorer som påverkar våra chanser att klara klimatomställningen. Vi behöver gå från det linjära till att bli mer cirkulära. Det är ett viktigt verktyg.

Det svenska näringslivet är en viktig drivkraft i omställningen. Genom företagande och innovation, baserat på cirkulära materialflöden och affärsmodeller, kan utvecklingen av en mer resurseffektiv, giffri, cirkulär och biobaserad ekonomi stärkas i hela landet.

Fru talman! Det är bara i en växande ekonomi med en grön tillväxt vi kan styra mot ett mer hållbart samhälle. Cirkulär ekonomi handlar om att skapa större värden ur mindre resurser. Samma strävan är grunden för varje välmående ekonomi. Vi ska leva rika liv på planetens villkor.

Det handlar om att minska slöseriet med jordens resurser. Produkter ska vara tillverkade för att hålla. De ska kunna repareras, och materialen de är tillverkade av ska gå enkelt att återvinna. En effektivare användning av material gör det möjligt för oss att leva rika liv inom planetens gränser.

Precis som har lyfts här tidigare är EU-samarbetet är mycket viktigt för att åstadkomma den förändring som krävs. Tillsammans kan vi göra stor skillnad.

Fru talman! Vi måste minska slöseriet med jordens resurser. Produkter ska, som jag redan har sagt, vara tillverkade för att hålla. En effektivare användning av material gör det möjligt för oss att leva rika liv utan att föröda naturen.

Samtidigt kommer vi alltid att behöva gruvor, virke från skogen och andra resurser från naturen. Inte minst krävs det för att vi ska lyckas fasa ut kol, olja och gas. Men vi måste bli mycket bättre på att använda de material vi har utvunnit. EU måste gå före i detta arbete. Det finns en enorm styrka i att 27 länder har samma regler för produkter.

Fru talman! Jag säger det igen: Det är bara i en växande ekonomi med en grön tillväxt vi kan styra mot ett mer hållbart samhälle.
(Applåder)

Anf. 208 STINA LARSSON (C) replik:

Fru talman! Vår klimatpåverkan i Sverige är avsevärt högre än det globala genomsnittet. I Sverige är påverkan i dag i snitt åtta ton koldioxid-ekvivalenter per person och år.

Utsläppen från inrikes transporter står för en tredjedel av Sveriges totala växthusgasutsläpp. Huvuddelen av utsläppen uppkommer i vägtrafiken och kommer främst från personbilar och tunga fordon.

Utsläppen från trafiken har minskat under en lång tid, vilket är bra. Men trenden ser nu ut att vända. Trafikverket befarar att utsläppen från trafiken kommer att öka i år, och samma sak bekräftas av Drivkraft Sverige, drivmedelsföretagens branschorganisation, vars preliminära siffror för första kvartalet i år säger att utsläppen från vägtrafiken ökat med 24 procent.

Den främsta förklaringen till detta är att vi använder mindre biobränsle, och det beror också på sänkningen av reduktionsplikten. Dessutom ser elbilsmarknaden inte riktigt ut att öka så som man tänkt sig. Regeringen drog undan mattan när man slopade elbilsbonusen. Försäljningen av elbilar stötdök, och man ser fortfarande ingen tydlig återhämtning.

Regeringens svar på detta är en palett av åtgärder som finns beskrivna i klimathandlingsplanen – samma plan som ifrågasatts och kritiserats, inte minst av Klimatpolitiska rådet, och som inte innehåller de konkreta förslag som man ger sken av.

Det finns en färgklick kvar när det gäller åtgärder, nämligen skrotningspremien, som förväntas träda i kraft den 15 augusti om det går enligt plan med remisser och annat. Den kommer att vara tillfällig och gälla i ett och ett halvt år.

Min fråga till Elin Nilsson är: När vi pratar om elektrifieringens stora möjligheter, bedömer ni att utsläppen kommer att minska med denna tillfälliga skrotningspremie?

Anf. 209 ELIN NILSSON (L) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten Larsson, för frågan! Först en kort kommentar. Vi ser att utsläppen ökar som ett resultat av att reduktionsplikten slopades. Men detta var nödvändigt; vi var tvungna att ta ansvar för Sverige i en svår tid. Människor hade svårt att sätta mat på bordet, och bränslepriserna var för höga.

Vi jobbar aktivt med elektrifiering. Vi försöker underlätta för människor som har elektrifierade bilar att ladda, även utanför städerna – det är viktigt. Vi satsar på laddinfrastruktur.

När det gäller skrotningspremien återstår det såklart att se vad den får för effekter. Men förhoppningen är att den ska leda till att bilar som är negativa för klimatet skrotas och att vi i stället premierar investeringar i elektriska bilar.

Anf. 210 STINA LARSSON (C) replik:

Fru talman! Jag tror inte att denna tillfälliga premie räcker. Många aktörer har redan sågat detta förslag och tycker inte att det är tillräckligt. Elbilsbranschen säger själv att de som sitter med gamla bilar inte kommer att byta in dem och menar att det rör sig om alldeles för lite pengar. Jämfört med hur man satsat tidigare, först 3 miljarder och sedan ytterligare 4 miljarder på klimatbonusar 2021 och 2022, är detta, 250 miljoner kronor, som kaffepengar.

Jag och Centerpartiet har i vår budget prioriterat klimatbonusen och biodrivmedel som betydande delar i den gröna omställningen. Vi har i dagens betänkande också ett bredare förslag om en skrotningspremie, som innebär att man ska kunna få ersättning om man köper en begagnad miljöbil, en elcykel eller ett kollektivtrafikkort. Syftet är att minska utsläppen totalt sett, ändra beteenden och också minska både föroreningarna från våra vägbanor och bullret.

Varför vill inte ledamoten Elin Nilsson stå bakom vårt bredare förslag till skrotningspremie, som också skulle minska den totala trafiken på vägarna?

Anf. 211 ELIN NILSSON (L) replik:

Fru talman! Tack, ledamoten Larsson, för den uppföljande frågan! Vi får som sagt utvärdera den skrotningspremie som nu finns och se vad den leder till innan vi tar ställning till hur vi ska arbeta framåt.

Vi är på väg ut ur ekonomiskt svåra tider. Vi har tagit ansvar för Sverige. Vi har haft en begränsad pengapåse att fördela. Vi har satsat på väldigt många viktiga saker i regeringens budget. Då blev det detta belopp vi kom fram till att vi skulle satsa.

Anf. 212 MARTIN KINNUNEN (SD):

Fru talman! Jag vill inleda med att yrka bifall till reservation 21.

Som företrädare för Sverigedemokraterna, ett socialkonservativt parti som präglas av förvaltarskapstanken, blir utgångspunkten för denna debatt kring cirkulär ekonomi och kemikaliefrågor några centrala frågor.

Vi ska utnyttja resurser så varsamt och effektivt som möjligt. De allra flesta resurser vi utnyttjar har i något led en miljöpåverkan. Det blir således grundläggande att vi utnyttjar varje resurs så effektivt som möjligt. Men vad som är effektivt måste bedömas från fall till fall. Ibland kan det till exempel vara mest effektivt att återanvända. Ibland är det mest effektivt att materialåtervinna. Och ibland är det mest effektivt att energiåtervinna. Inget är nödvändigtvis bättre än det andra; det finns ingen konflikt här.

När det gäller jungfruliga råvaror är det inget att sträva efter – det är bättre att utnyttja råvaror som vi redan har utvunnit. Men oavsett hur duktiga vi är på det kommer vi alltid att behöva jungfruliga råvaror. Då är det grundläggande att ha en balans mellan behov, nytta och omsorg om djur och natur.

Fru talman! Kemikalier är livsnödvändiga för människors hälsa och måste användas utifrån vetenskapliga principer. En kemikalie kan vara livsfarlig men samtidigt livsviktig. Vi behöver således en balanserad kemikaliepolitik så att vi exempelvis kan undvika att PFAS hamnar i våra vatten samtidigt som vi förstår att PFAS i dag krävs för livsnödvändig cancermedicin, tillverkning av litiumjonbatterier, laboratorietrustning, läkemedelsforskning, säkra flygplansmotorer, mobiltelefoner med mera.

Fru talman! Den cirkulära ekonomin har stor potential att växa. Det största akuta hotet här i Sverige är kanske den organiserade kriminaliteten, som under decennier har tillåtits bli en del även av den här branschen. Det är viktigt att miljöbrott ges prioritet hos de rättsvårdande myndigheterna då konsekvenserna av dem är ytterst allvarliga. Det är önskvärt att se över möjligheten att skärpa straffen för de grövre miljöbrotten.

De senaste åren har flera händelser ägt rum, där avfall flyttats mellan platser av oseriösa och ibland kriminella företagare för att de vill undvika att behöva stå för saneringskostnaderna. Här behöver tillsynen bli bättre. När man träffar företagare och branschorganisationer framstår en alltmer alarmerande bild. Kontrollen brister delvis på grund av rädsla – kontroller styrs ibland mot mer laglydiga företagare som följer reglerna samtidigt som man drar sig för att följa upp hur det funkar i företag och branscher med betydligt tydligare problembild. Här behöver sannolikt kommunerna ökat stöd, vägledning och stöttning av polis och andra myndigheter. Vi får inte finna oss i en situation där kriminella nätverk tar allt fler marknadsandelar på bekostnad av laglydiga företagare.

Fru talman! En grundläggande konflikt på området gäller hur man ser på förbrukade resurser. Traditionellt klassar man uttjänt material som avfall som människor behöver skydda sig från. I Sverige har vi en deponiskatt som har varit ett gott styrmedel, men samtidigt har vi i dag ett läge där man i flera länder har börjat gräva upp deponerat material för att med hjälp av ny teknik, som inte fanns tidigare, ge dessa varor nya användningsområden. Den svenska avfallsskatten gör att sådan verksamhet i Sverige i dag är olönsam. Där skulle man exempelvis kunna se över hur en förändrad avfallsskatt kan bidra till en omställning till ett mer cirkulärt samhälle.

Fru talman! Den internationella avfallsregleringen behöver reformeras för att möta utmaningar med ny teknik för att exempelvis utvinna kritiska råvarumaterial och hantera avfall som består av kritiska råvaror som finns i olika länder. Baselkonventionen och olika OECD-regelverk bidrar i dag till att hämma handeln med potentiellt viktiga avfallsflöden. För att främja innovation inom den cirkulära ekonomin behöver det bli enklare att förflytta avfall mellan länder, samtidigt som man på ett ändamålsenligt sätt kan minimera risken för illegal dumpning i tredje land.

Fru talman! Ekonomiska styrmedel är viktiga för att styra från farliga produkter och farliga kemikalier till mer miljövänliga alternativ. Samtidigt misslyckas politiken gång på gång med detta. Den svenska plastpåseskatten är ett utomordentligt gott exempel på ett dåligt styrmedel utan miljönytta. Senare i höst försvinner till slut denna mycket dåliga skatt. Men det finns mer att göra.

Här i debatten har man tagit upp kemikalieskatten, som delvis drabbar även exempelvis återvunna mobiltelefoner. Den skatten borde naturligtvis tas bort, inte bara för återvunna mobiltelefoner utan för all elektronik. Miljöstyrningen med skatt fungerar helt enkelt inte.

Anf. 213 STINA LARSSON (C) replik:

Fru talman! Tack för anförandet, Martin Kinnunen!

I förra veckan var det ett stort event på Brygghuset här i Stockholm som handlade om textil. Det var en träff med aktörer, företag, organisationer och myndigheter för att lära mer och nätverka kring hållbart mode. Underrubriken var Habit Impact Day.

Alla riksdagspartierna var inbjudna. De enda som kom var jag själv från Centerpartiet och en representant för Miljöpartiet. Jag stod på scenen och talade om EU:s lagstiftning gällande textilier, vad vi kan göra i Sverige och om vi kan öka återvinningen och cirkulariteten.

Vi fick många frågor om vad vi ville göra. En av frågorna var faktiskt riktad specifikt till Sverigedemokraterna och ledamoten Martin Kinnunen, som var anmäld som deltagare i eventet men av olika skäl inte var på plats. Jag lovade att ställa frågan vidare här i kammaren. Jag läser innantill direkt ur det underlag vi fick:

Det är en hel del EU-lagstiftning som är på gång för textilier, och en rad nya lagar är att vänta för modeföretagen. EU vill se längre livscyklar på kläder och skor och att de designas för att hålla längre och cirkulera längre. Fråga till SD: Den 1 april 2023 höjdes momsens för reparationer av bland annat skor och kläder från 6 procent till 12 procent. Detta stod Sverigedemokraterna bakom. Hur tänkte ni?

Anf. 214 MARTIN KINNUNEN (SD) replik:

Fru talman! Tack, Stina Larsson, för frågorna! Det var bra att Stina Larsson hade möjlighet att närvara på seminariet. Det hade inte jag. Jag satt i utskottsmöte just då. Vi hade hoppats ha en ersättare på plats på utskottsmötet så att jag hade kunnat gå på seminariet, men i dessa valtider är det inte alltid så lätt att ordna med sådant.

Fru talman! Frågan om just moms på reparationer har diskuterats tidigare här i kammaren. Det skedde som sagt en höjning från 6 procent till 12 procent.

Jag kan konstatera att skillnaden i kronor för en normal reparation till följd av detta är minimal. Som konsument av barnkläder slits jag också med tanken när jag köper jeans till min son: Ska jag låta reparera de här, eller ska jag köpa nya? Det påverkas ju av kostnaden. Så är det för mig i alla fall.

Men 6 procents moms eller 12 procents moms kommer inte att ha någon betydelse. Det kommer fortfarande att bli en alltför stor kostnad att låta någon lappa ihop jeansen när jag inte kan göra det själv. Det får ingen betydande effekt över huvud taget.

Det är dock slagkraftigt och populärt hos oppositionen att plakata om det, men i sak har det ingen betydelse. Det problem vi har i hela västvärlden är att det är relativt kostsamt med arbetskraft. Det blir alltså relativt kostsamt att anlita arbetskraft som ska reparera jeansen. Ofta kan det kosta ungefär lika mycket att köpa nya jeans på Hennes & Mauritz eller Kappahl i stället för att låta reparera dem hos skraddaren. Det har att göra med att man har betydligt högre löner i Sverige än i de länder där man tillverkar dessa byxor.

Anf. 215 STINA LARSSON (C) replik:

Fru talman! Ja, arbetskraft är dyrt i Sverige. Jag tycker absolut att vi borde ändra på det, men det är kanske inte detta som är i fokus här, utan jag tänker på just frågan om reparationerna.

Jag kan säga att i sammanhanget var det ingen som instämde med Sverigedemokraternas ingångar i detta. Alla där upplevde att det har blivit en försämring när man inte kan få sina kläder reparerade på samma sätt som tidigare eftersom det också finns färre aktörer, alltså färre skomakare, skraddare etcetera.

Vad ska man då göra för att öka cirkulariteten när det gäller textilier? I all enkelhet tänker jag att detta inte är någon stor fråga för regeringen och Sverigedemokraterna. Den är inte prioriterad och finns inte så högt på dagordningen. Möjligtvis finns, som ledamoten nämnde, ett intresse för cirkularitet när man talar om avfallsbrottslighet och handel med sopor och avfall. Det dumpas ju en hel del kläder i andra länder, i Afrika exempelvis. Det påverkar miljön där något oerhört och får förödande konsekvenser för människor och ekosystem. Det är ju inte i första hand där man ska lösa problemet. Vi borde egentligen ta tag i det som är det grundläggande skälet till att kläder dumpas över huvud taget.

Textilindustrin står för 10 procent av de globala utsläppen. Den svenska konsumtionen är förödande för klimatet. Vi måste göra något här.

Vi har presenterat en mängd förslag som vi står bakom. Det handlar om kvotplikter och ett tydligare producentansvar när det gäller textilier inom EU.

Vad tycker Sverigedemokraterna att vi kan göra för att underlätta detta? Vi måste ta små steg i taget, till exempel genom att just sänka skatten på reparationer. Men vad finns det mer som vi skulle kunna göra? Vilka förslag har Sverigedemokraterna när det gäller att få ordning på cirkulariteten?

Anf. 216 MARTIN KINNUNEN (SD) replik:

Fru talman! Återigen: Vad gäller reparationerna finns det ingen analys som visar att den ändrade momsens hade någon effekt. Vi kunde inte skönja någon prissänkning på reparationerna när momssänkningen skedde, och det är heller ingen som har lyckats identifiera någon prisökning efteråt. Jag har i alla fall inte märkt det när jag har fått saker reparerade hos skraddaren.

Jag tror snarare att prisökningarna har berott på den höga inflationen. Detta har också krävt att vi i budgetarbetet tvingats hushålla ansvarsfullt med statens resurser.

Fru talman! Sedan gäller det återvinning. Det grundläggande, som jag ser det, är de nya affärsmodeller som skapas. Det är marknadsekonomi som driver detta. Vi ser en ökad popularitet i att sälja secondhand, från enskilda. Vi ser nya företag startas upp. Det är en positiv utveckling vi skönjer.

Grundproblemet när det gäller slit-och-släng-modet är egentligen människors preferenser. Människor gillar att variera sig när det kommer till mode. Så är det oavsett vad EU-kommissionen skriver i sina fina och mycket tråkiga dokument om att man ska sträva efter att gå runt med samma kläder år ut och år in. Det ska vara hållbara kläder, kläder som kanske har producerats i Europa och som håller i flera år. Vanligt folk tycks faktiskt föredra att kunna variera sig mer. Man vill följa olika typer av trender. Det grundläggande problemet här ser jag är människors preferenser, och jag ser inte riktigt att man över en natt kommer att kunna förändra detta.

Det krävs nog opinionsbildning. Man måste förändra hur man reflekterar över saker och ting. Men jag tror också att man ska vara lite ödmjuk, när man jobbar i detta hus och har en ganska bra lön, gentemot människor som kanske köper kläder av sämre kvalitet, som är betydligt billigare.

Anf. 217 ANDREA ANDERSSON TAY (V):

Fru talman! Enligt FN:s internationella resurspanel är ineffektiv resursanvändning orsak till hälften av världens klimatutsläpp, och den har orsakat 90 procent av förlusten av biologisk mångfald.

Resursförbrukningen är ojämnt fördelad både globalt och nationellt. En mer jämlik fördelning av resurser är en förutsättning för att en kraftigt minskad total resursanvändning ska kunna kombineras med en god materiell standard för alla. Omställningen till ett hållbart samhälle måste märkas mest bland dem som i dag har störst klimatpåverkan och som förbrukar mest resurser.

År 2022 presenterades för första gången en kartläggning av hur cirkulär Sveriges ekonomi är. Den analysen av hur Sverige konsumerar material visar att Sverige bara är cirkulärt till 3,4 procent. Det globala genomsnittet ligger på 8,6 procent. När det kommer till resursutvinning och resurs-

användning visar det sig att Sverige hör till de länder som ligger sämst till i undersökningen.

Enligt en rapport från det tyska naturvårdsverket behöver materialfotavtrycket hållas inom gränsen 5–8 ton per person och år till 2050. Sverige förbrukar i dag cirka 25 ton per person och år. Det innebär att vårt materialfotavtryck behöver minska med 70–80 procent för att vi ska kunna hålla oss inom de planetära gränserna. Vänsterpartiet anser därför att Sverige måste anta mål om minst 75 procents minskning av materialfotavtrycket till 2050. Jag yrkar bifall till reservation 1.

Det är politikens ansvar att införa regleringar och styrmedel för att uppnå ett mer resurseffektivt samhälle. Initiativ från marknaden och konsumenterna kan ta oss i rätt riktning, men det kommer att vara otillräckligt för att vi i tid ska nå en hållbar cirkulär ekonomi. I en cirkulär ekonomi är livslängden på material och produkter längre och utvinningen av naturresurser mindre. För det krävs miljöanpassad och giftfri produktion och att avfall används som en resurs. Det handlar om att i ökad utsträckning återanvända, reparera, återvinna, hyra och dela varor. För att det ska fungera krävs att konsumenter får relevant information och att det skapas strukturer som möjliggör för människor att dela och återbruka varor. Det är inte hållbart att ständigt utvinna nya råvaror och tillverka nya saker för att sedan låta dem hamna på soptippen.

Vänsterpartiet har länge jobbat för åtgärder som förlänger livslängden på det vi producerar. Vi vill införa förbud mot planerat åldrande och förbjuda handeln att slänga nya varor och mat som går att äta. Vi vill också öka kraven på producenterna för att underlätta återvinning och återanvändning. En mycket liten del av den plast som produceras återvinns i dag, även i Sverige. Om antalet plastsorter minskade skulle återvinningen underlättas.

Fru talman! Klimatomställningen kommer att kräva större tillgång till vissa metaller. I dag importerar Europa och Sverige till stor del dessa. Vänsterpartiet är öppet för att Sverige kan behöva bryta en del av de här metallerna inom landet för att minska vår egen sårbarhet och bidra till Europas klimatomställning. Men all gruvbrytning innebär stor påverkan på miljön och lokalsamhället, och därför krävs en gedigen miljöprövning.

För att minska behovet av nya gruvor behövs politiska åtgärder för att effektivisera användningen och återbruka och återvinna produkter i högre utsträckning. Styrmedel som gör att det blir dyrare att använda nyutvunna råvaror än återvunna måste införas.

Fru talman! För att material ska kunna cirkulera i samhället krävs också att de är giftfria. Tyvärr är vi långt ifrån den målbilden i dag. Det är både skrämmande och upprörande att vi har kemiska ämnen på marknaden i Sverige och Europa som kan ge allvarliga hälsoskador och orsaka föroändande effekter i miljön.

Enligt FN står mänskligheten på global nivå inför tre stora kriser: global upphettning, förlust av biologisk mångfald och föroreningar. Vår användning av kemikalier bidrar till alla dessa tre kriser. Kemikaliebranschen ligger trea på listan över de sektorer inom industrin som släpper ut mest växthusgaser globalt. En stor del av de kemikalier som produceras är skadliga för människors hälsa och för andra arter och bidrar därmed till förlust av biologisk mångfald. Ett exempel är att antalet insekter har mins-

kat dramatiskt de senaste decennierna till följd av användning av bekämpningsmedel.

80 procent av EU:s medborgare oroar sig för hur deras hälsa påverkas av kemikalier i vardagsprodukter. Det är inte utan anledning. Användningen av hormonstörande ämnen inom EU har beräknats kosta samhället 150 miljarder euro om året i sjukvårdskostnader och minskad produktivitet. De hälsorelaterade kostnaderna orsakade av PFAS har beräknats till över 50 miljarder euro varje år. Ett forskningsprojekt som har samlat in prover från tusentals människor runt om i Europa visar på utbredd förekomst av hälsoskadliga kemikalier i våra kroppar, i många fall i nivåer som man vet innebär risker för hälsan.

Vid bedömning av kemikalier borde försiktighetsprincipen gälla. Det innebär att förebyggande åtgärder ska vidtas när det finns farhågor om hot mot hälsa eller miljö, även om det råder osäkerhet. Inga nya kemikalier borde börja användas innan deras eventuella negativa påverkan har utretts. Kemikalier med egenskaper som inte är tillräckligt kända ska bedömas som farliga tills de har granskats.

EU-kommissionen antog 2020 en kemikaliestrategi som syftar till att förbättra skyddet för hälsa och miljö och främja innovation av säkra och hållbara kemikalier. Det är viktigt att den höga ambitionsnivån i kemikaliestrategin omsätts i lagstiftning. Framför allt EU:s kemikalielagstiftning Reach är i stort behov av förbättringar. En uppdatering av Reach har varit aviserad sedan länge men har skjutits upp efter påtryckningar från kemikalieindustrin. Det är av yttersta vikt att revideringen av Reach genomförs så snabbt som möjligt och att arbetet präglas av en hög ambitionsnivå.

En rad kemikalier som används i dag måste begränsas eller förbjudas. Det handlar till exempel om bisfenoler, ftalater och bromerade flamskyddsmedel. Inte minst handlar det om PFAS.

PFAS hittas i dag nästan överallt i miljön. Ämnena finns i en mängd olika produkter, bland annat textilier, matförpackningar, smink, mobiltelefoner och brandskum. De kan sprida sig långa sträckor och finns därför i dag över hela jorden. Vi vet att en rad PFAS är reproduktionsstörande, och flera misstänks vara cancerframkallande. Inom kemikalieindustrin har riskerna med PFAS länge varit kända, men producenterna har valt att inte offentliggöra den informationen och dra tillbaka ämnena. I stället har de fortsatt att tillverka dem i allt större mängder. Därmed har detta kunnat spridas i miljön och till oss människor genom vattnet vi dricker, maten vi äter och de saker vi omger oss med. Att det har kunnat ske är ett bevis på att dagens kemikalielagstiftning inte fungerar och måste skärpas.

De som har drabbats allra hårdast av PFAS-föroreningar är de boende i Kallinge i Blekinge. På grund av Försvarmaktens användning av brandskum med PFAS förorenades deras vattentäkt. De har nu världens högsta halter i blodet. Trots att de har förgiftats på grund av statlig verksamhet har de inte fått någon hjälp eller kompensation från staten.

Förra veckan frågade jag Ulf Kristersson om regeringen tänker göra något för att de drabbade ska få den vård de behöver, men det visade sig att han inte ens kände till frågan. Det är pinsamt. Här har vi den kanske största kemikalieskandalen i Sverige sedan 70-talet, där 5 000 personer har blivit förgiftade och kämpat i över tio år för upprättelse, och statsministern har inte ens märkt någonting. Jag hoppas att regeringen skärper sig och ser

till att de drabbade får hälsokontroller, för så här kan det inte få gå till i Sverige.

Fru talman! Det är av yttersta vikt att vi så snabbt som möjligt förbjuder de här ämnena. Kemikalieinspektionen har tillsammans med kemikaliemyndigheter i fyra andra europeiska länder tagit fram ett förslag som kraftigt skulle begränsa användningen av PFAS inom EU. Vänsterpartiet välkomnar förslaget och vill att det genomförs snarast utan att urvattnas. Vi får i dag främst i oss PFAS via inomhusmiljön och via mat och dricksvatten. Även om ämnena skulle förbjudas i dag kommer de att fortsätta att cirkulera i miljön under lång tid framöver, och vi kommer även i framtiden att hitta dem i livsmedel.

Myndigheterna måste arbeta för att minska människors exponering via mat och vatten. Det kan till exempel ske genom att stoppa försäljning av mat från förorenade områden och uttag av dricksvatten från förorenade vattendrag och genom sanering. Vänsterpartiet vill att regeringen inför etappmål i miljömålssystemet om att mat och dricksvatten ska vara fria från PFAS. Jag yrkar bifall till reservation 39.

Fru talman! Erfarenheten från de senaste decennierna lär oss att det inte räcker att förbjuda enstaka ämnen. Det räcker inte heller att se till att konsumenter får bättre information, utan kemikalielagstiftningen måste stärkas i grunden. Vi måste reglera kemikalier i grupp. Vi måste också hantera hur kemikalier fungerar i blandningar.

Det är industrin som ska ha bevisbördan. Det är industrin som ska bevisa att ämnen behövs och att de inte är skadliga. Först då ska de kunna släppas ut på marknaden. Låt oss slippa fler skandaler med giftiga ämnen som skadar människor och miljö.

(Applåder)

Anf. 218 STINA LARSSON (C):

Fru talman! Klimatförändringarna är en av vår tids stora utmaningar. Det handlar om miljö och biologisk mångfald, påverkan på människor och en akut påverkan med väderomslag, översvämningar, torka och nu senast förändrade pollenprognoser. Men det handlar såklart också om ett större perspektiv med förutsättningar för tillgång till dricksvatten och vår produktion av mat.

En del av lösningen på dessa problem är att vi minskar utsläppen och blir mer cirkulära. Vi är inte så bra på cirkularitet i Sverige. Enligt siffrorna från Circularity Gap Report, som vi har hört om tidigare i dag, är Sverige bland de sämsta i klassen på detta med 3,5 procent. Så kan vi inte ha det!

Cirkulär ekonomi är en del av den gröna omställningen. Det behövs bra och kloka investeringar som bidrar till vår ekonomiska utveckling och som samtidigt bidrar till minskade utsläpp och därmed en grön tillväxt. För jag och Centerpartiet tror på ekonomin; vi tror att det måste vara lönsamt för företag och näringsliv att ställa om på riktigt.

Det finns stora konkurrensfördelar för svenska företag om vi går före i omställningen, men då måste vi i politiken bidra med vår andel. Vi måste visa politiskt ledarskap där vi tar ansvar och pekar ut färdriktning och styrmedel. Det saknar jag från den regering vi har i dag.

Centerpartiet vill satsa på ny teknik och nya innovationer. Det finns med i vår budget, inom ramen för Industriklivet, där det behövs kloka och bra investeringar som bidrar till ekonomisk utveckling samtidigt som det

är en del av den gröna tillväxten. Vi ser att det behövs industriella satsningar på textilåtervinning, men såklart behövs det också på andra områden.

Vi borde göra mer inom plastindustrin. Plasten har kallats oljeindustrins levebröd och räddning. Det kom nyheter så sent som häromdagen om att det finns mikroplaster i människokroppen som bland annat påverkar vår möjlighet till fortplantning.

Omställningen till en cirkulär ekonomi borde vara ännu mer kopplad till den svenska klimathandlingsplanen. Denna plan har av många i princip liknats vid ett luftslott, om man ska tro alla som granskat den, däribland Klimatpolitiska rådet. Där behöver regeringen och Tidöpartierna göra mer. Som det ser ut nu kommer vi inte att nå målen för 2030 och antagligen inte till 2045 heller, trots allt prat om en palett av åtgärder.

Fru talman! Vad kan vi då göra? Jag tänker fokusera på textil, som står för 10 procent av de globala utsläppen. Det är verkligen en prioriterad fråga för oss. EU-lagstiftningen är äntligen på gång. Det är bra med textilstrategin, ekodesignkraven och avfallsdirektivet. Men det räcker inte, utan det krävs att EU pekar med hela handen. Vi har drivit på den svenska regeringen inför förhandlingarna för den svenska ståndpunkten och tryckt på för innovation och ny teknik vid ett flertal tillfällen.

Men regeringen och Tidöpartierna gör inte samma bedömning. Jag kan konstatera att regeringspartierna inte tycker att detta är lika viktigt och angeläget som Centerpartiet tycker, och som frågan förtjänar.

Det regeringen har gjort är att lägga ännu mer jobb på kommunerna. Från och med den 1 januari 2025 ska kommunerna samla in textilier från hushållen. Det är bra utifrån ett hushålls- och konsumentperspektiv. Men det är inte många kommuner som är redo. Det kommer att bli containrar med kasserade tyger och kläder. Många kommuner vet inte hur de ska ta hänsyn till de ideella krafterna och frivilligorganisationerna. Tyger är ett svårt material att ta hand om. Det får helst inte bli blött, och många ser framför sig att det kommer att bli lagerlokaler med gamla kläder som väntar på återvinning, alltså klädberg även här i Sverige.

I bästa fall kommer plaggen sedan att sorteras i polyester, bomull och så vidare för att sedan återvinnas. Det gjordes en stor satsning på återvinning av bland annat Renewcell, men det lönade sig inte. Man kunde inte sälja de volymer som man hade tänkt sig eftersom jungfruligt material är mycket billigare, och företaget har nu gått i konkurs.

SKR har varit kritiska till satsningen på att kommunerna ska stå för insamlingen, för det är en stor kostnad som landar just på kommunerna då de inte har producentansvar fullt ut för textil.

Jag ser framför mig att många kommuner antagligen kommer att få dispens och slippa samla in textilavfall. Så har det ju blivit med regeln för matavfall och bioavfall; nästan en tredjedel av Sveriges kommuner har hittat olika skäl till att inte samla in matavfallet. Det kostar för mycket, och det är inte tekniskt genomförbart. Det är inte som man skulle kunna förvänta sig, att det är Norrlandskommunerna och andra kommuner med långa avstånd som är sämst i klassen. En stor andel finns i stället i Stockholmsområdet och i Västra Götaland. Jag befarar att det kommer att bli likadant den 1 januari inom textilområdet.

Centerpartiet har ett par önskemål för textilområdet. Vi önskar att producentansvaret kommer att träda i kraft fullt ut inom EU så fort som

möjligt. Vi vill införa en kvotplikt för återvunnet material inom textilier om 5–10 procent som ett verktyg för att öka lönsamheten i återvinningen. Vi får därmed större flöden och bättre system för cirkulära strömmar för textilier. Vi vill också satsa på kvalitet och se till att våra kläder produceras med hög kvalitet så att de håller längre och kan repareras flera gånger om. En lång livscykel är helt avgörande för att minska avfallet.

Fru talman! Jag vill därför yrka bifall till reservation 9, som handlar om textilier.

Jag vill också lyfta frågan om vad vi kan göra i den offentliga sektorn. Det pågår ett stort slöseri med stora ekonomiska och miljömässiga konsekvenser på våra myndigheter. Offentliga upphandlingar kontrolleras av lagar och granskas av medierna. Men för att komma till rätta med slöseriet måste vi även titta på restvärden och möjligheter att avyttra inventarier när de väl har gjort sitt.

Det finns en stor byråkratisk apparat med Konkurrensverket, Upphandlingsmyndigheten och ett flertal andra organisationer som arbetar för att hjälpa myndigheter, kommuner och landsting att upphandla rätt och väl. Många upphandlingar bevakas dessutom noggrant av både anbudsgivare och medier.

Så långt är allt väl, men varför talas det nästan uteslutande om vilka belopp myndigheter upphandlar för och aldrig om hur stora belopp som går upp i rök? Varför denna enkelriktade fokusering på inköp och ingenting om restvärden, livscykelanalyser och möjligheter att avyttra inventarier när de väl har gjort sitt? Varför finns det ingen lag för hur de upphandlade produkterna ska hanteras när de inte behövs längre?

Visserligen finns det många goda exempel på återbruk av möbler och inventarier, men vi kan göra mer. En sak är nämligen säker: Det finns ett stort värde i de möbler, de fordon, den medicinteknik, de verktyg och datorer och andra inventarier som Sveriges närmare 800 myndigheter, kommuner och regioner fasar ut och skickar iväg som avfall.

Det pågår ett stort slöseri med stora ekonomiska och miljömässiga konsekvenser eftersom all tillverkning förbrukar stora mängder råvaror och energi. Så hur ska vi kunna stoppa slöseriet, öka återanvändningen och bygga en cirkulär ekonomi?

Ett av Centerpartiets förslag är att vi precis som vi har en lag om offentlig upphandling skulle få en lag om offentlig avyttring just för att tvinga fler myndigheter att ta vara på värdet i sina tillgångar och spara på våra gemensamma medel. För att skapa goda offentliga affärer med medborgarnas bästa för ögonen måste det rimligen vara lika naturligt att sälja av det man inte använder som att upphandla det man behöver.

Fru talman! Det behöver tas ett helhetsgrepp och göras större satsningar för att få igång de cirkulära flödena i Sverige. Det behövs anläggningar som kan sortera och återvinna alla typer av material, textil, plast, elektronik etcetera, och endast förbränna det som verkligen saknar användningsområde. Då räcker det inte med kommunala återvinningsstationer.

Svensk miljöteknik är redan världsledande, och vi har stora möjligheter att utveckla tekniken och bli ledande inom EU. Många EU-länder måste anstränga sig mer när det gäller avfallshanteringen, men vi kan hjälpas åt med infrastrukturen för återvinning.

EU-länderna måste själva ta hand om sitt avfall. Sopor ska inte dumpas och bli en miljöbelastning någon annanstans, utan vi måste ta hand om dem på ett bra sätt. För att detta ska bli verklighet behöver lagstiftningen förändras så att vi och näringslivet betraktar sopor och avfall som en resurs.

Tiden för omvälvande förändring är nu. Om Sverige ska fortsätta att vara ett föregångsland för hållbarhet måste konsumtionen minska. Och vi är väl rustade för att bli ledande i en cirkulär omställning. Det finns kunskap och innovationskraft, och det finns en enorm potential i stora och förnybara skogar och stor utvinning av inhemska resurser. Det ger en enorm möjlighet till förändring.

Jag har höga förhoppningar, men det krävs ett politiskt ledarskap som sätter fokus på frågan, får upp det cirkulära på agendan och sätter nya djärva mål. Kom ihåg när ni röstar i EU-parlamentsvalet att partierna har olika ambitioner.

Näringslivet behöver inse att det på lång sikt är mest ekonomiskt lönsamt med en cirkulär ekonomi. Då kan vi nå en omställning och ett systemskifte. Sverige har en stor potential.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 12 juni.)

§ 10 Bordläggning och beslut om förkortad motionstid

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Proposition

2023/24:155 Extra ändringsbudget för 2024 – Ytterligare försvarsmateriel och ekonomiskt stöd till Ukraina

Kammaren biföll regeringens förslag att motionstiden för ovanstående proposition skulle förkortas till elva dagar.

Skrivelse

2023/24:130 Redovisning av AP-fondernas verksamhet t.o.m. 2023

Motioner

med anledning av prop. 2023/24:138 Avancerat ramavtal mellan Europeiska unionen och dess medlemsstater, å ena sidan, och Republiken Chile, å andra sidan

2023/24:2901 av Håkan Svenneling m.fl. (V)

2023/24:2904 av Jacob Risberg och Janine Alm Ericson (båda MP)

med anledning av prop. 2023/24:139 Explosiva varor – ett nationellt tillståndsregister och kriminalisering av förstadier till brott mot tillståndsplikten

2023/24:2903 av Peter Hultqvist m.fl. (S)

§ 11 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 29 maj

2023/24:799 Arbetet mot bedrägerier

av *Anna-Belle Strömberg* (S)
till statsrådet *Niklas Wykman* (M)

2023/24:800 Nedskärningar och personalbrist inom äldreomsorgen

av *Nadja Awad* (V)
till statsrådet *Anna Tenje* (M)

2023/24:801 Barns kontakt med båda föräldrarna vid vårdnadstvister

av *Runar Filper* (SD)
till justitieminister *Gunnar Strömmer* (M)

§ 12 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 29 maj

2023/24:942 Skydd mot påverkansoperationer i valet till Europaparlamentet

av *Helén Pettersson* (S)
till statsrådet *Carl-Oskar Bohlin* (M)

2023/24:943 Sjukvården i Region Gotland

av *Karin Rågsjö* (V)
till statsrådet *Acko Ankarberg Johansson* (KD)

2023/24:944 Beredning av förslag om avvecklande av statliga kasinon och en effektivare penningtvättstillsyn

av *Rickard Nordin* (C)
till statsrådet *Niklas Wykman* (M)

2023/24:945 Anmälan från Myndigheten för psykologiskt försvar

av *Denis Begic* (S)
till statsrådet *Carl-Oskar Bohlin* (M)

2023/24:946 Påtryckning som påverkar myndighetsbeslut

av *Markus Wiechel* (SD)
till utrikesminister *Tobias Billström* (M)

§ 13 Anmälan om skriftliga svar på frågor

Skriftliga svar på följande frågor hade kommit in:

den 29 maj

2023/24:916 Elevers mående i svensk skola

av *Mathias Tegnér* (S)
till utbildningsminister *Mats Persson* (L)

2023/24:915 Arbetsolycksrapportering hos Samhall AB
av *Jonathan Svensson* (S)
till arbetsmarknads- och integrationsminister Johan Pehrson (L)

2023/24:913 Körkortsturism
av *Carina Ödebrink* (S)
till statsrådet Andreas Carlson (KD)

2023/24:917 Ambassadören mot människohandel
av *Helena Vilhelmsson* (C)
till utrikesminister Tobias Billström (M)

2023/24:919 Gode män och konsumenträttsliga sammanhang
av *Laila Naraghi* (S)
till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

2023/24:921 Den kyrkoantikvariska ersättningen
av *Louise Thunström* (S)
till kulturminister Parisa Liljestrand (M)

2023/24:923 Avgift på biståndsorganisationers insamlade kläder
av *Anders W Jonsson* (C)
till statsrådet Johan Forssell (M)

2023/24:922 Trälgränsen i Kattegatt
av *Andrea Andersson Tay* (V)
till landsbygdsminister Peter Kullgren (KD)

2023/24:927 Privattandvård utanför tandvårdsstöden
av *Anna Vikström* (S)
till socialminister Jakob Forssmed (KD)

2023/24:924 Antalet planerade djurskyddskontroller
av *Sofia Skönnbrink* (S)
till landsbygdsminister Peter Kullgren (KD)

2023/24:925 Ecuadors stormning av Mexikos ambassad i Quito
av *Håkan Svenneling* (V)
till utrikesminister Tobias Billström (M)

2023/24:928 Internationella brottmålsdomstolen
av *Lawen Redar* (S)
till utrikesminister Tobias Billström (M)

2023/24:929 Taiwan i WHO
av *Lotta Johnsson Fornarve* (V)
till utrikesminister Tobias Billström (M)

2023/24:930 Avverkning av fjällnära skogar
av *Rebecka Le Moine* (MP)
till statsrådet Romina Pourmokhtari (L)

2023/24:932 Situationen i norra Syrien
av *Niklas Karlsson* (S)
till utrikesminister Tobias Billström (M)

2023/24:931 Utsläppsförbud av skrubbevatten i svenskt territorialvatten
av *Stina Larsson* (C)
till statsrådet Andreas Carlson (KD)

2023/24:933 Fiberbolag som orsakar skada
av *Anders W Jonsson* (C)
till statsrådet Andreas Carlson (KD)

Prot. 2023/24:125
30 maj

§ 14 Kammaren åtskildes kl. 20.32.

Sammanträdet leddes
av andre vice talmannen från dess början till och med § 2 anf. 27 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 13.56,
av andre vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 15.09,
av tredje vice talmannen därefter till och med § 8 anf. 151 (delvis),
av förste vice talmannen därefter till och med § 9 anf. 192 (delvis) och
av tredje vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

GERGÖ KISCH

/Olof Pilo

§ 1 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer.....	1
§ 2 Vissa säkerhetspolitiska frågor.....	2
Utrikesutskottets betänkande 2023/24:UU11	2
Anf. 1 STEFAN OLSSON (M)	2
Anf. 2 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik	4
Anf. 3 STEFAN OLSSON (M) replik.....	4
Anf. 4 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik	5
Anf. 5 STEFAN OLSSON (M) replik.....	5
Anf. 6 ARON EMILSSON (SD).....	5
Anf. 7 MORGAN JOHANSSON (S) replik.....	8
Anf. 8 ARON EMILSSON (SD) replik.....	8
Anf. 9 MORGAN JOHANSSON (S) replik.....	9
Anf. 10 ARON EMILSSON (SD) replik.....	9
Anf. 11 EMMA BERGINGER (MP) replik	10
Anf. 12 ARON EMILSSON (SD) replik.....	10
Anf. 13 EMMA BERGINGER (MP) replik	11
Anf. 14 ARON EMILSSON (SD) replik.....	11
Anf. 15 KERSTIN LUNDGREN (C) replik.....	12
Anf. 16 ARON EMILSSON (SD) replik.....	12
Anf. 17 KERSTIN LUNDGREN (C) replik.....	13
Anf. 18 ARON EMILSSON (SD) replik.....	13
Anf. 19 MAGNUS BERNTSSON (KD)	13
Anf. 20 MORGAN JOHANSSON (S)	15
Anf. 21 STEFAN OLSSON (M) replik.....	17
Anf. 22 MORGAN JOHANSSON (S) replik.....	17
Anf. 23 STEFAN OLSSON (M) replik.....	18
Anf. 24 MORGAN JOHANSSON (S) replik	18
Anf. 25 JOAR FORSSELL (L) replik	19
Anf. 26 MORGAN JOHANSSON (S) replik	19
Anf. 27 JOAR FORSSELL (L) replik	20
Anf. 28 MORGAN JOHANSSON (S) replik.....	20
Anf. 29 ARON EMILSSON (SD) replik.....	21
Anf. 30 MORGAN JOHANSSON (S) replik.....	22
Anf. 31 ARON EMILSSON (SD) replik.....	22
Anf. 32 MORGAN JOHANSSON (S) replik.....	23
Anf. 33 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V).....	23
Anf. 34 STEFAN OLSSON (M) replik.....	27
Anf. 35 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik	27
Anf. 36 STEFAN OLSSON (M) replik.....	28
Anf. 37 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik	28
Anf. 38 JOAR FORSSELL (L) replik	28
Anf. 39 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik	29
Anf. 40 JOAR FORSSELL (L) replik	29
Anf. 41 LOTTA JOHNSSON FORNARVE (V) replik	30
Anf. 42 KERSTIN LUNDGREN (C).....	30
Anf. 43 STEFAN OLSSON (M) replik.....	32
Anf. 44 KERSTIN LUNDGREN (C) replik.....	33

Anf. 45 STEFAN OLSSON (M) replik.....	33
Anf. 46 KERSTIN LUNDGREN (C) replik	33
Anf. 47 JACOB RISBERG (MP).....	34
Anf. 48 JOAR FORSSELL (L).....	37
Anf. 49 MORGAN JOHANSSON (S) replik.....	38
Anf. 50 JOAR FORSSELL (L) replik.....	38
Anf. 51 MORGAN JOHANSSON (S) replik.....	39
Anf. 52 JOAR FORSSELL (L) replik.....	39
Anf. 53 EMMA BERGINGER (MP).....	40
(Beslut fattades under § 6.)	41
§ 3 Inkomstskatt	41
Skatteutskottets betänkande 2023/24:SkU11	41
Anf. 54 FREDRIK AHLSTEDT (M).....	41
Anf. 55 NIKLAS KARLSSON (S) replik.....	43
Anf. 56 FREDRIK AHLSTEDT (M) replik.....	43
Anf. 57 NIKLAS KARLSSON (S) replik.....	44
Anf. 58 FREDRIK AHLSTEDT (M) replik.....	44
Anf. 59 HELENA VILHELMSSON (C) replik	45
Anf. 60 FREDRIK AHLSTEDT (M) replik.....	45
(forts. § 5).....	45
Ajournering.....	46
Återupptaget sammanträde.....	46
§ 4 Frågestund	46
Anf. 61 ANDRE VICE TALMANNEN	46
<i>Trollfabriker och följderna för regeringsarbetet.....</i>	<i>46</i>
Anf. 62 ANNIKA STRANDHÄLL (S)	46
Anf. 63 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L)	46
Anf. 64 ANNIKA STRANDHÄLL (S)	47
Anf. 65 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L)	47
<i>Maktförskjutning till EU.....</i>	<i>47</i>
Anf. 66 LEONID YURKOVSKIY (SD).....	47
Anf. 67 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L)	47
Anf. 68 LEONID YURKOVSKIY (SD).....	48
Anf. 69 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L)	48
<i>Sverigedemokraternas eventuella deltagande i LVU-kampanjen.....</i>	<i>48</i>
Anf. 70 MAJ KARLSSON (V).....	48
Anf. 71 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M).....	49
Anf. 72 MAJ KARLSSON (V).....	49
Anf. 73 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M).....	49
<i>Medel från EU:s återhämtningsfond</i>	<i>49</i>
Anf. 74 ULRIKA LILJEBERG (C)	49
Anf. 75 Statsrådet NIKLAS WYKMAN (M)	50
Anf. 76 ULRIKA LILJEBERG (C)	50
Anf. 77 Statsrådet NIKLAS WYKMAN (M)	50

<i>Nya integrationsmål</i>	50	Prot. 2023/24:125
Anf. 78 SAILA QUICKKLUND (M)	50	30 maj
Anf. 79 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L).....	50	-----
Anf. 80 SAILA QUICKKLUND (M)	51	
Anf. 81 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L).....	51	
<i>Matchningen på arbetsmarknaden</i>	51	
Anf. 82 MAGNUS JACOBSSON (KD)	51	
Anf. 83 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L).....	51	
Anf. 84 MAGNUS JACOBSSON (KD)	52	
Anf. 85 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L).....	52	
<i>Pensionsgapet mellan kvinnor och män</i>	52	
Anf. 86 KALLE OLSSON (S)	52	
Anf. 87 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L)	52	
<i>Personlig assistans och tillståndsplikt</i>	53	
Anf. 88 CARINA STÅHL HERRSTEDT (SD)	53	
Anf. 89 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M).....	53	
<i>Situationen i vården</i>	53	
Anf. 90 ISABELL MIXTER (V).....	53	
Anf. 91 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L).....	54	
<i>Skolan och ung företagsamhet</i>	54	
Anf. 92 CHRISTOFER BERGENBLOCK (C).....	54	
Anf. 93 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L).....	54	
<i>Utvisning av omhändertagna barn</i>	55	
Anf. 94 ANNIKA HIRVONEN (MP).....	55	
Anf. 95 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L).....	55	
<i>Säkerhetsbrister på Sis-hem</i>	55	
Anf. 96 JOHAN HULTBERG (M)	55	
Anf. 97 Statsrådet CAMILLA WALTERSSON GRÖNVALL (M).....	56	
<i>Sexualbrott mot barn</i>	56	
Anf. 98 GUDRUN BRUNEGÅRD (KD).....	56	
Anf. 99 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L).....	56	
<i>Statistik över hushållens tillgångar och skulder</i>	57	
Anf. 100 BJÖRN WIECHEL (S)	57	
Anf. 101 Statsrådet NIKLAS WYKMAN (M).....	57	
<i>Penningtvätt och utförelse av kontanter</i>	58	
Anf. 102 BO BROMAN (SD)	58	
Anf. 103 Statsrådet NIKLAS WYKMAN (M).....	58	
<i>Utstationerad arbetskraft som strejkbrytare</i>	58	
Anf. 104 CICZIE WEIDBY (V).....	58	
Anf. 105 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L)	59	

<i>Ambassadören mot människohandel</i>	59
Anf. 106 HELENA VILHELMSSON (C)	59
Anf. 107 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L)	59
<i>Åtgärder mot infiltration och penningtvätt</i>	59
Anf. 108 EMMA AHLSTRÖM KÖSTER (M)	59
Anf. 109 Statsrådet NIKLAS WYKMAN (M)	60
<i>Bedrägerier mot äldre</i>	60
Anf. 110 YUSUF AYDIN (KD)	60
Anf. 111 Statsrådet NIKLAS WYKMAN (M)	60
<i>Underlaget för den nya a-kassan</i>	61
Anf. 112 PATRIK LUNDQVIST (S)	61
Anf. 113 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L)	61
<i>Sysselsättningsgraden för utrikes födda</i>	61
Anf. 114 ANN-CHRISTINE FROHM (SD)	61
Anf. 115 Arbetsmarknads- och integrationsminister JOHAN PEHRSON (L)	62
<i>Bankernas investeringar i fossila bränslen</i>	62
Anf. 116 AMANDA PALMSTIERNA (MP)	62
Anf. 117 Statsrådet NIKLAS WYKMAN (M)	63
<i>Exitprogram för prostitution, människohandel och pornografi</i>	63
Anf. 118 NIKLAS KARLSSON (S)	63
Anf. 119 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L)	63
<i>EU:s fria rörlighet för arbetskraft</i>	64
Anf. 120 ULF LINDHOLM (SD)	64
Anf. 121 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L)	64
<i>Dödliga arbetsplatsolyckor</i>	64
Anf. 122 ADRIAN MAGNUSSON (S)	64
Anf. 123 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L)	65
<i>Slöjförbud i offentlig sektor</i>	65
Anf. 124 MICHAEL RUBBESTAD (SD)	65
Anf. 125 Statsrådet PAULINA BRANDBERG (L)	65
§ 5 (forts. från § 3) Inkomstskatt (forts. SkU11)	66
Anf. 126 HELENA VILHELMSSON (C) replik	66
Anf. 127 FREDRIK AHLSTEDT (M) replik	66
(forts. § 7)	66
Ajournering	66
Återupptaget sammanträde	66
§ 6 Beslut om ärende som slutdebatterats vid dagens sammanträde	67
UU11 Vissa säkerhetspolitiska frågor	67
§ 7 (forts. från § 5) Inkomstskatt (forts. SkU11)	68
Anf. 128 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik	68
Anf. 129 FREDRIK AHLSTEDT (M) replik	68
Anf. 130 ANNIKA HIRVONEN (MP) replik	69
Anf. 131 FREDRIK AHLSTEDT (M) replik	69
Anf. 132 NIKLAS KARLSSON (S)	70
Anf. 133 FREDRIK AHLSTEDT (M) replik	72
Anf. 134 NIKLAS KARLSSON (S) replik	72
Anf. 135 FREDRIK AHLSTEDT (M) replik	72

Anf. 136	NIKLAS KARLSSON (S) replik	73
Anf. 137	CECILIA ENGSTRÖM (KD)	74
Anf. 138	ERIC WESTROTH (SD)	75
Anf. 139	PATRIK KARLSON (L)	77
Anf. 140	ANNIKA HIRVONEN (MP) replik	79
Anf. 141	PATRIK KARLSON (L) replik	79
Anf. 142	ANNIKA HIRVONEN (MP) replik	80
Anf. 143	PATRIK KARLSON (L) replik	80
Anf. 144	ILONA SZATMÁRI WALDAU (V)	81
Anf. 145	HELENA VILHELMSSON (C)	83
Anf. 146	ANNIKA HIRVONEN (MP)	85
	(Beslut skulle fattas den 12 juni.)	87
§ 8	Jordbrukspolitik	87
	Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2023/24:MJU16	87
Anf. 147	JOHN WIDEGREN (M)	87
Anf. 148	MALIN LARSSON (S) replik	89
Anf. 149	JOHN WIDEGREN (M) replik	89
Anf. 150	MALIN LARSSON (S) replik	90
Anf. 151	JOHN WIDEGREN (M) replik	90
Anf. 152	EMMA NOHRÉN (MP)	90
Anf. 153	JOHN WIDEGREN (M) replik	93
Anf. 154	EMMA NOHRÉN (MP) replik	93
Anf. 155	JOHN WIDEGREN (M) replik	94
Anf. 156	EMMA NOHRÉN (MP) replik	94
Anf. 157	ANDERS KARLSSON (C) replik	94
Anf. 158	EMMA NOHRÉN (MP) replik	95
Anf. 159	ANDERS KARLSSON (C) replik	95
Anf. 160	EMMA NOHRÉN (MP) replik	95
Anf. 161	MAGNUS OSCARSSON (KD)	96
Anf. 162	MALIN LARSSON (S) replik	98
Anf. 163	MAGNUS OSCARSSON (KD) replik	98
Anf. 164	MALIN LARSSON (S) replik	98
Anf. 165	MAGNUS OSCARSSON (KD) replik	99
Anf. 166	ANDERS KARLSSON (C) replik	99
Anf. 167	MAGNUS OSCARSSON (KD) replik	100
Anf. 168	ANDERS KARLSSON (C) replik	100
Anf. 169	MAGNUS OSCARSSON (KD) replik	100
Anf. 170	ELIN NILSSON (L) replik	101
Anf. 171	MAGNUS OSCARSSON (KD) replik	101
Anf. 172	ELIN NILSSON (L) replik	102
Anf. 173	MAGNUS OSCARSSON (KD) replik	102
Anf. 174	MALIN LARSSON (S)	102
Anf. 175	STAFFAN EKLÖF (SD) replik	104
Anf. 176	MALIN LARSSON (S) replik	105
Anf. 177	STAFFAN EKLÖF (SD) replik	105
Anf. 178	MALIN LARSSON (S) replik	105
Anf. 179	ELIN NILSSON (L)	105
Anf. 180	STAFFAN EKLÖF (SD)	107
Anf. 181	MALIN LARSSON (S) replik	109
Anf. 182	STAFFAN EKLÖF (SD) replik	109
Anf. 183	MALIN LARSSON (S) replik	109

Anf. 184 STAFFAN EKLÖF (SD) replik	110
Anf. 185 KAJSA FREDHOLM (V).....	110
Anf. 186 ANDERS KARLSSON (C)	112
(Beslut skulle fattas den 12 juni.).....	113
§ 9 Cirkulär och giftfri ekonomi och Riksrevisionens rapport om hantering av uttjänata solcellspaneler och vindturbinblad	114
Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2023/24:MJU17	114
Anf. 187 HELENA STORCKENFELDT (M)	114
Anf. 188 STINA LARSSON (C) replik	116
Anf. 189 HELENA STORCKENFELDT (M) replik.....	116
Anf. 190 STINA LARSSON (C) replik	117
Anf. 191 HELENA STORCKENFELDT (M) replik.....	117
Anf. 192 JYTTE GUTELAND (S) replik	118
Anf. 193 HELENA STORCKENFELDT (M) replik.....	118
Anf. 194 JYTTE GUTELAND (S) replik	119
Anf. 195 HELENA STORCKENFELDT (M) replik.....	119
Anf. 196 EMMA NOHRÉN (MP)	120
Anf. 197 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD).....	122
Anf. 198 EMMA NOHRÉN (MP) replik.....	124
Anf. 199 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik	124
Anf. 200 EMMA NOHRÉN (MP) replik.....	125
Anf. 201 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik	125
Anf. 202 STINA LARSSON (C) replik	125
Anf. 203 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik	126
Anf. 204 STINA LARSSON (C) replik	126
Anf. 205 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik	127
Anf. 206 JYTTE GUTELAND (S)	127
Anf. 207 ELIN NILSSON (L).....	130
Anf. 208 STINA LARSSON (C) replik	130
Anf. 209 ELIN NILSSON (L) replik	131
Anf. 210 STINA LARSSON (C) replik	131
Anf. 211 ELIN NILSSON (L) replik	132
Anf. 212 MARTIN KINNUNEN (SD)	132
Anf. 213 STINA LARSSON (C) replik	133
Anf. 214 MARTIN KINNUNEN (SD) replik.....	134
Anf. 215 STINA LARSSON (C) replik	134
Anf. 216 MARTIN KINNUNEN (SD) replik.....	135
Anf. 217 ANDREA ANDERSSON TAY (V)	135
Anf. 218 STINA LARSSON (C)	138
(Beslut skulle fattas den 12 juni.).....	141
§ 10 Bordläggning och beslut om förkortad motionstid.....	141
§ 11 Anmälan om interpellationer	142
§ 12 Anmälan om frågor för skriftliga svar	142
§ 13 Anmälan om skriftliga svar på frågor	142
§ 14 Kammaren åtskildes kl. 20.32.	144